

ประเพณีชิงमे้ง: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่
Qing Ming Festival: Social Values amidst Changes in Hat Yai

พงษ์ทัช จิตวิบูลย์
Pongtach Chitwiboon

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University

2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ประเพณีชิงเผ็ง: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่
Qing Ming Festival: Social Values amidst Changes in Hat Yai

พงษ์ทัช จิตวิบูลย์
Pongtach Chitwiboon

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Human and Social Development

Prince of Songkla University

2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์   ประเพณีเชิงเม็ง: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่
ผู้เขียน   นายพงษ์ทัช จิตวิบูลย์
สาขาวิชา   พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์)

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภการ สิริไพศาล)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ตถวา บุญปรากฏ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และ
สังคม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มี
ส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นายพงษ์ทัช จิตวิบูลย์)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายพงษ์ทัช จิตวิบูลย์)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์   ประเพณีเชียงใหม่: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองขนาดใหญ่
 ผู้เขียน   นายพงษ์ทัช จิตวิบูลย์
 สาขาวิชา   พัฒนามนุษย์และสังคม
 ปีการศึกษา   2558

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองขนาดใหญ่ ที่ส่งผลต่อประเพณีเชียงใหม่ 2) ความเชื่อและพิธีกรรม 3) คุณค่าต่อสังคมของประเพณีเชียงใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 35 คนประกอบด้วยกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเมืองขนาดใหญ่และทำพิธีกรรมมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี นักวิชาการผู้มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีเชียงใหม่ ผู้มีความรู้ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเมืองขนาดใหญ่ กลุ่มคนอื่นๆ ที่สามารถให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคมของประเพณีเชียงใหม่ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการสังเกตกิจกรรมที่เกิดขึ้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัส ตีความและสร้างข้อสรุป นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า สภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองขนาดใหญ่ ที่ส่งผลต่อประเพณีเชียงใหม่มีด้านสังคม การเปลี่ยนผ่านช่วงอายุของคนเชื้อสายจีน เศรษฐกิจ การแข่งขันระบบทุนนิยมที่ลดทอนความเชื่อดั้งเดิม และเทคโนโลยีการสื่อสาร อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนความเชื่อและพิธีกรรมด้านความเชื่อมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องอาหารเครื่องเซ่นไหว้ เวลา การทำนาย และวัตถุในการประกอบพิธี ด้านพิธีกรรมมีการลดทอนขั้นตอนพิธีกรรมและขอใช้บริการผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น ความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีเชียงใหม่ให้คุณค่าต่อสังคมหลายประการ ประการแรกด้านเศรษฐกิจช่วยเพิ่มรายได้แก่กลุ่มธุรกิจร้านค้าและบริการ ส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของเมืองขนาดใหญ่ ประการที่สองด้านวัฒนธรรมมีส่วนช่วยดำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีนไว้ การตระหนักรู้ในสายสัมพันธ์วัฒนธรรมไทย-จีน นำไปสู่การสืบสานวัฒนธรรม การหล่อหลอมบุคลิกภาพ และการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในขนาดใหญ่ ประการที่สามด้านศาสนาและจริยธรรมเชียงใหม่ช่วยส่งเสริมให้รู้จักความกตัญญูกตเวที การเคารพบูชาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ มีศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ จิตสำนึกในการเคารพบรรพบุรุษ ความผูกพันในครอบครัว การช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน ตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ รู้จักการปล่อยวาง การให้ทาน ความมีวินัยและรับผิดชอบต่อสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคมเมืองขนาดใหญ่แม้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนประเพณีเชียงใหม่ แต่ในด้านคุณค่าโดยเฉพาะความกตัญญูยังไม่เสื่อมคลาย

Thesis Title Qing Ming Festival: Social Values amidst Changes in Hat Yai
Author Mr. Pongtach Chitwiboon
Major Program Human and Social Development
Academic Year 2015

ABSTRACT

This research aims to explore: 1) changes of Hat Yai City that have affected Ching Ming Festival, 2) beliefs and rituals related to Ching Ming Festival, and 3) social values of the Ching Ming Festival. A qualitative research method was employed and data were collected through in-depth interviews with 35 respondents consisting of Thai Chinese, who have lived in Hat Yai City and performed Ching Ming rituals for at least 10 years, experts in Ching Ming Festival, people who have social and economic knowledge about Hat Yai, and others who can provide opinions on social values of Ching Ming Festival. Participant and non-participant observations were also conducted for data collection. The data were categorized, deciphered, interpreted, and concluded before presented with analytical description.

The study found that changes of Hat Yai City that have affected Ching Ming Festival are changes in its social aspect, particularly aging of Thai Chinese residents, the economic aspect, especially competitive capitalism that has reduced traditional beliefs, and the technological aspect that has resulted in beliefs and adaptation of the rituals. Regarding beliefs and rituals related to Ching Ming Festival, changes were found in foods and offerings, time for ritual performance, predictions and objects used in the rituals in which steps have been reduced, and more people have performed the rituals using online service. In terms of social values of Ching Ming Festival, three aspects were found. First, economically, the festival has increased income for business and services, promoted tourism industry which stimulates the economy of Hat Yai City. Second, culturally, the festival has helped maintain the Chinese identity and realization in Thai-Chinese cultural ties leading to cultural inheritance, personality forming, and enhancement of relationships among Thai Chinese in Hat Yai. Third, religiously and ethically, the festival has helped promote people to have gratitude and respect towards supernatural entities, to have religion as a spiritual refuge, to have awareness and respect for ancestors, to foster family relation, to help each other, to realize their roles and obligations, to know how to let go, how to give, to have discipline and to have social responsibility. Even

though changes of Hat Yai have affected Ching Ming Festival in various aspects, its social values, especially in terms of gratitude have not been diminished.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้โดยสมบูรณ์ด้วยความดูแล และทุ่มเทเอาใจใส่ พร้อมทั้งคอยให้ความช่วยเหลือแนะนำอย่างละเอียดจากรองศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา เทพสิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก เป็นคนวางกรอบแนวคิด ชี้แนวทางในการทำความเข้าใจถึงเนื้อหา ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ๆเพิ่มเติมจากแนวความคิดเดิมที่วางไว้ อีกทั้งยังได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ซึ่งอาจารย์ได้คอยเอาใจใส่ ถามไถ่อยู่อย่างสม่ำเสมอ ไม่เพียงแต่เรื่องงาน ยังรวมไปถึงสารทุกข์สุกดิบ เรื่องราวต่างๆไปของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยจึงรู้สึกขอบพระคุณอย่างยิ่งจากอย่างใจจริง ในการดูแล และการเอาใจใส่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภการ สิริไพศาล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสุพร ปิยรัตนวงศ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศตวา บุญปรากฏ ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า มาเป็นกรรมการสอบ และให้คำแนะนำ ตลอดจนชี้แนะแนวทางทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน กรรมการผู้จัดการมูลนิธิจิ้งฮั่ว อำเภอลาดใหญ่ พ่อค้าแม่ค้าในเมืองหาดใหญ่ เจ้าหน้าที่ดูแลสถานที่ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องประเพณีเชียงใหม่ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ ร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูล อีกทั้งเมตตา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวในการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปในบริบทเมืองหาดใหญ่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงความเชื่อพิธีกรรม และการให้คุณค่าเกี่ยวกับประเพณีเชียงใหม่ ทำให้ผู้วิจัยมีข้อมูลมากพอจนสามารถสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์แบบเล่มนี้ขึ้นมาได้

ขอกราบขอพระคุณบิดามารดา ครอบครัว ตลอดจนญาติพี่น้อง ที่คอยมอบกำลังใจ ที่แสนอบอุ่น คอยให้การสนับสนุน ให้คำแนะนำ สั่งสอน และผลักดันอยู่เบื้องหลังตลอดมา ทั้งหมดนี้ล้วนส่งผลต่อการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้วิจัยในการสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อีกทั้งขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกคนที่คอยช่วยเหลือ พร้อมทั้งเป็นแรงกระตุ้น และยื่นเคียงข้างผู้วิจัย ตลอดจนเสียงเพลงเสียงดนตรีของศิลปินที่ผู้วิจัยชื่นชอบในการกล่อมเกลาสไตล์ประสาทเพื่อสร้างความผ่อนคลายในยามที่ผู้วิจัยรู้สึกเครียด ที่ขาดเสียไม่ได้ขอกราบขอพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่คอยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ตัวผู้วิจัย

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ที่เป็นแหล่งหาความรู้เพื่อนำไปปรับใช้ในภายภาคหน้าต่อไป รวมไปถึงบุคลากรทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ เมื่อยามที่ผู้วิจัยต้องการ

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตากรุณา ความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้วิจัย ทางผู้วิจัยจึงขอกราบขอพระคุณเป็นอย่างสูง และหากมีข้อผิดพลาดประการใด ก็ขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

พงษ์ทัช จิตวิบูลย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(5)
ABSTRACT.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(8)
สารบัญ.....	(9)
สารบัญภาพ.....	(11)
สารบัญตาราง.....	(13)
เนื้อหา	
บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
การทบทวนวรรณกรรม	6
แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม และคุณค่าต่อสังคม.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.....	16
เอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประเพณีเชิงเม้งและฮวงจู้.....	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	28
วิธีดำเนินการวิจัย	29
พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย.....	29
คุณลักษณะผู้ให้ข้อมูล และการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูล.....	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	31
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	32
การตรวจสอบข้อมูล.....	32
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ และความเชื่อพิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้ง.....	34
สภาพทั่วไปและภูมิหลังเมืองหาดใหญ่.....	34
สภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ที่มีต่อประเพณีเซ็งเม้ง.....	38
ความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่.....	47
คุณค่าที่มีต่อสังคมของประเพณีเซ็งเม้ง.....	79
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	101
สรุปและอภิปรายผล.....	101
ข้อเสนอแนะ.....	111
บรรณานุกรม.....	112
บุคลากร.....	119
ภาคผนวก.....	121
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	122
ภาคผนวก ข รายงานบทความประชุมวิชาการ.....	126
ภาคผนวก ค บทความตีพิมพ์ในวารสาร.....	138
ประวัติผู้วิจัย.....	151

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงความเชื่อมโยงพื้นที่ย่านชุมชนขนาดใหญ่และสุสานบ้านพรุ.....	30
2	พิธีเปิดป้ายใหม่ที่สุสานบ้านพรุ ณ วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2501.....	36
3	นายเจียกี้ซี ชาวจีนผู้สร้างคฤหาสน์การแก่เมืองหาดใหญ่.....	36
4	ขุณินพันธ์ร่วมงานเปิดป้ายที่สุสานบ้านพรุ พ.ศ.2501.....	37
5	แผนผังเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ในปัจจุบัน.....	37
6	การใช้สถาปัตยกรรมไทยแทนการทำฮวงซุ้ยแบบจีน.....	40
7	สภาพฮวงซุ้ยที่ร้างจากสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน.....	45
8	ขนมจู้ ซัง เปี้ยะ.....	51
9	ขนมจู้ ซัง เปี้ยะไส้เค็ม.....	51
10	ผลไม้ต่างๆที่ใช้ในการประกอบพิธีวันเซ็งเม้ง.....	53
11	แผนภูมิแปดทิศ (八卦图).....	53
12	เบญจธาตุทั้ง 5 ของชาวจีน (五行相生).....	55
13	ขนมจู้ที่ถูกเพิ่มเข้ามาจากขนมดั้งเดิมแบบจีน.....	56
14	การใช้ไหว้เข้ามาแทนที่เหล้าจีนในการประกอบพิธีเซ่นไหว้.....	57
15	เต็นท์สำหรับให้ผู้มาประกอบพิธีกรรมวันเซ็งเม้ง.....	59
16	กระดาษเงินกระดาษทอง.....	63
17	ประทัดในประเพณีเซ็งเม้ง.....	64
18	สายรุ้งหลากสีที่ใช้ในการประกอบพิธีเซ็งเม้ง.....	65
19	การเผาวัตถุในการประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งเพื่อส่งไปยังบรรพบุรุษ.....	67
20	ผู้รับจ้างซ่อมแซมปรับปรุงฮวงซุ้ยบรรพบุรุษในวันปิดกวาดสุสาน.....	70
21	เครื่องเซ่นไหว้ในประเพณีเซ็งเม้งตามห้างสรรพสินค้า.....	71
22	การประกอบพิธีกรรมที่บ้านในประเพณีเซ็งเม้ง.....	73
23	สิ่งของ อาหารเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีเซ็งเม้งที่บ้าน.....	73
24	สถานที่ไหว้เป๊ะกง สุสานบ้านพรุ เมืองหาดใหญ่.....	75
25	บริเวณด้านหน้าศาลเจ้าเป๊ะกง สุสานบ้านพรุ เมืองหาดใหญ่.....	75
26	สุสานเทพดาประจำฮวงซุ้ย.....	76

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
27	ตัวแทนกลุ่มคนงานดูแลสุสาน.....	80
28	แม่ค้าขายไอศกรีมรถชาเล็งที่ได้กำไรจากประเพณีเซ็งเม้ง.....	83
29	สภาพการออกไปจับจ่ายใช้สอยก่อนวันเซ็งเม้ง.....	85
30	ร้านขายวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีวันเซ็งเม้ง.....	86
31	คณะกรรมการหอการค้าไทย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.....	87
32	การดำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีนไว้บนป้ายสุสานเซ็งเม้ง.....	89
33	การพยายามสอดแทรกของไหว้ใหม่ๆกับของไหว้ดั้งเดิมในประเพณีเซ็งเม้ง.....	90
34	ผู้จัดการมูลนิธิจังหวัดใหญ่.....	96
35	การร่วมมือร่วมใจกันของญาติพี่น้องในประเพณีเซ็งเม้ง.....	98
36	สถานที่เพื่อใช้วางสิ่งของบริจาคทานให้วิญญาณเร่ร่อน.....	100

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงข้อมูลการทำสุสานแบบจีน (ฮวงซู่ย) ของสุสานบ้านพรุหาดใหญ่ ระหว่าง ปี พ.ศ.2522 - 2546.....	43

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

สุสานร้างรายอยู่ภูเหนือใต้	เซ็งเม้งคนมาไหว้เดินลับสน
ผีเสื้อขาวเฝ้ากระดาดบินว่อนวน	อัสน์ชลหลังไหลฤทัยครวญ
สายัณห์จิ้งจอกนอนหน้าหลุมหลับ	ราตรีกลับเคหาคลายวายกำสรวล
ยามมีเหล่าเมาปลื้มดื่มตามควร	ตายแล้วล้วนชาวคลุ้มรสมั้ยศเดียว

(เกาจีวซิง กวีสมัยราชวงศ์ซ่ง อ้างถึงใน ถาวร สิกขโกศล, 2550)

เซ็งเม้งเป็นประเพณีหนึ่งในสังคมจีน เป็นประเพณีที่ส่งเสริมคุณธรรม ที่สืบทอดกันมายาวนาน ดังที่พระยาอนุมานราชธนะ (2514) กล่าวถึงประเพณีว่า เป็นความประพฤติกองชนหมู่หนึ่ง ซึ่งมีแบบแผนปฏิบัติกันมาอย่างเดียวกัน ถ้าใครในหมู่ประพฤติกองผิดแผกออกไปก็จะผิดประเพณี ประเพณีมีอยู่ทุกสังคม แต่ละสังคมจะมีประเพณีที่แตกต่างกันตามค่านิยมความเชื่อ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบท และการยอมรับของสังคม เช่น ประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีสงกรานต์ของไทย ประเพณีไหว้พระจันทร์ ประเพณีกินเจของจีน ทวี ทองสว่าง (2546) ให้ความเห็นว่า ประเพณีเป็นแบบแผนประพฤติกองปฏิบัติของคนส่วนใหญ่ที่เห็นว่าดี ถูกต้องแล้วเป็นที่ยอมรับกันในวงกว้าง ประเพณีมักเกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรม ทำแล้วยอมรับประโยชน์ต่อสังคม เมื่อนุชนิยมความเชื่อในลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็จะมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อที่จะตอบสนองต่อความเชื่อเหล่านั้นๆ ของตน จนก่อให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ นำมาซึ่งความสามัคคีของคนในกลุ่ม สะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ และมนุษย์มีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อกับพิธีกรรมเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2542) เห็นว่า เมื่อนุชนิยมเกิดปัญหาที่เกินความสามารถของตนที่จะแก้ไขได้ จึงอ่อนไหวต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ และเมื่อได้ตั้งที่ตนต้องการแล้ว ก็แสดงความยินดีด้วยการเซ่นไหว้ เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที ซึ่งเรียกว่าพิธีกรรม เรไร ไพรวรรณ (2553) กล่าวถึงความสำคัญของพิธีกรรมไว้ว่า เป็นการแสดงออกของสังคมที่มีความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์และความเอื้ออาทรทั้งในระดับมนุษย์และมนุษย์ ทั้งยังเป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยมที่สังคมยกย่อง สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน พิธีกรรมจึงเป็นเรื่องของความเชื่อของมนุษย์ที่มีได้เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอยและไร้สาเหตุ มนุษย์สร้างพิธีกรรมขึ้นอย่างมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน การแสดงออกจึงเป็นไปในรูปสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ จึงกล่าวได้ว่าความเชื่อและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันให้เกิดประเพณี และให้คุณค่าแก่สังคม

สังคมไทยมีกลุ่มคนอาศัยอยู่หลายชาติพันธุ์ จากหลักฐานต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ ได้สะท้อนให้เห็นว่าในอดีตมีชาวต่างชาติเข้ามาติดต่อกับไทยอยู่เสมอ ชาวจีนเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีเข้ามาติดต่อการค้าและมีบทบาทต่อสังคมและเศรษฐกิจ ดังที่ Skinner (1957) ได้กล่าวถึงการเข้ามาของชาวจีนไว้ว่า ส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามานั้นอย่างน้อยที่สุดก็มีพวกที่เป็นชาวเมืองและทำมาค้าขายมาก่อนที่จะออกจากเมืองจีน ชาวจีนเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปมา ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยหรือนับตั้งแต่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีน สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และคณะ (2544) ได้ให้ความเห็นว่า ชาวจีนเริ่มขยายตัวมากขึ้นโดยเฉพาะในบริเวณภาคใต้ของประเทศ

ไทย ในสมัยรัชกาลที่ 5 จากนโยบายพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเมืองและเศรษฐกิจโดยการสร้างทางรถไฟสายใต้ ในที่สุดแรงงานจีนสามารถตั้งรกรากอยู่ในภาคใต้ และก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ตลอดจนการบุกเบิกขยายพื้นที่การทำสวนยาง การค้าขาย และธุรกิจต่างๆ ซึ่งต่อมาทำให้ชาวจีนมีบทบาทในระดับสูงขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดเป็นสังคมเมือง

หาดใหญ่เป็นเมืองหนึ่งที่ถูกบุกเบิกโดยชาวจีน ชุนนิพันธ์จินนคร (เจีย กิซึ) เป็นบุคคลแรกที่เริ่มตัดถนน สร้างห้องแถวขึ้นเมื่อ พ.ศ.2459 หลังจากนั้นก็มีบุคคลร่วมสร้างความเจริญให้แก่เมืองหาดใหญ่อีก 3 ท่าน คือ พระเสน่หามนตรี (ชื่น สุคนธ์หงส์) นายซี กิมหยง และมหาอำมาตย์ตรีพระยาอรุณภักวีสุนทร (สงวน ศตะรัตน์) ทำให้หลังจากนั้นไม่นาน เมืองหาดใหญ่ได้พัฒนาเป็นเมืองที่มีความเจริญสูงสุดในภาคใต้ มีคนไทยเชื้อสายจีนเข้ามาอาศัยจำนวนมาก (สงบ ส่งเมือง และลักขมี จิระนคร, 2542) การอพยพเข้ามาของชาวจีนนั้นไม่ได้มาตัวเปล่า แต่ยังนำศิลปวัฒนธรรมและประเพณีเข้ามาในประเทศไทย เนื่องจากชาวจีนเป็นชาติที่เก่าแก่มีประวัติการสร้างชาติอย่างยาวนานย่อมมีวัฒนธรรมเจริญมานานและได้พัฒนามาเป็นแบบอย่างเฉพาะตน อีกทั้งชาวจีนเป็นชาติที่ยึดมั่นในประเพณีและวัฒนธรรมของตนอย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะอยู่มุมไหนของโลก ก็จะมีปฏิบัติและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาติ ซึ่งตรงกับที่ Bloomfield (1989) ได้กล่าวว่า ไม่ว่าจะคนจีนจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตาม พวกเขาจะนำประเพณีของตนไปด้วย โดยที่พยายามจะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนมากบ้างน้อยบ้างตามสภาพ ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศจีน ในชุมชนจีนโพ้นทะเล หรือในฐานะของชาวต่างชาติในสังคมตะวันตกที่คนส่วนใหญ่เป็นผิวขาว วิถีดำเนินชีวิตและความเชื่อต่างๆ ก็ไม่แตกต่างกัน ยังคงรักษาความเป็นจีนเด่นชัด

แต่กระนั้นก็ตามการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมทำให้มีประเพณีจีนหลายประเพณีได้รับผลกระทบ หาดใหญ่ซึ่งเป็นเมืองที่มีความเจริญเติบโตสูงมาก เกิดการขยายตัวทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ทำให้ลูกหลานชาวจีนในปัจจุบันถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการศึกษาแผนใหม่ที่ควบคุมโดยภาครัฐ (ศุภการ สิริไพศาล, 2550) ประเพณีที่จัดขึ้นในเมืองหาดใหญ่บ้างปรับเปลี่ยน ตัดทอน หรือประดิษฐ์ขึ้นใหม่ การสืบทอดตามแบบแผนเดิมๆ ลดน้อยลง ในงานศึกษาของสายชล แก้วบริสุทธิ์ (2556) ได้ศึกษาเทศกาลกินเจหาดใหญ่พบว่า เทศกาลกินเจมีการประดิษฐ์สร้างประเพณีในหลายด้าน ด้านพื้นที่มีการสร้างพื้นที่สาธารณะให้เป็นพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ด้านอาหารมีการประดิษฐ์ให้ดูมีความแปลกใหม่ เพื่อให้อาหารเจดูน่ารับประทานมากยิ่งขึ้น รวมถึงใช้วัตถุดิบที่เลียนแบบเนื้อสัตว์ ตัดแปลงเมนูให้มีความหลากหลายทั้งแบบไทยและแบบญี่ปุ่น ด้านพิธีกรรมมีการจัดปราสาทเจ้าขึ้นชั่วคราว ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ชั่วคราว ที่แสดงออกทางความเชื่อและสร้างให้เกิดภาพของการย้อนยุคสู่การเป็นสังคมชาวไทยเชื้อสายจีน อย่างไรก็ตามยังพบว่า กิจกรรมต่างๆ ได้ถูกเติมแต่ง เสริมสร้าง ตัดทอนเพื่อการท่องเที่ยว ที่คอยตอบสนองต่อนายทุน โดยใช้ความเป็นชุมชนเชื้อสายจีน เพื่อสร้างอัตลักษณ์และมูลค่าทางเศรษฐกิจจึงส่งผลให้เทศกาลกินเจ กลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว ท่ามกลางความเจริญมีการจัดตั้งสมาคมจีน ศาลเจ้า วัดจีน รวมไปถึงมีการจัดเทศกาลต่างๆ ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากพลังของคนไทยเชื้อสายจีนที่ต้องการสะท้อนความเป็นจีนหรือแสดงถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตน เกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏในงานศึกษาของเรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2554) ซึ่งพบว่าการสืบทอดความเป็นจีนมีปัจจัยที่สนับสนุนให้การสืบทอดความเป็นจีนประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ความ

เชื่อ ความศรัทธาในเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การมีธรรมเนียมการไหว้เจ้าในวันพระจีน ไหว้บรรพบุรุษ ในวันเซ็งเม้ง การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้พบว่าปัญหาการสืบทอดความคิด ประเพณีและ เทศกาลของชาวจีนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความเชื่อส่วนบุคคล การมีความคิดและความเชื่อเปลี่ยนแปลงไป การรับวัฒนธรรมใหม่

ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นประเพณีที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเซ็งเม้งเป็นประเพณีหนึ่งของชาวจีนที่ได้รับผลกระทบด้วย ประเพณีเซ็งเม้ง หรือชิงหมิงเป็นการไหว้หลุมฝังศพของบรรพบุรุษ หรือชาวจีนเรียกกันว่า “ฮวงจู้” หรือ “ฮวงซู่” นิยมจัดขึ้นในช่วงเดือน 3 ของจีน ซึ่งจะตรงกับช่วงเดือน 4-5 ของไทย คือ เดือนเมษายน-พฤษภาคม ฮวงซู่จะเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับฐานะของตระกูลนั้นๆ อดีตถึงวันไหว้ ลูกหลานที่อยู่ห่างไกลจะ เดินทางกลับมาเพื่อประกอบพิธีไหว้ร่วมกับญาติพี่น้องของตน ในวันไหว้มีการจัดเตรียมอาหาร ทั้งของ คาวและของหวาน และจัดกิจกรรมต่างๆ ตามประเพณีที่เคยสืบทอดกันมา (วรรณนา เชื้อจีน, 2551) ประเพณีเซ็งเม้งยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางสังคม จากการศึกษาของศิริพันธ์ รัตนาสมจิตร (2547) พบว่า เซ็งเม้งเป็นพิธีกรรมเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ อันเป็นไปตามลัทธิ ขงจื้อที่เน้นเรื่องความกตัญญูเป็นสำคัญ เป็นพิธีกรรมในระดับครอบครัวและเครือญาติที่นับถือกัน ใน อดีตขั้นตอนพิธีกรรมการไหว้แสดงถึงการยึดถือระบบอาวุโสในการทำพิธี การให้ฝ่ายหญิงเป็นผู้ จัดเตรียมของเซ่นไหว้โดยที่ฝ่ายชายไม่ต้องเข้ามาช่วย เพื่อสามารถถ่ายทอดและสอนเรื่องพิธีกรรม ให้กับลูกหลานของตน เพราะผู้หญิงถูกกำหนดให้เลี้ยงดูบุตร อย่างไรก็ตามความเชื่อในประเพณีนี้เริ่ม เปลี่ยนแปลงเพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

ประเพณีเซ็งเม้งเข้ามาดำรงอยู่ในเมืองหาดใหญ่มาอย่างยาวนาน แม้ว่าจะมีความ เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การ เปลี่ยนแปลงช่วงอายุของชาวไทยเชื้อสายจีนจากรุ่นที่ 1 กลายมาเป็นรุ่นที่ 2 และการเข้ามาของ กระแสโลกาภิวัตน์ กล่าวคือการย่อโลกให้แคบลง ผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกสามารถติดต่อสื่อสารกันง่าย ขึ้น ทำให้มีการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างๆ เกิดบริษัทข้ามชาติ (ศุภการ สิริไพศาล, 2550) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อารยธรรมสมัยใหม่ที่เข้ามาเพื่อนำมาอธิบายประเพณีความเชื่อต่างๆ แต่ความ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ได้ทำให้ความเชื่อเรื่องวันเซ็งเม้งหายไปเสียทีเดียว หากแต่เริ่มลดความสำคัญ และบทบาทของประเพณีลงไปเรื่อยๆ จนกระทั่งคนรุ่นหลังไม่เห็นถึงความสำคัญ และนำไปสู่การลืม เลือนของประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จากผลการศึกษาของสุพร ศาสตร์รัตนมณี (2554) พบว่า ธุรกิจประเภทร้านค้าส่งและค้าปลีกกระดาษสำหรับไหว้เจ้าชบเซาลง เป็นเพราะความ นิยมในการประกอบพิธีงเด็กน้อยลง อีกสาเหตุหนึ่งคือ ปัจจุบันมีผู้ไปแย่งหรือรับงานในทันทีที่ศพไป ถึงวัด คนเหล่านี้มีร้านค้าประจำที่เป็นเครือข่ายอยู่แล้ว ประกอบพิธีงเด็กในงานศพค่อยๆ เสื่อม คนใน สังคมเห็นคุณค่าน้อยลง อีกทั้งปัจจุบันมีการแข่งขันสูง แต่ด้วยความมีวัฒนธรรมฝังรากลึกมายาวนาน ทุกวันนี้การจัดพิธีงเด็กมีน้อยลงแต่ไม่ถึงกับสูญหาย เนื่องจากค่านิยมที่เปลี่ยนไป จากสภาพดังกล่าว ทำให้เห็นว่าประเพณีเกี่ยวกับความตาย ไม่ว่าจะความเชื่อ พิธีกรรม และคุณค่าต่อสังคมย่อมได้มีการ เปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ

สภาพดังกล่าวอาจพิจารณาได้ว่าธรรมเนียมปฏิบัติของเซ็งเม้งที่สืบทอดมาแต่ครั้ง บรรพบุรุษกำลังถูกลดบทบาทความสำคัญ อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ที่เข้ามา

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในประเด็นคุณค่าทางสังคมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงไปในสังคมปัจจุบันของชาวไทยเชื้อสายจีน ด้วยเหตุที่ว่าประเพณีเชิงเม้งเป็นประเพณีที่มีความสำคัญ ซึ่งถือเป็นรากฐานชีวิตที่ถูกเชื่อมโยงความกตัญญูเข้ากับการบูชาบรรพบุรุษ สื่อถึงความหมายสำหรับชีวิตและรูปแบบสังคมของชาวจีน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจีนโดยแท้จริง แต่เนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการที่ทำให้สังคมอยู่ในภาวะความทันสมัย อาจส่งผลทำให้คุณค่าของประเพณีเดิมสูญหายไป ทั้งนี้เพื่อค้นหาความรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสมและเสนอแนะแนวทางที่สร้างความเข้าใจ จึงเป็นเหตุให้ตั้งข้อสงสัยเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของประเพณี อันมีส่วนช่วยให้นักมนุษยเรายู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข อีกทั้งประโยชน์ต่อการศึกษาเพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟู ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีทางความเชื่อที่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษสืบต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ที่มีต่อประเพณีเชิงเม้งเป็นอย่างไร
2. ความเชื่อ พิธีกรรมในประเพณีเชิงเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่เป็นอย่างไร
3. คุณค่าต่อสังคมของประเพณีเชิงเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ที่มีต่อประเพณีเชิงเม้ง
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีเชิงเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่
3. เพื่อศึกษาคุณค่าที่มีต่อสังคมของประเพณีเชิงเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาประเพณีเชิงเม้งของชาวไทยเชื้อสายจีน ทั้งในใจกลางเมืองหาดใหญ่อยานชุมชนชาวจีน ได้แก่ ถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 ถนนนิพัทธ์อุทิศ 2 และถนนนิพัทธ์อุทิศ 3 รวมถึงสุสานเมืองบ้านพรุ เนื่องจากเมืองหาดใหญ่เป็นที่ตั้งชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีน แต่เนื่องจากพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดประเพณีเชิงเม้ง ชาวไทยเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ จึงใช้สุสานบ้านพรุเป็นที่ตั้งของฮวงซุ้ยเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม

ขอบเขตเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาใน 3 ประเด็น ต่อไปนี้

- ในการศึกษาเนื้อหาด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อประเพณีเชิงเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่

- ในการศึกษาเนื้อหาด้านความเชื่อและพิธีกรรม ผู้วิจัยทำการศึกษาความเชื่อที่เกิดขึ้นจากประเพณีเชิงเม้ง รวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่การเตรียมวันเชิงเม้ง ซึ่งศึกษาตั้งแต่การรวมตัวของญาติพี่น้อง การนัดหมาย แนวทางการปรึกษาหารือกันในครอบครัว อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธี ตลอดจนขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม ทั้งการจัดเตรียมสถานที่ที่บ้านและที่สุสานในช่วงเข้าจวบจนกระทั่งเสร็จพิธีกรรมในช่วงเย็น

- ในการศึกษาเนื้อหาด้านคุณค่าต่อสังคม ศึกษาคุณค่าของประเพณีเชิงเม้งที่มีต่อสังคมเมืองหาดใหญ่ในช่วงปี พ.ศ.2559

ขอบเขตด้านระยะเวลาของการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในช่วงปี พ.ศ. 2535 จนถึง พ.ศ.2559 เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงที่เมืองหาดใหญ่มีความเฟื่องฟู เกิดการขยายตัวของเมือง และที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ต่างๆ รวมทั้งยังเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของช่วงอายุของคนไทยเชื้อสายจีนจากรุ่นที่ 1 ไปยังรุ่นที่ 2

ขอบเขตด้านระยะเวลา งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระยะเวลาการเก็บข้อมูล ในช่วงระยะเวลาเดือนเมษายน 2558-เมษายน 2559 รวมระยะเวลา 1 ปี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อให้กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในหาดใหญ่เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม เกี่ยวกับประเพณีวันเซ็งเม้งได้อย่างถูกต้องและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การปรับตัวให้เข้ากับกระแสสังคมในสภาวะการณ์ปัจจุบัน
2. เพื่อให้กลุ่มสมาคมจีนในหาดใหญ่ นำไปกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูประเพณีเซ็งเม้ง เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและตระหนักถึงคุณค่าของความเชื่อและพิธีกรรมการไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ
3. เพื่อให้หน่วยงานการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ และสืบสานประเพณีเซ็งเม้งของลูกหลานชาวจีนสืบต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประเพณีเซ็งเม้ง หมายถึง ประเพณีการเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่ ซึ่งกระทำกันที่สุสานบ้านพรุ ในวันที่ 5 เมษายนของทุกปีโดยประมาณ

ความเชื่อเซ็งเม้ง หมายถึง การยอมรับนับถือต่อการไหว้วิญญาณบรรพบุรุษในประเพณีเซ็งเม้งของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่

พิธีกรรมเซ็งเม้ง หมายถึง แบบแผนหรือการประพฤติปฏิบัติต่อวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วของประเพณีเซ็งเม้ง โดยมีขั้นตอนต่างๆ ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่

คุณค่าต่อสังคม หมายถึง ประโยชน์ของประเพณีเซ็งเม้ง ที่ส่งผลต่อสังคมเมืองหาดใหญ่ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และศาสนาจริยธรรม

ความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อประเพณีเซ็งเม้งในเมืองหาดใหญ่นับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2559) เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงที่เมืองหาดใหญ่มีความเฟื่องฟู และเกิดการขยายตัวของเมือง รวมถึงที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ต่างๆ รวมทั้งยังเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของช่วงอายุของคนไทยเชื้อสายจีนจากรุ่นที่ 1 ไปยังรุ่นที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง ประเพณีเชิงเม็ง: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในเมืองหาดใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเชื่อ พิธีกรรม เกี่ยวกับเชิงเม็ง รวมถึงการศึกษาถึงคุณค่าและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบต่อประเพณีเชิงเม็ง ผู้วิจัยจึงศึกษาค้นคว้ารวบรวมแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมและคุณค่าต่อสังคม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
3. เอกสารที่เกี่ยวกับประเพณีเชิงเม็ง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมและคุณค่าต่อสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี

นักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี ดังต่อไปนี้

แปลก สนธิรักษ์ (2540) กล่าวว่าประเพณี คือ ความประพฤติสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม เรียกว่า เอกลักษณ์ หรือพหุนิยม เช่น การแต่งงาน การเกิด การบุญ ซึ่งสอดคล้องกับ วิชากรณ์ แสงมณี (2525) ที่ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าประเพณี ไว้ว่าหมายถึง ความประพฤติของคนในส่วนรวมที่ถือกัน เป็นระเบียบแบบแผนสืบต่อกันมาจนลงรูปเป็นพิมพ์หรือแบบเดียวกัน เป็นกฎบังคับอย่างหนึ่งของสังคม บางอย่างก็ถือเคร่งครัด บางอย่างก็ไม่ถือเคร่งครัด

อุทัย หิรัญโต (2526) ได้กล่าวถึงคำว่า ประเพณี หมายถึงระเบียบปฏิบัติในโอกาสต่างๆ ที่มีพิธีการ ซึ่งเคยยึดถือกระทำกันมาแต่โบราณกาล เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันเป็นแบบแผนของความประพฤติ หรือการปฏิบัติที่คนในสังคมเดียวกันยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ แบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต ประเพณีที่เกี่ยวกับสถาบันทางสังคม และประเพณีเบ็ดเตล็ด ประเพณีใดที่กฎหมายเข้ามาแทนที่วางเป็นกฎข้อบังคับ ประเพณีนั้นเป็นที่มาของกฎหมาย

สมปราษฎย์ อัมมะพันธุ์ (2536) ได้อธิบายถึงการเกิดประเพณี ไว้ว่า ประเพณีเกิดจากสภาพทางสังคม ธรรมชาติ ทัศนคติ เอกลักษณ์ ค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคมที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจดินฟ้าอากาศและสังเกตการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นโดยมีทราบสาเหตุแน่ชัด ฉะนั้นเมื่อถึงเวลาเกิดภัยพิบัติ มนุษย์จึงต้องอ่อนวอนขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ พอแคล้วคลาดจากภัยนั้น มนุษย์จึงแสดงความรู้คุณต่อสิ่งนั้นๆ ด้วยการทำพิธีบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อความรู้ของตน เมื่อความประพฤตินั้น คนส่วนใหญ่ในสังคมถือปฏิบัติกันเป็นธรรมเนียมหรือเป็นระเบียบแบบแผนและทำกันจนเป็นพิมพ์เดียวกันสืบทอดต่อกันมาก็จะกลายเป็นประเพณี

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2533) ที่ได้ทำการจำแนกประเภทของประเพณี โดยยึดตามเกณฑ์ต่างได้ 3 เกณฑ์ ดังนี้

1. จำแนกตามสถานภาพทางสังคมของบุคคลในสังคม ได้แก่ ประเพณีส่วนราษฎร์ เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัว และที่เกี่ยวกับส่วนรวมเนื่องจากเทศกาล

เช่น ตรุษ เช็งเม้ง สารท เป็นต้น และประเพณีส่วนพระมหากษัตริย์ เช่น พระราชพิธีต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อถวายแก่พระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ ตลอดจนรัฐพิธีต่างๆ ที่รัฐบาลจัดขึ้นถวายแด่องค์พระมหากษัตริย์ เช่น พิธีฉัตร พิธีขึ้นอยู่ เป็นต้น

2. จำแนกตามระดับของประเพณี ได้แก่ ประเพณีส่วนบุคคล คือ ประเพณีที่ปฏิบัติกันเฉพาะในครอบครัว เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย เป็นต้น ประเพณีส่วนชุมชน คือ ประเพณีที่ถือปฏิบัติกันทั่วไปของคนในชุมชน เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น และประเพณีส่วนของรัฐ คือ ประเพณีที่ทางราชการจัดขึ้นเพื่อพระราชพิธี และรัฐพิธีต่างๆ เช่น พระราชพิธีวางศิลาฤกษ์ พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นต้น

3. จำแนกตามจุดประสงค์ของประเพณี ได้แก่ จารีตประเพณี คือ ประเพณีที่คนในสังคมใช้เป็นแนวทางคล้ายคลึงกับข้อบังคับทางจรรยา หรือศีลธรรมของสังคม ผู้ละเมิดถือว่ามีความผิดและเป็นคนชั่ว ขนบประเพณี คือ ประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยปริยาย เช่น การเกิด การตาย เป็นต้น และธรรมเนียมประเพณี คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ไป ซึ่งไม่ค่อยมีความสำคัญมากนัก ใครจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามก็ได้ เช่น การแต่งกายให้ถูกกาลเทศะ การใช้คำพูดให้เหมาะสมในโอกาสต่างๆ เป็นต้น

จากทัศนคติของนักวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติกันมาของคนในสังคม จนก่อเกิดการยอมรับกันอย่างกว้างขวาง กลายเป็นระเบียบแบบแผน ซึ่งในแต่ละสังคม ก็ต่างมีประเพณีเป็นของตนเอง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะจำแนกประเภทของประเพณีไม่ให้เหลื่อมล้ำกัน เพราะเนื่องจากบางประเพณีอาจเป็นธรรมเนียมประเพณีของสังคมหนึ่ง แต่อีกสังคมหนึ่งอาจเป็นขนบประเพณีหรือจารีตประเพณีของสังคมนั้นก็เป็นที่ได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบใดประเพณีในทุกๆสังคม ต่างย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสียในตัวของมันเอง ดังที่ อานนท์ อาภากริม (2525) กล่าวไว้ว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงสังคมนั้นๆว่ามีความเจริญและมีความเสื่อมโทรมในยุคสมัยใด กล่าวคือถ้าสมาชิกในสังคมปฏิบัติตามและพยายามที่จะปกป้อง หรือดำรงรักษาประเพณีไว้มิให้สูญหายไปก็เรียกว่าสังคมนั้นมีความเจริญงอกงาม โดยเฉพาะความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจ ทำให้คนในสังคมมีความรักใคร่สามัคคีพร้อมใจกัน แต่หากคนในสังคมละเลยหรือไม่ใส่ใจที่จะปฏิบัติและรักษาไว้ซึ่งประเพณีของตน ก็ย่อมแสดงให้เห็นถึงความถดถอย และเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจของสมาชิกในสังคมนั้นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันในสังคมได้สร้างสรรค์สิ่งต่างๆขึ้น เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนและจรรโลงสังคม และได้กลายเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งทางความคิดที่มนุษย์สร้างขึ้นและในทุกๆสังคมต่างก็ทำเพื่อที่จะให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจของมนุษย์ เพราะความสุขที่เกิดขึ้นในจิตใจเป็นความต้องการหลักพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งจะได้รับการตอบสนองจากสังคม ยศ สันตสมบัติ (2540) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย

2. การตอบสนองร่วมกันของสมาชิกในสังคม หมายถึง การทำงานร่วมกันของสมาชิกสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ การทำงานร่วมกันทำให้เกิดการจัดตั้งองค์กรและสถาบันสังคมต่างๆ

3. ความต้องการเชิงสัญลักษณ์ ความต้องการนี้ได้รับการตอบสนองโดยการพัฒนาระบบวิทยาศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ และศิลปะ ขึ้นในสังคม มาลินอสกียังอธิบายว่า ระบบการเรียนรู้หรือวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ แต่เมื่อวิทยาศาสตร์ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์บางอย่างได้ มนุษย์ก็คิดค้นระบบไสยศาสตร์และศาสนาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้นขึ้นมาเพื่อช่วยให้มนุษย์มีความเข้าใจและมีความรู้สึกปลอดภัย นอกจากนี้ศาสนาและพิธีกรรมยังมีหน้าที่เสริมสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความร่วมมือระหว่างสมาชิกในทางศาสนาหรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ไม่รูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่ง

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2531) ได้กล่าวถึงความเชื่อฯ หมายถึง เห็นตามด้วยมโนใจ หรือไว้วางใจ ความเห็นด้วยทั้งความรู้สึกและการไตร่ตรอง ถือว่าเป็นความเชื่อทั้งสิ้น

อุทัย หิรัญโต (2526) ได้กล่าวถึงความเชื่อฯ หมายถึง การยอมรับข้อเสนอยังใดอย่างหนึ่งว่าเป็นความจริง การยอมรับเช่นนี้อาจจะเกิดขึ้นโดยสติปัญญา เหตุผล หรือความศรัทธาโดยไม่มีเหตุผลก็ได้ ความเชื่อแตกต่างจากค่านิยมตรงที่ ค่านิยมเกี่ยวข้องกับสิ่งที่คนยอมรับว่าดีหรือพอใจ แต่ความเชื่อเป็นสิ่งที่คนยอมรับว่าจริงและถูกต้อง ความเชื่อนั้นอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น การพบเห็นด้วยตนเอง การพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ และการเชื่ออย่างงมงาย โดยจากรูธรรม ธรรมวัตร (2528) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดความเชื่อไว้ดังนี้ มนุษย์ทุกคนต้องประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต เช่น เมื่อเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ เกิดความยากลำบาก หรือภัยธรรมชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านั้นเกินความสามารถของมนุษย์ที่จะแก้ไขได้ จึงก่อให้เกิดความคิดถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เป็นเช่นนั้น อำนาจเหล่านั้นอาจจะเป็นวิญญาณ หรือเทพเจ้า เป็นต้น ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภัยอันตรายใดๆ มนุษย์จึงวิงวอนขอช่วยเหลือจากอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น โดยเชื่อว่าถ้าทำให้อำนาจเหล่านั้นพึงพอใจได้ก็จะช่วยให้ปลอดภัยได้ และเมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ด้วยการเซ่นไหว้บูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่างๆ โดย

กิ่งแก้ว อัครถาวร (2520) ได้แบ่งประเภทของความเชื่อออกเป็น 11 ประเภท ได้แก่

1. ความเชื่อเรื่องบุคคล ได้แก่ ความเชื่อเรื่องการตั้งชื่อ วิญญาณ การตาย
2. ความเชื่อสิ่งแวดล้อม เช่น ความเชื่อในเหตุการณ์ และกลางสังหารณ์
3. ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เชื่อเทพเจ้า และความเชื่อเรื่องเวทมนตร์
4. ความเชื่อเรื่องเพศ เช่น ความเชื่อเรื่องว่าพ่อเจ้าชู้ลูกชายมักจะเจ้าชู้
5. ความเชื่อเรื่องสุขภาพ เช่น เป็นผีห้ามกินข้าวเหนียว
6. ความเชื่อเรื่องฤกษ์หรือโชคลาง เช่น นกแสกร้อง
7. ความเชื่อเรื่องความฝัน เช่น ฝันว่าถูกงูกัดจะได้คู่
8. ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เช่น ความเชื่อเรื่องผ้ายันต์
9. ความเชื่อเรื่องภูตผีปิศาจและวิญญาณ เช่น ผีป่วนตายาย หรือผีนางตานี
10. ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์
11. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์

ภฤตวิทย์ ดวงสร้อยทอง (2548) ได้แบ่งประเภทของความเชื่อโดยสรุปเป็นแบบย่อได้ 2 ประเภทคือ

1. ความเชื่ออย่างมงงาย เป็นความเชื่อที่ไม่มีเหตุผล เนื่องจากความกลัวความไม่รู้ ทำให้มนุษย์เกิดความเชื่อและแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นๆ ตามความเชื่อที่คิดว่าทำอย่างนั้นแล้วสิ่งนั้นจะดับทุกข์และช่วยบันดาลสุขให้เกิดขึ้นกับคน เช่น การที่มนุษย์กราบไว้บูชาสิ่งที่มองไม่เห็น (วิญญาณ) เป็นต้น

2. ความเชื่ออย่างมีเหตุผล เป็นความเชื่อที่มีหลักการ มีเหตุผลน่าเชื่อถือ ถ้าทำอย่างนี้แล้วจะเกิดผลอย่างนั้นขึ้น เช่น เชื่อว่าสตรีมีครรภ์ไม่ควรยืนขวางบันได้ เพราะอาจทำให้ตกบันได้ลงมาได้ เป็นต้น เช่นเดียวกับชาวจีนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งพลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2539) ได้พูดถึง ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการบูชาบรรพบุรุษของชาวจีน ไว้ว่า

1. ชาวจีนดั้งเดิมเชื่อว่าวิญญาณคนตายไม่ได้ตายจากไป แต่ยังคงวนเวียนอยู่และคอยเฝ้าดูแลความเป็นอยู่ของบุตรหลาน

2. ความมีโชคหรืออัปโชคของตระกูล เป็นผลมาจากกุศลกรรมที่บรรพบุรุษได้สะสมไว้ยามที่มีชีวิตอยู่ เมื่อบรรพบุรุษล่วงลับไปแล้ว จะส่งผลต่อโชคชะตาของลูกหลาน

3. วิญญาณของบรรพบุรุษในปรภพ ยังต้องการปัจจัย 4 เหมือนตอนมีชีวิตอยู่ บุตรธิดายังคงต้องไหว้อย่างสม่ำเสมอ

4. เมื่อบุตรหลานมีความกตัญญู เช่นไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว วิญญาณของบรรพบุรุษจะตอบสนองด้วยการดลบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งในทางที่ดีและไม่ดีต่อตนเองและครอบครัวได้

จากทัศนคติของนักวิชาการหลายท่าน จึงเห็นได้ว่าความเชื่อมีปรากฏอยู่ในทุกๆ สังคม ไม่ว่าจะเป็นในสังคมไทยหรือสังคมจีน ล้วนต่างก็มีความเชื่อเป็นของตนเอง อีกทั้งความเชื่อเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับมนุษย์มาอย่างช้านาน ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งความเชื่ออาจเกิดได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งที่มาจาก การเชื่อแบบมีเหตุผลและความเชื่อแบบมงงาย แต่ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ระบบความคิดของมนุษย์เชื่อว่าเป็นจริง เพื่อตอบสนองความมั่นคงทางด้านจิตใจ ก่อให้เกิดความสบายใจ และเมื่อมนุษย์ปฏิบัติตามความเชื่อสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ย่อมก่อให้เกิดเป็นแบบแผนขั้นตอนตามความเชื่อต่างๆ หรือเรียกว่า พิธีกรรม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้แนวคิดของพลศักดิ์ จิรไกรศิริ นำมาอธิบายและวิเคราะห์ถึงปรากฏการณ์ความเชื่อประเพณีเชิงเม้งของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่ การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อจะทำให้เข้าใจถึงรากเหง้าและความสำคัญของประเพณีเชิงเม้ง รวมถึงความเป็นมา จนนำไปสู่การสร้างพิธีกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษ

แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของคำว่า พิธีและพิธีกรรมไว้ว่า พิธีหมายถึง งานที่จัดขึ้นตามลัทธิหรือความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อความขลังหรือเพื่อความ เป็นสิริมงคล พิธีกรรมหมายถึง การบูชา หรือแบบอย่าง หรือ แบบแผนต่างๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา

อุทัย หิรัญโต (2526) ให้ความหมายของคำว่า พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่กระทำในโอกาสต่างๆ หรือหมายถึงพฤติกรรมทาง

สังคมอันละเอียดอ่อน ที่ถูกกำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียม กฎหมาย หรือระเบียบของสังคมซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของค่านิยม หรือความเชื่อ พิธีกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของพิธีการแต่ไม่ได้มีความหมายตรงกัน ข้อแตกต่างที่สำคัญคือพิธีการเป็นการปฏิบัติในสังคมที่มีคนจำนวนมากว่าหนึ่งคน แต่พิธีกรรมอาจปฏิบัติเพียงคนเดียวได้ นอกจากนี้พิธีการมักจะจัดให้มีขึ้นในเหตุการณ์สำคัญ ลักษณะสำคัญของพิธีกรรมคือเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา และมักเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่างๆ มีการแสดงให้เห็นถึงความมหัศจรรย์หรือความสำคัญต่างๆก่อให้เกิดความน่าเกรงขาม (วรรณะ มูลขำ, 2551) เป็นการกระทำเพื่อก่อให้เกิดความสบายใจและเป็นสื่อกลางระหว่างความเชื่อต่างๆ ของมนุษย์ พิธีกรรมนี้เกิดขึ้นและอยู่คู่กับมนุษย์มานานแล้ว ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน บางพิธีกรรมก็ปฏิบัติกันเฉพาะกลุ่มชนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับสุเมธ เมธาวิทยกุล (2532) ที่ได้กล่าวว่า พิธีกรรมคือ การกระทำที่คนเราสมมติขึ้น เป็นขั้นเป็นตอนมีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจ และมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ก็มีพุทธบริษัทเป็นผู้ร่วมประกอบพิธี โดยแฝงไว้เป็นหลักธรรมของพิธีกรรมนั้นด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้รู้หลักธรรมโดยไม่รู้ตัว ลักษณะของพิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความจริง เช่น การกราบ การไหว้ เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเคารพ พิธีกรรมจึงเป็นเหมือนเครื่องหมายของกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง เป็นสัญลักษณ์ช่วยแผ่ขยายพฤติกรรมทางจิตใจ ทำให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจ โดยปราณี วงษ์เทศ (2530) ได้แบ่งพิธีกรรมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน เพราะมนุษย์ยังต้องพึ่งพาผลผลิตของธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติอันเป็นวิถีชีวิตมนุษย์ ซึ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินจะมีอยู่เกือบตลอดปี

2. พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ในเวลาชั่วชีวิตของคนตั้งแต่เกิดไปจนกระทั่งตาย จะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตอยู่ตลอด เมื่อแรกเกิด ไปถึงการแต่งงาน จวบจนพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตาย พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตนี้มีบทบาททางสังคมในการต่อยอดความเป็นสมาชิกของกลุ่มญาติและรักษาความสัมพันธ์ของผู้คนในครัวเรือน

3. พิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชนหรือสังคมหรือประเทศ เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะมาร่วมงานได้หมด เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมเนื่องในเทศกาลหรือประเพณีซึ่งเมื่ง เป็นต้น พิธีกรรมนี้จะทำให้ชาวบ้านรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือสังคมหรือประเทศนั้นๆ มีความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

กึ่งแก้ว อุตถาวร (2534) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของพิธีกรรมเอาไว้ว่า “พิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมที่คนในสังคมได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางจิตใจ เมื่อประกอบพิธีกรรมใดพิธีกรรมหนึ่งไปแล้ว ผู้ทำพิธีนั้นย่อมมีความสบายใจและมีความหวังในชีวิต เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมต้องนำไปสู่ผลที่คาดหวังไว้”

จากทัศนคติของนักวิชาการที่กล่าวถึงพิธีกรรมข้างต้น สรุปได้ว่าพิธีกรรมเป็นแบบแผนที่มนุษย์สร้างขึ้นและปฏิบัติกันมา ซึ่งผูกติดกับตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิดไปจนกระทั่งสิ้นลมหายใจ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่หนทางที่นำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่ตนคาดหวังไว้ และก่อให้เกิดความสบายใจ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้แนวคิดพิธีกรรม เพื่อเป็นรูปแบบของสัญลักษณ์ที่ถูกกำหนดขึ้นผ่านระบบความเชื่อ จนกระทั่งนำไปสู่การประกอบพิธีกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่พยายามหาสิ่งยึดเหนี่ยว หรือหาคำตอบให้กับเหตุการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ในโลกความเป็นจริง นอกจากนั้นซึ่งแม้ยังเป็นพิธีกรรมที่มีการเช่นไหว้เป็นเครื่องมือหรือสัญลักษณ์ของความเชื่อในเรื่องวิญญาณผีบรรพบุรุษโดยมีจุดประสงค์เพื่อแสดงกตัญญู การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมจะทำให้เข้าใจในบทบาทและความสำคัญของพิธีกรรมที่มีต่อวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่มารวมตัวกันเพื่อประกอบพิธีนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าต่อสังคม

วิจิตร ขอนยาง (2532) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของประเพณีที่มีต่อสังคมไว้โดยสรุป ทั้งหมด 3 ด้าน

1. ด้านศาสนาและจริยธรรม ได้แก่ ประเพณีทำให้ผู้ปฏิบัติได้แสดงออกถึงความกตเวทิต่อผู้มีพระคุณทั้งที่เสียชีวิตไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่ ประเพณีทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความรู้สึกสบายใจที่รู้สึกว่ามีสิ่งยึดเหนี่ยว ทำให้จิตใจดี ซึ่งส่งผลให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่ดีตามมาด้วย ประเพณีทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการประพฤติปฏิบัติ มีความมั่นใจในการทำอย่างไม่ย่อท้อ และประเพณีทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตาต่อมนุษย์

2. ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ประเพณีช่วยควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้เป็นผู้ที่ประพฤติในทำนองคลองธรรม ทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม ประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เพราะประเพณีเกิดจากการสั่งสมสืบต่อกันมาในชาตินั้นๆมาเป็นเวลาช้านาน และประเพณีบางอย่างเป็นเรื่องยกกฎเกณฑ์ทางสังคมบางประการไว้อย่างมีความหมาย เรื่องราวของคนในสังคมบางอย่างอธิบายให้เข้าใจได้ยากและจะต้องใช้เวลา แต่ประเพณีสามารถสรุปความหมายออกมาได้ โดยบรรจุไว้ในพิธีกรรมแต่ละขั้นตอน

3. ด้านเศรษฐกิจ เป็นเครื่องหมายแสดงความผูกพันทางเศรษฐกิจ การปฏิบัติประเพณีจะมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเสมอ อีกทั้งประเพณีเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความสามัคคี เพราะประเพณีเกิดจากการร่วมมือร่วมใจกันของคนในสังคม และประเพณีช่วยเน้นฐานะทางสังคมและความเจริญของประเทศ เพราะประเพณีเป็นเรื่องของการสืบทอดต่อกันมาและเป็นความสามัคคีของคนในสังคม

ประมวล ดิคคินสัน (2539) ได้กล่าวถึงคุณค่าของงานประเพณีไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ประเพณีทำให้มนุษย์อยู่รอด แสวงหาอาหารเพื่อยังชีพ ซึ่งได้มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่พบนั้นแก่คนรุ่นหลัง โดยอาศัยท่าทางและคำพูด การปฏิบัติตามความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนทำให้มนุษย์อยู่รอด

2. ประเพณีเป็นเครื่องรวมจิตใจ ตระหนักว่าเรามีบรรพบุรุษร่วมกัน ก่อให้เกิดความสามัคคี และรวมกันเป็นปึกแผ่น

3. ประเพณีแสดงความผูกพันทางเศรษฐกิจ บางประเพณีต้องปฏิบัติอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย รักษาใจกัน เช่น พิธีกรรมเซ็งเม้ง เป็นการตอบแทนบุญคุณและระลึกถึงบรรพบุรุษด้วยความเคารพ โดยการเช่นไหว้ เป็นต้น

เนื่องจากความเชื่อเกิดจากความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ที่เชื่อว่าเป็นจริง มนุษย์จึงกราบไหว้บูชาสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เพื่อช่วยปกป้องให้ตนเองปลอดภัยจากภัยอันตราย และเมื่อมนุษย์มีความเชื่อก็จะปฏิบัติตามๆกันมาเพื่อตอบสนองความเชื่อเหล่านั้น จึงมีการคิดหาวิธีการที่จะทำให้สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติพึงพอใจ โดยมีการจัดการเช่นไหว้หรือพิธีกรรมต่างๆขึ้น ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามความเชื่ออย่างมีขั้นตอนและมีระเบียบวิธีการ โดย เพชรภรณ์ โสลำภา (2537) ได้ให้ความเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อและพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ทำให้เกิดความสบายใจและเกิดความหวังในชีวิต เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมสามารถนำไปสู่ผลที่ผู้ประกอบพิธีกรรมนั้นได้คาดหวังเอาไว้ ซึ่งคนสมัยก่อนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติน้อยมาก โดยเชื่อว่าธรรมชาติเป็นสิ่งลึกลับและน่ากลัว ด้วยความกลัวเหล่านี้ก่อให้เกิดเป็นความเชื่อ เกิดศาสนาลัทธิ และเกิดพิธีกรรม จึงมีการอ่อนน้อมต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อาจเป็นธรรมชาติ หรือสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เช่น เทพเจ้า ซึ่งการประกอบพิธีกรรมเหล่านี้ทำให้มนุษย์เชื่อว่าความกลัวนั้นลดหายไป

จิรวรรณ บัวผื่น (2538) ให้ความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของประเพณี ซึ่งได้ให้คุณค่าในด้านต่างๆไว้อย่างสรุป ดังนี้

1. ผลทางด้านจิตใจ ก่อให้เกิดความมั่นใจ มีความหวังในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงจะทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน และมีความสุขความเจริญ

2. ผลทางด้านนิสัย ทำให้เป็นผู้มีสัมมาคารวะ รู้จักที่สูงที่ต่ำ ฝึกความรอบคอบ ประณีต และไม่ประมาทในการกระทำสิ่งต่างๆ เมื่อนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือวิญญาณบรรพบุรุษให้ท่านคุ้มครอง ทำให้เราระมัดระวังตัว ไม่ทำการประมาท

3. ผลทางด้านการเกิดสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ก่อให้เกิดความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเตรียมอาหาร หรือสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในการประกอบพิธีเช่นไหว้ ซึ่งทุกคนในครอบครัวต้องช่วยเหลือกัน และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นการแสดงออกถึงสัมพันธ์ภาพที่ดีของครอบครัว

4. ทำให้เกิดความสามัคคีระหว่างเพื่อนบ้าน เมื่อใดที่มีการประกอบพิธีกรรม ย่อมก่อให้เกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างเพื่อนบ้าน เช่น การเชิญเพื่อนบ้านมาร่วมกิจกรรมตั้งแต่เตรียมของ เป็นต้น เหล่านี้เป็นการแสดงออกซึ่งความสามัคคีระหว่างเพื่อนบ้าน

ดังนั้นแล้ว จะเห็นได้ว่าประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นสิ่งที่มาคู่กัน ซึ่งประเพณีและพิธีกรรม เกิดมากจากความเชื่อที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นจริง เพียงแต่ว่าประเพณีนั้นจะมีความหมายรวมถึงการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้นๆด้วย แต่พิธีกรรมเป็นแบบแผนหรือการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนเกิดการยอมรับของคนในสังคม ทำให้สังคมเกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย เมื่อปฏิบัติแล้วทำให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างเป็นสุขและทำให้สังคมเกิดความมั่นคงและสงบสุข

ทั้งนี้ความเชื่อต่างๆ ที่เกิดขึ้น ย่อมก่อให้เกิดการปฏิบัติ สังคม หรือการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของคนในสังคมจนเกิดเป็นประเพณีหรือพิธีกรรม ดังนั้นการเกิดประเพณีและพิธีกรรมโดยทั่วไปจึงมาจากความเชื่อเป็นอันดับแรก เช่นเดียวกับการเกิดประเพณีซึ่งเมื่งที่ได้แนวความคิดและความเชื่อมาจากลัทธิเก่าแก่ของชาวจีนที่เชื่อเรื่องการบูชาบิดามารดา รวมถึงวิญญาณบรรพบุรุษ

ด้วยความกตัญญู ความเชื่อเหล่านี้ภายหลังได้กลายมาเป็นคุณค่าที่ส่งผลต่อสังคมในปัจจุบัน นั่นคือ ทัศนคติของจื้อ

ขงจื้อได้กล่าวถึงพิธีกรรมรวมถึงประเพณีต่างๆ ว่าเป็นสิ่งที่ให้คุณค่าแก่สังคม ส่งเสริมสร้างความรักความผูกพันของคนในครอบครัว ดังนั้นขงจื้อจึงให้ความสำคัญกับระบบครอบครัว ดังที่ ส.เสถียรสุด (2533) ได้กล่าวว่า คำสอนของขงจื้อทำให้คนจีนรู้จักการใช้ชีวิต รู้จักการปฏิบัติต่อครอบครัว และบรรพบุรุษตลอดจนถึงการต่อสู้เพื่อดำรงชีวิตในสังคมภายนอก แนวคิดของจื้อจะเน้นหนักในเรื่องของความกตัญญูท่เวทีต่อผู้มีพระคุณเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมากต่อสังคมจีน ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า “ในปัจจุบันนี้เมื่อพูดถึงความกตัญญูต่อพ่อแม่ หมายถึง เลี้ยงพ่อแม่ ให้มีชีวิตอยู่ได้เท่านั้น ถ้าเช่นนี้หมากับม้าก็ได้รับการเลี้ยง ให้มีชีวิตอยู่เช่นนั้น การเลี้ยงพ่อแม่ ถ้าไม่ประกอบด้วยความเคารพ ก็จะแตกต่างกันอย่างใด ก็กับการเลี้ยงหมาเลี้ยงม้า”

ขงจื้อยังกล่าวอีกว่า “เมื่อบิดายังมีชีวิตอยู่ ต้องทราบเจตจำนงของบิดา เมื่อบิดาถึงแก่กรรมไปแล้ว จดจำการกระทำของบิดา (เมื่อยังมีชีวิตอยู่แล้วกระทำตาม) ไม่เปลี่ยนแปลงแนวทางของบิดา (ในสวนที่ดี) ไปอีกหลายๆปี (เช่นนี้) เรียกว่าเป็นผู้มีความกตัญญู ต่อบิดา มารดาได้” (ส.เสถียรสุด, 2533) ซึ่งสอดคล้องกับ ศักดิ์ศรี (2534) ท่านขงจื้อกล่าวว่า “การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นบุตรผู้มีความกตัญญูท่เวทีหรือไม่นั้น พึงพิจารณาดังนี้ ในขณะที่บิดาของเขายังมีชีวิตอยู่ พึงพิจารณาจากอุดมการณ์และการกระทำของเขา เมื่อบิดาของเขาได้เสียชีวิตไปแล้ว พึงพิจารณาจากวิถีดำเนินชีวิตของเขา หากผู้เป็นบุตรสามารถดำเนินชีวิตดั่งเช่นผู้เป็นบิดาได้ดำเนินมาแล้วอย่างต่อเนื่องถึงสามปีอันเป็นระยะเวลาครบกำหนดการไว้ทุกข์ให้กับบิดาผู้ล่วงลับไปแล้ว บุตรผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็นบุตรผู้มีความกตัญญูท่เวที” โดยขงจื้อได้กล่าวถึงหน้าที่ของบุตรที่แสดงออกถึงความกตัญญูท่เวทีไว้ (ชาลิม จักรวุธ, 2529) พอสังเขปว่า

1. ถึงแม้ว่าบิดาและมารดาจะต้องจากไปแล้วก็ตาม ถ้าหากมุ่งหมายให้ตนเองประสบความสำเร็จในกิจการงานที่ดี เพียงแค่ลงมือกระทำเพื่อสะท้อนผลออกมา เป็นการกระทำที่ชื่อเสียงตนเองรุ่งโรจน์ แต่การกระทำนั้นเป็นการกระทำซึ่งงานทุจริต และทำให้ชื่อเสียงของบิดามารดาเสื่อมเสีย ก็ควรที่จะล้มเลิกความตั้งใจนั้น

2. การเลี้ยงดูบิดามารดา บุตรไม่ควรนำความผิดของท่านไปเปิดเผยให้บุคคลภายนอกทราบ และควรปรนนิบัติรับใช้ท่านไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต รวมถึงรำลึกและมีความเสียตายเป็นเมื่อท่านต้องจากไป

3. การเลี้ยงดูบิดามารดา บุตรอาจจะทัดทานท่านได้ แต่ต้องเป็นไปอย่างสุภาพ ควรจะรับฟังโดยไม่มีเสียงบ่นออกมา และเมื่อพบมิตรสหายของบิดามารดา ก็ควรกล่าวเชิญชวน และแนะนำตัว นี่คือการสร้างบุตรกตัญญูที่ดี

4. การปฏิบัติตัวของบุตรที่ดีต่อบิดามารดา ต้องแสดงความเคารพอย่างแท้จริง ในการเอาใจ ในฐานะเป็นบุตรกตัญญู เพื่อให้ท่านเกิดความสบายใจ เช่น เมื่อบิดามารดาได้รับความเจ็บป่วย จะต้องมีความรู้สึกห่วงใยต่อท่าน เป็นต้น

5. บุตรที่ดีย่อมไม่มีการหลงลืมบิดามารดา และต้องแสดงออกถึงวาจาที่สุภาพด้วย ถ้อยคำอันไพเราะ ดังนั้นถ้อยคำที่ไม่ดีงามจะไม่ถูกเปล่งออกมาจากปากของบุตรที่มีความกตัญญู แบบนี้ก็จะได้ชื่อว่าเป็นบุตรที่มีความกตัญญู

6. บุตรที่ดีไม่ควรตีตนเสมอบุพการี และไม่ควรรำสิ่งที่ไม่ดีหรือไม่เป็นมงคลมาให้ บิดามารดา อย่างน้อยจะต้องช่วยปกป้องท่าน ในขณะที่บุพการียังมีชีวิตอยู่

7. เมื่อต้องอยู่ห่างไกลไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง บุตรจำเป็นต้องแจ้งให้บิดามารดา ทราบเมื่อกลับมา และจะต้องบอกให้บิดามารดาทราบถึงเรื่องราวก่อนที่จะถึงจุดหมายปลายทาง

8. การสนทนากับบิดามารดาที่เป็นไปอย่างธรรมดา จะต้องไม่ลืมความสำคัญของ ลำดับชั้นผู้อาวุโส และจะต้องรักษาไว้ ถึงแม้มีอายุต่างกัน 5 ปี สามารถนั่งอยู่ร่วมกันได้ แต่ผู้สูงอายุ กว้างก็ต้องนั่งอยู่ในที่ต่างกัน

จากหน้าที่ของบุตรข้างต้นจะเห็นได้ว่า ชาวจีนมีความเคร่งครัด และให้ความสำคัญ เป็นอย่างมากกับความกตัญญูต่อบุคคลใดก็ตามที่มีพระคุณต่อตนเอง และตามทัศนะคติความ เชื่อโดยธรรมชาติของชาวจีนโดยส่วนใหญ่แล้ว มักจะผูกโยงแนวคิดต่างๆกับธรรมชาติ ว่านั่นคืออาณัติ ของสวรรค์ (สวรรค์สั่งมา) เชื่อเรื่องฟ้าดิน ดังที่ท่านขงจื้อได้กล่าวว่า “อันความกตัญญูต่อบิดานั้น เป็น หลักธรรมแห่งฟ้า เป็นคุณธรรมแห่งดิน และเป็นหลักดำเนินชีวิตแห่งคน เนื่องจากความกตัญญูต่อบิดานั้น เป็นหลักธรรมและคุณธรรมแห่งฟ้าและดินดังกล่าว เมื่อเหล่าประชาราษฎร์ผู้ซึ่งถือกำเนิดขึ้นมาใน ท่ามกลางระหว่างฟ้าและดินได้น้อมรับเอาหลักความกตัญญูต่อบิดามาเป็นแบบอย่างในการประพฤติ ปฏิบัติ จึงเสมือนเป็นการน้อมรับเอาความสว่างแห่งฟ้าและคุณประโยชน์แห่งดินมาหล่อเกล้าให้เป็น อันหนึ่งอันเดียวกับอุปนิสัยของตน คุณธรรมอันดีงามจึงบังเกิดขึ้นในหมู่ประชาราษฎร์โดยไม่ต้องอาศัย การบังคับอย่างเคร่งครัดกวดขัน” ทั้งนี้ขงจื้อยังกล่าวอีกว่า “อันความกตัญญูต่อบิดาและ มารดาของผู้เป็นบุตรนั้น แท้จริงแล้วเป็นเรื่องที่ออกมาจากภายในจิตใจและบรรดาจิตใจทั้งหลายของ สรรพสิ่งซึ่งมีอยู่ใต้ฟ้าและดินนั้น ที่นับว่าสำคัญที่สุดย่อมได้แก่จิตใจของคนนั้นแล และการกระทำคุณ ความดีทั้งปวงที่ออกมาจากจิตใจของคนนั้น ย่อมไม่มีการกระทำคุณความดีอื่นใดที่จะยิ่งใหญ่หรือ ประเสริฐไปกว่ากตัญญูต่อบิดา และความกตัญญูต่อบิดาของบุตรที่มีต่อบิดา ย่อมไม่มีความกตัญญูต่อบิดาอื่นใดที่จะประเสริฐยิ่งกว่าการเคารพบูชาบิดาของตนให้เสมอเท่าเทียมกับฟ้าเบื้อง บน” (ศึกตีร์วี, 2534)

การแสดงความกตัญญูต่อบิดานั้น ควรจะปฏิบัติทั้งตอนที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ และแม้กระทั่งในตอนที่พวกเขาได้ล่วงลับไปแล้ว โดยการประกอบพิธีบรรพสุศพ และจัดเตรียมของ เช่นไหว้ที่พวกเขาชอบเพื่อให้ดวงวิญญาณของพวกเขาได้อยู่อย่างสุขสบายในภายโลกหน้า นั่นก็ถือ ได้ว่าเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบิดาอย่างหนึ่งที่ชาวจีนนิยมและถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ซึ่ง ขงจื้อได้กล่าวถึงการจากไปและวิธีปฏิบัติในยามที่บุตรสูญเสียบิดามารดาไว้ว่า เมื่อยามบุตรผู้กตัญญู กตเวทีได้สูญเสียบิดามารดาของตน ความรู้สึกเศร้าโศกทำให้ผู้เป็นบุตรร้องไห้ออกมาด้วยเสียงอันดัง โดยไม่อ้อมค้อมอำพราง มารยาทอันดีงามที่เคยมีอยู่กลับบกพร่องไป การพูดจาก็ติดขัดฟังดูไม่ไพเราะ เสื้อผ้าที่สวมใส่ก็เลอะไม่เรียบร้อย ยามได้ยินเสียงดนตรีก็ไร้ความไพเราะสนุกสนาน อาหารที่กินอยู่ก็ ไม่รู้รสอร่อย เหล่านี้ล้วนเป็นอารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมซึ่งเกิดจากความเศร้าโศกเสียใจอัน เนื่องมาจากการสูญเสียบิดามารดา การกำหนดให้บุตรผู้สูญเสียบิดามารดาพึงต้องรับประทานอาหาร

และดื่มน้ำในทุกสามวันนั้น ย่อมเป็นการสั่งสอนให้ประชาชนผู้ซึ่งสูญเสียบิดามารดา รู้จักดูแลรักษาตัว เพื่อไม่ให้เกิดการสูญเสียบิดามารดาเป็นเหตุให้บุตรต้องทำร้ายร่างกายของตน หรือเป็นเหตุให้ต้องทำร้ายจิตใจของตนถึงกับสูญสลายไป วิธีการเหล่านี้ย่อมเป็นกุศโลบายอันแยบยลของนักปราชญ์ การกำหนดให้ผู้เป็นบุตรไว้ทุกข์ให้กับบิดามารดาผู้ล่วงลับเป็นระยะเวลาเพียงสามปีนั้น ย่อมเป็นการแสดงให้ประชาชนทราบว่า การไว้ทุกข์ย่อมต้องมีเวลาสิ้นสุด

เมื่อบิดามารดาเสียชีวิตลง ผู้เป็นบุตรพึงต้องรับจัดการสวมใส่เสื้อผ้าให้แก่ผู้วายชนม์ เมื่อประกอบพิธีบรรจุศพลงไปในโลงศพเรียบร้อยแล้วก็ให้จัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ ในขณะที่เซ่นไหว้ผู้เป็นบุตรย่อมเปี่ยมไปด้วยความโศกเศร้าอาลัย ร้องไห้ด้วยความอาดูรพร้อมกับการตอกชกตัวต่อจากนั้น ผู้เป็นบุตรพึงสอบถามหมอดูเพื่อหาทำเลอันเหมาะสมแก่การจัดทำ “ฮวงซุ้ย” เมื่อได้จัดทำฮวงซุ้ยในทำเลที่เหมาะสมเรียบร้อยแล้วจึงนำศพผู้ตายไปฝัง หลังจากนั้นก็ต้องสร้างศาลให้แก่ผู้ตาย เพื่อให้ผู้ตายได้รับการเซ่นไหว้ ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วงพึงทำการเซ่นไหว้อย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการระลึกถึงผู้ล่วงลับ ในยามที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ผู้เป็นบุตรก็ปรนนิบัติดูแลท่านด้วยความรักและเคารพ ในยามที่ท่านล่วงลับไปแล้ว ก็เซ่นไหว้ด้วยความเศร้าโศกอาลัย เช่นนี้ย่อมนับได้ว่าผู้เป็นบุตรได้ทำหน้าที่ของบุตรผู้มีความกตัญญูตเวทีอันเป็นมูลฐานเดิมเสร็จสิ้นแล้ว และย่อมนับได้ว่าประพฤติปฏิบัติตามหลักคุณธรรมในข้อที่ว่า ยามมีชีวิตอยู่ปรนนิบัติดูแล ยามล่วงลับก็จัดงานศพจนครบถ้วนเรียบร้อย นี่แลย่อมเป็นที่สุดแห่งการปรนนิบัติดูแลบิดาและมารดาของบุตรผู้มีความกตัญญูตเวที” (ศกัตรีวี, 2534)

จากแนวคิดคุณค่าต่อสังคมข้างต้น เห็นได้ว่าประเพณีนี้มีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างมาก ชาวจีนยังคงเป็นชาติที่มีความยึดมั่น ถิ่นมั่นในหลักการของความกตัญญูตเวทีต่อผู้มีพระคุณเป็นอย่างมาก โดยแนวความคิดเหล่านี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นแนวคิดที่เก่าแก่และคร่ำครึของชนรุ่นโบราณตามความเชื่อ ผ่านการสั่งสม ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายมาเป็นคุณค่าต่อสังคมในปัจจุบันในด้านต่างๆ เช่น ด้านสังคม การที่มีความเชื่อว่าคุณค่ากตัญญูตเวทีคืออานิสงส์ของสวรรค์ ย่อมเป็นกุศโลบายอันแยบยลของนักปราชญ์จีนในอดีตซึ่งเป็นการจัดระเบียบสังคมอย่างหนึ่งโดยผ่านระบบความคิดทางความเชื่อ เพื่อให้เป็นแบบแผนเดียวกันทั้งประเทศ และควบคุมคนในสังคมให้เกิดความรักสามัคคี เป็นปึกแผ่นเดียวกัน รวมถึงทำให้สังคมเกิดความมั่นคงและสงบสุข ด้านศีลธรรมจริยธรรม ทำให้ครอบครัวเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับลำดับเครือญาติ กล่าวคือผู้ที่มีอายุน้อยกว่าต้องมีความเคารพและให้เกียรติผู้ที่มีอายุมากกว่า อีกทั้งโดยทั่วไปการไหว้บรรพบุรุษในวันเซ็งเม้งที่ดีที่สุดคือต้องนัดหมายไปทำพิธีโดยพร้อมเพรียงกัน ทำให้ลูกหลานที่อยู่กระจายกันไปได้กลับมาพบปะสังสรรค์กันพร้อมหน้า เป็นการสร้างความสามัคคี สร้างจุดศูนย์รวมภายในครอบครัว รวมไปถึงยังสอดแทรกถึงเรื่องความกตัญญูตเวทีแก่ลูกหลานอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าเป็นวันรวมญาตินั่นเอง ด้านเศรษฐกิจ ทำให้เศรษฐกิจมีการไหลเวียนที่ดีขึ้น เพราะก่อนวันเซ็งเม้งจะมาถึง ลูกหลานจะต้องออกไปจับจ่ายใช้สอยสินค้าทั้งอุปโภคบริโภคเพื่อนำมาประกอบพิธีในวันจริง กล่าวคือ การปฏิบัติประเพณีจะมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเสมอ ด้านการท่องเที่ยว ในปัจจุบันประเพณีเซ็งเม้งได้กลายเป็นเทศกาลๆ หนึ่ง ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสุสานที่ใช้การจัดพิธีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งชาวจีนยังมีธรรมเนียมการออกไปเที่ยวชานเมืองในวันเซ็งเม้ง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดนี้มาใช้เพื่ออธิบายถึงการเกิดแนวความคิดเกี่ยวกับความกตัญญู

กตเวทีของลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนที่ยึดถือมั่นในประเพณีเชิงเม้ง จนก่อเกิดเป็นคุณค่าต่อสังคมในปัจจุบัน

งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาตีความเรื่องความเชื่อพิธีกรรมและคุณค่าต่อสังคมในประเพณีเชิงเม้ง ทั้งทางด้านของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนจีน เช่น การไหว้เทพเจ้า การไหว้วิญญาณบรรพบุรุษ การไหว้เจ้าที่เจ้าทางในพิธีกรรมเชิงเม้ง ความเชื่อเกี่ยวกับอาหารคาวหวานต่างๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธีการไหว้ เป็นต้น รวมไปถึงศึกษาคุณค่าในประเพณีเชิงเม้งที่ยังคงส่งผลต่อสังคมปัจจุบัน ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และจริยธรรม คุณค่าทั้งสามด้านนี้ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา เพื่อหาคำตอบว่าคุณค่าในแต่ละด้านเมื่อนำมาวิเคราะห์กับประเพณีเชิงเม้งในเมืองหาดใหญ่มีคุณค่าอย่างไรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) หมายถึง การที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจเป็นไปได้ในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราวโดยวางแผนให้เป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สุพัตรา สุภาพ (2542) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไว้อย่างต่ำ 3 ทฤษฎี โดยสรุปดังนี้

1. ทฤษฎีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ทฤษฎีนี้กล่าวว่าสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ลักษณะของพื้นที่ ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบและสภาพต่างๆ ในสังคมโดยตรง

2. ทฤษฎีตัวกำหนดทางเศรษฐกิจ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพื้นฐานของสังคมคือความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างกลุ่มบุคคลต่างๆ ในสังคม ความสัมพันธ์ทางการผลิตจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับสภาพของเทคโนโลยีหรือระบบการผลิตในขณะนั้น

3. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ เป็นการมองสังคมว่า สังคมหนึ่งๆ เป็นสังคมเดียวกันซึ่งประกอบด้วยส่วนหรือระบบต่างๆ ที่ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดหรือเริ่มต้นได้ในทุกส่วน และส่งผลสะท้อนไปยังส่วนอื่นๆ ซึ่งต้องถูกกระทบกระเทือนไปด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์นั้นสร้างขึ้น ดำรงอยู่ และเปลี่ยนแปลงได้ กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมคือผลผลิตของมนุษย์ ที่มีการสร้างขึ้น สืบทอด และเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง และการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ อาจเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะเชิงบวกซึ่งก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า สามารถทำให้คนในสังคมให้การยอมรับ แต่บางครั้งอาจเป็นไปได้ในเชิงลบ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลเสียที่ตามมา เช่น ทำให้สังคมหยุดชะงักหรือลดความก้าวหน้าลงไป โดยณรงค์ เส็งประชา (2541) ได้อธิบายถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่า

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น อุดมคติ เทคโนโลยี ศาสนา ค่านิยม เศรษฐกิจ

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาจเป็นไปอย่างช้าๆ หรือเป็นไปอย่างรวดเร็วก็ได้ ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ปัจจัยที่เป็นแรงเสริมหรือต้านการเปลี่ยนแปลง เช่น ความเชื่อเดิม ความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตแบบเดิม การคมนาคมขนส่ง ฯลฯ แต่ที่แน่นอนก็คือ สังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นตลอดไป

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เปรียบเสมือนภาพถ่ายปรากฏการณ์ทางสังคมในระยะหนึ่ง ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนั้นจะไม่ปรากฏในลักษณะรูปแบบเดิมอีก

4. พฤติกรรมของแต่ละบุคคลย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น

5. พฤติกรรมผืนสังคม หรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะสังคมย่อมจะมีการปรับตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การไม่ยอมรับการปกครองแบบเผด็จการของผู้คนในระยะใดก็จะทำให้สังคมต้องปรับรูปแบบของการปกครอง

6. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สังคมจะต้องมีปัจจุบันอยู่เสมอ

7. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาจเกิดขึ้นจากการกระทำ ต่อกันทางสังคมและปฏิริยาโต้ตอบกัน เช่น ลูกจ้างเรียกร้องสวัสดิการเพิ่ม ถ้านายจ้างมีการปฏิบัติตามก็จะมี การเปลี่ยนแปลง

8. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ย่อมมีทิศทางและเป้าหมาย อย่างน้อยที่สุดก็เปลี่ยนจากของเก่าไปเป็นของใหม่

9. เราจะทราบทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเราสามารถทราบเป้าหมาย (Goal) และอุดมการณ์ (Ideology) ของผู้คนในสังคม เช่น ถ้าสังคมมีอุดมการณ์ที่จะสร้างประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม สังคมก็จะค่อยๆ เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมมีการ สนับสนุนธุรกิจอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น มีการปลูกฝังความสนใจสร้างศรัทธาในงานอุตสาหกรรม

นอกจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้นสนธยา พลศรี (2553) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ว่ามี องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เจตคติ เป็นตัวกำหนดนิสัย บุคลิกภาพ และท่าทีในการแสดงออกของบุคคลเจตคติก่อรูปแบบในตัวคนในช่วงเวลาอันยาวนานจนติดฝังแน่น และยากต่อการเปลี่ยนแปลง แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ ได้แก่ กระบวนการปลูกฝังวัฒนธรรมในช่วงเยาว์วัย (Enculturation) กลุ่มที่บุคคลสังกัด ผู้นำกลุ่ม นวัตกรรมที่มาสาธิตให้ยอมรับ อย่างไรก็ตาม ตัวแปรของการอยู่ร่วมกันในกลุ่มสังคมเดียวกันจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนเจตคติของบุคคลอย่างมากเพราะ

คนจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และพึ่งพาอาศัยกัน การปรับตัวให้คล้อยตามกลุ่มคือการอยู่รอดของชีวิต

2. ค่านิยม เป็นส่วนประกอบสำคัญทางสังคม ความต้องการมีชื่อเสียง ความนับหน้าถือตา ทำให้บุคคลให้คุณค่ากับสิ่งที่จะเป็นปัจจัยสร้างชื่อเสียงและหน้าตาให้ตน การจะให้คุณค่าแก่สิ่งใดขึ้นอยู่กับวัตถุนั้นๆ บางสังคมให้คุณค่าเงินตราสูงมาก บางสังคมให้คุณค่าโลหะธาตุ เช่นทองคำ บางสังคมยึดถือศีลธรรมและความสวยงามเป็นค่านิยมหลัก และผลประโยชน์เป็นค่านิยมรอง เป็นต้น

3. บรรทัดฐานและพันธะทางสังคม คือ แนวทางที่สังคมวางไว้ให้สมาชิกในสังคมประพฤติปฏิบัติในแนวเดียวกัน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ส่วนพันธะทางสังคมไม่ได้เกิดจากบรรทัดฐาน แต่เกิดมาจากความผูกพันทางสังคมและทำที่อันดีต่อกัน เป็นข้อบังคับทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นโดยคนส่วนใหญ่ แต่บางครั้งมีข้อยกเว้นไม่ปฏิบัติตามก็ได้ เช่น การให้ของกันและผู้รับต้องให้กลับเป็นการตอบแทน แต่บางครั้งอาจไม่มีของตอบแทนกลับก็ได้ พันธะนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่ายโดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์เป็นสำคัญ ต่างจากบรรทัดฐานซึ่งใช้เวลานานในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสนธยา พลศรี (2553) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม ว่าเกิดจากสาเหตุสำคัญ ดังนี้

1. การสังคมนวัตกรรม หมายถึง การที่หน่วยต่างๆ ของสังคมได้สังคมนวัตกรรมติดต่อกันเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเทคโนโลยี ทำให้สังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก

2. ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมอื่น การรับและการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะสังคมที่อยู่ใกล้ชิดกัน โอกาสที่จะแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันมีมากขึ้น เช่น สังคมไทยอยู่ใกล้ชิดกับสังคมจีน

3. การติดต่อกับวัฒนธรรมอื่นโดยตรง คือ การที่บุคคลในสังคมได้ติดต่อกับบุคคลในอีกสังคมหนึ่ง ทำให้บุคคลนั้นได้เรียนรู้สิ่งใหม่ แนวความคิดใหม่ แล้วนำมาสู่สังคมของตน

4. ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เช่น ที่ตั้งภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ถ้าสิ่งเหล่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงด้วย

5. ปัจจัยทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพขนาดของประชากร การเพิ่ม การลดจำนวนประชากร การย้ายถิ่น การเปลี่ยนอัตราส่วนของเพศชายและหญิง อัตราส่วนของคนหนุ่มและคนสูงอายุ ซึ่งเพิ่มภาวะทางประชากร จะมีผลอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดระเบียบทางสังคม การเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

6. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ กิจกรรมทางเศรษฐกิจคือ การผลิต การบริโภค การจำหน่าย และการแบ่งปันผลประโยชน์ รวมทั้งระบบเศรษฐกิจและโครงสร้างทางเศรษฐกิจ มีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ สังคมและวัฒนธรรมจะผันแปรไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

7. ปัจจัยทางการเมือง การเกิดสงคราม หรืออิทธิพลของผู้นำในสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้

8. ปัจจัยทางศาสนาและอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์และศาสนา อาจจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงได้

9. วิกฤตการณ์ในสังคม การเกิดความวุ่นวายและความยุ่งยากในสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้

10. ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิจัย และประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ขึ้นในสังคมเสมอ เป็นสาเหตุสำคัญให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และในทุกๆด้าน ทั้งวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ

11. ปัจจัยทางจิตวิทยา นักจิตวิทยาเชื่อว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องมาจากความรู้สึกของมนุษย์ในสังคมที่ชอบการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ชอบค้นคว้าสิ่งแปลกใหม่ ชอบหาประสบการณ์ใหม่ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้น

12. ความสนใจและความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม จนกลายเป็นประชามติ หรือเสียงส่วนใหญ่ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้

สอดคล้องกับสาเหตุและปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมสนธิสมักรการ (2545) ได้กล่าวไว้ว่ามาจาก 2 สาเหตุหลักใหญ่ๆ คือ

1. การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ รวมถึงการสร้างเทคนิควิทยาการใหม่ๆและการคิดสร้างธรรมเนียมประเพณีหรือระบบความเชื่อใหม่ๆด้วยเทคนิควิทยาหรือธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งความเชื่อใหม่ๆ เมื่อได้รับการยอมรับและนำไปใช้กันแพร่หลายในสังคมแล้วย่อมถือได้ว่ามีแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างใหม่เกิดขึ้นและถ้าแบบแผนนั้นมีความคงทนอยู่นานมากกว่าหนึ่งชั่วอายุคนขึ้นไปก็นับได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นแล้วอย่างแท้จริง

2. วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ด้วยวิธีการขอยืมหรือลอกเลียนแบบกัน การหยิบยืมทางวัฒนธรรมหรือการลอกเลียนแบบแผนวิธีการดำเนินชีวิตจากวัฒนธรรมหนึ่งมายังวัฒนธรรมหนึ่งนั้นมีอยู่เสมอในสังคมมนุษย์ ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมอื่น การติดต่อทางวัฒนธรรม อาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม การติดต่อโดยตรงก็คือ การที่คนต่างวัฒนธรรมกัน ได้มีโอกาสมาพบปะสังสรรค์และแลกเปลี่ยนความคิด ค่านิยม และพฤติกรรมต่อกันซึ่งอาจจะเป็นไปได้หลายรูปแบบ อาทิเช่น ทูตการเมือง การค้า การศึกษาในต่างประเทศ รวมถึงการเผยแพร่ศาสนาของคณะธรรมทูตต่างๆ และการอพยพเข้ามาทำมาหากินของคนต่างสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความเจริญก้าวหน้าและความมีเสถียรภาพของประเพณีจึงต้องขึ้นอยู่กับบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ (รัชนิกร เศรษฐ, 2532)

1. คนวัยชรา คนกลุ่มนี้มีจิตใจและความรู้สึกคิดเป็นเก่า ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่จะเห็นว่าประเพณีเดิมดีอยู่แล้ว จึงไม่สนใจในประเพณีใหม่ๆ และจะยึดถือเอาแต่ของเดิมๆไว้ อย่างเหนียวแน่น

2. คนวัยกลางคน คนกลุ่มนี้เป็นคนที่มีจิตใจและความคิดริเริ่มที่จะปรับปรุงประเพณีเดิมที่เห็นว่าล้าสมัยให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน เรียกได้ว่าเป็นคนหัวใหม่แต่ไม่ทิ้งประเพณีเดิม อันเป็นสัญลักษณ์ให้สูญหายหรือขาดตอนไป เรียนรู้ที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเพณีดั้งเดิม

ของตนให้เป็นประเพณีใหม่ โดยคำนึงถึงการมีวิถีชีวิตที่เข้ากันได้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

3. คนวัยรุ่น คนกลุ่มนี้มักจะเห็นว่าประเพณีดั้งเดิมเป็นสิ่งที่ล้าหลัง และไม่ทันสมัย ไร้ซึ่งเหตุผล เก่าคร่ำครึ ถ้ารักษาไว้ก็จะถ่วงความเจริญ ส่วนใหญ่จึงเห็นว่าควรยกเลิกประเพณีเดิมๆ ให้หมดสิ้น

จึงเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ อีกทั้งคงที่จะปฏิเสธไม่ได้ว่าทุกๆสังคม จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงกันอยู่ทุกยุคทุกสมัย ซึ่งในปัจจุบันโลกของเราได้ก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในยุคที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในสังคมโลก และยังส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณีของผู้คนเกือบทั้งโลก ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่เว้นแม้แต่ในประเทศไทย โดยไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์มาจากสังคมโลกตะวันตก ซึ่งประเทศไทยถูกครอบงำด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่ออังกฤษบีบบังคับให้ไทยทำสัญญาบาวริง ทำให้ไทยต้องเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรเพื่อส่งออกพืชไร่ไปเป็นปลูกเพื่อขายหรือส่งออกให้แก่ชาวอังกฤษแทน รวมทั้งในยุคปัจจุบันการพัฒนาประเทศจากเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการส่งออกเพื่อการแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ในตลาดโลกมากขึ้น จึงทำให้เศรษฐกิจของไทยต้องผูกติดกับระบบเศรษฐกิจโลก (บุรุษย์ ศิริมหาสาคร, 2540)

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้อธิบายเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์เป็นการแพร่กระจายไปทั่วโลก นั้นหมายความว่าประชาคมโลกไม่ว่าจะอยู่ที่ใดแห่งหนใดก็สามารถรับรู้ความสัมพันธ์หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วกว้างขวางอันเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสารสนเทศนั่นเอง สุนธิ ล้อมทองกุล (2537) เห็นว่า เป็นการย่นระยะทางและเวลาด้วยเทคโนโลยีการขนส่ง การติดต่อสื่อสารในโลกปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว จนทำให้โลกแคบลง ดินแดน-อาณาเขตที่ขวางกั้นการติดต่อของคนเราไร้ความหมาย กาลและเทศะซึ่งมีมานานแล้วได้ถูกทำให้เกิดความใกล้ชิด จนสามารถมีจุดร่วมได้ทั้งที่ทางกายภาพแล้วมีระยะห่าง ซึ่งสอดคล้องกับ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2547) ที่ได้อธิบายถึงความหมายของโลกาภิวัตน์ไว้ว่า คือ กระบวนการทางสังคมที่ทำให้โลกดูเหมือนย่อลงด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยแบ่งมิติของโลกาภิวัตน์ ได้ 3 มิติ ได้แก่

1. ด้านเศรษฐกิจ มีการจัดการการผลิต การแลกเปลี่ยนทั้งสินค้าและบริการที่มีลักษณะข้ามชาติมากขึ้น

2. ด้านการเมือง การจัดการด้านอำนาจ รวมทั้งการดำเนินนโยบายต่างๆ ไม่สามารถทำในระดับรัฐชาติได้ แต่ต้องพึ่งพาท้องถิ่นที่มีลักษณะข้ามชาติหรือการรวมตัวระหว่างประเทศมากขึ้น

3. ด้านวัฒนธรรม ทั้งการแลกเปลี่ยน การแสดงออก ซึ่งสัญลักษณ์อันเป็นตัวแทนความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียมที่มีความหมายในสังคมหนึ่งๆ จะได้รับอิทธิพลจากอีกสังคมหนึ่งหรือส่งผลต่ออีกสังคมหนึ่งมากขึ้น

จึงเห็นได้ว่า เมื่อสังคมกำลังก้าวเข้าสู่ยุคใหม่จะทำให้ความเชื่อ ความศรัทธาและจารีตประเพณีหมดบทบาทลงในสังคมโลกาภิวัตน์ไปโดยสิ้นเชิง (สุริยัน หวันแก้ว, 2547) ซึ่งเชื่อมโยงกับงานของ นิเทศ ติณณะกุล (2544) พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมส่งผลต่อ

ประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาในอดีต ถึงแม้ว่ารูปแบบของประเพณียังคงเดิม แต่วัตถุประสงค์จะเปลี่ยนไป เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ถูกทำให้เข้าใจว่า นั่นคือพลังงานทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมือง รวมถึงพลังงานทางวัฒนธรรมจากโลกภายนอกที่ไหลบ่าเข้ามาครอบงำคนทั้งโลก จึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นตามมา ย่อมส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนทั่วโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์จึงยากที่จะวิเคราะห์เพื่อแยกออกว่า อะไรคือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และอะไรคือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งเดียวกัน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านบรรทัดฐานและสถานภาพ บทบาท ซึ่งเกิดขึ้นในระบบสังคมหรือโครงสร้างของสังคม ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ และวิถีแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งครอบคลุมถึงวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมของมนุษย์ และทั้งสองอย่างจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก็จะทำให้วัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และในขณะเดียวกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมควบคู่ไปด้วย ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางการศึกษาของประชาชน ซึ่งมีแนวโน้มในทางที่让孩子ได้ศึกษาถึงชั้นมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในระบบสังคมขยายตัวขึ้น หรือการคิดประดิษฐ์เครื่องคอมพิวเตอร์ ทำให้ความก้าวหน้าในโลกเจริญขึ้นและกลายเป็นยุคเครื่องมืออัตโนมัติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงงานและสำนักงานต่างๆ การประดิษฐ์ซึ่งเป็นผลทางวัฒนธรรมหลายอย่างด้วยกัน เช่น โทรศัพท์ รถยนต์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ และเครื่องบิน เป็นต้น ได้สร้างพื้นฐานการดำเนินงานของบริษัทชั้นนำต่างๆ ขึ้นอันเป็นอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทำนองเดียวกัน อิทธิพลของสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เช่น การที่สังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่เกิดขึ้น นั้นแสดงว่าเศรษฐกิจสำคัญกว่าเรื่องอื่นๆ ทำให้ระบบค่านิยมในวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวของระบบสังคมทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมจากเดิมเปลี่ยนไปด้วย เช่น การใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ แตกต่างไปจากความเป็นอยู่ในชนบท เป็นต้น (ผ่องพันธ์ มณีรัตน์, 2521)

จากทัศนคติของนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ของมนุษย์และระเบียบแบบแผนของสังคม มีความไม่เหมือนกันในช่วงเวลาหนึ่งๆ ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อมองถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเพณีเชิงมั่งในเมืองหาดใหญ่ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเชิงมั่งและฮวงซุ้ย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเชิงมั่งเท่าที่ปรากฏส่วนใหญ่จะมีเนื้อความเพียงสั้นๆ เชิงแนะนำให้รู้จักกับประเพณีนี้ จึงมีลักษณะเป็นเพียงเรื่องสั้นๆ เรื่องหนึ่งในหนังสือที่เกี่ยวกับประเพณีจีน เนื้อหาโดยส่วนใหญ่จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีในเชิงตำนานอย่างสังเขป

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเซ็งเม้ง

ศรีมหาโพธิ์ ได้เขียนเรื่อง “เทศกาลเซ็งเม้ง” ไว้ในหนังสือ ประเพณีธรรมเนียมจีน มีเนื้อความสรุปได้ว่า เทศกาลเซ็งเม้ง จัดอยู่ในเทศกาลที่ลึกลับ หลานๆ ชาวจีนจะแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษของตนที่ล่วงลับไปแล้วซึ่งปกติชาวจีนที่มีฐานะมั่นคง จะจัดว่าเป็นเก้าแก่หรืออาเสี่ยมีทรัพย์สินเงินทองมาก เมื่อปู่ตายหรือบิดามารดาตายไป มักจะเตรียมที่ฝังศพ ไว้ล่วงหน้า ที่ชาวจีนเรียกว่า “ฉวงซ้อย” หรือ “ฮวงจ้อย”

เทศกาลเซ็งเม้ง หรือ ชาวจีนบางแห่งจะออกเสียงเป็น ซิงหมิง ซึ่งก็เป็นคำๆ เดียวกัน คือการไปไหว้ ฮวงจ้อยที่ฝังศพบรรพบุรุษ จะตรงกับช่วงเดือน 3 ของจีน (จะตรงกับช่วงเดือน 5-6 ของไทย คือเดือนเมษายน-พฤษภาคม) พอถึงวันนี้จะมีรถยนต์ของคนไทยเชื้อสายจีนพากันไป จนทำให้การจราจรติดเป็นหลายชั่วโมงทีเดียว

ศรีมหาโพธิ์ (2543) ได้กล่าวถึงมูลเหตุที่มาของเทศกาลเซ็งเม้งไว้ว่า สมัยราชวงศ์ซุนชีว เมืองก๊กจิ้งกำลังเกิดจลาจลขุนนางชาวเมืองเป็นขบถ จนทำให้ จักรพรรดิจิ้นเหวิน เจ้าเมืองก๊กจิ้งต้องเนรเทศตนเอง หลบหนีออกจากบ้านเมือง เกรงว่าชาวเมืองจะรุมทำร้าย เจ้าเมืองก๊กจิ้งต้องระเหเร่ร่อนไปอาศัยอยู่บ้านเมืองอื่น โดยแต่งกายแบบชาวบ้านธรรมดา เป็นเวลาเกือบ 20 ปี นับว่าต้องอยู่ตรงที่องค์รัชชชื้อ แจ้จ้อย ได้ติดตามไปรับใช้ตลอดเวลา แม้จะโหยหิวตกทุกข์ได้ยากอย่างไร ก็ยังคงติดตามรับใช้โดยไม่ปริปากบ่นแต่อย่างใด

เมื่อเวลาผ่านไป ด้วยความขัดสนอาหาร ครั้งหนึ่งแจ้จ้อยถึงกับใช้มีดเฉือนเนื้อต้นขาอ่อนของตน มาปรุงอาหารให้เจ้านายของตนกิน ภายหลังจักรพรรดิจิ้นเหวินกลับคืนสู่บ้านเมือง และขึ้นครองราชย์สมบัติได้อีก จึงทรงแต่งตั้งแจ้จ้อย ดำรงตำแหน่งอัครเสนาบดี มีอำนาจและสิทธิพิเศษกว่าขุนนางคนอื่นๆ มาก เพื่อเป็นการทดแทนบุญคุณ และความซื่อสัตย์จงรักภักดีขององค์รัชชชื้อผู้นี้ แต่แจ้จ้อยมิใช่คนยึดติดอยู่กับยศถาบรรดาศักดิ์เขาเป็นคนปล่อยวางทางโลกธรรมอันเป็นโลกีย์วิสัย จึงได้ทูลปฏิเสธตำแหน่งดังกล่าว พร้อมขอลาออกราชการ เขากับแม่ได้พากันไปอยู่โดยใช้ชีวิตอย่างสงบสุขที่เชิงภูเขาเหมียนซัน หลายปีผ่านไป จักรพรรดิจิ้นเหวินทรงคิดถึงความดีขององค์รัชชชื้อที่เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา เมื่อตนมีความสุขโมสรแล้วสมควรจะให้องค์รัชชชื้อมีความสุขสบายด้วย พระองค์จึงส่งข้าราชการออกไปเชิญแจ้จ้อยเข้ามา โดยจะยกราชสำนักในวังให้พักพิงอย่างร่มเย็นเป็นสุข แต่แจ้จ้อยปฏิเสธ แม้จะไม่เข้าไปอยู่ในรั้วในวัง ก็ยังมีขุนนางด้วยกันริษยาเกรงว่าถ้าเขาเข้ามาอีก จะมียศถาบรรดาศักดิ์สูงใหญ่ข้ามหน้าบรรดาขุนนางด้วยกัน จึงมีขุนนางชั้นอ่อนคนหนึ่ง กราบทูลจักรพรรดิว่า เขาจะไปซื้อเชื้ให้มาเอง คงไม่ยากนักหากจะให้เขาหนึ่งลงมาจากภูเขานั้น แต่การกระทำของขุนนางผู้นี้ ใช้วิธีจุดไฟเผาป่าตั้งแต่เชิงเขาขึ้นไป เพลิงไฟได้ไหม้ลุกลามไปจนถึงยอดเขา แจ้จ้อยรู้ตัวแต่ไม่หนี เข้ากับแม่ได้กอดคอกันตายอย่างอนาถ ท่ามกลางเพลิงไหม้อย่างรุนแรง จนต้องอุ้มแม่หนีไปหลบอยู่ใต้ต้นหลิงใหญ่ และสิ้นใจพร้อมกับแม่ตรงนั้น

เมื่อผู้คนไปพบเห็นเขากับแม่มีสภาพน่าอนาถแสนเวทนายิ่งนัก จึงพากันเศร้าสลด รันทดใจยิ่ง จึงต่างพากันงดใช้ไฟเป็นเวลา 3 วัน เพื่อไว้อาลัยและระลึกถึงความมกน้อย สันโดษ และความไม่ยึดติดของเขา ทุกปี เมื่อถึงวันที่เขาถูกเพลิงเผาตาย ชาวเมืองจะพร้อมใจกันงดใช้ไฟเป็นเวลา 3 วันตลอดไป พอใกล้จะถึงวันนี้ ชาวเมืองจะทำกับข้าวปรุงอาหารเก็บไว้กินล่วงหน้า ให้พอกับเวลางด

ใช้ไป 3 วันพอดี การที่ชาวเมืองไว้อาลัยงดใช้ไฟ เพื่อคุณความดีของแจ้จ้อยเป็นเวลาหลายปีสืบต่อกันมานั้น การปฏิบัติเช่นนี้ จึงได้กลายมาเป็นธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนสืบมา トラบเท่าทุกวันนี้

ส่วนการไหว้เซ็งเม้งนั้น ก่อนจะถึงวันที่ 5 เมษายนตามปฏิทินไทย ลูกหลานผู้ที่มีฮวงจุ้ยของบรรพบุรุษอยู่แห่งไหนใด ในตำบลหรือจังหวัดใดก็ตาม จะมีการนัดแนะหรือจ้างวานคนเฝ้าสุสานแห่งนั้นๆ ให้ไปทำความสะอาดฮวงจุ้ยให้ก่อนที่ลูกหลานจะไปเซ็งไหว้ ซึ่งโดยปกติแล้วทางสุสานจะมอบให้กำนันตำบลท้องที่เป็นผู้เฝ้าดูแล และเป็นคนว่าจ้างลูกบ้าน ส่วนค่าบริการแล้วแต่จะตกลงกัน

เอกสารที่เกี่ยวกับฮวงซุ้ย หรือฮวงจุ้ย

ศรีมหาโพธิ์ (2543) ยังได้กล่าวถึง ฮวงจุ้ยไว้อีกว่า เป็นสถานที่ฝังศพ มักจะเสาะหาตามต่างจังหวัด ที่มี ภูเขา และธารน้ำ ตลอดจนเป็นทำเลที่ถูกต้องตามหลักภูมิศาสตร์ (Geomancy) ที่เป็นธรรมเนียมคนจีนเชื่อถือ โดยจะเชิญหมอดูหรือซินแสจีนเป็นผู้ตรวจสอบสภาพพื้นที่ตรงนั้นก่อนว่าจะเหมาะสมและจะทำให้เกิดสิริมงคลแก่บรรดาลูกหลานมากน้อยเพียงใด

คำว่า ฮวงจุ้ย นี้ บางที่เราอาจจะได้ยินเป็น ฮวงซุ้ย ก็มีเป็นคำเรียกของชาวจีนต่างภาคต่างเผ่ากัน แต่คำว่า ฮวงจุ้ย เป็นคำเรียกของ ภาษาจีนแต้จิ๋ว แต่ภาษาแมนดาริน หรือ จีนกลาง จะออกเสียงว่า ฟงซุ้ย ความหมายตามภาษาไทย พอจะแยกได้เป็น 2 คำ คือ

1. ฮวง คือ ลม หรืออากาศที่พัดผ่านไปมา
2. จุ้ย คือ น้ำ ตลอดจนธารน้ำที่ไหลผ่านที่ทางบริเวณนั้น

รวมความแล้ว คำว่า ฮวงจุ้ย จึงเป็นหลักโหราศาสตร์แขนงหนึ่งที่ตรงกับศาสตร์ว่าด้วย ภูมิพยากรณ์ หรือในภาษาอังกฤษว่า Geomancy ซึ่งเป็นการพยากรณ์ หรือ ทำนายสภาพพื้นที่ตลอดจนภูมิประเทศแวดล้อมบริเวณนั้น

ลักษณะสุสานที่เป็นมงคลเจ้าตามตำรา หมอจีนนิยมเลือก สถานที่ที่มีลักษณะดังนี้

1. มีน้ำ คือ มีสายธารน้ำอยู่ด้านหน้า ไม่จำเป็นจะต้องอยู่ใกล้ เพียงมองออกไปแล้วแลเห็นธารน้ำหรือแหล่งน้ำอยู่ด้านหน้าก็นับว่าใช้ได้ เพราะมนุษย์เราตั้งแต่สมัยโบราณจนปัจจุบันนี้ ต้องอาศัยน้ำเป็นปัจจัยสำคัญ เพื่อนำมาใช้ในทางเกษตรกรรม คือการเพาะปลูก ทำไร่ทำนา และสวนผลผลิตต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยน้ำ ดังนั้นเมื่อมีแหล่งน้ำอยู่ใกล้เคียง จึงเป็นนิมิตดี มีสิริมงคล คนอยู่ก็สบาย คนตายก็จะอยู่ร่มเย็นเป็นสุข คนทุกชาติทุกภาษา แม้จะอยู่ตามประเทศต่างๆ สมัยโบราณต้องการน้ำด้วยกันทั้งสิ้น เพราะหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ยิ่งคนสมัยก่อน ตอนที่ยังไม่มีถนนหนทาง จำเป็นต้องอาศัยแหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ตลอดจนทะเล เป็นเส้นทางคมนาคม ใช้สัญจรไปมาหาสู่ แลกเปลี่ยน เยี่ยมเยียนกัน ทุกๆชีวิตไม่ว่าคน สัตว์ และ พืช ต่างต้องอาศัยน้ำหล่อเลี้ยงชีวิตทั้งสิ้น

2. ลมและดินฟ้าอากาศ ตามลักษณะโหราศาสตร์ และภูมิพยากรณ์ จะระบุบ่งบอก ว่า ฮวงจุ้ยที่ดีมีมงคล จะต้องมีย่านน้ำอยู่เบื้องหน้า และเบื้องซ้าย-ขวา และด้านหลังก็มีความสำคัญไม่น้อยกว่ากันเลย เฉพาะด้านหลัง ฮวงจุ้ย หมอจีนจะเลือกเอาบริเวณที่ไม่ลาดเอียงมากนัก ควรจะอยู่ตามไหล่เขาหรือหุบเขา ที่มีเทือกเขาล้อมรอบ แต่ไม่ใช่มีเทือกเขาหรือโขดหินมาบังทางด้านหน้าฮวงจุ้ย หมอจีนท่านให้เปรียบเทียบกับการณ์งั้แก้อี้มีเท้าแขน มีพนักพิงด้านหลัง เมื่อนั่งแก้อี้ จะยกมือหรือเท้าแขนทั้งสองข้างก็จะสะดวกสบาย

คนที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็ปรารถนาให้คนที่ตายไปแล้ว มีสถานที่อยู่ร่มเย็นเป็นสุข จึงพยายามเสาะหาสถานที่ที่มีแหล่งน้ำ มีพื้นที่ให้ผืนฟ้าอากาศโปร่งใส เยือกเย็น บางรายคนที่ยังไม่ตาย ก็พยายามหาที่สร้างสุสานเฉพาะตัวไว้แล้ว เพราะกลัวว่าถ้าตายไปแล้ว จะได้ที่ฝังเมื่อตายไม่สุขสบาย นี่เป็นธรรมเนียมคนจีนสมัยเก่าที่นิยมเชื่อกันมาอย่างนั้น ความเชื่อก็ได้หยุดยั้งอยู่แค่นั้น การเลือกขงจื๊ยที่ดียังส่งผลไปถึงลูกหลานในการทำมาหากิน ทำธุรกิจการค้า เพราะวิญญาณบรรพบุรุษจะคอยอวยพรให้ประสบความสำเร็จและอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุขตลอดไปอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเอกสารที่เกี่ยวกับประเพณีเซ็งเม้งและขงจื๊ยส่วนใหญ่จะมีเนื้อความอย่างสังเขป หรือเป็นเพียงเรื่องสั้นๆ รวมอยู่ในหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวกับจีน และยังไม่ปรากฏงานเขียนที่ศึกษาอย่างละเอียด ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเล่า ตำนานที่เล่าต่อกันมา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ประเด็นด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ศิระนันท์ รัตนสมจิตร (2547) ศึกษาเรื่องเซ็งเม้ง: ความหมาย พิธีกรรม และความเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาพบว่าพิธีกรรมเซ็งเม้งเป็นพิธีกรรมเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ อันเป็นไปตามลัทธิขงจื๊อที่เน้นเรื่องความกตัญญูเป็นสำคัญ ความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นอย่างภูตผี เทวดาอันนำไปสู่พิธีกรรม เช่นไหว้ ซึ่งเป็นพิธีกรรมในระดับครอบครัวและเครือญาติที่นับถือกันเท่านั้น อีกทั้งในขั้นตอนการไหว้ยังมีการถือระบบอาวุโสในการทำพิธี การให้สิทธิอำนาจแก่ฝ่ายชายเป็นหลัก โดยผ่านขั้นตอนในพิธีกรรม และการให้ฝ่ายหญิงเป็นผู้จัดเตรียมของโดยที่ฝ่ายชายไม่ต้องเข้ามาช่วย ซึ่งก็เพื่อการถ่ายทอดและสอนเรื่องพิธีกรรมให้กับลูกๆ ของตน เพราะผู้หญิงถูกกำหนดให้เลี้ยงดูบุตร เมื่อฝ่ายหญิงสามารถปฏิบัติได้อย่างเข้าใจและมีความผูกพันในการเลี้ยงดูบุตร ย่อมสามารถถ่ายทอดให้กับลูกหลานได้ ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในบางเรื่อง คนไทยเชื้อสายจีนก็ยังคงให้ความสำคัญและเคร่งครัดการปฏิบัติในวันเซ็งเม้ง เพราะเชื่อว่าเกิดผลดีทั้งความสามัคคีของครอบครัว เครือญาติ การเคารพผู้อาวุโส และความกตัญญู หากแต่ต้องลดหรือปรับพิธีกรรมเพื่อการดำรงอยู่ตามสภาพแวดล้อม และสภาพเหตุการณ์ ดังนั้นพิธีกรรมเซ็งเม้งเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ซึ่งมีสัญลักษณ์ที่แทรกอยู่ในตัวพิธีกรรมเป็นตัวเชื่อมโยงความเป็นครอบครัวของชาวจีน โดยยังคงแสดงอัตลักษณ์ของพิธีกรรมผ่านการเซ่นไหว้ อันเกิดจากการถ่ายทอดของคนในอดีต ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสภาพทางสังคม

เรื่อนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2554) ศึกษาเรื่องการสืบทอดความเป็นจีน (ผ่านการทำความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนา) ของชาวจีนสู่ลูกหลานในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า 1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเชื่อ ความศรัทธา ในเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 2. ชาวจีนส่วนใหญ่ยังมีธรรมเนียมการไหว้เจ้าในวันพระจีน และบรรพบุรุษในวันเซ็งเม้ง 3. เทศกาลที่มีการปฏิบัติตามธรรมเนียมของทุกครอบครัว ได้แก่ ตรุษจีน และสารทจีน ส่วนเทศกาลอื่นๆ จะแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว 4. เทศกาลที่ลูกหลานจีนคิดว่าควรจะสืบทอดให้ดำรงอยู่ต่อไป ได้แก่ ตรุษจีน (Chinese New Year) สารทจีน (Chinese autumn festival) สารทขนมจাঁง (Fifth month festival) ไหว้พระจันทร์ (Moon festival) กินเจ (Vegetarian festival) และไหว้เทพเจ้าช่วงปลายปี (god's thanks giving day) ส่วนเทศกาลที่ให้ความสำคัญว่าควรจะสืบทอดมากที่สุด ได้แก่ ตรุษจีน

และสารทจีน รองลงมาได้แก่ กินเจ ไหว้พระจันทร์ ไหว้เทพเจ้าปลายปี และสารทขนมจ่าง ตามลำดับ

5. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในความหมายของเทศกาลตรุษจีน สารทจีน กินเจ และไหว้เจ้าปลายปี ส่วนเทศกาลที่ส่วนใหญ่ไม่ทราบความหมาย ได้แก่ สารทขนมจ่าง และไหว้พระจันทร์

6. วิธีการปลูกฝังและสืบทอดประเพณีและเทศกาล กระทำในหลายรูปแบบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ เล่า อธิบาย พูดถึงความสำคัญของเทศกาล สาเหตุการจัดไหว้ การแนะนำเครื่องเซ่นไหว้ จำนวนของไหว้ การให้ลูกหลานเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การฝากฝังให้สืบทอดอย่างเป็นทางการในรุ่นต่อไป เป็นต้น เทศกาลที่มีการสืบทอดโดยให้ลูกหลานจีนเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ได้แก่ การไหว้เจ้า ตรุษจีน สารทจีน กินเจ ส่วนเทศกาลที่สืบทอดโดยวิธีการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง ได้แก่ เทศกาลไหว้ขนมจ่าง ไหว้พระจันทร์ และวันขอบคุณเทพเจ้าปลายปี

7. ปัญหาการสืบทอดความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และเทศกาลของชาวจีนสู่รุ่นลูกหลานมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความคิด ความเชื่อ ส่วนบุคคล เช่น การคิดว่าขนบธรรมเนียมของชาวจีนไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตในปัจจุบัน การมีความคิด ความเชื่อเปลี่ยนแปลงไป การรับวัฒนธรรมใหม่ ผู้ทำหน้าที่สืบทอดไม่มีความรู้ ความเข้าใจในความหมาย หรือความสำคัญของเทศกาลเพียงพอ มีความบกพร่องในการปลูกฝังทางด้านความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติตามธรรมเนียมจากรุ่นตนเองสู่ลูกหลาน เป็นต้น

8. ปัจจัยที่สนับสนุนให้การสืบทอดความเป็นจีนประสบความสำเร็จ คือ การแก้ไขความบกพร่องของการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและมากพอระหว่างคนแต่ละรุ่นอายุ กระบวนการขัดเกลาภายในครอบครัว การปลูกฝังให้ตระหนักถึงความเป็นลูกหลานจีน การเน้นย้ำความสำคัญที่ต้องสืบทอดหรืออนุรักษ์ เพื่อการดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ การเปลี่ยนแปลงความคิดเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้อง ที่ว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องของส่วนรวม การดำรงอยู่ของความเป็นจีนจะเกิดได้จากการร่วมมือของชาวจีนส่วนใหญ่

สุพร ศาสตรร์รัตนมณี (2554) ศึกษาเรื่องการปรับตัวของธุรกิจบ้านและเครื่องใช้ กระดาษในพิธีงเด็กของคนไทยเชื้อสายจีน ผลการศึกษาพบว่า มิติวัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมของคนไทยเชื้อสายจีนสัญลักษณ์หลักในพิธีงเด็กคือ ความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อผู้ตาย และความปรารถนาของลูกหลานที่จะทำให้ดวงวิญญาณของผู้ตายนั้นได้ไปอยู่อย่างสงบสุขในโลกหน้า และสัญลักษณ์รอง คือ ความหมายของขั้นตอนในพิธีงเด็ก ซึ่งยังรวมถึงเครื่องมือที่ทำให้พิธีกรรมบรรลุเป้าหมาย เช่น เครื่องกระดาษ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในพิธีงเด็กทั้งหมด เนื่องจากปัจจุบันธุรกิจประเภทร้านค้าส่งและค้าปลีกกระดาษสำหรับไหว้เจ้าชบเซาลง ซึ่งมาจากความนิยมในการประกอบพิธีงเด็กน้อยลง อีกสาเหตุหนึ่งคือ ปัจจุบัน จะมีผู้ไปแย่งหรือรับงานในทันทีที่ศพไปถึงวัด คนเหล่านี้มีร้านค้าประจำที่เป็นเครือข่ายของเขาอยู่แล้ว เนื่องจากค่านิยมในการประกอบพิธีงเด็กในงานศพค่อยๆเสื่อม บ้านและเครื่องใช้กระดาษจะขายดีเป็นเทศกาลๆไป อีกทั้งในปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง แต่ด้วยความที่เป็นวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกมานานับพันปี ทุกวันนี้ต่อให้มีการจัดพิธีงเด็กน้อยลงก็ไม่ถึงกับสูญหาย แม้จะมีแนวโน้มแย่งลงเรื่อยๆ เนื่องจากค่านิยมที่เปลี่ยนไป ทำให้ผู้ซื้อต้องประหยัด ธุรกิจมีการปรับตัว โดยมีอแกไนซ์ที่รับทำงานประเพณีนี้แบบครบวงจร แต่สินค้าส่วนใหญ่ที่นำเข้ามาล้วนมาจากประเทศจีนทั้งสิ้น

- ประเด็นด้านประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม

พณิตา พุ่มเอี่ยม (2538) ศึกษาเรื่องประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีชั้น 15 คำ เดือน 8 (ตามปฏิทินจีน) ของทุกปี จำแนกได้ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการก่อนไหว้ กับขั้นตอนปฏิบัติในวันไหว้พระจันทร์ ขั้นตอนเตรียมการก่อนไหว้ จะมีการเตรียมอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ในการจัดโต๊ะประกอบพิธี การตกแต่งบ้านเรือนและการจัดสถานที่ประกอบพิธี การบอกกล่าวญาติพี่น้อง ส่วนขั้นตอนปฏิบัตินั้นยังแยกย่อยได้อีก 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนประกอบพิธี และขั้นหลังเสร็จพิธี โดยขั้นตอนประกอบพิธีจะจำแนกตามลักษณะการปฏิบัติได้เป็น 3 ส่วนคือ ผู้ประกอบพิธี การไหว้ และ ในระหว่างการประกอบพิธี ผู้ประกอบพิธีจะไม่กำหนดว่าใครจะเป็นผู้ประกอบพิธีก่อนหรือหลังส่วนมากจะเป็นผู้อาวุโสที่ทำพิธีก่อน ส่วนการไหว้ มี 2 แบบ คือ นั่งไหว้ และยืนไหว้ แต่ที่นิยมกันคือ การนั่งไหว้ ในการประกอบพิธีก็จะมีการเล่นดั้งเดิมของชาวจีน ได้แก่ การเล่นโคมไฟ การแสดงร้องรำทำเพลง การจัดขบวนแห่มังกรและสิงโต และการเล่นการจัดโต๊ะพิธีเพื่อการประกวด เป็นต้น ส่วนขั้นหลังเสร็จจากพิธีนั้น แบ่งเป็น 2 ลักษณะ สิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีที่รับประทานได้ กับสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีที่รับประทานไม่ได้ โดยสิ่งของที่รับประทานได้ ผู้ประกอบพิธีก็จะนำไปให้ครอบครัวญาติ เพื่อความเป็นสิริมงคล ส่วนสิ่งของที่รับประทานไม่ได้ เช่น กระดาษเงินกระดาษทอง จะนำไปเผาเพื่อถวายต่อเทพเจ้า ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมต่างๆ เช่น วัฒนธรรมทางด้านความเชื่อ อาหารการกิน การแต่งกาย การละเล่น ซึ่งวัฒนธรรมดังนี้ได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตส่วนหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่

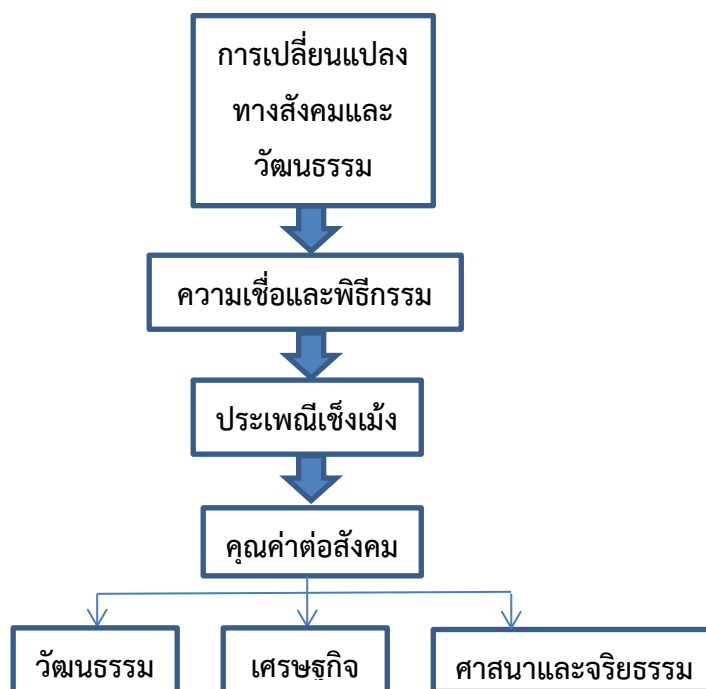
อารีรัตน์ แซ่คง (2539) ศึกษาประเพณีตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ขั้นตอนประเพณีตรุษจีน มีขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นตอนเตรียมการก่อนวันประกอบพิธีกรรมวันตรุษจีน มีการเตรียมทำความสะอาดที่อยู่อาศัย ที่สักการบูชา เพื่อส่งเจ้าและรับเจ้าที่ขึ้นไปปรายงานความดี ความข่มนุษย์ และเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ ของเซ่นไหว้ เป็นต้น 2. ขั้นตอนการปฏิบัติในวันประกอบพิธีกรรมวันตรุษจีน มีการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษ และไหว้วิญญาณเร่รอน ในวันไหว้ (ซาจั๊บ) ไหว้รับเทพเจ้าในวันถือ (ชีวอิก) เยี่ยมญาติและพักผ่อนตามสถานที่ต่างๆ ในวันเที่ยว (ชีวหยี่) ที่ได้นำออกมาใช้สอย ในวันทำความสะอาดเก็บกวาดสิ่งของต่างๆ (ชีวซา) เริ่มต้นทำงานทุกอย่างตามปกติ 3. ขั้นตอนการปฏิบัติหลังวันไหว้ตรุษจีน มีการกินผักเจ็ดอย่างในวันเกิดของทุกคน (ชีวซิก) ประเพณีตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้สะท้อนถึงวัฒนธรรมในแง่ของ 1. ความเชื่อ เชื่อในวิญญาณเทพเจ้า 2. ด้านอาหารการกิน อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธี 3. ด้านการแต่งกาย มีการแต่งกายให้เข้ามาเพศและวัย เน้นสีสดใสไม่ใช่สีดำ 4. ด้านการละเล่น มีการละเล่นที่แตกต่างกันไปตามวัย 5. ด้านศิลปกรรม มีด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม งานพิมพ์ นาฏศิลป์ และดุริยางค์ 6. ด้านภาษา มีภาษาพูด ภาษาเขียน และภาษาสัญลักษณ์ ปรากฏให้เห็นอยู่ในขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติค่อนข้างชัดเจนด้วย

จากงานวิจัยข้างต้นจึงสรุปได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับประเพณี โดยตรงมีอยู่อย่างน้อยมาก โดยส่วนใหญ่จะนำเอาประเพณีต่างๆไปผูกติดกับเรื่องในเชิงธุรกิจ มองถึงเรื่องการพาณิชย์เป็นอันดับต้นๆ อีกทั้งงานวิจัยเกี่ยวกับประเพณีจีนยังมีอยู่อย่างน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีเซ็งเม้ง ซึ่งงานชิ้นนี้มีความแตกต่างไปจากงานอื่นๆ ในแง่ของการมองลึกลงไปถึงบริบทของประเพณีเซ็งเม้ง ทั้งความเชื่อและพิธีกรรม รวมไปถึงศึกษาประเด็นเกี่ยวกับด้านคุณค่าของประเพณีเซ็งเม้งต่อสังคมเมืองหาดใหญ่ ซึ่งทำให้งานมีความละเอียด และแปลกใหม่มากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดเบื้องต้นที่จะศึกษาในเรื่องความเชื่อ พิธีกรรม และคุณค่าเกี่ยวกับ ประเพณีเซิ้งเม้งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยวางกรอบแนวคิด ดังนี้

จากภาพอธิบายได้ว่า เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้ส่งผลกระทบต่อทั้งในแง่ของความเชื่อ และพิธีกรรมของประเพณีเซิ้งเม้ง รวมถึงคุณค่าของทางสังคม ซึ่งคุณค่าต่อสังคมจะมองใน 3 ประเด็นคือ ศาสนาและจริยธรรม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มาใช้อธิบายถึงปรากฏการณ์ของประเพณีเซิ้งเม้งภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันในเมืองหาดใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ รวมถึงนำแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อของพลศักดิ์ จิรไกรศิริ มาใช้อธิบายถึงการเกิดของประเพณีจีน และแนวคิดพิธีกรรมของแก้ว อุตถาวร มาใช้อธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรม เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของพิธีกรรมที่มีต่อวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่มารวมตัวกันเพื่อประกอบพิธีนั้นในประเพณีเซิ้งเม้ง รวมถึงแนวคิดคุณค่าต่อสังคมของวิจิตร ขอนยางเพื่อใช้วิเคราะห์ถึงคุณค่าของประเพณีเซิ้งเม้งที่มีต่อสังคมเมืองหาดใหญ่ใน 3 ประเด็น กล่าวได้ว่าประเพณีโดยทั่วไปแล้วมักจะผูกติดกับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อให้มนุษย์ด้วยกันอยู่ร่วมกันได้ในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ให้คุณค่าและประโยชน์ต่อสังคม トラบใดที่ประเพณีนั้นยังตอบสนองความต้องการทางจิตใจของมนุษย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประเพณีชิงเม็ง: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในเมืองหาดใหญ่” มุ่งศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรมและคุณค่าต่อสังคมของประเพณีชิงเม็งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในเมืองหาดใหญ่ โดยประเพณีชิงเม็งเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติและสืบทอดกันมาของคนไทยเชื้อสายจีนมาอย่างช้านาน ผู้วิจัยได้เลือกใช้การศึกษาในวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อนำไปสู่การแปลความหมายและวิเคราะห์งานวิจัยได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผ่านวิธีดำเนินการวิจัยต่างๆ ดังนี้

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

คุณลักษณะผู้ให้ข้อมูล และการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

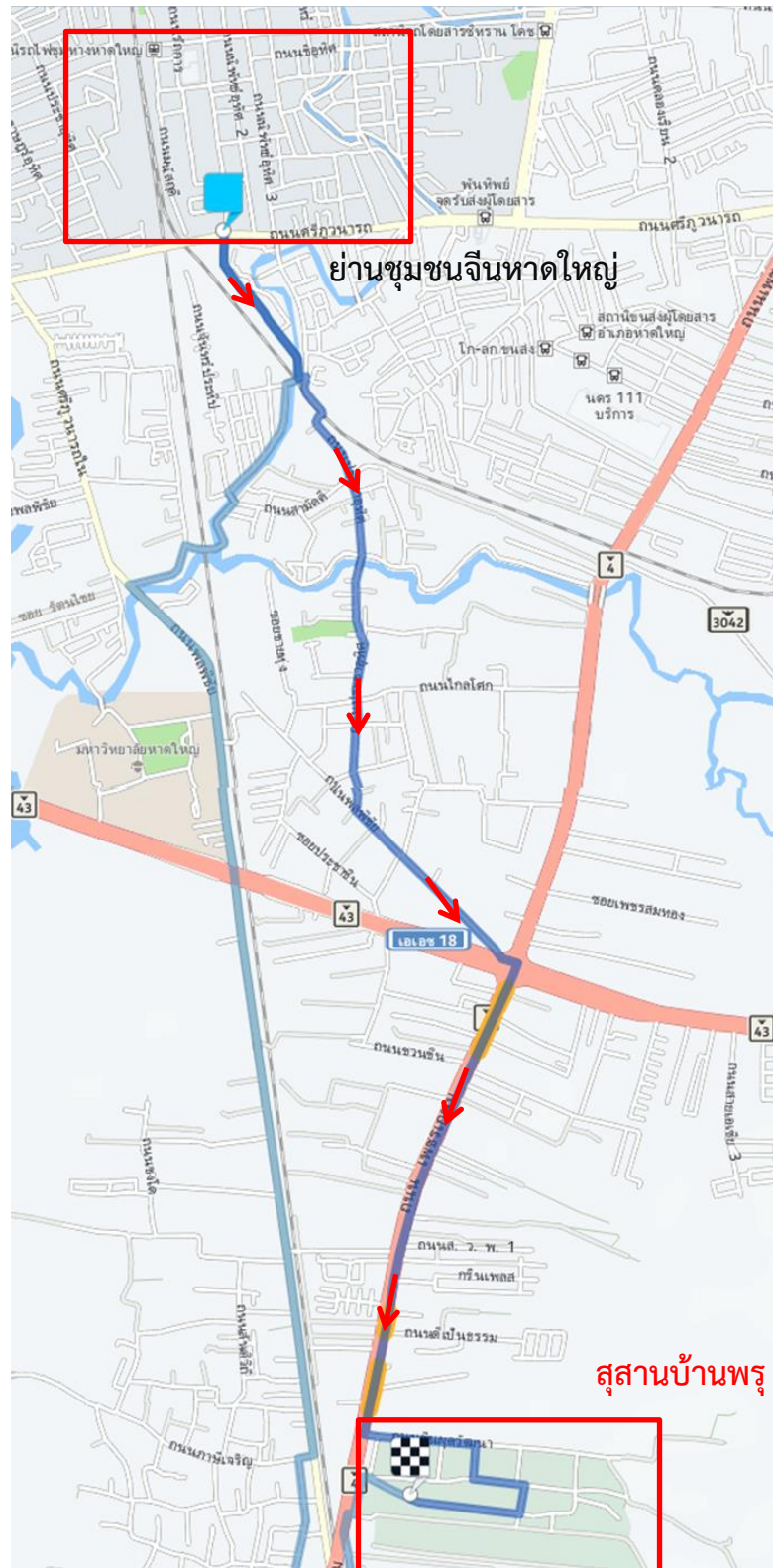
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การตรวจสอบข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ทำการศึกษาคั้งนี้มีสองแหล่ง แหล่งแรกคือสุสานบ้านพรุ อยู่ในเขตเทศบาลเมืองบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องด้วยเป็นพื้นที่สุสานฝังศพที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้ของประเทศไทย และมีคนไทยเชื้อสายจีนเป็นจำนวนมากเข้ามาตั้งหลุมศพในพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งในแต่ละปีจะมีผู้คนเข้ามาเคารพเซ่นไหว้ และประกอบพิธีกรรมชิงเม็งกันอย่างคับคั่ง อีกทั้งยังเป็นพื้นที่สร้างปฏิสัมพันธ์ในการพบปะพูดคุยของเครือญาติอีกด้วย แหล่งที่สองพื้นที่เมืองหาดใหญ่อยานชุมชนชาวจีน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสัมพันธ์ของพื้นที่ทั้งสอง ซึ่งมีคุณค่าต่อการศึกษาประเพณีวันชิงเม็งเป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงความเชื่อมโยงพื้นที่ย่านชุมชนจินตนาครใหญ่ และสุสานบ้านพรุ
ที่มา: Google Map, 2559

คุณลักษณะผู้ให้ข้อมูล และการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูล

ในลำดับแรกผู้วิจัยได้ทำการสำรวจกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ที่มีบทบาทและเกี่ยวข้องกับประเพณีเซ็งเม้ง จากในพื้นที่เมืองหาดใหญ่ และในพื้นที่สุสานบ้านพรุ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งการได้มาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง แยกออกเป็น 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเมืองหาดใหญ่และทำพิธีกรรมมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 15 คน 2) นักวิชาการผู้มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีเซ็งเม้ง จำนวน 5 คน 3) ผู้มีความรู้ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ จำนวน 5 คน 4) กลุ่มคนอื่นๆ ที่สามารถให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคมของประเพณีเซ็งเม้ง จำนวน 10 คน หรือจนเห็นว่าข้อมูลที่ได้รับอ้อมตัว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาประเพณีเซ็งเม้งของชาวไทยเชื้อสายจีนภายในเขตพื้นที่เมืองหาดใหญ่ และในเขตเทศบาลเมืองบ้านพรุ ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าเพื่อรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ชั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้มีการศึกษาและสืบค้นเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเซ็งเม้ง ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมเซ็งเม้ง ประวัติศาสตร์ของชาวจีนที่เข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ทางภาคใต้ของประเทศไทย หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วารสาร นิตยสาร จดหมายเหตุ ข้อมูลเกี่ยวกับบริบททางด้านพื้นที่ ภาพข่าว รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อกำหนดแนวทางและเป็นองค์ความรู้พื้นฐานในเบื้องต้น

2. ชั้นเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับประเพณีเซ็งเม้งของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตพื้นที่ที่กำหนดไว้ข้างต้น ด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และถ่ายภาพประกอบบางชั้นบางตอน แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

- การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) งานวิจัยชั้นนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผสมผสานกับวิธีการเก็บข้อมูลแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการติดต่อบุคคลหมายไว้แล้วในเบื้องต้น จากนั้นจึงได้ลงไปยังพื้นที่จริง เพื่อเริ่มการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้วางไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้มีการเตรียมตัวและซักซ้อมการสัมภาษณ์ เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรักษาเวลา โดยจะใช้เครื่องมือเพื่อบันทึกเสียงและจดบันทึก รวมทั้งใช้กล้องถ่ายภาพสภาพแวดล้อมโดยรวม ขั้นตอนการสัมภาษณ์ และขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมต่างๆที่พบเห็น

- การสังเกต ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อที่จะได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจถึงบริบทแวดล้อมในแต่ละประเด็นของเรื่องที่ทำการศึกษา โดยผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตขณะที่มีการประกอบพิธีกรรมจริงในวันเซ็งเม้งโดยแสดงตนในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งในพื้นที่และร่วมทำกิจกรรม ตั้งแต่การเตรียมอาหาร ข้าวของเครื่องใช้ การประชาสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ก่อนถึงวันประกอบพิธีกรรมจริง ขั้นตอนกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนกระทั่งเสร็จพิธี ซึ่งเมื่อเข้าไปสู่พื้นที่บริเวณสุสานบ้านพรุ ผู้วิจัยจึงได้โทรติดต่อผู้ให้ข้อมูล และเริ่มสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้วางไว้ กล่าวได้ว่าสัมผัสถึงวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในวันเซ็งเม้งทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้เทคนิคการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-

Participant Observation) ฝึาคูขั้นตอนปฏิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งที่บ้านและสุสาน ถ้าผู้วิจัยพบว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรม หรือขั้นตอนปฏิบัติต่างๆ หรือความหมายที่แฝงอยู่จากการสังเกตก็จะทำการสอบถามเพิ่มเติม เพื่อนำข้อมูลส่วนนี้มาช่วยในการวิเคราะห์อีกทางหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้การสังเกตการณ์ทั้ง 2 แบบ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สถานที่ และความเหมาะสมของเนื้อหาในการเก็บข้อมูล เพราะการสังเกตทั้ง 2 แบบ ต่างก็มีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพและสมบูรณ์มากที่สุด

3. ขั้นตอนการจัดการข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการลงไปศึกษาภาคสนามมาถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงโดยสรุปสาระสำคัญที่ได้มาจับประเด็นรวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการถอดความและจดบันทึก

4. ขึ้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า เสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้รูปภาพประกอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงประกอบไปด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกตามรายละเอียดของวัตถุประสงค์งานวิจัยที่ไว้ไว้ โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ดังนี้

- ประเด็นที่หนึ่ง เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ประเด็นที่สอง เกี่ยวกับบริบทด้านพื้นที่ของผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น สาเหตุในการเลือกมาประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งในพื้นที่แห่งนี้
- ประเด็นที่สาม เกี่ยวข้องกับความเชื่อ การประกอบพิธีกรรม และคุณค่าของประเพณีเซ็งเม้งต่อสังคมเมืองหาดใหญ่ในปัจจุบัน
- ประเด็นที่สี่ เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองหาดใหญ่ที่มีต่อประเพณีเซ็งเม้ง

2. แบบสังเกตการณ์ เป็นประเด็นสั้นๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสังเกตเมื่อลงภาคสนามตามที่คุณวิจัยตั้งจุดประสงค์เอาไว้

3. สมุดบันทึกการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการบันทึก และจัดเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4. กล้องถ่ายรูป เพื่อใช้บันทึกภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

5. เครื่องบันทึกเสียงที่ใช้ในการอัดเสียงจากการสัมภาษณ์ที่จะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้เกิดความถูกต้องตรงประเด็นของข้อมูลมากที่สุด ความตรงของข้อมูล และความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Validity and credibility) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่

เวลา สถานที่ และบุคคล โดยการตรวจสอบความถูกต้องว่าเมื่อเวลาต่างกัน สถานที่ต่างกัน และผู้ให้ข้อมูลต่างกัน ข้อมูลที่ได้มาจะเหมือนเดิมหรือต่างกัน โดยผู้วิจัยจะอธิบายเชิงพรรณนา ดังนี้

1. แหล่งเวลา ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกัน แต่เวลามีความแตกต่างกันเพื่อหาความถูกต้องของข้อมูล โดยผู้วิจัยนำข้อมูลของคำถามของช่วงเวลาก่อนหลังมาเปรียบเทียบ แล้วนำเสนอข้อมูล

2. แหล่งสถานที่ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลเรื่องเดียวกัน แต่เก็บต่างสถานที่กัน เช่น บริเวณสุสาน พื้นที่ใกล้เคียง สมาคมจีน เพื่อหาความน่าเชื่อถือของข้อมูล

3. แหล่งบุคคล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน แต่ผู้ให้ข้อมูลต่างกัน เช่น กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน กลุ่มกรรมการมูลนิธิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตจากการลงพื้นที่ภาคสนาม ผสมกับข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การวิเคราะห์รายวัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตในวันลงพื้นที่ภาคสนาม การเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงวันงานประเพณีชิงเม็ง รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล นำมาวิเคราะห์ เรียบเรียงและจัดลำดับของข้อมูลในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีชิงเม็ง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูลมาเชื่อมโยงกัน เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อพิธีกรรม คุณค่าต่อสังคมของประเพณีชิงเม็ง และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดที่มีอยู่โดยให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของข้อมูลที่ศึกษา และครอบคลุมทุกประเด็นที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปตามความเป็นจริงบนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้มา

สภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ และความเชื่อ พิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้ง

การศึกษาเรื่อง “ประเพณีเซ็งเม้ง: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่” ในบทนี้จะกล่าวถึงความเชื่อ และพิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้ง ทั้งยังมุ่งศึกษาควบคู่ไปกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ที่ส่งผลต่อประเพณีเซ็งเม้ง กล่าวคืออธิบายสภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ในฐานะที่มีส่วนหล่อหลอมให้ความเชื่อ และพิธีกรรมในวันเซ็งเม้งถูกปรับเปลี่ยนไปจากอดีต

สภาพทั่วไปและภูมิหลังของเมืองหาดใหญ่

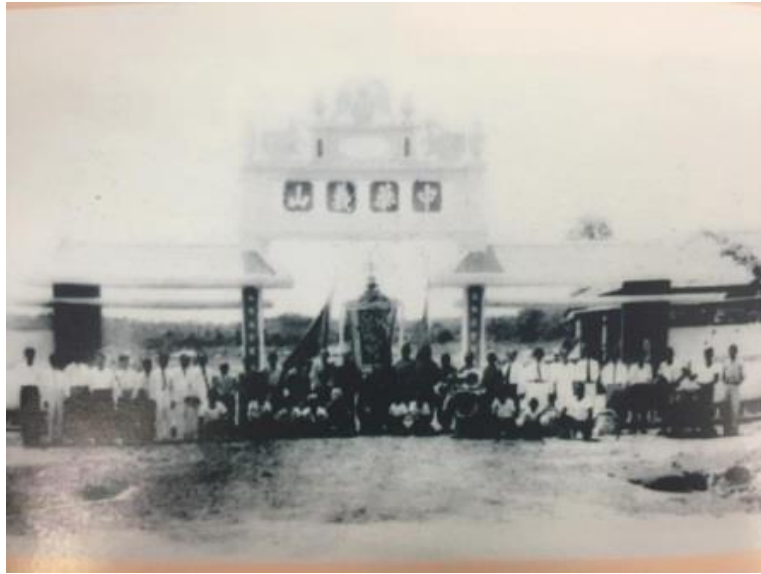
ปัจจุบันสภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองหาดใหญ่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลหาดใหญ่ ตำบลควนลัง ตำบลคูเต่า ตำบลคลองแห ตำบลคลองอู่ตะเภา ตำบลฉลุง ตำบลทุ่งใหญ่ ตำบลทุ่งตำเสา ตำบลท่าข้าม ตำบลน้ำน้อย ตำบลบ้านพรุ ตำบลพะตง ตำบลคอกหงส์ ในเขตเมืองมีฐานะเป็นเทศบาลนครหาดใหญ่ มีพื้นที่ 21 ตารางกิโลเมตร ร้อยละ 3.18 ของพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ (อำเภอหาดใหญ่มีพื้นที่ 660 ตารางกิโลเมตร) ร้อยละ 0.30 ของพื้นที่จังหวัดสงขลา (จังหวัดสงขลามีพื้นที่ 7,150 ตารางกิโลเมตร) อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามเส้นทางรถไฟ ระยะทาง 945 กิโลเมตรตามทางหลวงแผ่นดิน ประมาณ 1,125 กิโลเมตร ตามทะเล ประมาณ 755 กิโลเมตร และทางเครื่องบินใช้เวลาประมาณ 1.10 ชั่วโมง มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ทิศเหนือ ติดต่อกับเทศบาลเมืองคลองแห ทิศใต้ ขนานทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 เทศบาลเมืองคอกหงส์ ทิศตะวันออก ติดต่อกองอู่ตำและคลองอู่ตะเภา เทศบาลเมืองควนลัง ทิศตะวันตก ติดต่อกองรถไฟสุไหงโก-ลก คลองอู่ตะเภา เทศบาลเมืองคอกหงส์ (สำนักงานเทศบาลนครหาดใหญ่, 2558)

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองหาดใหญ่มีประชากรทั้งสิ้น 158,218 คน เป็นชาย 73,701 คน หญิง 84,517 คน จำนวนบ้าน 58,434 หลัง (ข้อมูล ณ มิถุนายน 2555) แบ่งเป็น 101 ชุมชน ความหนาแน่นของประชากร 7,529 คน/ตารางกิโลเมตร (บริเวณกลางเมือง ความหนาแน่นถึง 20,000คน/ตารางกิโลเมตร) ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นและอพยพมาจากจังหวัดใกล้เคียง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 10 ของประชากร) มีอารามหลวง 1 แห่ง ตั้งอยู่ในเมืองหาดใหญ่คือ วัดโคกเสม็ดชูด นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้า โรงเจ มัสยิด และโบสถ์คริสต์ตั้งอยู่กระจายทั่วไป อาชีพหลักคือค้าขาย รับจ้าง และอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลทำให้ในเมืองหาดใหญ่ มีความเป็นเมืองอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะบริเวณด้านตะวันออกของสถานีรถไฟไปจนถึงคลองเตย ย่านการค้าธุรกิจที่สำคัญ ตั้งอยู่บริเวณถนนเพชรเกษม ถนนนิพันธ์อุทิศ1 ถนนนิพันธ์อุทิศ2 ถนนนิพันธ์อุทิศ3 และถนนราษฎร์ยินดี (ศุภการ สิริไพศาล, 2550)

เมืองหาดใหญ่มีภูมิหลังและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ยิ่ง จากเดิมเป็นเพียงหมู่บ้านเล็กที่ชื่อว่า “โคกเสม็ดชูด” ในปี พ.ศ.2428 มีพื้นที่เป็นป่ากร้าง ทุ่งหนอง คลอง บึง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเก็บหาของป่า ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ขุนนิพัทธ์จินนคร (เจีย กิซึ) ได้เข้ามารับเหมาก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ สร้างอาคารบ้านเรือนให้แก่ราษฎร และเห็นว่าในขณะนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองหาดใหญ่ ไม่มีที่ดินใช้ในการประกอบพิธีกรรมฝังศพตามความเชื่อประเพณีเซ็งเม้งของตน จึงได้บริจาคที่ดินเป็นจำนวน 180 ไร่ เพื่อใช้เป็นสุสานเมือง

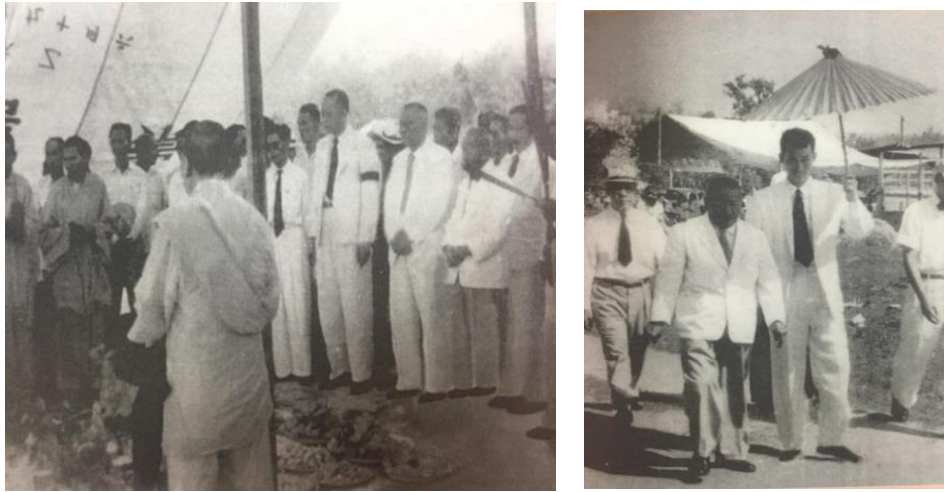
หาดใหญ่ สำหรับฝั่งของชาวจีน ซึ่งปัจจุบันคือ “สุสานบ้านพรุ” ทำพิธีเปิดป้ายประจำสุสานเมื่อ พ.ศ.2501 อีกทั้งยังเริ่มตัดถนนหนทางเพื่อใช้ในการสัญจร และเดินทางมาประกอบพิธีกรรมได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้นทั้งหมดนี้จึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเจริญของสังคมเมืองหาดใหญ่ แต่ก็ยังเห็นได้ไม่ชัดเจนนัก จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ.2535 รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมโลก กระจายความเจริญสู่ภูมิภาค หาดใหญ่จึงเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของรัฐบาลในการส่งเสริมการลงทุนและการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และยกระดับหาดใหญ่ให้เป็นเมืองแห่งศูนย์กลางธุรกิจการค้าของภาคใต้ จากนโยบายดังกล่าว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่เป็นอย่างมาก เกิดโรงแรมทันสมัยหลายแห่งเพื่อรองรับกับการขยายตัวของเมือง รวมทั้งสถานบันเทิงต่างๆ แต่ถึงอย่างนั้นสังคมจีนหาดใหญ่ยุคแรกยังคงมีสภาพไม่แตกต่างไปชุมชนจีนในพื้นที่อื่นๆมากนัก ยังคงรักษาวินัยชีวิต ค่านิยม ประเพณีและความเป็นจีนที่เข้ามาได้อย่างเด่นชัด และการจากบ้านเกิดเมืองนอนมาของชาวจีนรุ่นที่ 1 กลับเป็นตัวเร่งให้คนจีนเหล่านี้รวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของตนขึ้นมา เพื่อช่วยเหลือ ติดต่อประสานงานภายในพวกพ้องของตน สิ่งที่ตามมาคือการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ลักษณะตามแบบฉบับความเป็นจีน แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนหาดใหญ่รุ่นที่ 1 แตกต่างไปจากชาวจีนที่อยู่ในเมืองแม่ คือ การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณีที่ตนเข้าไปตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ พยายามที่จะเรียนรู้โดยมิให้เกิดความขัดแย้งหรือลบไล้งความเป็นจีนที่ตนนำติดตัวมา แต่สภาพดังกล่าวได้หมดไปพร้อมกับการปรับเปลี่ยนไปสู่ความเป็นไทยมากขึ้นในกลุ่มสังคมชาวจีนรุ่นที่ 2 เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มนี้ไม่ได้รู้สึกถึงความแตกต่างหรือโดดเดี่ยวเหมือนชาวจีนรุ่นที่ 1 ที่ต้องพลัดพลาดจากถิ่นบ้านเกิดของตน อีกทั้งบรรดาลูกจีนที่เกิดในหาดใหญ่ต่างซึมซับและเรียนรู้วัฒนธรรมทั้งแบบจีนและแบบไทยผสมผสานควบคู่กันไป จึงเห็นได้ว่าวัฒนธรรมและสังคมแบบจีนดั้งเดิมได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่กลุ่มชาวจีนรุ่นที่ 2 และเด่นชัดมากขึ้นในกลุ่มชาวจีนรุ่นที่ 3 ซึ่งเป็นลูกหลานจีนที่เกิดและเติบโตในเมืองไทย จนได้ชื่อว่า “กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน” ลูกหลานจีนรุ่นดังกล่าวได้เติบโตพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงและความเจริญต่างๆที่เกิดขึ้นในหาดใหญ่ ประกอบกับการสภาพแวดล้อมของเมืองหาดใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้กระแสความเจริญและทุนนิยม ทำให้ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณีแบบจีนดั้งเดิมถูกลดทอนลงไป อย่างไรก็ตาม หาดใหญ่ได้พัฒนาและขยายตัวขึ้นอย่างมากจากเมืองศูนย์กลางทางการค้าแดนใต้ กลายมาเป็นที่ตั้งศูนย์กลางของธุรกิจข้ามชาติที่สำคัญอย่างเช่น ยางพารา เป็นต้น อีกทั้งยังเกิดห้างสรรพสินค้ามากมาย อาทิ ไดอาน่า โรบินสัน บิ๊กซี โลตัส เซนทรัลเฟสติวัล รวมไปถึงอสังหาริมทรัพย์ต่างๆ จากลักษณะดังกล่าว ศรีสุพร ช่วงสกุล (2550) ได้กล่าวว่า หาดใหญ่เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก และยังเป็นเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความทันสมัยที่เข้ามา ไม่ว่าจะเป็นด้านคมนาคมขนส่งทางบกหรือทางรถไฟที่สร้างขึ้น ทำให้มีการติดต่อค้าขายทั้งในและนอกประเทศ จนเกิดเป็นความเจริญรุ่งเรืองในที่สุด

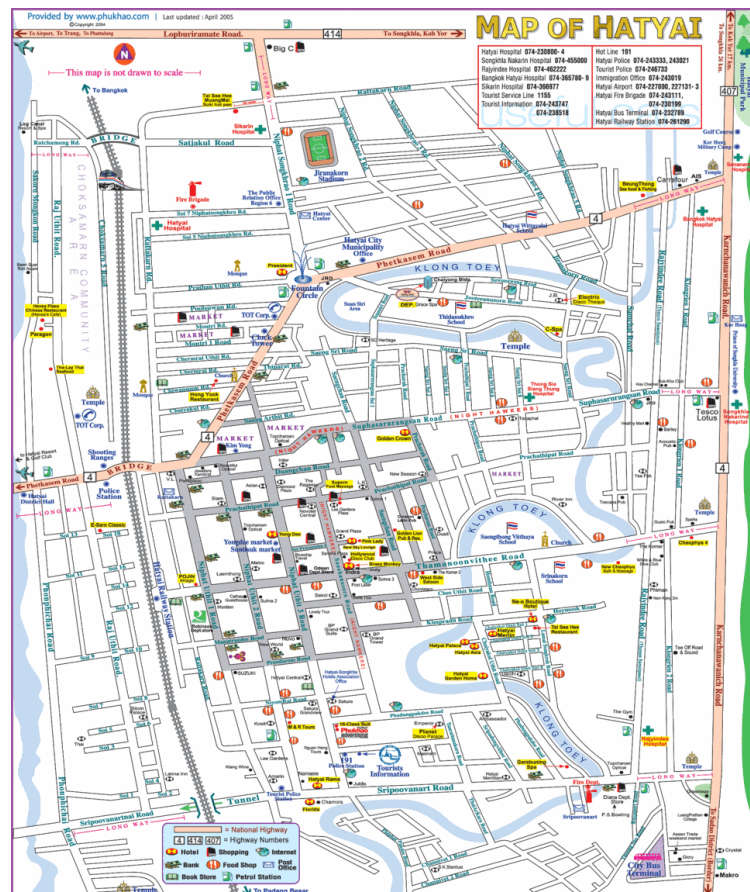
ภาพที่ 2 พิธีเปิดป้ายใหม่ที่สุสานบ้านพรุณ วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2501
ที่มา: คณะกรรมการบริหารมูลนิธิ, 2558

ภาพที่ 3 นายเจีย กิซี ชาวจีนผู้สร้างคุณูปการแก่เมืองหาดใหญ่
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 15 เมษายน 2558

ภาพที่ 4 ชุมนิพนธ์ร่วมงานเปิดป้ายที่สุสานบ้านพรุ พ.ศ.2501
ที่มา: คณะกรรมการบริหารมูลนิธิ, 2558

ภาพที่ 5 แผนผังเมืองหาดใหญ่ในปัจจุบัน
ที่มา: กรมสรรพากร, 2558

สภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ที่มีต่อประเพณีเซ็งเม้ง

การเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนในหาดใหญ่เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสังคมหาดใหญ่เป็นเมืองที่มีจุดเริ่มต้นของความเจริญเติบโตมาด้วยกำลังของชาวจีนโพ้นทะเล ดังนั้นวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวจีนย่อมถูกปรับเปลี่ยนไปตามบริบทแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อคงรักษาไว้ซึ่งประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีเซ็งเม้ง ความเชื่อต่างๆ ล้วนได้รับผลกระทบ บ้างถูกลดทอน ปรับเปลี่ยน หรืออาจสูญหายไป แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อข้อเสียเพียงอย่างเดียว ยังส่งผลให้เกิดข้อดีที่แตกต่างกันไป

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นจุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมจีนเกิดขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นช่วงที่เมืองหาดใหญ่มีความเฟื่องฟู เกิดการขยายตัวของสังคมเมืองอย่างเต็มรูปแบบ รวมถึงที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ที่เกิดจากระบบทุนนิยม (อนุสรณ์ ธรรมใจ, 2551) อีกทั้งนโยบายจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 ที่เน้นการขยายตัวของการลงทุนและการส่งออก ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่เมืองศูนย์กลางความเจริญในส่วนภูมิภาคให้เป็นฐานเศรษฐกิจหลักของแต่ละภูมิภาค เพื่อรองรับการกระจายความเจริญจากเมืองหลัก ทั้งทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านผังเมือง ด้านอุตสาหกรรม ดังนั้นหาดใหญ่จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญของนโยบายชุดนี้อย่างขาดเสียไม่ได้ จึงกล่าวได้ว่าในปัจจุบันกระแสความเจริญก้าวหน้าเหล่านี้เปรียบเสมือนดาบสองคม ที่ด้านหนึ่งสามารถช่วยทำให้มนุษย์มีความสะดวกสบาย และรวดเร็วมากขึ้น แต่อีกด้านหนึ่งกลับส่งผลทำให้บริบทพื้นฐานบนประเพณีจีนดั้งเดิมเจือจางลงไป จากสภาพดังกล่าวจึงทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อประเพณีเซ็งเม้ง ดังนี้

สภาพความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

นับตั้งแต่กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามารับจ้างตัดผ่านทางรถไฟในเมืองหาดใหญ่ ทำให้ชาวจีนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นต่อการสร้างและพัฒนาเมืองหาดใหญ่ขึ้นตามลำดับ ทั้งหยังรักลิกทางสังคมและวัฒนธรรมแบบจีนให้เกิดขึ้นอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการปกครอง ภายหลังพ.ศ.2475 ถึงปี พ.ศ.2500 เป็นต้นมา อำนาจการปกครองของประเทศได้เปลี่ยนจากกลุ่มเจ้านายแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยคณะราษฎร ที่เน้นความเป็นชาตินิยม และมีนโยบายเข้มงวดกับชาวจีนดังคำประกาศของคณะราษฎร ฉบับที่ 1 ข้อที่ 1 ในหลัก 6 ประการ ว่า “จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางการศาล ในทางเศรษฐกิจ ของประเทศไว้อย่างมั่นคง” การเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองที่กีดกันชาวจีนในเมืองไทยมีความเข้มข้นมากขึ้นเรื่อยๆ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481 ภายใต้การปฏิวัติทางวัฒนธรรม จากแผนการสร้างชาติและรัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับ (กฎล ทรงประเสริฐ, 2546) นโยบายของรัฐบาลเหล่านี้ล้วนมีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนเป็นอย่างมาก จนกระทั่งเมื่อเข้าสู่ช่วงปีพ.ศ. 2535 เกิดการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ในสังคมเมืองหาดใหญ่ทำให้ความเชื่อหรือประเพณีจีนถูกลดบทบาทความสำคัญลงไปอย่างเห็นได้ชัด การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมต่างชาติที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จนอาจทำให้สิ่งดั้งเดิมสูญหายไป แต่ถึงอย่างนั้นลักษณะพิเศษของชาวจีนที่เป็นอัตลักษณ์เด่น คือ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขใหม่ที่ตนเองเข้าไปอยู่อาศัยร่วม เช่น การเปลี่ยนจากแซ่เป็นนามสกุลแบบ

คนไทย เพื่อให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม จนกระทั่งเกิดการผสมผสานกลมกลืนกันอย่างลงตัว พยายามที่จะเรียนรู้โดยมิให้เกิดความขัดแย้งหรือลบไล้งความเป็นจีนที่ตนนำติดตัวมา แต่สภาพดังกล่าวได้ถูกปรับเปลี่ยนไปสู่ความเป็นไทยมากขึ้นในกลุ่มสังคมชาวจีนรุ่นที่ 2 เนื่องจากบรรดาลูกจีนที่เกิดในหาดใหญ่ต่างซึมซับและเรียนรู้วัฒนธรรมทั้งแบบไทยและแบบจีนผสมผสานควบคู่กันไป ที่ยิ่งนับวันยิ่งทำให้กลายเป็นไทยอย่างรวดเร็ว เหล่านี้มีแนวโน้มทำให้เกิดการถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรม จนกระทั่งสูญเสียอัตลักษณ์ ลืมความเป็นจีนของตน จึงนำไปสู่การรื้อฟื้นทางวัฒนธรรมตามแบบบรรพบุรุษขึ้นมาใหม่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เกิดการปรับตัวครั้งยิ่งใหญ่ในหมู่ชาวจีนหาดใหญ่ เกิดการรวมตัวกันจัดตั้งสมาคมและมูลนิธิต่างๆ อาทิ สมาคมฮากกา สมาคมจงฮั่ว สมาคมฮกเกี้ยน ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน และรักษามิให้ประเพณีที่สืบทอดกันมาสูญหายไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีเซ็งเม้ง ซึ่งได้รับผลกระทบจากการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวัฒนธรรม และความเป็นไทยมากขึ้น ทั้งในการผสมผสานวัฒนธรรมทางความเชื่อ หรือแม้กระทั่งทางด้านรูปแบบตัวประเพณี เช่น การนิมนต์พระมาทำพิธีสวดบังสุกุลในวันเซ็งเม้ง การครอบงำศิลปวัฒนธรรมบุรุษแทนการทำฮวงซุ้ย การใช้อาหารไทยเข้ามาเช่นไหว้ในพิธี และวัฒนธรรมการบริโภคของคนไทยที่นิยมอาหารรสชาติเข้มข้น ซึ่งอิทธิพลเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบมาเรื่อยๆ และยังคงสามารถเห็นได้ในสังคมปัจจุบัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...อาจถามว่าเคยเล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนเวลามีคนตายก็ไม่ต้องเอาไปฝังไว้ที่ไหน เพราะถนนหนทางยังไม่มี เวลาไปไหนมาไหนมันก็ลำบาก ไม่เหมือนปัจจุบัน บางทีก็ต้องเอาไปฝังไว้ที่บ้าน ไม่ก็ต้องนำไปเผาตามวัด แต่พอมีการสร้างสุสานขึ้นพร้อมกับการตัดถนน โดยท่านเจียกี้ซี้ ทำให้ชาวจีนมีสุสานไว้ฝังศพบรรพบุรุษ และสามารถเดินทางไปประกอบพิธีตามหลักความเชื่อได้ง่ายขึ้นกว่าแต่ก่อน...”

(วิภา แก้วทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2559)

“...เซ็งเม้งเดี๋ยวนี้ มันผสมผสานกันหมดแล้ว ไม่ว่าจะไทยหรือจีน เดี่ยวเคยเล่าให้ฟังว่าธรรมเนียมดั้งเดิมจะไม่มีการสวดบังสุกุลแบบสมัยนี้ แต่ด้วยนโยบายของคณะราษฎรช่วงหนึ่ง ทำให้เตี้ยต้องปรับตัว เพื่อไม่ให้ถูกมองว่าแปลก หรือแตกแยกจากคนไทย แต่ก็ไม่ได้ทิ้งธรรมเนียมเดิมหมด ก็ทำกันมาเรื่อยๆ จนตอนนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมเซ็งเม้งไปแล้ว...”

(วิภา แก้วทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2559)

“...เมื่อก่อนอาม่าจะใช้ของไหว้ที่เป็นแบบจีนทั้งหมด แกจะเคร่งมาก อาหารอะไรพวกนี้ก็จะทำให้มีรสชาติแบบจีนๆ คือไม่ค่อยจัดมาก ออกไปทางจืดๆ ต่อมาได้รับวัฒนธรรมการกินแบบคนไทย อาหารตอนนี้ก็จะมีปนๆกัน ทั้งอาหารไทย อาหารจีน รสชาติก็จะออกเข้มข้นหน่อย ไม่จืดมาก...”

(วิศรทิพย์ แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2558)

ภาพที่ 6 การใช้สถาปัตยกรรมไทยแทนการทำฮวงซุ้ยแบบจีน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 4 เมษายน 2558

ประเพณีเซ็งเม้งเป็นประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างครอบครัวในสังคมชาวจีนมาอย่างยาวนาน เนื่องจากเซ็งเม้งเป็นประเพณีในระดับครอบครัว และทำกันในหมู่เครือญาติ แต่จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของบริษัทในเมืองหาดใหญ่ปัจจุบัน ลักษณะครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นครอบครัวที่มีขนาดเล็กลง การดำเนินชีวิตตกอยู่ภายใต้สภาพทางเศรษฐกิจมากขึ้น ทำให้สถานที่นัดรวมตัวของเหล่าเครือญาติหลังเสร็จสิ้นประเพณีเซ็งเม้งมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ต่างจากธรรมเนียมความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งลูกหลานที่มาราบไหว้บรรพบุรุษ จักต้องนั่งล้อมวงกันรับประทานอาหารในบริเวณพื้นที่สุสาน เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างกันของคนในครอบครัว และเป็นการแสดงออกถึงความผูกพันระหว่างลูกหลานกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เปรียบเสมือนวิญญูณของบรรพบุรุษมานั่งร่วมวงรับประทานอาหารกับลูกหลานด้วย แต่เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามา ทำให้เกิดทางเลือกอื่นเพิ่มมากขึ้น ทั้งภัตตาคาร ร้านอาหาร ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น ทำให้ลูกหลานชาวจีนในปัจจุบันหันไปหาทางเลือกอื่นที่มีความสะดวกสบายมากกว่า อีกทั้งสภาวะการเปลี่ยนแปลงในบริษัทปัจจุบัน ยังส่งผลทำให้บางครอบครัวไม่มีการรวมญาติหลังเสร็จพิธีกรรมเซ็งเม้ง ทั้งนี้เกิดจากเหตุผลทางด้านหน้าที่หรือธุรกิจการงานที่ต้องแข่งขันกับเวลา และให้ความสำคัญกับตัววัตถุอย่างเช่น เงิน มากกว่าการคำนึงถึงประเพณีที่สืบทอดกันมา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประเพณีเซ็งเม้งค่อยๆถูกลดบทบาท และคุณค่าลงไป

“...หลังเสร็จพิธีทุกอย่าง ส่วนมากญาติพี่น้องของครอบครัวก็จะไปรวมตัวกันที่ร้านต่อฮวด แถว30เมตร เนื่องจากสะดวกและบริการดี ก็จะไปพบประสังสรรค์กันที่นั่น แต่ต้องจองคิวล่วงหน้า เพราะคนจะเยอะมาก ยิ่งช่วงเซ็งเม้งจะเยอะเป็นพิเศษ ถ้าไม่จองไว้ก่อน โต๊ะมันจะเต็ม...”

(ประเสริฐ แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

การเข้ามาของสถานศึกษา เป็นอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประเพณีเซ็งเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป แรกเริ่มเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มสมาคมต่างๆ ในการสร้างโรงเรียนเพื่อใช้เป็นสถานศึกษาของลูกหลานชาวจีนในอดีต โดยโรงเรียนจีนยุคแรกเริ่ม คือ โรงเรียนจงฮวยฉวน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2467 (ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อใหม่ กลายมาเป็น โรงเรียนศรีนคร ในปี พ.ศ. 2513) จุดประสงค์หลักเพื่อให้ความรู้ และถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ แก่ลูกหลานชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยในเมืองหาดใหญ่ แต่กลับถูกทางการไทยสั่งปิด ในปี พ.ศ.2481 ด้วยเหตุผลทางการเมืองและความมั่นคงของรัฐบาลไทยในสมัยนั้น ที่มองว่าชาวจีนเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นภัยคุกคามของประเทศ (ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2546) ชาวจีนส่วนใหญ่จึงส่งลูกหลานของตนไปศึกษาเล่าเรียนยังประเทศใกล้เคียง เช่น ปีนัง สิงคโปร์ มาเลเซีย เป็นต้น อีกทั้งการตั้งขึ้นของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ในปี พ.ศ.2514 เป็นการเรียนในระดับอุดมศึกษา ทำหน้าที่ค้นคว้าวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ ๆ โดยมีรัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย และหลักสูตรต่างๆ ให้แก่ประชาชน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ซึ่งแน่นอนว่าการกำหนดหลักสูตรการศึกษาต้องคำนึงความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาประเทศเป็นหลัก ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เริ่มขยายตัวเข้ามายังเมืองหาดใหญ่มากขึ้น ในช่วงปี พ.ศ 2535 ทำให้ลูกหลานชาวจีนรับเอาวัฒนธรรมแนวความคิดแบบโลกตะวันตก ทั้งในทางวัตถุและทางจิตใจกลับเข้ามายังเมืองหาดใหญ่ ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาสมัยใหม่เป็นกระบวนการที่มีแม่แบบ และรับมาจากสังคมตะวันตก คือ เน้นหนักในเรื่องของวิทยาศาสตร์และการทดลองด้วยความเป็นเหตุเป็นผล ก่อเกิดความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น ไม่เชื่ออะไรที่มีความมงาย สิ่งเหล่านี้ล้วนจึงอาจจะทำให้ความเชื่อดั้งเดิมและการถ่ายทอดประเพณีของคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ถูกลดบทบาทและความสำคัญลงไป

“...สมัยก่อนมีพี่ที่ส่งไปเรียนปีนัง เพราะหาดใหญ่มันไม่มีที่เรียน ยุคนั้นโรงเรียนจีนถูกสั่งปิดหมดเลยนะ ถ้าถามว่าความคิดความอ่าน เปลี่ยนมัย โดยส่วนตัวที่เปลี่ยนนะ เริ่มไม่เชื่อสิ่งที่มันมงาย พวกประเพณี ความเชื่อต่างๆที่อาม่าเล่ากันมาตั้งแต่เด็ก จะเกิดการตั้งคำถาม อยู่ในใจเสมอ ว่าจริงหรือ และพอเราไม่เชื่อก็ไม่รู้จะทำไปทำไม ...”

(เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...ผมว่าเกี่ยวนะ คนสมัยก่อนรุ่นบรรพบุรุษการศึกษายังไม่ได้เข้าถึงขนาดนี้ พอคนเราได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ความคิดความอ่านก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไป เหมือนได้เปิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ไม่หลงเชื่อ

อะไรที่ไร้สาระ แต่ที่ยังเห็นคนจีนปฏิบัติกันอยู่ ก็เพราะว่าพ่อแม่เขาทำ
เราเลยต้องทำตาม และถ้าไม่ทำก็จะถูกสังคมมองว่าเป็นลูกอกตัญญู...”

(ทรรศณพนธ์ แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 31 มีนาคม 2559)

สภาพความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองขนาดใหญ่ภายใต้กระแสทุนนิยมโลก ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ จากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ นำไปสู่การระบบ การค้าอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐบาลประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ครั้งแรกในปี พ.ศ.2504 ซึ่งหาที่ใหญ่เป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา ที่มุ่งเน้นการสร้างเมืองให้ มีความเจริญก้าวหน้า และเป็นเมืองศูนย์กลางทางธุรกิจของภาคใต้จากนโยบายส่งเสริมการลงทุนของ รัฐบาลนี้ และยิ่งทวีความเข้มข้นมากขึ้นช่วงปี.ศ. 2535 เมื่อมีการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาลงทุนเพื่อกอบโกยผลกำไรด้านเศรษฐกิจ จากนโยบายแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 ก่อให้เกิดกลุ่มนายทุน พ่อค้าคนกลาง นักธุรกิจทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก รวมถึงบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาลงทุนในหาที่ใหญ่ เช่น ห้างสรรพสินค้า ต่างๆ ร้านสะดวกซื้อ บริษัทต่างชาติ เป็นต้น นับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจของ สังคมเมืองหาที่ใหญ่ที่ส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ นายโชว ชาง ซี ชาวจีนอพยพ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองหาที่ใหญ่ในปี พ.ศ. 2522 ทำให้ทราบข้อมูลว่า ชาวจีนอพยพที่เข้ามาอยู่ใน หาที่ใหญ่สมัยอดีตยังคงยึดถือและปฏิบัติตามความเชื่ออย่างเคร่งครัดครบทุกขั้นตอน และจะมีการ เช่นไหว้บรรพบุรุษในประเพณีเซ็งเม้ง โดยใช้จำนวนอาหาร เครื่องเซ่นไหว้ในปริมาณที่เยอะ เพื่อแสดง ถึงความอุดมสมบูรณ์ที่จะเกิดขึ้นแก่ลูกหลาน แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป หาที่ใหญ่เกิดการเปลี่ยนแปลงจาก สภาพแวดล้อมต่างๆ ทำให้คนจีนหาที่ใหญ่ปัจจุบันปรับเปลี่ยนขั้นตอนรูปแบบการปฏิบัติต่างๆใน ประเพณีเซ็งเม้ง มีการลดขั้นตอนการปฏิบัติ หรือลดเครื่องประกอบพิธีกรรม จัดการไหว้แบบเล็กๆ บางครอบครัวที่เคยซื้อของไหว้แบบครั้งละหลายๆหมื่น ก็ลดจำนวนลงเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย อีกทั้ง ลูกหลานชาวจีนรุ่นใหม่บางครอบครัวเลิกการไหว้เซ็งเม้ง โดยหันไปลอยอังคาร หรือเผาบรรพบุรุษ แบบไทยแทน เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองในปัจจุบันที่เกิดจากการแข่งขันกันจากระบบทุนนิยม ดังนั้นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีส่วนสำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินชีวิต รวมถึงประเพณีแบบแผนดั้งเดิม ของชาวจีนเฉื่อยลงและสูญหายไปที่สุดในที่สุด

“...สมัยก่อนเซ็งเม้งของยิ่งเยอะยิ่งดี มันเป็นการแสดงออกถึง ความอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปีของลูกหลาน แต่เดี๋ยวนี้ข้าวของมันแพงขึ้น มาก เราจำเป็นต้องลดขั้นตอนลง จัดแบบชุดเล็กๆพอไหว้พิธี ไม่ได้ไหว้ ตามต้นแบบทั้งหมด จะให้มาทำยิ่งใหญ่แบบสมัยก่อนก็ไม่ไหว บางบ้าน เขาก็เผาไปแบบคนไทย หรือที่พวกหนูเห็นสุสานร้าง ก็เพราะครอบครัว เขาสุ่ค่าใช้จ่ายไม่ไหว เลยปล่อยทิ้งร้างสุสานไว้แบบนั้น...”

(โชว ชาง ซี, สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2558)

นอกจากนี้ราคาที่ดินในเมืองหาดใหญ่ที่ถีบตัวสูงขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การช่วงชิงกำไรจากธุรกิจการค้า เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น รวมถึงราคาที่ดินในพื้นที่บริเวณสุสานที่ใช้ในการฝังศพบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อจีนเองก็ไม่ต่างกัน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ประธานสมาคมสุสานบ้านพรุ เมืองหาดใหญ่ พบว่า ราคาที่ดินภายในบริเวณสุสานเริ่มต้นอยู่ที่ราคา 10,000 บาท ไปจนถึงระดับ 1,000,000 บาท และราคาเริ่มต้นเป็นเพียงแค่อหลุมเล็กซึ่งสามารถฝังได้แค่คนเดียวเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ต่างพากันล้มเลิกการประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้ง โดยหันมาใช้วิธีการเผา หรือลอยอังคารบรรพบุรุษแทนการทำฮวงซุ้ย เนื่องจากราคาที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้น อันเป็นผลพวงมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมหาดใหญ่ในด้านเศรษฐกิจ และจำนวนประชากรชาวจีนที่ต้องการสร้างฮวงซุ้ยให้กับบรรพชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนมีเงินที่ทำการกวาดซื้อที่ดินเพื่อทำฮวงซุ้ยให้กับตระกูลของตนตามธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา ทำให้ชาวจีนที่มีฐานะปานกลางไปจนถึงยากจนซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของสังคมเมืองหาดใหญ่ไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอที่จะช่วงชิงพื้นที่ในการใช้ประกอบพิธีกรรมได้ จึงหันไปใช้ทางเลือกอื่นเพื่อจัดการกับสภาพร่างที่ไร้วิญญาณของบรรพบุรุษ อีกทั้งยังลดภาระค่าใช้จ่ายจากการกลับมากราบไหว้เป็นประจำทุกๆปีตามธรรมเนียมจีนอีกด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...เดี๋ยวนี้ราคาที่ดินในหาดใหญ่มันก็แพงขึ้นเรื่อย พร้อมด้วย ความเจริญที่เข้ามานั้นแหละ ลูกหลานบางคนได้ไม่คุ้มเสีย การจัดเซ็งเม้งทีนี้ก็ไม่ใช่บาทสองบาท แล้วครอบครัวคนจีนตระกูลนี้เงี้ย ลูกหลานตั้ง เยอะแยะ ถ้าทุกคนต้องทำฮวงซุ้ยกันหมด ที่ดินมันก็ไม่พอ ราคาก็ต้อง เพิ่มขึ้นเป็นปกติ ส่วนใหญ่พวกกลุ่มคนมีตังจะกวาดซื้อที่ดินไปหมดแล้ว ...”

(ธงไชย ยงวิทยากุล, สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2558)

อีกทั้งข้อมูลการประกอบพิธีกรรมแบบจีนโดยการฝังหรือทำฮวงซุ้ยจากมูลนิธิท่งเซียเซี่ยงตึ้งซึ่งดูแลสุสานจีนบ้านพรุหาดใหญ่ พบว่าปัจจุบันลูกหลานจีนในหาดใหญ่มีแนวโน้มในการประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งลดลง แต่ยังคงปฏิบัติกันอยู่เฉพาะกลุ่มคนจีนที่มีฐานะมั่งคั่ง ซึ่งยังคงประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งตามแบบฉบับธรรมเนียมจีนดั้งเดิมโดยการสร้างฮวงซุ้ย

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลการทำสุสานแบบจีน (ฮวงซุ้ย) ของสุสานบ้านพรุหาดใหญ่ ระหว่าง ปี พ.ศ.2522 – 2546

ปี (พ.ศ.)	จำนวน (หลุม)
2522	13
2523	15
2524	12
2525	8
2526	6

ตาราง 1 (ต่อ)

ปี (พ.ศ)	จำนวน (หลุม)
2527	10
2528	11
2529	9
2530	5
2531	6
2532	ไม่มีข้อมูล
2533	4
2524	2
2535	-
2536	2
2537	1
2538	2
2539	-
2540	-
2541	1
2542	1
2543	-
2544	1
2545	2
2546	1

ที่มา: ศุภการ สิริไพศาล, 2550

จากตารางข้างต้นเป็นที่น่าสังเกตว่า นับวันชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ในหาดใหญ่ลดหย่อนต่อประเพณีการไหว้เซ็งเม้งมากขึ้นทุกปี ทั้งนี้เพราะสภาพการดำเนินชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไป โดยมีการสร้างครอบครัวใหม่ ซึ่งไม่ได้อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่เหมือนแต่ก่อน ทำให้ไม่เข้าใจถึงความสำคัญของประเพณีจีน นอกจากนี้สภาพเศรษฐกิจที่รัดตัว ต่างเน้นการทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดมากขึ้น การถือตัวของราคาที่ดินในหาดใหญ่ที่เพิ่มสูงขึ้น เหล่านี้ทำให้การฝังศพตามธรรมเนียมจีนมีแนวโน้มที่ลดลง โดยหันมาเผาศพตามธรรมเนียมไทยแทนมากขึ้น เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้น

ภาพที่ 7 สภาพของชัยตั้งร้างจากสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 4 เมษายน 2558

นอกจากนั้นการคมนาคมก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจปัจจุบันของเมืองหาดใหญ่ด้วยเช่นกัน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า การคมนาคมที่เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างทางสังคม ส่งผลกระทบต่อประเพณีเชิงเม้งของลูกหลานชาวจีนอย่างยิ่ง เนื่องจากเส้นทางการคมนาคมที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น จากในสมัยอดีตที่มีแต่การคมนาคมทางรถไฟเท่านั้น โดยเฉพาะเส้นทางการคมนาคมทางอากาศ โดยท่าอากาศยานหาดใหญ่ ซึ่งได้รับการโอนจากกรมการบินพาณิชย์มาดำเนินการเมื่อช่วงปีพ.ศ.2535 ประกอบกับนโยบายการขยายความเจริญพื้นฐานโครงสร้างทางสังคมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 ทำให้ลูกหลานจีนที่อยู่ต่างประเทศหรืออยู่ห่างไกล สามารถเดินทางผ่านเครื่องบินได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางการคมนาคมที่ส่งผลต่อเมืองหาดใหญ่เป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลา และสร้างความสะดวกรวดเร็วให้แก่ผู้ที่ต้องการกลับบ้านในวันเซ็งเม้ง ถึงแม้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางด้านคมนาคมที่เข้ามา ส่งผลทำให้ชาวไทยเชื้อสายไทยหันมาประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่ไม่สามารถกลับมาปฏิบัติตามธรรมเนียมในวันเซ็งเม้งได้ เนื่องจากในช่วงเทศกาลลูกหลานชาวจีนจะหลั่งไหลพากันออกเดินทางเพื่อกลับไปยังบ้านเกิดของตน ทำให้ราคาตั๋วเครื่องบินต่างๆ พากันถีบตัวสูงขึ้น เพื่อเก็งกำไรกับผู้ใช้บริการ ส่งผลให้ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลบางครอบครัว เลือกว่าจะประหยัดค่าใช้จ่าย และไม่กลับมาเข้าร่วมในพิธีกรรม จึงเป็นหน้าที่ของลูกหลานที่อยู่ในพื้นที่ หรือบริเวณใกล้เคียงในการกราบไหว้บรรพบุรุษแทน เหล่านี้ล้วนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของสังคมเมืองหาดใหญ่ที่ส่งผลต่อประเพณีเซ็งเม้งทั้งสิ้น

“...ถึงแม้การเดินทางจะสะดวกขึ้น มีให้เลือกหลากหลายชนิด ก็ไม่มีผลให้คนมาทำเซ็งเม้งเพิ่มขึ้นหรอก เพราะค่าตัวจะอัปราคาเพิ่มขึ้น ในช่วงที่มีเทศกาลนี้แหละ อย่างญาติพี่จะกลับลงมาจากกรุงเทพฯ มาบอกว่า ตอนนี้อ่าตัวอัปจากราคาปกติขึ้นเป็น 2 เท่า เขาเลยไม่ค่อยได้กลับมาอีก ส่วนคนที่ทำเซ็งเม้งก็น่าเดิมนะที่อยู่ในพื้นที่นี้แหละ...”

(หวัง จิน ชิน, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

สภาพความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร

เทคโนโลยีข่าวสารทำให้มนุษย์ซึ่งอยู่ห่างไกล หรืออยู่กันคนละซีกโลก สามารถติดต่อสื่อสารพูดคุยกันได้ เรียกได้ว่าเป็นการย่อโลกให้แคบลงก็ได้ มนุษย์ในยุคนี้จึงสามารถรับรู้ข่าวสาร เหตุการณ์ทุกชนิดที่เกิดขึ้นในดินแดนห่างไกลออกไปได้อย่างรวดเร็ว ทำให้มีโลกทัศน์กว้างขึ้น และมีผลต่อแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม รวมถึงประเพณีที่เปลี่ยนไป มนุษย์ทุกคนย่อมตระหนักถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ จุดใดจุดหนึ่งของโลกอาจส่งผลกระทบต่อโลกทั้งหมด หรือมนุษย์ทั้งโลกได้ มนุษย์ในยุคนี้จะเกิดความรู้สึกในฐานะประชากรของโลกขึ้นมาแทนที่ความรู้สึกเกี่ยวกับรัฐหรือชาติของตนเหมือนแต่เดิม อย่างไรก็ตามแม้กระแสของข่าวสารจะมีมากเพียงใด โอกาสในการรับรู้ข่าวสารก็อาจไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะความเป็นอยู่ของมนุษย์ด้วย ดังนั้นเครือข่ายอินเทอร์เน็ตถือเป็นเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างหนึ่ง que เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของมนุษย์ในปัจจุบัน การเชื่อมต่อเข้าสู่อินเทอร์เน็ต เกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งแรกที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ปี พ.ศ. 2530 เริ่มใช้ติดต่อกับอินเทอร์เน็ตโดยใช้ E-mail จนกระทั่งได้เชื่อมต่อเข้าสู่อินเทอร์เน็ตโดยสมบูรณ์ในเดือนสิงหาคมปี พ.ศ.2535 นับเป็นการเข้ามาของระบบอินเทอร์เน็ตครั้งแรกของเมืองหาดใหญ่ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์

“...การติดต่อสื่อสารในปัจจุบันที่มีความรวดเร็วมากขึ้น ถ้าเทียบกับสมัยที่อินเทอร์เน็ตเพิ่งเริ่มเข้ามาหาดใหญ่ใหม่ๆ ตอนนั้นยังเป็นแค่โมเด็มปกติเลย เวลาต่อทีก็จะมีเสียงอืดอาด ไอเหล่านี้เนี่ย มันทำให้ผู้คนเชื่อให้สิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลมากกว่าการมกมาย เพราะเรารู้มากขึ้น และก็เร็วขึ้นอะ ถูกมั๊ย อย่างว่าแต่เซ็งเม้งเลย ประเพณีอื่นก็เหมือนกัน...”

(ดิณณ์ จิวระประภัทร์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

ด้วยความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ยังส่งผลต่อเกิดการเพิ่มขึ้นของแรงงานด้านข่าวสาร จำนวนแรงงานที่ทำงานเกี่ยวกับข่าวสารข้อมูล มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งตลาดแรงงานในกลุ่มนี้ ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในวงการศึกษ การคมนาคม การพิมพ์ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ สื่อสารมวลชนทุกประเภท การเงิน การบัญชี ตลอดจนอุตสาหกรรมผลิตคอมพิวเตอร์ หรือชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์และงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี เพื่อนำความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาจัดการกับข่าวสารที่จะเกิดขึ้น จึงเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณีเซ็งเม้งในเมืองหาดใหญ่ปัจจุบัน เกิดการสร้างพื้นที่เสมือนจริง กล่าวคือมีการเปลี่ยนพื้นที่ทำเซ็งเม้งจริงที่สุสานไปเป็นพื้นที่ทางจินตนาการ ซึ่งอาจจะส่งผลถึงการล้มล้างระบบความเชื่อ รวมถึง

วัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ให้เริ่มเจือจางและเลือนหายไปในที่สุด จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ลูกหลานชาวจีนในเมืองหาดใหญ่ที่ไปศึกษาต่ออย่างสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่าในวันประกอบพิธีเซ็งเม้งลูกหลานไม่จำเป็นต้องเดินทางมารวมตัวกันได้ แต่จะทำกันในอินเทอร์เน็ตแบบออนไลน์แทน ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย สะดวกรวดเร็ว และไม่ยุ่งยาก เป็นต้น

“...อ้อ บางทีถ้าปีไหนอยู่จีนหรือไม่ว่างกลับมาจริงๆ ก็จะไม่ไหวออนไลน์บนเว็บ เพราะเดี๋ยวนี้มันมีบริการให้ทำเซ็งเม้งกันเป็นพันๆเว็บแล้ว ทั้งในจีนและไทยเอง อย่างตอนที่อยู่นั้น ฉันชอบเข้าไปทำเซ็งเม้งที่เว็บชิงหมิงดอทคอม มันสะดวกดี อยู่ที่ไหนๆก็ไหวได้ แถมยังมีฟังก์ชันให้ไหว้อีกเยอะแยะด้วย...”

(จันทิมา โลหะกิจไพบูลย์, สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2558)

นอกจากนั้นการใช้แบบเรียนภาษาไทยในโรงเรียนและรับเอาวัฒนธรรมไทยในบางอย่าง มีส่วนทำให้การตระหนักรู้ถึงความเป็นจีนแท้แบบบรรพบุรุษที่ยึดมั่นในประเพณีและความเชื่อเก่าแก่ได้เจือจางลงไป จนทำให้ลูกหลานจีนในยุคนี้มีรูปแบบความนิยมเป็นไทยมากขึ้น แต่เป็นในลักษณะที่ต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น กล่าวคือใช้ภาษาไทยในกิจกรรมต่างๆแต่ยังคงให้ความสำคัญกับตระกูล และช่วยเหลือกันภายในกลุ่มของคนจีนด้วยกันเอง เห็นได้จากการก่อตั้ง ชมรม มูลนิธิ และสมาคมต่างๆในเมืองหาดใหญ่ปัจจุบัน

“...ถ้าจะถามถึงวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมจีนในปัจจุบัน มันคงแยกกันไม่ออก เดี่ยวนี้มันผสมรวมกันไปหมด แบบแผนประเพณีจีนแบบดั้งเดิม ลูกหลานจีนรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้กันมากแล้ว เพราะเขารู้สึกว่าตัวเองเป็นคนไทย แต่แค่มีเชื้อสายจีนเท่านั้น...”

(วิภา แก้วทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2558)

จึงเห็นได้ว่าในปัจจุบันการมีสำนึกของความเป็นจีนแท้แบบบรรพบุรุษที่ยึดมั่นในประเพณีและความเชื่อแบบเก่าแก่ได้เริ่มคลี่คลายความเข้มข้นลงไป เพราะการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว อาทิ นโยบายจากรัฐบาลไทยที่มุ่งเน้นการสร้างความเป็นชาติ (กวาดล ทรงประเสริฐ, 2546) การเปลี่ยนผ่านของชาวจีนจากรุ่นสู่รุ่น การศึกษาที่เน้นความเป็นเหตุเป็นผล การแข่งขันจากกระแสทุนนิยม และเทคโนโลยีสมัยที่เข้ามา เหล่านี้ล้วนส่งผลทำให้ลูกหลานชาวจีนรุ่นหลังเริ่มให้ความสำคัญกับความรู้สึกที่เป็นไทยมากกว่าความรู้สึกที่เป็นจีนของตน ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมได้ถูกกลืนกลาย ปรับ และผสมผสาน พร้อมกับจิตสำนึกความเป็นไทย ในลูกหลานจีน ก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะของความเป็นจีนในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในที่สุด

ความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงข้างต้น ส่งผลให้ความเชื่อและพิธีกรรมในเมืองหาดใหญ่หลายอย่างเปลี่ยนแปลง รวมถึงความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้งอันเป็นสิ่งที่ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงให้ความสำคัญกันอยู่เป็นอย่างมาก

ความเชื่อในประเพณีเซ็งเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่

แม้บางความเชื่ออาจจะถูกลดทอน จนทำให้สูญหายไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมเมืองหาดใหญ่ปัจจุบัน แต่ถึงกระนั้นยังมีบางความเชื่อที่ถูกปรับเปลี่ยนให้เท่าทันยุคสมัยใหม่ บ้างมีการผสมผสานกลมกลืนกันระหว่าง 2 วัฒนธรรมไทย-จีน เป็นวิธีการปรับตัวเพื่อดำรงไว้ซึ่งความเชื่อทางประเพณีที่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษ โดยความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเซ็งเม้งมีหลายด้าน ดังนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร-การกิน

อาหาร เป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทุกๆครอบครัวจะขาดเสียไม่ได้ เห็นได้จากความพิถีพิถันในการเลือกซื้อ และการปรุงอาหารเพื่อนำไปใช้ในการเซ่นไหว้ปัจจุบัน กล่าวคือ การเลือกซื้ออาหารแต่ละประเภทจะต้องคำนึงถึงหลักความเชื่อที่สืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณเป็นสำคัญ โดยอาหารแต่ละประเภทจะมีความหมายแฝงที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นถ้าผู้ประกอบการไม่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง เลือกใช้อาหารผิดประเภท ผิดความหมาย ล้วนอาจจะก่อให้เกิดความไม่เป็นที่พึงปรารถนาแก่ตนเอง และต่อครอบครัวตามมาในภายหลังก็เป็นได้ แต่โดยหลักการแล้ว ของไหว้นิยมนำมาไหว้ต้องเป็นของที่หาได้สะดวกไม่ยุ่งยาก เหมาะสมกับฐานันดรศักดิ์ของผู้ถูกการเซ่นไหว้ ไม่ใช่เพื่อโอ้อวดความยิ่งใหญ่เกินวิสัยของตน ในจีนโบราณถ้าจัดของไหว้เกินสถานะของตนอาจมีโทษถึงขั้นประหารชีวิตก็เป็นได้ ด้วยเหตุนี้ชาวจีนจึงให้ความสำคัญกับเรื่องของความเชื่อในอาหารการกินมาเป็นอันดับต้นๆ จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ความเชื่อทางด้านอาหารของชาวไทยเชื้อสายจีนมีหลากหลายแบบ หลากหลายประเภท เช่น ของคาว เป็นของสำคัญหลักที่ใช้ไหว้ในประเพณีเซ็งเม้งถือเป็นของดีสูงสุด เนื่องจากสมัยโบราณการเกษตรเพื่อเป็นอาหารยังไม่รุ่งเรืองมากนัก เนื้อสัตว์ต่างๆ ถูกยกให้เป็นของสูง ซึ่งจะมีกั้นเฉพาะชนชั้นขุนนางเท่านั้น จนมีคำจีนโบราณเรียกชนชั้นปกครองว่า (肉食者) มีความหมายว่า พวกกินเนื้อ ดังนั้นการประกอบพิธีในสมัยโบราณ จึงให้ความสำคัญกับอาหารจำพวก สัตว์ต่างๆ อาทิ หมู ไก่ ปลา ตับ หรือเป็ดต้ม (อาจจะมีการใส่ กุ้งต้ม ปูต้ม) เส้นบะหมี่ยาว (หมี่ซั่ว) ปลาหมึกแห้ง ฯลฯ ในส่วนของของหวานและผลไม้ที่มักจะนิยมใช้ในการประกอบประเพณีวันเซ็งเม้ง โดยส่วนใหญ่จะแปรรูปมาจากผลผลิตทางการเกษตรของชาวจีนโบราณ คือ ธัญชาติ (五谷) ทั้ง 5 อย่าง ได้แก่ ข้าว ข้าวฟ่างขาว ข้าวฟ่างเหลือง ข้าวสาลีหรือข้าวบาร์เลย์ ข้าวเจ้าหรือข้าวเหนียว และถั่วต่างๆ จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า อาหารเซ่นไหว้แต่ละอย่างได้ให้ความหมายโดยนัยที่แตกต่างกัน อีกทั้งการเลือกนำไปใช้ก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละครอบครัว เพื่อหนุนดวงชะตา และส่งเสริมให้ตนหรือครอบครัวของตนเป็นไปในทิศทางที่ได้คาดหวังไว้ในขณะนั้น ผู้วิจัยจึงได้จำแนกประเภทของอาหารออกตามความหมาย เพื่อให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

- ความอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ เป็ด ใช้ไหว้เพื่อให้เกิดความมั่งคั่ง หมู เป็นตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์ ใช้ไหว้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์พูนสุขแก่ตนเองและครอบครัว ปลา หมายถึง ให้มีเหลือกินเหลือใช้ เป็นต้น นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับด้านอาหารยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางภาษาที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเห็นได้ชัด อาทิ ปลา ตามความเชื่อหมายความว่า ให้เหลือกินเหลือใช้ ซึ่งมาจากภาษาจีนคำว่า “อู้อืออู้อือซิ่ง” (ภาษาแต้จิ๋ว) ซึ่ง “อือ (魚)” ในภาษาจีนกลาง แปลว่า ปลา อีกทั้ง ตับ ในภาษาแต้จิ๋วจะอ่านออกเสียงว่า “กัว” ซึ่งพ้องเสียงกับคำว่า “กัว

(官)” ที่แปลว่า ขุนนาง ดังนั้น ตับ ที่ใช้ในพิธีเซ่นไหว้จึงนำมาสู่ความหมายที่เป็นมงคลว่า ความเจริญในหน้าที่การงาน เป็นต้น เหล่านี้สามารถแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมทางด้านภาษาที่ถูกผูกโยงไว้กับความเชื่อเกี่ยวกับอาหารที่ใช้การประกอบพิธีกรรมเซ่นไหว้ของชาวจีนไว้อย่างลึกซึ้ง

“...คนจีน เขาใช้ปลากับตับในการไหว้มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เพราะคำมันเป็นสิริมงคลต่อกัน เช่น ไก่คำว่า ฮื้อ ที่แปลว่าปลา มันไปพ้องเสียงกับคำอวยพรว่า ฮื้อฮื้อฮื้อซึ่งพอดี เหมือนกันกับคำว่า กัว ที่แปลว่าตับ นั่นแหละ อีกความหมายหนึ่ง มันแปลว่า ขุนนาง...”

(มยุรฉัตร สุขจำนง, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2558)

- ความมั่นคงในหน้าที่การงาน ได้แก่ ตับ ใช้เซ่นไหว้เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในงานเส้นบะหมี่ยาว (หมี่ซั่ว) หมายถึง อายุการงานยืนยาว และสุดท้ายคือสิ่งที่ชาวจีนให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะสามารถสลับสับเปลี่ยนของคาวอย่างอื่นได้ แต่สิ่งที่ห้ามขาดคือ ไก่ เนื่องจากหมายถึง การให้ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยเชื่อว่าไก่เป็นสัตว์ที่มีอุปนิสัยตื่นตัว และรู้งานอยู่ตลอดเวลา มีความขยันขันแข็งในการรักษาของกินตามพื้นอย่างไม่หยุดหย่อน รวมถึงรูปลักษณ์ภายนอกที่ดูสง่า มีหงอนบนหัวเปรียบเสมือนหมวกของพวกขุนนางในราชวงศ์จีนสมัยก่อน จึงทำให้ชาวจีนเชื่อว่าเมื่อใช้ไก่ในการประกอบจะทำให้ลูกหลานประสบความสำเร็จ และมีตำแหน่งงานที่สูงขึ้นตามมา อีกทั้งยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวจีนโดยส่วนใหญ่ที่เป็นคนมีอุปนิสัยขยันตื่นเช้า ขยันหมั่นเพียรในการรู้จักทำมาหากิน เพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ตนเองและครอบครัว เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...ส่วนใหญ่ที่บ้านก็จะมีของไหว้เยอะแยะ แต่ไก่อันนี้สำคัญ เพราะคนจีนสมัยก่อน เขาถือว่า ไก่มันมีหงอน เหมือนหมวกพวกขุนนาง เวลาไหว้แล้วจะทำให้มีตำแหน่งที่การงานที่ดี ที่สำคัญนะ ไก่มันตื่นเช้าทุกวัน ถือเป็นตัวแทนของความขยันหมั่นเพียร คนตื่นเช้าทำมาหากินเจริญทุกคนแหละ...”

(ปราณี วรศักดิ์ยานันต์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2558)

“...ของอย่างอื่นก็สามารถสลับหมั่นเวียนกันได้ แต่ไก่ต้องมี บ้านน้ำไหว้ทุกครั้งต้องมีไก่ตลอด เพราะไก่อันนี้มีความหมายดี ไหว้แล้วเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลาน จริงไม่จริงก็ไม่รู้ แต่เราเชื่อกันมาแบบนั้น...”

(มยุรฉัตร สุขจำนง, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2558)

- ความเจริญรุ่งเรือง และโชคลาภ ได้แก่ ขนมห้วยปู มักจะหมายถึงความเจริญเฟื่องฟูรุ่งเรือง ตามรูปลักษณ์ของขนม ที่ท่อนบนจะมีลักษณะฟู และแผ่กระจายออกรอบทิศทางมากกว่าท่อนล่าง ใช้ไหว้เพื่อส่งเสริมธุรกิจการค้าต่างๆ แต่ถ้านำมาไหว้บรรพบุรุษ ต้องใช้ขนมฟูที่เป็นสีขาวเท่านั้น ขนมไข่เต่า ไหว้เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง อาจจะใช้ในแง่การเพิ่มจำนวนลูกหลาน แสดงถึงความ

รุ่งเรืองของตระกูล เปรียบเสมือนเต่าที่คลอเคลือออกมาทีละมาก ๆ ในแต่ละครั้ง มักจะใช้กับคนที่มิบุตรยาก หรืออยากจะมีจำนวนบุตรหลานของตน ในการสืบสกุลรุ่นต่อๆ ไปอย่างไม่หยุดหย่อน ขนมแข่งจะหมายถึงความหวานชื่น ร่าเริงในชีวิต เหมาะกับคนที่ทำอะไรติดขัด มักมีอุปสรรคขัดขวาง ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต คนที่มีลักษณะเช่นนี้ ควรไหว้ด้วยขนมแข่ง เพราะขนมแข่งที่ใส่ในชะลอม แสดงออกถึงความหวานชื่นอันสมบูรณ์แบบ ซาลาเปา (จัดว่าเป็นของหวานตามธรรมเนียมจีน) เล่นคำพ้องเสียงกับคำว่า “เปาไช้ (包財)” ซึ่งแปลว่า “ห่อโชคห่อลาภ” ใช้ไหว้เพื่อขอให้มั่งมีเก็บเงินไม่รั่วไหล ขนมสาเลีหมายถึงให้ รุ่งเรือง เฟื่องฟู ซึ่งจะมีความหมายคล้ายคลึงกับ ขนมฟู ดังนั้นสามารถนำมาใช้แทนที่กันได้ เป็นต้น แต่ยังมีขนมอยู่อีกหนึ่งอย่าง เรียกได้ว่าเป็นขนมไหว้หลักของประเพณีเซ็งเม้ง เพราะจะปรากฏให้เห็นเฉพาะในประเพณีเซ็งเม้งเท่านั้น นั่นคือ ขนมจูซังเปี้ย หรือ ขนมเปี้ยกรอบ ไม่ว่าจะไหว้เปี้ยกง ไหว้เทพยดาผีนดิน หรือไหว้บรรพบุรุษ ล้วนแต่ต้องใช้ขนมเปี้ยกรอบทั้งสิ้น เนื่องจากตามความเชื่อของชาวจีน “ตันหอม” ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักในการทำขนมจูซังเปี้ย ซึ่งกำลังเติบโต งดงาม มีคุณภาพ และให้รสชาติอร่อยที่สุดในช่วงนี้เดือนเมษายน จึงมีการนำตันหอมเฉพาะตรงหัวที่เป็นสีขาวมาทำเป็นขนมไหว้เซ็งเม้ง ส่วนการเลือกนำขนมไหว้ต่างๆ เหล่านี้ไปประกอบพิธี ก็ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้ปฏิบัติ หรือบางครอบครัวอาจจะเน้นปริมาณของขนมไหว้ที่มีความหมายตรงตามที่ต้องการให้มากขึ้นกว่าขนมไหว้ชนิดอื่นๆ เป็นการเสริมดวงชะตาในเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ถ้าเราอยากให้ตัวเองหรือกิจการการค้าของเราเป็นอย่างไร ก็ใส่ขนมไหว้อันนั้นให้เยอะหน่อย แต่ส่วนใหญ่บ้านป้าจะชอบไหว้กับขนมถั่วฝู เพราะหาซื้อง่าย และความหมายดี...”

(มยุรฉัตร สุขจำนง, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2558)

“...บ้านที่ทำธุรกิจ ทุกปีมีการไหว้เซ็งเม้งก็จะไหว้ทุกอย่างไป ถ้าเป็นพวกขนมก็จะเน้นพวกซาลาเปา เพราะอาม่าที่บอกว่าความหมายมันดี ช่วยเก็บเงินได้อยู่ นี่พี่ก็เชื่อตามแกมาเรื่อยๆ แต่มันก็ช่วยห่อเงินห่อทองเอาไว้ได้จริงๆนั่นแหละ...”

(ชัยพร จิวระประภักษ์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...พูดยากนะ สำหรับตัวพี่ ต้องดูสถานการณ์ว่าตอนนั้นอยากขออะไร อยากไหว้อะไรมากกว่า แต่ละปีก็จะเน้นของไหว้แตกต่างกันไปแล้วแต่ความต้องการในขณะนั้น...”

(วิภา แก้วทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2558)

“...ขนมไหว้ในประเพณีเซ็งเม้งดั้งเดิมที่ใช้กันจริงๆในประเทศจีนคือ จู ซัง เปี้ยะ มันมีเฉพาะช่วงเทศกาลนี้เท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้มันหายากไม่ค่อยมีคนทำมาขาย คนรุ่นหลังๆก็เริ่มไม่รู้จักกันแล้ว...”

(เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2558)

ภาพที่ 8 ขนมจุก ชัง เปี้ยะ
ที่มา: ศิวกร เสนสอน, 2555

ภาพที่ 9 ขนมจุก ชัง เปี้ยะไส้เค็ม
ที่มา: ศิวกร เสนสอน, 2555

นอกจากนี้ยังมีอาหารเช่นไหว้ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง และโชคลาภ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนได้เป็นอย่างดี อาทิ ส้ม เป็นผลไม้ที่ขาดไม่ได้ เนื่องจาก ส้ม (橘 จวี) พ้องเสียงกับคำว่า (吉 จี้) ที่แปลว่า โชคลาภ ดังนั้นส้มจึงมีความหมายว่า โชคลาภ และวาสนา กล้วย ช่วยดึงให้โชคลาภเข้าบ้าน และให้มีลูกมีหลานเต็มเมือง แอปเปิ้ล (苹果 ผิงกั๋ว) พ้องเสียงกับคำว่า (平安 ผิงอาน) ซึ่งแปลว่า อยู่เย็นเป็นสุข และสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง องุ่น หมายถึง ความมั่งคั่ง เหมือนผลองุ่นที่มีมากมาย ช่วยให้ชีวิตมั่งคั่งเหมือนผลองุ่น สัปประรด คน

จีนทางใต้นิยมไหว้สัปปะรดมาก เนื่องจากอัตลักษณ์ทางภาษาที่ต่างจากคนจีนภาคอื่นๆในประเทศ ซึ่ง สัปปะรด คนจีนแต้จิ๋วออกเสียงว่า อั่งไล้ (红来) ซึ่งแปลว่า เรียกสีแดงมา ในภาษาจีนกลาง จึงทำให้สีแดงเป็นสีแห่งโชคลาภ แสดงถึงการเรียกโชคลาภเข้ามาให้ตนเองและครอบครัว นอกจากนี้ ความหมายที่ดีของผลไม้ที่สื่อออกมาตามความเชื่อแล้ว สีภายนอกของผลไม้มักให้ความหมายในเชิงของความเป็นสิริมงคลอีกด้วย โดยสีที่เป็นมงคลคือ สีแดงและสีทอง เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่าบนโลกใบนี้ ล้วนประกอบขึ้นด้วย หลักเบญจธาตุทั้งห้าอย่าง ซึ่งสีแดงเป็นสัญลักษณ์ของธาตุไฟ และธาตุไฟในแผนภูมิแปดทิศ (八卦图) ของจีน ยังหมายถึงแสงสว่าง ความอบอุ่น พลังกำลัง และความรุ่งโรจน์ สีทอง อีกทั้ง สีทองเป็นสัญลักษณ์ของธาตุโลหะหรือธาตุทอง สีทองเป็นสีที่ถือว่าเป็นมงคลอย่างมาก ในสังคมจีน อุปมาถึงการมีเงินมีทองไหลเข้ามา กล่าวได้ว่าสีแดงและสีทองเป็นสีที่เปรียบเสมือนจิตวิญญาณของชาวจีน และอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชาวจีนมาช้านาน

“...ผมไม้ที่ใช้ไหว้ส่วนใหญ่ ถ้าสังเกตดูดีๆ จะออกไปในโทนสีทอง กับสีแดง เพราะสองสีนี้ เป็นสีแห่งมงคลของคนจีน แต่ส่วนมากคนจีนทางใต้ โดยเฉพาะคนจีนแต้จิ๋วอย่างผมนี้ ชอบไหว้กับสัปปะรด เพราะว่ามันอั่งไล้โชคลาภให้เข้ามา...”

(ติณณ์ จีวะระประภัทร, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...ส่วนผลไม้ ก็ใช้ผลไม้เดิมๆทุกปี แต่ก็มีส้มนี้แหละไม่เคยขาด ต้องเป็นส้มที่ออกเป็นสีทองๆ ไม่เอาแบบที่เปลือกยังเขียวอยู่นะ เพราะสีทองเป็นสิริมงคลของคนจีน...”

(มยุรฉัตร สุขจำนง, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2558)

ภาพที่ 10 ผลไม้ต่างๆที่ใช้ในการประกอบพิธีวันเซ็งเม้ง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 4 เมษายน 2558

ภาพที่ 11 แผนภูมิแปดทิศ (八卦图)

ที่มา: 阿华 ,2558

- การสื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ เหล้า และ น้ำชา เครื่องดื่มทั้ง 2 อย่างนี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันทั่วไปของชาวจีนมาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็นการใช้ต้อนรับแขก ระหว่างการสนทนาพูดคุย หรือใช้เป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้า อีกทั้งชาวจีนยังเชื่อว่าชาจีน และเหล้าจีนมีสรรพคุณเป็นยาสมุนไพร ชามีคุณสมบัติช่วยในการล้างไขมันออก

จากร่างกาย ในอดีตตามตำราหลี่จี้ ข่ายยังไม่มี การนำไปเช่นไหว้เป็นกิจจะลักษณะ แต่เริ่มนิยมนำไปใช้ เพื่อการเช่นไหว้ในพิธีในช่วงราชวงศ์ฮั่น เนื่องด้วยสรรพคุณที่มากมายของใบชา ในส่วนของเหล่าเป็น ยาอายุวัฒนะ เนื่องจากเหล่าจีนในสมัยอดีตจะหมักจากข้าว เพราะข้าวเป็นธัญพืชหลัก แสดงถึงความ อุดมสมบูรณ์ที่มากพอ จึงสามารถนำข้าวที่เหลือจากการเก็บเกี่ยวมาหมักทำเป็นเหล่าได้ ประเด็น หลักๆ ของการนำเหล่ามาไหว้ ก็เพื่อแสดงถึงความสมบูรณ์สูงสุด และมีคุณค่าทางโภชนาการ ดังนั้น ในการเช่นไหว้บูชาบรรพบุรุษ จึงจะขาดสิ่งใดๆ อย่างน้ำชา และเหล่าไปเสียไม่ได้

“...จำพวกน้ำเนี่ย จริงๆแล้วตามความเชื่อดั้งเดิม มีอยู่ 2 อย่าง ก็ คือ เหล้าจีน กับ ชาจีน แค่นี้แหละ เพราะคนจีนเขาใช้กันมาตั้งแต่อดีต พอตายไปก็อยากเอาไปกินในภพโลกหน้าด้วย มันเป็นความเคยชิน พุด กันอย่างนั้น ถ้าอย่างอื่นเป็นของที่เพิ่งเพิ่มเข้ามาใหม่ในสมัยนี้ทั้งนั้น...”

(มยุรฉัตร สุขจำนง, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2558)

อาหารเครื่องเช่นไหว้ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ประกอบพิธี หรือญาติพี่น้องจะต้องเลือกมา เพียงแค่ 5 อย่างของแต่ละประเภทเท่านั้น เพื่อมาจัดสำหรับสำหรับการเช่นไหว้เฉพาะเจ้าที่ และเทพยดาในประเพณี เวลาจุดธูปไหว้ก็ต้องไหว้ธูป 5 ดอกเช่นกัน ส่วนการไหว้บรรพบุรุษหน้าหลุมฝังศพใช้ ธูปเพียง 3 ดอกเท่านั้น อาหารควรจะเป็นจำนวน 3 อย่าง หรือ 5 อย่าง ขึ้นอยู่กับฐานะแต่ละ ครอบครัว และจะไม่นิยมไหว้ด้วยของ 4 อย่าง เพราะคำว่า สี่ (四) ฟ้องเสียงกับคำว่า ตาย (死) ซึ่งเป็นจำนวนที่ไม่เป็นสิริมงคลตามความเชื่อของชาวจีน ทั้งนี้เนื่องจากการไหว้เจ้า หรือเทพยดา ไม่ว่าจะ เป็นขั้นตอนใดก็ตามแต่ หมายถึงการไหว้ธาตุทั้ง 5 (五行相生) สรรพสิ่งบนโลกนี้ล้วนมีธาตุ เหล่านี้กำกับอยู่ ตามหลักโหราศาสตร์จีน เปรียบเสมือนการไหว้ฟ้าดิน ได้แก่ ธาตุไม้ (木) ธาตุไฟ (火) ธาตุดิน (土) ธาตุน้ำ (水) และธาตุโลหะ (金) ธาตุทั้ง 5 นี้ให้กำเนิดและขัดข่มกันเองกันเป็น วงจร เช่น ดินให้กำเนิดโลหะ โลหะให้กำเนิดน้ำ น้ำให้กำเนิดไม้ ไม้ให้กำเนิดไฟ ไฟให้กำเนิดดิน ส่วน ในแง่ของการขัดข่มกัน เช่น ดินข่มน้ำ น้ำข่มไฟ ไฟข่มโลหะ โลหะข่มไม้ ไม้ข่มดิน เป็นวัฏจักร เหล่านี้ เป็นปรัชญาความเชื่อของชาวจีนเรื่องการเกิดขึ้น เปลี่ยนแปลง และแตกดับของสรรพสิ่งบนโลกนี้

“...จำนวนอาหาร 5 อย่างเนี่ย มันความหมายนะ เป็นการไหว้ธาตุ ของจีน ซึ่งคนจีนเขาเชื่อกันว่ามีด้วยกันทั้งหมด 5 อย่าง มีดิน น้ำ ไฟ โลหะ รวมถึงเวลาจุดธูปไหว้เทพ หรือไหว้เจ้าที่ก็ต้องใช้ธูป 5 ดอกด้วย มันเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่รุ่นเก๋าๆแล้ว ว่าถ้าทำแล้วก็จะส่งผลดี ฟ้าดิน คุ่มครอง ปวงเทพคอยปกป้อง...”

(เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2558)

ภาพที่ 12 เบญจธาตุทั้ง 5 ของชาวจีน (五行相生)

ที่มา: 算命网小编27, 2558

เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมเมืองขนาดใหญ่ปัจจุบัน ทำให้ความเชื่อเรื่องอาหารเปลี่ยนแปลงไป บ้างปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย บ้างถูกผสมกลมกลืน หรืออาหารบางอย่างได้สูญหายไปกับการเปลี่ยนของสังคมอย่างน่าเสียดาย จากแต่เดิมของที่ใช้เช่นไห้วจะประกอบด้วยทั้งของคาว ของหวาน และเครื่องดื่ม ดังนี้ หมู ไก่ ปลา ตับ หรือเป็ดต้ม (อาจจะมี กุ้งต้ม ปูต้ม) เส้นบะหมี่ยาว (หมี่ซั่ว) ปลาหมึกแห้ง ขนมถ้วยฟู ขนมเต่า ขนมแข่ง ซาลาเปา ขนมสาเกี๋ ส้ม แอปเปิ้ล องุ่น สัปะรด เหล้า ชา และขนมจู้ซังเปี้ยตามความเชื่อ แต่ในปัจจุบันจากการลงพื้นที่พูดคุยกับชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่ของผู้วิจัยกลับพบว่า ความเชื่อเรื่องอาหารเช่นไห้วเหล่านี้ได้เริ่มจางหายไป ทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม ผสมผสานประเภทของอาหารในการประกอบพิธีให้ทันยุคทันสมัยมาเป็นแบบฉบับตะวันตกเข้ามาแทนที่ ของคาวที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเช่นไห้วด้วยพิซซ่า โดนัท เคเอฟซี เป็นต้น ของหวานหรือขนมไห้วก็มีการปรับเปลี่ยนไป เช่น การนำขนมมากรองที่เป็นขนมหวานขึ้นชื่อของชาวฝรั่งเศสในปัจจุบัน หรือใช้เป็นขนมถุ้งที่มีขายทั่วไปตามท้องตลาด เช่น มัันฝรั่งอบกรอบเลย์ คุกกี้ บิสกิต มาเช่นไห้วบรรพบุรุษของตนแทนที่ขนมไห้วดั้งเดิม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามยังคงไม่ละทิ้งอาหารที่ใช้เช่นไห้วในพิธีตามธรรมเนียมดั้งเดิม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...ก็แล้วแต่บางครอบครัวนะ ส่วนมากเดี๋ยวนี้เขาจะสั่งอาหารพวกพิซซ่า เอเอ้ฟซี โดนัทมาแซมๆ (สอดแทรก) กับอาหารตามธรรมเนียมเดิมอยู่บ้าง เพราะเขาเห็นว่าเร็วและสะดวกกว่า...”

(เอ นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2558)

“...อาหารที่ใช้ในการทำพิธีเซ็งเม้ง ในแต่ละปีจะเปลี่ยนไปตามกระแส อย่างปีนี้ ครอบครัวน้ำไหว้ขนมมาการอง หรือขนมถุงต่างๆเพิ่มเข้ามา น้ำก็อยากให้ของดีๆแก่บรรพบุรุษ ให้แก่ได้ลองกินขนมใหม่ๆในปัจจุบันบ้าง แต่อาหารเช่นไหว้ดั้งเดิมก็ยังอยู่นะ...”

(นาถพงศ์ วรศักดิ์ยานันต์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2558)

“...พวกน้ำ ก็เปลี่ยนมาเป็นพวกน้ำส้ม น้ำอัดลม แทนชา หรือใช้พวก ไวท์แทนเหล้า เพราะถูกและซื้อหาง่าย หรือไม่งั้นก็จะใช้เป็นพวกชาขวดสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาด ที่มีทั้งชาเขียว ชาขาว อะไรเยอะแยะเลย สมัยนี้...”

(นาถพงศ์ วรศักดิ์ยานันต์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2558)

ภาพที่ 13 ขนมถุงที่ถูกเพิ่มเข้ามาจากขนมดั้งเดิมแบบจีน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 5 เมษายน 2558

ภาพที่ 14 การใช้ไ่วท์เข้ามาแทนที่เหล่าจิ้นในการประกอบพิธีเซ่นไหว้
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 5 เมษายน 2558

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันอาหารทั้งของควา และของหวานที่ใช้ในการเซ่นไหว้ในพิธีกรรมเซ่งเม้งได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอาหารที่เป็นผลผลิตมาจากวัฒนธรรมของชาวตะวันตกมากขึ้น เนื่องมาจากการไหลเวียนอย่างไม่หยุดนิ่งตามกระแสโลก การเข้ามาลงทุนและตั้งบริษัทข้ามชาติ รวมถึงการรับเอาอุดมการณ์มาจากแถบตะวันตก ทำให้ลดทอนความเชื่อด้านอาหารที่ใช้ในการเซ่นไหว้แบบดั้งเดิมลงไป เน้นความสะดวกรวดเร็ว โดยไม่ได้คำนึงถึงความเชื่อเดิมที่ถ่ายทอดกันมาในอดีต อีกทั้งอาหารที่มาจากแถบวัฒนธรรมตะวันตกสามารถพบเห็นและซื้อหาได้ทั่วไป รวมถึงน้ำซึ่งแต่เดิมใช้ชา เหล้าหรือสุราในการเซ่นไหว้ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็น น้ำอัดลม เนื่องจากราคาที่ถูกลงและง่ายต่อการซื้อหา สาเหตุเหล่านี้อาจจะเกิดมาจากปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น ปัจจัยทางด้านเวลา เนื่องจากการหาซื้อที่ง่ายสะดวกรวดเร็ว ไม่ยุ่งยากและประหยัดเวลา ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ในการที่จะจัดของไหว้ในอดีตนั้นจะต้องจัดของไหว้ ให้มีจำนวนชุดเท่ากับจำนวนที่จะไปไหว้ซึ่งจะเป็นการฟุ่มเฟือย ในปัจจุบันจึงมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยให้เหมาะสมและต้องให้สอดคล้องกับกับขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งอาจแก้โดยทำอาหารไปไหว้เพียงชุดเดียว แต่ไหว้หลายที่หรือไหว้รวมกันหลายครอบครัว เป็นต้น สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“...เดี๋ยวนี้เขาไม่ได้ยึดติดกับความเชื่อเดิมๆกันมากนัก ส่วนมากก็นั้นไปที่ความสะดวกสบาย แล้วก็ประหยัดกันมากกว่า ของพื้นที่นี้ทำแค่ชุดเดียว 5 อย่าง ไหว้ครบเลย ส่วนไอความเชื่อเรื่องอาหารเก่าๆ ส่วนน้อยนะที่จะมีคนรู้ ที่ก็ยังไม่หมดเลย...”

(วิภา แก้วทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2559)

ความเชื่อเกี่ยวกับเวลา

สังคมจีนในสมัยก่อน เป็นสังคมที่เน้นเกษตรกรรมเป็นแกนสำคัญของประเทศ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และต้องทำนาให้สอดคล้องกับฤดูกาล ฉะนั้นความเชื่อในเรื่องของเวลาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชนชาติจีนในสมัยนั้น คนจีนโบราณจึงพยายามศึกษาถึงวิถีแห่งฤดูกาล ที่สำคัญคือกำหนดการกสิกรรมให้เหมาะสมกับฤดูกาล ซึ่งปีหนึ่งมี 4 ฤดู 8 กาล 24 อุดุปีกษ์ ได้แก่ ฤดูวสันต์ ฤดูคิมหันต์ ฤดูศารท และฤดูเหมันต์ อีกทั้งยังตำนานว่า เขียนตี้เป็นผู้แบ่งและกำหนดกาลทั้งแปดนี้ กล่าวได้ว่า เขียนตี้เป็นผู้วางรากฐานทางกสิกรรม และได้รับการยกย่องว่าเป็นเทพแห่งกสิกรรม ดังนั้น ฤดูกาล การกสิกรรม และการเกรงกลัวต่ออำนาจธรรมชาติ เป็นปัจจัยสำคัญเบื้องต้นที่ทำให้เกิดประเพณี มีการเช่นสรวงบูชาเป็นกิจกรรมหลัก นำไปสู่กิจกรรมร่วมกันของชุมชน ต่อมาจึงได้พัฒนามาเรื่อยๆจนเกิดเป็นความเชื่อเรื่องเวลาเกี่ยวประเพณี ตามความเชื่อของชาวจีน ในวันประกอบพิธีกรรมเชิงเม้งจำเป็นที่จะต้องทำพิธีให้เสร็จสรรพก่อนฟ้าสว่าง สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของอำมาตย์ท่านหนึ่งซึ่งเป็นชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยเริ่มมีการสร้างสุสานครั้งแรกในเมืองหาดใหญ่ พ.ศ.2501 กล่าวว่า

“...จริงๆแล้ว คนจีนสมัยก่อนจะเน้นเรื่องเวลามาก ถ้าลื้อ (เฮอ) ไปไหว้บรรพบุรุษ มันต้องทำให้เสร็จก่อนพระอาทิตย์ขึ้น บรรพบุรุษจะได้มีอยู่เย็นสบาย บางทีไปก่อนวันไหว้ 1 วัน และก็อยู่ที่สุสาน คอยทำพิธีแล้วค่อยกลับบ้าน ไม่อย่างนั้นวิญญาณคนตายจะอยู่ไม่มีความสุข...”
(จรี แซ่ลิ้ม, สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2558)

ในปัจจุบันความเชื่อเรื่องเวลาของชาวจีนได้จางหายไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ควรประกอบพิธีกรรมให้แล้วเสร็จก่อนรุ่งสาง จากนั้นค่อยๆลดหลั่นลงมา ให้ควรเสร็จสิ้นในช่วงเช้า หรือก่อนเที่ยงตรง 12.00 น. อย่างไรก็ตามจากเวลาดังกล่าว จนกระทั่งในปัจจุบัน สามารถมาเคารพกราบไหว้สุสานบรรพบุรุษในเวลาใดก็ได้ หรือไม่มาเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมวันเชิงเม้งเลยก็ได้ เพราะปัจจุบันมีบริการรับกางเต็นท์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้คนที่เข้ามาเคารพหลุมศพบรรพบุรุษ ทำให้ไม่ร้อน และสามารถมาเมื่อไหร่ก็ได้ เหล่านี้เกิดจากสาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาทิ ระบบการศึกษาที่ทำให้คนส่วนใหญ่ค่อยๆลดทอนความเชื่อเดิมที่เก่าแก่และค่าครีลง การขยายตัวทางธุรกิจ เกิดการแข่งขันกันในภาคเศรษฐกิจ การเปลี่ยนผ่านของสังคมแบบเกษตรกรรมมาเป็นแบบอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วในระบบทุนนิยม หรือแม้กระทั่งการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้คนชนบทเข้าไปหางานทำในสังคมเมืองมากขึ้น ด้วยความเชื่อที่ว่าสามารถหาเงินเพื่อยังชีพได้ง่ายกว่า จนทำให้ไม่สามารถกลับภูมิลำเนาเดิมของตน เมื่อถึงวันประเพณีได้ บางคนพยายามดูแลหลุมศพบรรพบุรุษด้วยวิธีอื่น จนเกิดเป็นการไหว้บรรพบุรุษผ่านทางเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆผ่านเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต เช่น มีเว็บไซต์ให้ลูกหลานเข้าไปดูแล “ฮวงซู่เสมือนจริง” ด้วยเหตุนี้สังคมเมืองที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองหาดใหญ่ การนี้ก็ถึงอดีตดูจะเป็นเรื่องยากเต็มที และความเชื่อเรื่องเวลาในประเพณีเชิงเม้งก็ค่อยๆสูญหายไป

“...เดี๋ยวนี้จะไหว้ตอนไหนก็ได้ ตามแต่ลูกหลานจะสะดวก ถ้าใครจะ
มาหลังเที่ยงเขาก็จะมีบริการรับกางเต็นท์ให้แก่คนที่มาไหว้ ทำให้ไม่ร้อน
เพราะบางที่จะมาไหว้ให้ทันก่อนเที่ยงก็ไม่ไหว ไหนจะรถติด ไหนจะติดธุระ
บ้าง ก็คิดว่าดีนะ ทำให้ชีวิตง่ายและสะดวกสบายมากขึ้น...”

(อิทธิพร ไกรนรา, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2558)

“...บางปีไม่ได้มา ก็ไปไหว้ผ่านเว็บไซต์ มันสามารถสร้างห้องไว้อ่าลัย
ออนไลน์ได้ เพื่อเขียนประวัติ แชรรูปบรรพบุรุษ ส่งของเช่นไหว้ออนไลน์ก็ได้
อย่างของผมเนี่ย สร้างกลุ่มรวมญาติพี่น้องเอาไว้ ลูกหลานที่มีเวลา หรืออยู่
ต่างประเทศก็ไม่ต้องลำบากกลับมาบ้านอีก เสียทั้งเงินและเวลา...”

(คชา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...พี่ฟังได้ยินข่าวมาว่า เดี่ยวนี้มีการติดคิวอาร์โค้ดไว้ที่ป้ายหลุมศพ
บรรพบุรุษ ให้ลูกหลานมาสแกน พร้อมส่งข้อความรำลึก รูปภาพ อะไรต่างๆ
ไปถึงบรรพบุรุษได้เลย เออ ผมว่ามันก็น่าสนใจดีนะ สะดวกและก็แปลกดี...”

(ทรรศณพนธ์ แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 31 มีนาคม 2559)

ภาพที่ 15 เต็นท์สำหรับผู้มาประกอบพิธีกรรมวันเซ็งเม้ง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 5 เมษายน 2558

ความเชื่อเกี่ยวกับการทำนาย

เรื่องของการทำนายในประเพณีเซ็งเม้งสมัยโบราณมีอยู่มากมาย เนื่องจากความเชื่อเหล่านี้ได้แฝงตัวเข้าร่วมไปกับวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจีนในสมัยโบราณ อาทิ การเสี่ยงทายเกี่ยวกับอาหารที่ใช้เช่นไหว้ที่บรรพบุรุษได้รับเพียงพอต่อความต้องการของท่านหรือไม่ โดยการโยนเหรียญทั้ง 2 เหรียญขึ้นบนท้องฟ้า ถ้าขึ้นหัวหรือก้อยด้านเดียวกันทั้งสองอัน แสดงว่ายังไม่เรียบร้อย ให้เติมน้ำชาและเหล้าเพิ่มอีกเรื่อยๆ แต่ถ้าการเสี่ยงทายนั้นขึ้นหัวและก้อยด้านตรงกันข้ามกัน แสดงว่าอิมแล้ว เป็นต้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำนายที่เป็นที่รู้จักของคนส่วนใหญ่ และเป็นความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติกันมา โดยยึดตามชาวฮั่นเป็นหลัก เนื่องจากชาวฮั่นเป็นคนส่วนมากที่อาศัยอยู่ในประเทศจีน อีกทั้งความเชื่อเหล่านี้ยังได้แพร่กระจายไปยังประเทศต่างๆ ที่ซึ่งชาวจีนโพ้นทะเลอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐาน รวมถึงประเทศไทยเองด้วย อาทิ ความเชื่อเรื่องหอยแครง ชาวจีนโบราณเชื่อกันว่า หลังจากเสร็จสิ้นพิธี ให้นำเปลือกหอยที่เหลือจากการรับประทานร่วมกันของคนในครอบครัว เอาไปโปรยไว้บนเนินดิน เป็นการทำนายต่อบรรพบุรุษของตนในเรื่องของการเพิ่มจำนวนบุตรหลานให้เยอะขึ้น เพื่อมารับช่วงต่อกิจการของครอบครัว หรือเพื่อใช้สืบสกุลต่อไป จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ของผู้วิจัย พบว่า ในปัจจุบัน ความเชื่อเหล่านี้มีลูกหลานจีนในไทยน้อยคนมากที่จะรู้ อีกทั้งความหมายของความเชื่อเดิมที่ถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้สามารถดำรงไว้ซึ่งประเพณีเดิม ในส่วนของตำนานที่มาของความเชื่อนี้ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์จีนคนไหนรู้จักเลย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มาประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งในปัจจุบันซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ได้ให้ความเห็นว่า

“...ไม่รู้จักครับ มันคือความเชื่ออะไรหอรพี เดี่ยวนี้ผมเห็นไม่ค่อย
มีใครใช้หอยแครงลวกมาไหว้บรรพบุรุษนะ ส่วนมากก็เป็นของที่หาซื้อได้
ทั่วไปอะ คนเขารับมาไหว้แล้วก็รับกลับกัน ส่วนผมก็มาไหว้ตามพ่อแม่
ไม่ได้รู้ถึงความเชื่อ หรือตำนานเท่าไรหรอก...”

(ทรรศณพนธ์ แซ่ซิน, สัมภาษณ์ 31 มีนาคม 2559)

“..ไม่ทราบเลยครับ ปกติพ่อแม่ก็ไม่เคยเล่าอะไรให้ฟัง ยิ่งเรื่อง
พวกตำนานหรือความเชื่อต่างๆที่ถือกันในอดีตนี้ ยิ่งไม่มีเลย เห็นแต่
ขั้นตอนการทำพิธีเล็กๆน้อยๆ แค่นี้แหละ ผมเองก็ไม่ค่อยเชื่อเรื่องพวกนี้
ด้วย นี่พ่อแม่บังคับให้มาไหว้..”

(สิทธิชัย แซ่หยุ่น, สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2558)

ในประเด็นของความเชื่อเรื่องหอยแครงที่ชาวจีนเชื่อว่าถ้านำหอยแครงไปเซ่นไหว้ และนั่งกินอยู่ตรงหน้าหลุมฝังศพของบรรพบุรุษ ในตำนานเป็นการอุปมาอุปไมยว่า พ่อแม่ลูกได้เจอกัน และเป็นการโปรยเปลือกหอย เพื่อใช้ทำนายต่อวิญญูณบรรพบุรุษให้ส่งเสริมการเพิ่มจำนวนของบุตรหลานให้เยอะขึ้น แต่ในปัจจุบันความหมายโดยนัยทั้งสองกลับได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากเปลือกหอยแครง มีความแข็งแรง และย่อยสลายได้ยาก จึงนิยมนำมาโปรยหลุมศพเพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่ามีลูกหลานมาไหว้แล้วเท่านั้น

“..ความเชื่อเรื่องหอยแครงหรือ ไอความเชื่ออื่นไม่รู้ละ แต่ที่เอา เปลือกหอยมาเนี่ย เป็นการบอกให้ญาติๆที่ไม่ได้มาพร้อมกันรู้ว่ามีคนมา ไหว้แล้วนะ หรือให้คนอื่นเขาเห็นว่าหลมนี่ยังมีลูกหลานคอยมาไหว้ดูแล ไม่ได้ปล่อยทิ้งวางเอาไว้ละ อะไประมาณนี่แหละคะ..”

(ฐิตียาพร แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2559)

นอกจากนั้นจากการลงพื้นที่ภาคสนาม พร้อมทั้งพูดคุย สอบถามถึงประเด็นเกี่ยวกับ ตำนานและ ที่มาของธรรมเนียมความเชื่อเรื่องหอยแครงในประเพณีเซ็งเม้ง อาม่าท่านหนึ่งซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่เล่าให้ฟังว่า

“..ไอความเชื่อเกี่ยวกับหอยแครงในพิธีเซ็งเม้ง มันมาจากตำนาน 1 ใน 24 ลูกกตัญญู ลูกกตัญญูที่กำพร้าพ่อแม่ แล้วก็มีความยากจน จนในที่สุดก็ตั้งตัวได้ กลายเป็นผู้มีอันจะกิน ไอเด็กคนนี้นี่ละ ถึงแม้มันจะไม่ เคยเห็นพ่อแม่ของตัวเอง แต่เขาก็ยังอยากจะได้เห็นหน้าพ่อแม่สักครั้ง จึงได้ไปไหว้เจ้าขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าอยากจะเจอพ่อแม่ของตัวเอง จนวันหนึ่งมีเจ้าที่มาเข้าฝันเขาให้ไปไหว้เซ็งเม้ง แต่ต้องนำหอยแครงลวกไปไหว้ และแกะมันเนื้อออก จึงเกิดคำจีนว่า กูกเน็กเซียงเกียง กูก แปลว่า กระดุก เน็ก ก็แปลว่า เนื้อ เซียงเกียง ก็แปลว่า เจอกัน แปลรวมๆก็ หมายถึง พ่อแม่ลูกได้มาประสบพบเจอกัน ก็เลยเกิดเป็นความเชื่อของคน จีนไปโดยปริยาย...”

(จური แซ่ลิ้ม, สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2558)

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความเชื่อเดิมของคนเชื้อสายจีน ค่อยๆถูกกลืนเลือน หรือมีการปรับเปลี่ยนความหมายของความเชื่อเดิมใหม่ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป หรือจนกระทั่งหายสูญไปในที่สุด เช่น ความเชื่อเรื่องหอยแครงที่ถูกทำให้ความหมาย โดยนัยเปลี่ยนแปลงไป และความเชื่อเรื่องการโยนเหรียญเสี่ยงทาย เพื่อทายปริมาณอาหาร และ เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ว่ามีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของวิญญาณบรรพบุรุษหรือไม่ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีน คนหนึ่งในบริเวณเมืองหาดใหญ่ ที่มีบิดาเป็นคนไทยเชื้อสายจีนใน หาดใหญ่ และมีมารดาเป็นชาวสิงคโปร์ ทำให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการโยนเหรียญ เสี่ยงทาย พบว่ายังมีปฏิบัติกันบ้างในบางครอบครัว แต่สามารถเห็นได้น้อยมาก และส่วนมากจะเป็น คนเฒ่าคนแก่เท่านั้น ที่ยังคงยึดติดกับความเชื่อเดิมๆ

“...มีครับ แต่ส่วนน้อยมากแล้ว ส่วนใหญ่ที่ผมเห็นจะเป็นพวกคน สูงอายุที่ยังคงถือกันอยู่ เหมือนอย่างแม่ผมเนี่ย ผมก็เห็นมีแต่แม่ผมนี่แหละ ที่ยังทำอยู่ ส่วนตัวผมคิดว่าความเชื่อนี้มันไม่มีความหมายสำคัญ หรือจำเป็นอะไรมา แคไปไหว้ในวันเซ็งเม้งก็เพียงพอแล้ว...”

(ทรรศณพนธ์ แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 31 มีนาคม 2559)

ความเชื่อทางเกี่ยวกับวัตถุในการประกอบพิธี

สิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมวันเซ็งเม้ง นอกเหนือจากอาหาร และเครื่องต้มแล้ว ยังมีวัตถุในการประกอบพิธีที่ขาดเสียไม่ได้ ซึ่งชาวจีนส่วนใหญ่ต่างให้ความสำคัญกับสิ่งของเหล่านี้เป็นอย่างมาก ในอดีตกระดาษไหว้เริ่มมีความเจริญรุ่งเรืองในสมัยราชวงศ์ฮั่น โดยไซหลุนผู้ซึ่งพัฒนาวิธีการทำกระดาษจนได้ผลที่แน่นอนเมื่อ พ.ศ.648 แต่พอถึงยุคราชวงศ์ถังเทคนิคการทำกระดาษเพิ่มมากขึ้น จนผลิตได้อย่างแพร่หลาย กระดาษไหว้ต่างๆจึงเข้ามามีบทบาทในการใช้ทำเครื่องไหว้แทนของจริงในยุคนี้ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธี ล้วนมีจุดประสงค์ในการนำไปใช้และมีความเชื่อที่แตกต่างกัน สิ่งของที่นำมาใช้เช่นไหว้ตามประเพณีดั้งเดิมประกอบด้วย กระดาษเงิน-กระดาษทอง ธนบัตรปลอม ประทัด และสายรุ้งหรือธงหลากสี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่อยู่ควบคู่กับวิถีชีวิตของชาวจีนในสมัยอดีต แต่ความเชื่อเหล่านี้ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม บ้างอาจจะเปลี่ยนความหมายโดยไม่เหลือเค้าโครงเดิม บ้างอาจมีการเพิ่มเติมเสริมแต่ง หรือสรรหาวัตถุเครื่องเช่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมให้ทันกับยุคสมัยปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ความหมายเหล่านี้ยังคงส่งผลต่อความเชื่อทางด้านจิตใจของผู้ที่ปฏิบัติ ซึ่งวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมมีความเชื่อที่แตกต่างกัน ดังนี้

- ความเชื่อในเรื่องโลกหน้า ได้แก่ กระดาษเงิน-กระดาษทอง และธนบัตรปลอม หมายถึง เงินและทองตามความหมายปัจจุบัน และยังให้ความหมายรวมถึงการมีเงินมีทองในภพโลกหน้า ไม่อดอยาก สิ่งต่างๆเหล่านี้จะถูกเผาเพื่อนำไปสู่ผู้ล่วงลับ เชื่อกันว่าให้นำไปเผาหลังจากเสร็จพิธีกรรมเซ็งเม้ง โดยผู้ตายสามารถที่จะนำไปใช้ได้ในชีวิตหลังความตาย ซึ่งคนเชื้อสายจีนโดยส่วนใหญ่จะเผากระดาษเงิน กระดาษทองไปพร้อมกับธนบัตรปลอม เพราะมีความเชื่อว่าธนบัตรปลอมจะคอยหลอกล่อวิญญาณร้ายทั้งหลาย ไม่ให้สนใจอาหาร หรือเครื่องเช่นไหว้ต่างๆที่ลูกหลานส่งไปให้ อีกทั้งยังสามารถนำเงินเหล่านั้นไปหาซื้อสิ่งของที่ตนต้องการได้ด้วยตนเอง และในขณะที่เหล่าวิญญาณร้ายกำลังเพลิดเพลินกับธนบัตรปลอม หรือเงินนรก สิ่งของที่มีค่าต่างๆของลูกหลานจะถูกส่งผ่านไปถึงบรรพบุรุษได้อย่างปลอดภัย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...กระดาษเงินกระดาษทองนี่นะหรือ มันหมายถึงให้บรรพบุรุษมีเงินมีทองใช้ในโลกลงหน้า ส่วนใหญ่เขาจะเผาไปพร้อมกับธนบัตรปลอมเลยทีเดียว เพราะมันจะได้แย่งความสนใจจากวิญญาณที่คอยมาแย่งของของบรรพบุรุษเรา ให้เขาเอาเงินนี้ไปซื้อกินเอง เป็นการทำทานไปในตัว...”

(เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

ภาพที่ 16 กระดาษเงินกระดาษทอง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 4 เมษายน 2558

- การขับไล่สิ่งชั่วร้ายและสิ่งอัปมงคล ได้แก่ ประทัด เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่มีอารยธรรมเก่าแก่หลายร้อยปี จึงเป็นชาติแรกๆ ที่คิดค้นประทัดขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่ง เนื่องจากการค้าที่เจริญรุ่งเรือง และมีการขยายตัวของสังคมเมืองมากขึ้น เกิดย่านการค้า โรงมหรสพ ส่งผลให้ประเพณีในจีนสมัยนั้นเน้นหนักไปที่การเซ่นไหว้เพื่อความบันเทิง จนเริ่มการเป็นความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ด้วยเหตุนี้การคิดค้นประทัดครั้งแรกจึงเกิดขึ้น แต่ใช้จุดเพื่อความสนุกสนานเป็นหลัก ต่อมาจึงนำมาใช้จุดเพื่องานประเพณีโดยแท้จริง และแฝงไปด้วยความเชื่อ โดยเชื่อกันว่าการจุดประทัดหลังพิธีกรรมเซ่นไหว้ เป็นการจุดเพื่อให้เสียงของประทัด ช่วยขับไล่สิ่งที่ไม่ดี หรือไม่เป็นสิริมงคลไม่ให้มาเข้าใกล้และรบกวนวิญญานบรรพบุรุษของตน เสียงประทัดที่ยิ่งดังก้องกังวานไปไกลสุดเสียงมากเท่าไร ก็ยิ่งแสดงออกถึงอาการตกใจของเหล่าวิญญานเร่ร่อน ที่ไม่กล้าเข้ามาใกล้หลุมฝังศพของบรรพบุรุษมากขึ้นเท่านั้น เนื่องจากการระเบิดของลูกประทัด ทำให้หนีหายไปไหนที่สุด เป็นต้น

“...เมื่อก่อนจุดกันเพื่อขับไล่สิ่งอัปมงคลที่จะมาตามรังควานให้แก่ (วิญญานบรรพบุรุษ) อยู่ไม่เป็นสุข พอท่านอยู่อย่างไม่สบาย ก็ส่งผลมาถึงลูกหลานอีก เลยต้องจุดให้เสียงดังไปไกลเป็นหมื่นๆ ลี้ จะได้ไม่ต้องกลับมาอีก...”

(ปราณี วรศักดิ์ยานันต์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2558)

ภาพที่ 17 ประทัดในประเพณีเซ็งเม้ง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 4 เมษายน 2558

สายรุ้งและธงหลากสี ในอดีตการไหว้บรรพบุรุษในประเพณีเซ็งเม้ง มีธรรมเนียมการนำเอาสายรุ้งหลากสีไปโปรยไว้บนหลุมฝังศพของบรรพบุรุษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการตกแต่งหลุมฝังศพให้มีสีสันที่สวยงาม ไม่เศร้าหมองไปตามสภาพจิตใจของผู้มาเช่นไหว้ โดยเชื่อกันว่า ถ้าเป็นหลุมศพใหม่หรือเพิ่งไหว้เป็นปีแรก ควรใช้สายรุ้งสีแดงโดยเฉพาะ เนื่องจากสายรุ้งสีแดงแสดงถึงคนตายตามธรรมเนียมความเชื่อดั้งเดิม ต่อจากนั้นในปีต่อๆมาจึงจะสามารถใช้สายรุ้งหลากหลายสีได้ เนื่องจากสายรุ้งสีอื่นๆ ยกเว้นสีแดงแสดงถึง คนที่ยังมีชีวิตอยู่หรือคนเป็นนั่นเอง

“...เราเอาสายรุ้งไปใช้โปรยหลังการประกอบพิธี เพื่อเป็นการบอกคนอื่นว่าที่ตรงนี้ยังมีลูกหลานเข้ามากกราบไหว้อยู่เป็นประจำทุกปี ส่วนใหญ่ก็จะใช้ลูกเอาไปโปรยไว้ก่อนกลับ...”

(ปราณี วรศักดิ์ยานันต์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2558)

“...สายรุ้งจะเอาเป็นสีอะไรก็ได้ ให้โปรยแล้วมันรู้สึกสดใส แต่ไม่เอาสีขาวยกเว้นสีดำนะ เพราะเป็นสีอัปมงคลของจีน ถ้าเป็นหลุมใหม่ ก็ใช้สายรุ้งสีแดง...”

(เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

ยิ่งไปกว่านั้น ในปัจจุบันบางบ้านที่ลูกหลานไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเชื่อทางประเพณีเซ็งเม้งจะนำเอาธงหลายสีไปปักไว้บนบริเวณเนินหลุมฝังศพของบรรพบุรุษ ซึ่งขัดต่อความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีน จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นนี้ พบว่าหลายบ้านยังคงถือกับข้อห้ามนี้มาก และห้ามปักโดยเด็ดขาด แต่ก็มีบางบ้านที่ยังคงปักอยู่ ทั้งนี้เชื่อกันว่า

เป็นการอุปมาถึงของแหลมคมที่ทีมแทงเข้าไปยังหลุมฝังศพ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นบ้านที่วิญญาณบรรพบุรุษพักอาศัยอยู่ ซึ่งอาจจะทำให้หลังคาบ้านของท่านชำรุดหรือรั่วได้

“...ไม่ได้ ไม่ได้เลย บ้านที่ถือความเชื่อนี้มากเลยนะ ห้ามปักธงสีไว้บนหลุมฝังศพโดยเด็ดขาด พุดง่าย ๆ คืออย่าไปทำอะไรกับหลุมของท่าน ที่จะทำให้ท่านเดือนร้อน เดียวมันจะร้อนมาถึงเราด้วย ของพวกนี้ไม่เชื่อก็อย่าลบลู่...”

(มงคล พงศ์พัศสระ, สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2558)

ภาพที่ 18 สายรุ้งหลากสีที่ใช้ในการประกอบพิธีเชิงเม้ง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 4 เมษายน 2558

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวกระโดดของสังคมเมืองขนาดใหญ่ปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเชิงเม้งเปลี่ยนไปจากความเชื่อดั้งเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงเชิงความหมายในตัวของวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม จากแต่เดิมจะเชื่อและยึดถือความหมายตามแบบฉบับอย่างเคร่งครัด แต่ในปัจจุบันความเชื่อแบบดั้งเดิมไม่ได้มีความหมายสำคัญสำหรับพิธีกรรมเชิงเม้งอีกต่อไป แต่กลับกลายเป็นเรื่องของธุรกิจที่มีตัวเงินตราเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะชาวไทยเชื่อสายจีนในปัจจุบัน เชื่อว่าถ้ามีหน้าที่การงานที่ดี ก็จะมี ความมั่งคั่ง ร่ำรวย และในอนาคตก็จะสบาย ซึ่งทำให้เห็นถึงความหมายของวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิมตามยุคสมัย อาจเกิดจากการรับอุดมการณ์แบบตะวันตกหรือการไหลเวียนอย่างไม่หยุดนิ่งของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามีบทบาทแทนที่ อาทิ ประทัดที่จุดหลัง

เสร็จพิธีตามความเชื่อในอดีตนั้น เชื่อกันว่าเพื่อให้เสียงอันดังช่วยขับไล่สิ่งที่ไม่ดี ไม่ให้เข้าใกล้รบกวนบรรพบุรุษ แต่ในปัจจุบันกลับมีเรื่องของเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือเสียงประทัดยิ่งดังยิ่งดี และยังทำให้ลูกหลานร่ำรวยมากยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้ล้วนทำให้ความเชื่อของความหมายดั้งเดิมถูกลดทอนความสำคัญลงไป และก่อให้เกิดเป็นความหมายใหม่ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...ก็มีบ้าง เช่น ประทัด เหมือนเมื่อก่อนจุดเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย แต่ทุกวันนี้จุดเพื่อความมั่งคั่ง ยิ่งจุดเยอะ เสียงก็ยิ่งดัง ยิ่งเสียงดัง ก็ยิ่งแสดงถึงความร่ำรวยในธุรกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต...”

(ปราณี วรศักดิ์ยานันต์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2558)

นอกจากการเปลี่ยนแปลงเชิงความหมายในตัวของวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมสาเหตุดังกล่าวข้างต้นยังทำให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับแนวคิดสมัยใหญ่ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น ในตอนท้ายของการประกอบพิธีเซ็งเม้งจะต้องมีการเผาสิ่งของต่างๆ เพื่อส่งไปให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วได้นำไปใช้ในภพหน้า ซึ่งในสมัยอดีตสิ่งของเหล่านั้นจะทำด้วยกระดาษ ประกอบไปด้วยกระดาษเงิน-กระดาษทอง ธนบัตร(เงิน)ปลอม ประทัด สายรุ้งหรือธงหลากสี เป็นต้น แต่ในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาในสังคม รวมทั้งการเข้ามาของสื่อที่เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้พบว่าการเผาสิ่งของที่แตกต่างไปจากความเชื่อเดิม จำพวกเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ อาทิ เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือยี่ห้อต่างๆ แท็บเล็ต โทรทัศน์แอลอีดี หรือจำพวกเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิ แก้วอ้วนวด ฟันปลอม มีดโกน รถยนต์พร้อมคนขับรถ กระเป๋าหิ้วยี่ห้อดีตอง โฉนดที่ดินปลอม พาสปอร์ตและวีซ่า เป็นต้น จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านค้าร้านหนึ่งในเมืองหาดใหญ่ ซึ่งขายวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆของจีน ให้ความเห็นว่า

“...เครื่องทำบุญ มันพัฒนาไปมากขึ้น และเปลี่ยนไปทุกปีตามกระแสโลกยุคใหม่ แต่ก่อนจะเผากระดาษเงินกระดาษทองตามความเชื่อหรือมากที่สุดก็แต่บ้านกระดาษ เฟอร์นิเจอร์ แต่ตอนนี้มีทั้งทีวีสามมิติ ไอโฟน ไอแพด เยอะแยะไปหมด เขาก็ผลิตออกมาตามความต้องการของคนซื้อ คนขายอย่างเราเองก็มองว่ามันน่าสนใจดี เนี่ยมันก็ตามยุคตามสมัย..”

(อภิษฎา เตชะวันโตชาญเดช, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2559)

“...เดี๋ยวนี้ความเชื่อแบบเก่าก็ยังมีอยู่นะ เช่น การเผากระดาษเงินกระดาษทอง แต่ก็เอาความเชื่อใหม่ๆเข้ามาเพิ่มในทันสมัยหน่อย ส่วนใหญ่คนที่ไหว้ เขาก็ต้องการเผาในสิ่งที่คิดว่าบรรพบุรุษของเขาต้องการกันทั้งนั้น...”

(วิภา แก้วทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2559)

ภาพที่ 19 การเผาวัตถุในการประกอบพิธีกรรมเชิงเม้งเพื่อส่งไปยังบรรพบุรุษ
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 4 เมษายน 2558

จากปรากฏการณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับเชิงเม้งได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ผลผลิตมาจากวัฒนธรรมแนวคิดตะวันตกที่มากขึ้น การไหลเวียนอย่างไม่หยุดนิ่งตามกระแสโลกาภิวัตน์ ล้วนมีส่วนทำให้ลดทอนความเชื่อในการเซ่นไหว้แบบดั้งเดิมลงไป ยิ่งไปกว่านั้นการเปลี่ยนแปลงเชิงความหมาย จากแต่เดิมจะเชื่อและยึดถือความหมายตามแบบต้นฉบับ ปัจจุบันความเชื่อเหล่านั้นไม่ได้มีความหมายสำคัญสำหรับพิธีกรรมเชิงเม้งอีกต่อไป แต่กลับกลายเป็นเชิงธุรกิจการค้า เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน เชื่อว่าการมีหน้าที่การงานที่ดี ก็จะไปสู่ความมั่งคั่งร่ำรวย และสบายในอนาคต เหล่านี้ทำให้ความหมายของความเชื่อต่างๆ ในประเพณีเชิงเม้งเปลี่ยนแปลง หรือถูกลดทอนความสำคัญลงไป

พิธีกรรมในประเพณีเชิงเม้งในสังคมเมืองขนาดใหญ่

การประกอบพิธีกรรมในประเพณีเชิงเม้ง บางขั้นตอนอาจจะถูกลดทอน หรือมีการใช้พื้นที่ในจินตนาการ เช่น สื่อ เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เข้ามาแทนที่การประกอบพิธีกรรมในพื้นที่จริง จนทำให้เกิดการสูญหายไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมเมืองขนาดใหญ่ ปัจจุบัน แต่ถึงกระนั้นยังมีบางขั้นตอนที่ถูกปรับเปลี่ยนให้ทันกับยุคสมัยปัจจุบัน โดยพิธีกรรมในประเพณีเชิงเม้งมีขั้นตอนปฏิบัติ ดังนี้

เตรียมพิธีกรรม

ประเพณีเชิงเม้ง เป็นประเพณีที่มีกระบวนการซับซ้อน และต้องอาศัยความร่วมมือของคนในครอบครัว จึงจะสามารถประกอบพิธีกรรมตั้งแต่ต้นจนจบออกมาได้อย่างราบรื่น ตั้งแต่การติดต่อเพื่อนัดแนะของลูกหลานเพื่อเตรียมการ หรือการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ ไปจนกระทั่งการทำความสะอาดสุสานก่อนที่จะถึงวันจริง เป็นต้น เหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตัวคนเดียว เรียกได้ว่า เชิงเม้งเป็นประเพณีสำหรับครอบครัวของชาวจีนเลยทีเดียว ขั้นตอนแรกสุดของการเตรียม

พิธีกรรมเช่นไหว้ในวันเซ็งเม้ง คือการติดต่อกับนั้ดหมายบุคคลในครอบครัว เนื่องจากในสมัยอดีดยังไม่มี การเข้ามาของเทคโนโลยีต่างๆ การประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ยังไม่แพร่หลาย การ ติดต่อสื่อสารกันระหว่างบ้าน หรือต่างประเทศ เป็นเรื่องที่ทำไ้ยาก จึงต้องอาศัยความไว้เนื้อเชื่อใจ ของลูกหลานในการกลับมาประกอบพิธีกรรมวันเซ็งเม้ง ดังนั้นทุกครอบครัวจึงต้องรู้กันว่ วันที่ 5 เมษายนของทุกปีคือวันที่จะต้องกลับบ้านเพื่อมากราบไหว้บรรพบุรุษของตน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...ของแบบนี้มันต้องใส่ใจ อยู่ที่จิตสำนึกของลูกหลาน คน สมัยก่อนจะรู้กันว่ วันนี้คือวันเซ็งเม้งนะ ต้องกลับมาไหว้บรรพบุรุษ เป็น เหมือนกิจวัตรประจำวันที่เราต้องทำ ไม่ทำไม่ได้ เหมือนคนเรากินข้าว ก็ ต้องกินทุกวัน เซ็งเม้งก็เหมือนกัน ก็ต้องมาทำทุกปี ใครไม่มาก็แยแล้ว ขนาดต้นตระกูลตัวเองยังไม่สนใจ แล้วจะได้ชื่อว่าเป็นคนดีได้อย่างไร...”

(ธงไชย ยงวิทยากุล, สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2558)

แต่เนื่องด้วยวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน ทำให้เกิด การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสาร และตอบสนองความต้องการของ มนุษย์ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ แล็ปท็อป เป็นต้น สิ่งต่างๆเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อ ประเพณีเซ็งเม้งของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่เป็นอย่างมาก จนทำให้รูปแบบของการ สื่อสารเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เกิดการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆมากมาย เพื่อเป็นตัวกลางใน การติดต่อกับญาติพี่น้องที่จะมาเข้าร่วมในประเพณีวันเซ็งเม้ง สร้างความสะดวกสบาย และ ประหยัดเวลาเป็นอย่างมาก

“...ก็อย่างว่ ยุคสมัยมันเปลี่ยนไป เวลานั้นดณะกับญาติๆก่อนถึง จริง มันก็สะดวกสบายตามไปด้วย ใช้มือถือแป็บเดียวก็รู้กันแล้วว่ใครจะ มาบ้าง ไม่มาบ้าง หรือใครจะเป็นคนจัดเตรียมอะไรในวันพิธี เหมือนใน มือถือมีกลุ่มไลน์เพื่อไว้ติดต่อกับญาติๆโดยเฉพาะ...”

(ดิณณ์ จิวระประภัทร์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

การเตรียมการประกอบพิธีกรรมก่อนถึงวันเซ็งเม้ง นอกจากจะต้องเตรียมอาหาร ของเซ่นไหว้ หรือการติดต่อกับญาติพี่น้องให้ดีแล้ว การไปทำความสะอาดหลุมฝังศพ ของบรรพบุรุษก่อนวันจริง ยังคงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถละเลยได้เนื่องจากชาวจีนเป็นชาติที่มีความ เคารพผูกพัน และให้ความสำคัญกับวงศ์ตระกูลอย่างสูง ดังนั้น การปิดกวาดสุสานก่อนวันจริงใน ประเพณีเซ็งเม้ง จึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญของชาวจีนอีกกิจกรรมหนึ่ง โดยญาติพี่น้องจะต้องช่วยกัน ตระเตรียมสุสานให้มีความสะอาดน่าดู ไม่ทรุดโทรม พร้อมรับกับประเพณีที่จะมาถึงก่อน 1 วัน ยกตัวอย่างเช่น การถางหญ้าเติมดินที่ขึ้นรกตามบริเวณเนินฝังศพ หรือซ่อมแซมส่วนต่างๆของสุสาน ที่มีความชำรุดลง เนื่องจากสภาพอากาศ เช่น การทาสีตัวอักษรบนป้ายหลุมฝังศพใหญ่ การแกะสลัก ชื่อใหญ่ การขัดเงาบริเวณพื้นของสุสาน เป็นต้น เป็นการอุปมาถึงการซ่อมแซมปิดกวาดบ้านให้บรรพ บุรุษ และถือโอกาสนี้รวมตัวญาติพี่น้องไปในตัว สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความใส่ใจของ

ลูกหลานที่มีความเคารพนับถือต่อดวงวิญญาณของผู้ตาย อีกทั้งยังแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณอีกด้วย

“...ตามธรรมเนียมในสมัยก่อน ญาติๆในครอบครัวจะต้องมาร่วมตัวเพื่อช่วยกันทำความสะอาดสุสานใหญ่ทุกปี และต้องมาทำด้วยตนเอง เพราะผ่านไปปีหนึ่งจะมีหญ้าปกคลุมอยู่เต็มไปหมด ถ้าไม่มีคนมาทำความสะอาดซะก่อน พอถึงวันจริงจะหากันได้ยาก ที่สำคัญคนอื่นจะมองว่าลูกหลานบ้านนี้ไม่มีศีลธรรม ทำไม่ถึงปล่อยให้หลุมบรรพบุรุษทิ้งร้างเอาไว้ ไม่กลับมาดูแล...”

(ฐิตียาพร แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2559)

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นการปิดกวาดสุสานบรรพบุรุษก่อนวันจริง ผู้วิจัยพบว่า ในปัจจุบันการทำความสะอาดสุสานไม่จำเป็นต้องมาปฏิบัติด้วยตัวเองเหมือนในอดีต เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมในปัจจุบัน ทำให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้คนในสังคมต้องทำงานแข่งกับเวลา โดยมีเงินเป็นปัจจัยในการแลกเปลี่ยน รวมถึงหน้าที่การงานที่รัดตัวมากขึ้นของลูกหลาน จนไม่สามารถหาเวลาไปดูแลปิดกวาดสุสานบรรพบุรุษเช่นในอดีตได้ จึงเกิดเป็นธุรกิจการว่าจ้างการทำความสะอาดสุสานหลุมฝังศพ ซึ่งอัตราการว่าจ้างก็ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของแต่ละบ้านที่จะตกลงกับผู้ถูกว่าจ้าง บางครอบครัวเป็นการเรียกรายเงินของญาติพี่น้อง เพื่อนำไปใช้จ่ายกับกิจกรรมนี้ แต่โดยส่วนใหญ่จะอยู่ที่ราคาสุสานละ 1,000 บาทต่อปี เหล่านี้ล้วนเป็นเหมือนดาบสองคมที่สร้างความสะดวกสบายให้แก่ลูกหลาน แต่ในเวลาเดียวกันกลับเป็นการลดทอนคุณธรรมอันดีงามของประเพณีเชิงเมตตาที่สั่งสมมาในอดีต

“...เชิงเมตตาสมัยนี้ เขามีว่าจ้างคนทำความสะอาด ลูกหลานไม่ต้องยุ่งยากมาทำเอง แล้วแต่ว่าครอบครัวเขาจะทำกันอย่างไร บางครอบครัวก็จ้างคนมาเองเป็นประจำทุกปี บางครอบครัวก็ว่าจ้างเจ้าหน้าที่ประจำสุสานนี้แหละ ราคาโดยปกติก็อยู่ที่หลุมละ 1000 บาท บางคนมีตั้ง 3-4 ที่...”

(ธงไชย ยงวิทยากุล, สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2558)

ภาพที่ 20 ผู้รับจ้างซ่อมแซมปรับปรุงฮวงซุ้ยบรรพบุรุษในวันปิดกวาดสุสาน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้ช่วยวิจัย 3 เมษายน 2558

การเตรียมพิธีกรรม ในส่วนของการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ก่อนการประกอบพิธีเซ็งเม้ง จากการลงพื้นที่ภาคสนามของผู้วิจัยพบว่า เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมแต่เดิมจะซื้อหากันตามท้องตลาด เนื่องจากจะมีสิ่งของสดใหม่มากมายและหลากหลาย ครบทุกรูปแบบ ทั้งอาหารคาวหวาน ดอกไม้ธูปเทียน ขนมมณเฑียรต่างๆ ที่จำเป็นในการใช้เซ่นไหว้ อีกทั้งแต่ละตลาดก็จะมีสิ่งของวางจำหน่ายในลักษณะที่ต่างกันขึ้นอยู่กับตลาดนั้นๆ และการเลือกซื้อหาของผู้บริโภคเอง แต่ปัจจุบันกลับพบว่า เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีได้มาจากร้านสะดวกซื้อ และซูเปอร์มาร์เก็ตเป็นส่วนใหญ่ แทนการออกไปซื้อหาตามท้องตลาดสด เนื่องจากห้างสรรพสินค้ามีหลากหลายสาขา ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีความสะอาด ปลอดภัย นำเข้าไปจับจ่ายใช้สอย และสินค้าหรืออาหารต่างๆ มีครบครัน ถูกจัดเรียงตามแผนกต่างๆ ทำให้ง่ายต่อการเลือกซื้อ และประหยัดเวลา อีกทั้งสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีเวลาเป็นตัวกำหนดในการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตที่เร่งรีบ ทุกอย่างเป็นธุรกิจ รวมไปถึงการเข้ามาของบริษัทข้ามชาติและการลงทุนของชาวต่างชาติ ทำให้ผู้คนเริ่มเล็งเห็นถึงความสบายและลดระยะเวลา อีกทั้งยังสะดวกรวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก และสามารถซื้อหาได้ง่ายโดยทั่วไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...ปัจจุบันญาติๆ เขาไม่ค่อยมีเวลามากนัก ของที่นำมาไหว้ก็ซื้อหากันตามห้างสรรพสินค้า โลตัส บิ๊กซี เคียวนี่มันมีครบ ไม่ต้องไปซื้อตามท้องตลาดให้ยุ่งยาก...”

(พิชัย ไกรนรา, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2558)

ภาพที่ 21 เครื่องเซ่นไหว้ในประเพณีเซ็งเม้งตามห้างสรรพสินค้า
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 30 มีนาคม 2559

นอกจากนั้น ยังมีบางครอบครัวที่ซื้อหาของที่ใช้ในการประกอบพิธีเซ็งเม้งผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต หรือที่เรียกว่า การสั่งซื้อแบบออนไลน์ การสั่งซื้อสิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ในพิธีแบบออนไลน์ อันเนื่องมาจาก การสั่งซื้อแบบออนไลน์เป็นการประหยัดทั้งเวลา และสามารถเลือกซื้อสินค้าได้ง่ายและหลากหลายโดยไม่ต้องลงแรงใดๆ รวมถึงตลาดในปัจจุบันนั้น มีความสะดวกและวุ่นวาย การจับวางสิ่งของหรืออาหารที่แม่ค้านำมาขาย ก็สะเปะสะปะ ทำให้เสียเวลาและยุ่งยากในการหาซื้อของหรือสินค้าต่างๆ ในเวลาที่จำกัดภายใต้สภาพสังคมปัจจุบัน เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ต้องมีการแข่งขันกับเวลา และการที่รับเทคโนโลยีมาจากสังคมตะวันตก ทำให้โลกแคบลง มนุษย์เกิดความสะดวกสบาย และรวดเร็วมากขึ้น อีกทั้งการสั่งของในอินเทอร์เน็ตแบบออนไลน์ในปัจจุบันนั้นทำได้ง่าย และไม่ยุ่งยาก มีประเภทสินค้าเป็นหมวดหมู่ มีรูปภาพและราคาปรากฏให้เห็นก่อนการตัดสินใจเลือกซื้ออย่างชัดเจน ทำให้ไม่ต้องออกไปหาซื้อของเซ่นไหว้ตามท้องตลาดอีกต่อไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...ก็เคยเห็นบางครอบครัวนะ ที่เขาสั่งแบบออนไลน์ ส่วนใหญ่จะเป็นพวกอาหาร ของกิน และก็พวกอุปกรณ์ที่ใช้เซ่นไหว้ เหมือนประทัดเนี่ย บางทีสั่งกันมาเป็นหมื่นๆน่ะ ก็สะดวกดี เดี่ยวของก็มาส่งถึงบ้านเอง...”

(อธิพร ไกรนรา, สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2558)

ขั้นตอนประกอบพิธีกรรมที่บ้าน

ขั้นตอนการไหว้ที่บ้านในประเพณีวันเซ็งเม้ง มีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับฐานะและความเชื่อของแต่ละบ้าน ในอดีตการไหว้ประเพณีเซ็งเม้งที่บ้านก่อนเดินทางไปไหว้ยังสุสาน เชื่อกันว่า วิญญาณของบรรพบุรุษสามารถออกมาจากภพโลกได้เพียงแค่วันเดียว คือวันที่ 5 เมษายน ของทุกปี จึงคิดถึงบ้าน อยากกลับไปดูสภาพความเป็นอยู่ หรือธุรกิจต่างๆที่ลูกหลานได้สร้างไว้ เหตุนี้ ลูกหลานจึงทำการเซ่นไหว้เพื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษของตนกลับมายังบ้านที่เคยพักอาศัยอยู่ด้วยความห่วงหา โดยการจัดเตรียมอาหารต่างๆ เหมือนกับการไหว้ที่สุสาน แต่ไม่มีการจุดประทัด เผากระดาษ และโปรยสายรุ้ง อีกทั้งขั้นตอนการปฏิบัติไม่ได้มีความแตกต่างจากขั้นตอนที่สุสานแม้แต่น้อย เพียงแต่ย่อกระบวนการต่างๆ มาไว้ที่บ้านเท่านั้น ในปัจจุบันความเชื่อเหล่านี้ได้มิได้สูญหายไปโดยสิ้นเชิง แต่จะทำการในบางบ้านที่ยังคงความเชื่อไว้อย่างเคร่งครัดเท่านั้น หรือบางครอบครัวจะเลือกไหว้เพียงแห่งเดียว ไม่ไหว้ที่บ้าน ก็ไปไหว้ที่สุสาน เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองในสังคมปัจจุบัน อีกทั้งธุรกิจการงานที่มีความเร่งรีบ ทุกอย่างจึงจะต้องสะดวกรวดเร็ว บวกกับการส่งเสริมนโยบายจากรัฐบาลจีนที่อนุญาตให้แขวนวัสดุอุปกรณ์เครื่องเซ่นไหว้แทนการเผา เพื่อเป็นการป้องกันไฟไหม้ป่า และช่วยลดปัญหาโลกร้อนที่จะเกิดขึ้นตามมา จึงทำให้ในปัจจุบันก็เริ่มมีผู้คนออกไปไหว้ที่สุสานกันเป็นจำนวนน้อยเช่นกัน อีกทั้งข้อดีของการเซ่นไหว้ที่บ้านทำได้สะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องทนกับสภาพความร้อนที่ไม่เอื้ออำนวยจากดวงอาทิตย์เป็นต้น

“...การไหว้ที่บ้านก็แล้วแต่ครอบครัว บางบ้านก็ไหว้ทั้ง 2 ที่ บางบ้านก็เลือกเอาที่เดียว แต่คนจีนสมัยก่อนเชื่อกันว่า นานทีปีหนที่ท่านจะได้กลับมายังบ้าน ลูกหลานก็อันเชิญมาทานข้าวกันที่บ้าน มาดูความเป็นอยู่ แล้วก็ออกไปส่งท่านกลับสุสานตามเดิม...”

(เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...บ้านพี่นี้จะไหว้ที่สุสานอย่างเดียว จะไม่มีไหว้ที่บ้าน จริงๆมันก็มีนั่นแหละตามประเพณีเก่าที่อากงอาม่าเคยเล่าให้ฟัง แต่พี่ว่าสิ้นเปลือง ไหว้ที่สุสานเลยทีเดียวบ คนที่ไหว้ที่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นพวกที่มีธุรกิจ เขามีกำลังทรัพย์มาก แต่ไม่มีเวลา ไหว้ที่บ้านอย่างเดียวเลยสะดวกหน่อย ไม่ยุ่งยาก...”

(วิศรทิพย์ แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2558)

ภาพที่ 22 การประกอบพิธีกรรมที่บ้านในประเพณีเซ็งแม้ง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 5 เมษายน 2558

ภาพที่ 23 สิ่งของ อาหารเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีเซ็งแม้งที่บ้าน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 5 เมษายน 2558

ขั้นตอนประกอบพิธีกรรมที่สุสาน

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมวันเซ็งเม้งที่สุสาน ไม่ได้มีความแตกต่างมากนักกับขั้นตอนต่างๆที่ยึดถือกันมาในอดีต เว้นแต่จุดประสงค์ที่ต่างกันของการไหว้ในอดีตกับปัจจุบัน ในอดีตการไหว้ ก็เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญู มากกว่าการไหว้เพื่อขอโชคลาภดังเช่นในปัจจุบัน ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมขงจื้อที่เป็นกระแสหลักของวัฒนธรรมจีน อีกทั้งยังเกิดการผสมผสานกันระหว่าง 2 วัฒนธรรมไทยจีน เช่น การนิมนต์พระไทยพุทธมาสวดทำพิธีในวันเซ็งเม้ง การใช้สถาปัตยกรรมแบบศาสนาพุทธเก็บถ้ำกระดูกของบรรพบุรุษแทนการสร้างฮวงซุ้ยตามแบบความเชื่อจีนโบราณ เป็นต้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าขั้นตอนต่างๆที่สืบทอดกันมาของชาวจีน ไม่ได้สูญหาย อีกทั้งยังคงสามารถรักษาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น แต่ถึงกระนั้นความเชื่อต่างๆได้ถูกปรับเปลี่ยน ผสมผสานเพิ่มเติมให้เหมาะสมและเข้ากับบริบทแวดล้อมในสังคมปัจจุบันมากขึ้น จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้ง ณ สุสานบ้านพรุ พบว่าสามารถแบ่งลำดับขั้นตอนออกเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกสุดคือ การไหว้เจ้าที่ หรือที่ชาวไทยเชื้อสายจีนเรียกกันว่า เป๊ะกง (佰公) เปรียบเสมือนเป็นเจ้าที่ที่คอยปกป้องดูแลสุสานโดยภาพรวมทั้งหมด ต่อมาเป็นการไหว้เทพยดาผืนดิน หรือ “โถ้วตี้ซิ่ง” (เจ้าที่ผืนดินตรงหลุมฮวงซุ้ย) และลำดับขั้นสุดท้าย คือ ไหว้บรรพบุรุษที่หลุมฝังศพ ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนนี้ ของที่ใช้เซ่นไหว้ก็จะมีแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ดังนี้

- การไหว้เป๊ะกง (เจ้าที่) จะประกอบไปด้วย ของคาว ขนมไหว้ ผลไม้ เครื่องดื่ม รวมกระดาดเงิน-กระดาดทอง บางความเชื่อ อาจไหว้ด้วยขนมจันอับ ซึ่งเป็นขนมแห้งจีนแบบโบราณ มี 5 อย่าง ได้แก่ ถั่วตัด งาตัด ถั่วเคลือบน้ำตาล ฟักเชื่อมและข้าวพอง ซึ่งการไหว้เจ้าที่จะต้องจัดให้มีจำนวน 5 ที่ 5 อย่าง เพราะการไหว้เจ้าที่คือ การไหว้ธาตุทั้ง 5 ได้แก่ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุโลหะ และธาตุน้ำ เวลาจตุรูปไหว้ก็ต้องไหว้รูป 5 ดอกเช่นกัน ดังที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อความเชื่อข้างต้น บางครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะจะใช้ของไหว้แยกกับการไหว้บรรพบุรุษ แต่บางครอบครัวที่ฐานะยากจนถึงปากกลางเมื่อไหว้เป๊ะกงเสร็จสิ้น ก็จะเก็บกลับเพื่อนำไปไหว้ยังหลุมฝังศพบรรพบุรุษต่อไป โดยขั้นตอนเมื่อไปถึงยังสุสาน มีดังนี้ นำสิ่งของที่เตรียมไว้ วางไว้บริเวณที่วางข้างหน้าศาลเจ้าเป๊ะกงก่อน ในขั้นตอนนี้จะใช้รูปจำนวนทั้งหมด 7 ดอก จตุรูปทั้ง 7 ดอก จากนั้นไหว้เป๊ะกงด้วยรูป 5 ดอกให้เรียบร้อย ขั้นตอนนี้เป็นการบอกกล่าวของลูกหลาน เพื่อขอบคุณที่ช่วยดูแลพื้นที่ต่างๆของสุสานโดยภาพรวม อีกทั้งเป็นการบอกถึงการมาเซ่นไหว้ของลูกหลาน และยังคงไม่ละทิ้งหลุมฝังศพบรรพบุรุษของตน ส่วนรูปอีก 2 ดอกที่เหลือให้นำไปไหว้เจ้าประตูของศาลเจ้าเป๊ะกง เปรียบเสมือนการไหว้เพื่อขออนุญาตผ่านทาง แล้วปักรูปลงไปข้างประตู ข้างละ 1 ดอก เป็นอันเสร็จสิ้นขั้นตอนในส่วนนี้

ภาพที่ 24 สถานที่ไหว้แม่กง สุสานบ้านพรุ เมืองหาดใหญ่
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 3 เมษายน 2558

ภาพที่ 25 บริเวณด้านหน้าศาลเจ้าแม่กง สุสานบ้านพรุ เมืองหาดใหญ่
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 3 เมษายน 2558

- การไหว้เทพดาผืนดิน หรือการไหว้เทพประจำหลุมฝังศพบรรพบุรุษ สุสานของเทพดาประจำหลุมจะมีขนาดเล็กกว่าสุสานบรรพบุรุษมาก ตั้งอยู่บริเวณด้านข้างของหลุมฝังศพข้างใดข้างหนึ่ง หรืออยู่ทั้ง 2 ด้านในบางครอบครัว เนื่องจากเป็นชั้นเทพ จึงต้องจัดเตรียมของไหว้ให้

เหมือนกับการไหว้เป๊าะกง 5 อย่าง และรูปที่ใช้จุดต้องมีจำนวน 5 ดอกด้วยเช่นกัน การไหว้เทพยดามีจุดประสงค์เพื่อขอบคุณที่ช่วยดูแลหลุมฝังศพของบรรพบุรุษให้มีความสงบสุขตลอด 1 ปีที่ผ่านมา และขอให้ดูแลท่านไปเรื่อยๆในทุกๆปี เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมในส่วนนี้ให้นำรูปทั้ง 5 ดอก ปักลงไปบนพื้นดินหน้าสุสานเทพดาประจำหลุมศพของตน หรือบางครั้งอาจจะนำที่ปักรูปไปเอง โดยเฉพาะ หรือจะใช้เป็นปักเขียวที่หันทำเป็นที่ปักรูปแทนก็ได้

ภาพที่ 26 สุสานเทพดาประจำฮวงซู่ย
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 5 เมษายน 2558

- การไหว้บรรพบุรุษ เมื่อมาถึงในส่วนของสุสานบรรพบุรุษให้นำสิ่งของเช่นไหว้ และอาหารที่เตรียมมาจัดเรียงให้เรียบร้อยหน้าบริเวณกึ่งกลางพื้นพิธี ในระหว่างการช่วยกันจัดเตรียมสิ่งของต่างๆของญาติพี่น้อง ก็จะมีคนในครอบครัวบางคน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเด็กๆ ที่ทำหน้าที่นำเอาสายรุ้ง หรือธงหลายสีไปโปรยไว้บนเนินหลุมฝังศพในเวลาเดียวกัน เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการมาเคารพเช่นไหว้แล้วในปีนั้น จากนั้นเรียงลำดับการไหว้จากผู้ที่อาวุโสที่สุดในครอบครัว จนไปถึงคนที่เด็กที่สุดของตระกูล โดยการไหว้จะจุดรูปทั้งหมด 3 ดอก เนื่องจากการจุดรูป 3 ดอก เป็นการแสดงออกถึงความเป็นสิริมงคล ซึ่งหมายถึงเทพผู้บริสุทธิ์ของเงินทั้ง 3 องค์ ได้แก่ หยวนสื่อเทียนจุน หลิงเป่าเทียนจุน ไท่ซางเหล่าจุน และห้ามจุดรูปเป็นเลขคู่ เช่น 2 4 หรือ 6 เป็นต้น เพราะคำว่า คู่ (双 ชวง) ในภาษาจีน ฟ้องเสียงกับว่า (喪 ชวง) ซึ่งแปลว่า ตาย ตามความเชื่อของชาวจีน หลังจาก

นั้นให้รองจนกว่าธูปจะหมด จึงนำเครื่องเซ่นไหว้กระดาศที่เตรียมไว้ไปเผา แล้วเก็บของ เพื่อเตรียมจุดประทัด เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรม ซึ่งการจัดตำแหน่งอาหารที่ใช้ในการเซ่นไหว้ มีดังนี้

1. ชา เป็นสิ่งที่ทุกบ้านต้องมี และต้องวางไว้เป็นอันดับแรกสุด หรืออยู่ในสุดของตำแหน่งการวางอาหารเซ่นไหว้ต่างๆ เนื่องจากตามความเชื่อของชาวจีน เป็นปกติที่เมื่อมีแขกหรือญาติผู้ใหญ่มาเยี่ยมบ้าน ชาวจีนจะใช้ชาเป็นเครื่องแสดงถึงการเลี้ยงต้อนรับด้วยมิตรไมตรีจิตที่ดี
2. เหล้า ชาวจีนมีอุปนิสัยชอบการดื่มเหล้าเป็นชีวิตจิตใจ บางครั้งดื่มก่อนการรับประทานอาหาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของบรรพบุรุษแต่ละคน จึงวางไว้ถัดจากน้ำชา
3. ข้าวสวย จัดตามจำนวนบรรพบุรุษที่เซ่นไหว้
4. ของคาว ครอบครัวยี่มีฐานะยากจนถึงปานกลางจะใช้อาหาร 3 อย่าง หรือเรียกว่า ซาแซ (三牲) แต่ถ้าบางครอบครัวฐานะดี จะนิยมใช้อาหาร 5 อย่าง โหงวแซ (五牲)
5. ของหวาน หรือขนมไหว้ประเภทต่างๆ วางไว้ถัดลงมาจากของคาว
6. ผลไม้ และวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระดาศเงิน-กระดาศทอง ประทัด

การจัดวางในส่วนอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ซ้อน กระต่าย ก็ยึดตามหลักความสวยงาม โดยหันด้ามไปยังกระถางธูป เพื่ออำนวยการความสะดวก และเปรียบเสมือนท่านออกมาต้อนรับเครื่องเซ่นไหว้จริง การจัดเรียงอาหารเซ่นไหว้มีลำดับแบบแผนที่ปฏิบัติกันตามความเชื่อโดยทั่วไป จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า การจัดลำดับเครื่องเซ่นไหว้มีความสำคัญมากต่อประเพณีเซ็งเม้ง เนื่องจากการจัดลำดับผิด อาจทำให้วิญญาณบรรพบุรุษไม่ได้รับความสะดวกสบายที่ดีพอ จนส่งกระทบมาถึงลูกหลาน ธุรกิจการค้าเกิดความขัดข้อง ไม่เป็นไปอย่างสมใจหวัง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...เคยจัดผิดนะ และรู้สึกว่ามันทั้งปีทำมาค้าขายอะไรก็ไม่ขึ้น
 กำไรก็ไม่ค่อยมี ดวงขัดกันตลอด เหมือนปีที่แล้วเนี่ย พี่ฝันเห็นเลขเด็ดนะ
 แต่ไม่รู้อะไรจิตใจไม่ให้พี่ซื้อ ก็สุดท้ายมันก็ออกเลขที่พี่ฝัน ดูลิ ขวดยี่ละ
 ...”

(วิศรทิพย์ แซ่จีน, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2558)

การนำเครื่องเซ่นไหว้ไปใช้หลังเสร็จพิธี

ประเพณีเซ็งเม้งถือเป็นวันรวมญาติของประเพณีจีนที่สำคัญ เหล่าเครือญาติที่มา
 รวมตัวกันในประเพณีนี้ ล้วนเป็นการพบปะสังสรรค์ และกินเลี้ยงกันหลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมทั้งหมด
 เพื่อถามไถ่สารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างสายสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวและเหล่า
 เครือญาติ แต่เนื่องจากผลกระทบจากการเข้ามาของกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้สังคมใน
 ปัจจุบันกลายเป็นสังคมที่เร่งรีบ มีเวลาเป็นตัวแปรสำคัญในการดำเนินกิจกรรมประจำวัน ทั้งยังส่งผลให้
 บทบาทความสัมพันธ์ทางเครือญาติลดน้อยลงไป เนื่องมาจากเหตุผลทางด้านหน้าที่การงานหรือธุรกิจ
 ที่รัดตัว ที่เห็นตัวเงินสำคัญกว่าประเพณีที่สืบทอดกันมา ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ
 ที่เห็นตัววัตถุอย่างเช่น เงิน สำคัญกว่าประเพณีที่สืบทอดกันมา ด้วยเหตุนี้การนำสิ่งของเครื่องเซ่นไหว้
 ต่างๆ ไปใช้หลังจากการประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้ง จึงมีความแตกต่างออกไปจากในอดีต จากการลง
 พื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า หลังเสร็จสิ้นพิธีกรรมโดยสมบูรณ์แล้ว อาหารเซ่นไหว้ต่างๆที่ใช้ในพิธีจะถูก

นำไปบริจาคให้กับคนงานที่อยู่ ณ พื้นที่บริเวณสุสานรับประทาน หรือบางครอบครัวก็นำไปเททิ้ง แทนการนั่งล้อมวงเพื่อรับประทานอาหารกันของคนในครอบครัวเฉกเช่นในอดีต เหล่านี้ล้วนส่งผลให้ความสนิทชิดเชื้อของเหล่าเครือญาติเจือจางลงไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...พอเสร็จพิธี ในปัจจุบันส่วนใหญ่แล้ว เขาก็เอามาให้คนงาน คนดูแลสุสาน คนละนิดคนละหน่อย เดียวก็หมด ถึงบางครอบครัวก็เททิ้งแล้วก็กลับ...”

(มนัส เขียวแก้ว, สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2558)

“...สมัยนี้ไม่ค่อยมีใครมานั่งกินอาหารกันแล้ว เขาแซบหลบ (รีบกลับ) กันไปทำงาน ต่างคนก็มีธุรกิจของตัวเองกันทั้งนั้น...”

(เอนามสมมุติ, สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2558)

คุณค่าที่มีต่อสังคมของประเพณีเชียงใหม่

การศึกษาเรื่อง “ประเพณีเชียงใหม่: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองขนาดใหญ่” ในบทนี้จะกล่าวถึงคุณค่าต่อสังคมของประเพณีเชียงใหม่ กล่าวคือประเพณีเชียงใหม่ได้ให้ประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมในปัจจุบันอย่างไร ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในงานวิจัยได้ง่ายขึ้น ผู้วิจัยจึงมุ่งเสนอคุณค่าของประเพณีเชียงใหม่ ดังต่อไปนี้

- 1.คุณค่าด้านเศรษฐกิจของประเพณีเชียงใหม่ที่มีต่อสังคมเมืองขนาดใหญ่
- 2.คุณค่าด้านวัฒนธรรมของประเพณีเชียงใหม่ที่มีต่อสังคมเมืองขนาดใหญ่
- 3.คุณค่าด้านศาสนาและจริยธรรมของประเพณีเชียงใหม่ที่มีต่อสังคมเมืองขนาดใหญ่

คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

ประเพณีเชียงใหม่ในพื้นที่เมืองขนาดใหญ่ มีส่วนช่วยกระตุ้นระบบเศรษฐกิจในหลายประการ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ประเพณีเชียงใหม่ได้ให้คุณค่าต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

การเพิ่มรายได้แก่กลุ่มธุรกิจร้านค้า

ประเพณีเชียงใหม่มีส่วนสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองขนาดใหญ่ พ่อค้าแม่ค้ามีรายได้เพิ่ม การประกอบพิธีกรรมเชียงใหม่ในครั้งหนึ่งๆ ผู้ประกอบพิธีจำเป็นต้องออกไปจับจ่ายซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบในพิธี โดยเฉพาะอุปกรณ์ สิ่งของเครื่องเช่น ไห้ว อาทิ หมู เป็ด ไก่ ผลไม้มงคลต่างๆ รวมไปถึงสิ่งของจำพวก สายรุ้ง ประทัด กระจาดเงินกระจาดทอง เป็นต้น ค่าใช้จ่ายแต่ละครั้ง ขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละครอบครัว โดยเฉพาะแล้วมีตั้งแต่สองพันบาท ห้าพันบาท จนกระทั่งหนึ่งหมื่นบาทสำหรับครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ บางครอบครัวมีการสั่งซื้อกันตั้งแต่ยังไม่ถึงวันพิธี เพราะกลัวว่าวัตถุดิบและอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆจะขาดตลาด จากการลงพื้นที่ภาคสนาม และได้สอบถามจากคุณนายสมพร สิริโพรานานนท์ ซึ่งเป็นประธานของการค้าไทยในอำเภอหาดใหญ่ พบว่า ประเพณีเชียงใหม่หาดใหญ่แต่ละปีส่งผลให้ร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องเช่นไห้วจำหน่ายสินค้าได้มากกว่าช่วงปกติพอสมควร ส่วนใหญ่ร้อยละ 21.4 มียอดจำหน่ายสินค้าในช่วงประเพณีเชียงใหม่สูงกว่ายอดจำหน่ายสินค้าช่วงปกติประมาณร้อยละ 50 รองลงมาคือร้อยละ 14.3 ที่เห็นว่ายอดจำหน่ายสินค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 แต่เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่ายอดจำหน่ายเครื่องเช่นไห้วของร้านค้าในช่วงเทศกาลเชียงใหม่เพิ่มขึ้นกว่าช่วงปกติเฉลี่ยประมาณร้อยละ 30 ดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ขยายตัว แม้สินค้าบางอย่างปรับราคาสูงขึ้นในช่วงวันประเพณี แต่ไม่ได้สร้างปัญหาสำหรับลูกหลานไทยเชื้อสายจีนที่ศรัทธาต่อประเพณีนี้ นัก มีเงินหมุนเวียน และรายได้จากการซื้อขายระหว่างพ่อค้ารายใหญ่สู่รายย่อย รวมถึงกลุ่มผู้ให้บริการต่างๆ เช่น คนรับจ้างทำความสะอาดฮวงซุ้ย รับผิดชอบอาหาร กางเต็นท์สุสานบรรพบุรุษ รับแขกคนไปประกอบพิธีที่สุสาน เมื่อความต้องการซื้อสินค้าหรือรับบริการมีจำนวนมาก ความต้องการขายและให้บริการมีจำนวนมากเช่นกัน ทำให้เงินสะพัดส่งผลต่อเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ ดังคำสัมภาษณ์

“...ครับ มีแน่นอน เพราะก่อนที่จะไปทำพิธีเซ็งเม้งได้ มันจะต้องมีการออกไปซื้อของ ซื้อข้าว ซื้ออาหาร กระดาษเงินกระดาษทอง และอีกเยอะแยะเลย ตรงนี้ น่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของเศรษฐกิจด้วย...”

(ติณณ์ จีระประภัทร์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...ปริมาณการเช่าเต็นท์เพิ่มขึ้นทุกปีครับ คนเขาเริ่มนิยมกันมากขึ้น ก็อย่างว่าแดดเมืองไทยร้อนขึ้นทุกวัน บางครอบครัวก็เช่าครึ่งวันบ้าง เต็มวันบ้าง เช่า 2 วันก็มีสำหรับครอบครัวมีเงินหน่อย อย่างปีนี้เพิ่มจากปีที่แล้วเท่าตัวเลย ก็ดีครับ ทำให้เศรษฐกิจเมืองหาดใหญ่คึกคักดี ผมก็ได้กำไรเพิ่มขึ้นด้วย...”

(มนัส เขียวแก้ว, สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2558)

“...การทำความสะอาดฮวงซุ้ย จริงๆแล้ว ราคามันขึ้นอยู่กับแต่ละบ้านแต่ละครอบครัวจะตกลงกันอย่างไร แต่ส่วนใหญ่ก็เริ่มตั้งแต่ 1000 บาท ต่อ 1 หลุม แต่ถ้าบางครอบครัวหลุมใหญ่หน่อย ราคาก็จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ ตามตกลง...”

(ฐิตียาพร แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2559)

ภาพที่ 27 ตัวแทนกลุ่มคนงานดูแลสุสาน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้ช่วยวิจัย 28 มิถุนายน 2558

การเพิ่มรายได้แก่กลุ่มธุรกิจด้านงานบริการ

การเดินทางมายังเมืองหาดใหญ่ของคนจำนวนมากเป็นอีกหนึ่งที่ช่วยให้เศรษฐกิจกระเตื้องขึ้น ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลถึงวันเซ็งเม้งจะกลับบ้านเกิดเมืองนอน นอกจากมาร่วมพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษของตนแล้วยังถือโอกาสได้มาพบปะสังสรรค์ การรวมตัวในหมู่ญาติพี่น้องนำมาซึ่งการ

ห้องเที่ยวและพักผ่อน ทำให้ร้านค้าและบริการต่างๆได้รับผลประโยชน์ไปโดยปริยาย อาทิ โรงแรมหรือที่พักมีรายได้เพิ่ม เนื่องจากบางครอบครัวที่มีจำนวนญาติพี่น้องมาก ไม่สามารถพักอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันได้อย่างเพียงพอ จำเป็นต้องหาที่พักเสริมสำหรับญาติพี่น้องของตน จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พูดคุยสัมภาษณ์คุณจิรวดี พรหมดำ ผู้จัดการโรงแรม Red Planet ทำให้ทราบข้อมูลว่า ยอดการสำรองห้องพักล่วงหน้ามีประมาณ 95% จากช่วงเวลาปกติ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายหรือจัดโปรโมชั่นราคาพิเศษใดๆก็ตาม ยิ่งไปกว่านั้นยอดจองห้องพักในหาดใหญ่ช่วงประเพณีเชียงใหม่ปี 2559 ถือว่าเพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วประมาณ 30% อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆทุกปีเมื่อถึงช่วงเทศกาล ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าประเพณีเชียงใหม่มีส่วนช่วยทำให้ยอดการจองห้องพักสูงขึ้นอย่างมีนัยยะ และยังเป็นการเพิ่มกำไรให้แก่กลุ่มธุรกิจด้านงานบริการอย่างเช่นโรงแรมอีกด้วย

“...ยอดการจองในช่วงเชียงใหม่เพิ่มขึ้น 30% จากปีที่ผ่านมา ทุกโรงแรมในหาดใหญ่เป็นเหมือนกันหมด คือมันจะไปในสโลว์เดียวกัน อย่างของโรงแรมเรด เพลนเน็ตเอง ยอดจองเกือบเต็มแล้ว ประมาณ 95% อีก 5% เหลือไว้ให้ลูกค้าเวิร์คอิน...”

(จิรวดี พรหมดำ, สัมภาษณ์ 26 มีนาคม 2559)

“...ยอดการจองห้องพักในช่วงเทศกาลเชียงใหม่สูงกว่าปกติ ห้องจะเต็มหมด และมีโอกาสเพิ่มสูงขึ้นทุกๆปี บางที่ห้องเต็มตั้งแต่ 2 เดือนแรก ก่อนวันเชียงใหม่ ถ้าแขกไม่โทรมาสำรองห้องพักไว้แต่เนิ่นๆ ก็จะไม่มีความว่างให้...”

(สุรารักษ์ ปลื้มประสงค์, สัมภาษณ์ 26 มีนาคม 2559)

“...ก็มีนะ ญาติพี่น้องที่เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน เวลาเชียงใหม่ทีก็จะไปพักอยู่ตามโรงแรม เพื่อความสะดวกสบาย เพราะที่บ้านมันจุกคนไม่พอ ก็อย่างว่าครอบครัวคนจีนเป็นครอบครัวใหญ่อยู่แล้วด้วย...”

(หวัง จิน ชิน, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2559)

นอกจากโรงแรมและที่พักที่ได้รับผลประโยชน์จากช่วงเทศกาลประเพณีเชียงใหม่ ยังมีธุรกิจด้านงานบริการที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น ธุรกิจสปา ร้านนวดแผนไทยโบราณ ร้านนวดฝ่าเท้า เป็นต้น ต่างได้รับผลกำไรจากผู้คนที่กลับมาไหว้บรรพบุรุษในช่วงประเพณีวันเชียงใหม่ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ของผู้วิจัย ทำให้พบว่า ลูกค้าที่มาใช้บริการในช่วงประเพณีเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนที่กลับบ้านมาเพื่อเข้าร่วมในวันทำพิธีเชียงใหม่ อันเนื่องมาจากความเหน็ดเหนื่อยจากการประกอบพิธีกรรมเชียงใหม่มาตลอดทั้งวัน คนกลุ่มนี้จึงเลือกที่จะมาเข้ารับบริการนวด เพื่อผ่อนคลายจากความเมื่อยล้าต่างๆ จึงส่งผลให้ธุรกิจด้านสปา และร้านนวดต่างๆ ได้รับผลกำไรมากขึ้นจากวันปกติทั่วไป เหล่านี้ล้วนส่งผลดีต่อภาคเศรษฐกิจในสังคมเมืองหาดใหญ่ทั้งสิ้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“...ลูกค้าที่มาใช้บริการนวดฝ่าเท้าส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีน กำไรก็ได้มาจากลูกค้ากลุ่มนี้แหละมากที่สุด ยิ่งช่วงเทศกาลเซ็งเม้งนะ ไม่ต้องพูดถึง ลูกค้าแน่นตลอด...”

(สุรารักษ์ ปลื้มประสงค์, สัมภาษณ์ 26 มีนาคม 2559)

“...อ้อคะ พี่จะใช้บริการพวกร้านสปาเป็นประจำ หลังจากเสร็จทุกอย่าง เพราะว่าเราเหนื่อยจากการทำพิธีเช่นไหว้มาทั้งวัน ไข่ม้อย เราก็อยากหาความสบายให้กับตัวเองบ้าง บางทีพี่ก็พาญาติๆ พี่ไปด้วยนะ ถือเป็นการมาพักผ่อนไปในตัว...”

(โสธยา นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2559)

ประเพณีเซ็งเม้ง ไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังส่งผลดีถึงภาคการท่องเที่ยวและการค้าเป็นอย่างยิ่ง ทำให้มีเงินสะพัดเข้าสู่ระบบและหมุนเวียนออกสู่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการกลับมาของญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลบ้านเกิดเมืองนอนในครั้งหนึ่งๆ จุดประสงค์หลักแล้วก็เพื่อการเซ่นไหว้บรรพบุรุษของตน รองลงมาถือเป็นการมาท่องเที่ยวและพักผ่อนไปในตัว จึงทำให้ร้านค้าและบริการต่างๆ ได้รับผลประโยชน์มากมายจากงานประเพณีนี้ไปโดยปริยาย อาทิ การบริการรถรับเหมาคนไปประกอบพิธีที่สุสาน การบริการรถแท็กซี่เพื่อนักท่องเที่ยว การบริการรถบรรทุกสินค้า ยิ่งไปกว่านั้นจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่าภัตตาคารและร้านอาหารต่างๆ ในช่วงวันประเพณีเซ็งเม้งต่างมียอดการสำรองโต๊ะที่นั่งมากกว่าปกติ เนื่องจากชาวจีนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน นิยมออกมาสังสรรค์ พบปะ พูดคุย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องกันที่ภัตตาคารและร้านอาหารต่างๆ มากขึ้น เป็นการเพิ่มผลกำไรให้กับผู้ประกอบการ อีกทั้งยังเป็นการกระจายเงินหมุนเวียนออกสู่มือประชาชน เป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่ง หรือแม้แต่ร้านค้าขายของโชห่วยที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้ก็ได้รับประโยชน์จากการขายสินค้าบริโภค อุปโภคด้วย เมื่อพิธีกรรมเซ็งเม้งเสร็จสิ้นลงบางครั้งครอบครัวรวมหมู่ญาติออกไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ แม้ค่ารายย่อยตามสถานที่ท่องเที่ยวก็ได้รับผลพลอยด้วย ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ขายดีมาก ช่วงเซ็งเม้งจะขายดีเป็นเทน้ำเทท่าเลย นี่ทำให้พี่มีกำไรเพิ่มขึ้นด้วยนะ...”

(เอ นามสมมุติ, สัมภาษณ์ 23 ธันวาคม 2558)

“...ช่วงเซ็งเม้งนี้จะขายดีเป็นเทน้ำเทท่าเลยนะ โต๊ะเต็มตลอด เพราะคนจีนเขาจะมารวมตัวกันเยอะ บางทีมากันเป็นครอบครัวใหญ่ 10-20 คนก็มี...”

(ไชว เทียน ชิว, สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2558)

“...ส่วนมากญาติพี่น้องของครอบครัวที่จะไปบปะสังสรรค์กันที่
ร้านอาหาร แต่ต้องจองคิวล่วงหน้า เพราะช่วงเชียงใหม่ คนจะเยอะมากทุก
ร้าน ถ้าไม่จองไว้ก่อน โต๊ะมันจะเต็ม...”

(ประเสริฐ แซ่ชิน, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

ภาพที่ 28 แม่ค้าขายไอศกรีมรถซาเล้งที่ได้กำไรจากประเพณีเชียงใหม่
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 9 มกราคม 2559

นอกจากนี้ประเพณีเชียงใหม่ยังมีส่วนทำให้สถานบันเทิงในเมืองหาดใหญ่เกิดความคึกคักมากขึ้น เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่หลังไหลกลับมากราบไหว้บรรพบุรุษในช่วงประเพณีวันเชียงใหม่แล้ว ยังเป็นการมาท่องเที่ยวรวมญาติกับพี่น้องอีกด้วย จากการลงพื้นที่พูดคุยกับกลุ่มคนขับรถรับจ้างตุ๊กตุ๊กในย่านลีการ์เดิน ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงประเพณีวันเชียงใหม่มีส่วนช่วยทำกำไรจากการวิ่งรับ-ส่งผู้โดยสารต่อรอบเพิ่มมากขึ้น ซึ่งกำไรส่วนใหญ่จะมาจากนักท่องเที่ยวชาวจีนที่กลับบ้านมาประกอบพิธีกรรม อีกทั้งครอบครัวชาวจีนที่มากันเป็นครอบครัวใหญ่จากต่างจังหวัด จะเลือกใช้บริการเช่ารถเพื่อความสะดวกในการท่องเที่ยวช่วงวันเชียงใหม่ ซึ่งค่าบริการตรวๆ 1000 บาทต่อวัน ถ้าอยู่ในรัศมีพื้นที่ 30 กิโลเมตร ทางบริษัทจะมีบริการส่งรถให้ฟรีไม่คิดค่าธรรมเนียม นอกจากนี้คนขับรถตุ๊กตุ๊กยังเล่าให้ผู้วิจัยฟังเพิ่มเติมอีกว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะชอบไปท่องเที่ยวพักผ่อนตามสถานบันเทิงต่างๆของเมืองหาดใหญ่ อาทิ ฟังเลดี้ โซตส์ผับ เป็นต้น เพราะหาดใหญ่ได้ชื่อว่าเป็นสวรรค์แห่งการท่องเที่ยวยามราตรี เหล่านี้ล้วนส่งผลดีต่อภาคการท่องเที่ยวของเมืองหาดใหญ่อันจะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจากเทศกาลประเพณีเชียงใหม่ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...แขกช่วงนั้นจะเยอะมาก คนจีนทั้งนั้น ที่ได้กำไรเยอะๆก็ได้จาก คนพวกนี้แหละ เพราะส่วนมากเราจะคิดราคาเหมาหนักท่องเที่ยว ยิ่งง เขาก็ต้องไป บางรอบวิ่งรถกันแทบไม่ทัน...”

(นายประเสริฐ ม่วงจันทร์, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2559)

“...ก็แล้วแต่ว่าเขาจะไปที่ไหน แต่จากประสบการณ์ที่วิ่งรถมา เขา จะชอบไปตามพวกสถานบันเทิงต่างๆในหาดใหญ่ ยิ่งระแวกแถวเขต8 นี้ เยอะเลย บางทีที่วิ่งรถไปรับไปส่งแขกเกือบทั้งคืน...”

(นายท่อน เฉลิมวงศ์, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2559)

ประเพณีเซ็งเม้ง เป็นเรื่องของพิธีกรรม ความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณ บรรพบุรุษในตระกูล ซึ่งผูกติดกับดวงชะตาของลูกหลาน บางครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะทางการเงิน ดีจะทำการจ้างซินแส ซึ่งอัตราการว่าจ้างในแต่ละครั้ง ขึ้นอยู่กับตามตกลงของแต่ละตระกูล ไม่มี ราคากลางที่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 5000 ถึงไปจนหลักแสนสำหรับบางตระกูล ทั้งนี้เพื่อมา ตรวจสอบความเรียบร้อยของสุสานในแต่ละปี เนื่องจากชะตาชีวิตของลูกหลานที่ผูกติดกับวิญญาณ บรรพบุรุษ จะเปลี่ยนไปเรื่อยๆตามช่วงเวลา หรือช่วงวัยของชีวิต เช่น ควรมีการปรับปรุงหรือ เพิ่มเติมในส่วนใดของสุสานเพื่อให้เกื้อหนุนต่อดวงชะตาของคนในตระกูล ทำให้ทำมาค้าขึ้น สุขภาพ ร่างกายดี เป็นต้น บางครอบครัวที่มีกิจการใหญ่โต จะมีซินแสประจำตระกูลเพื่อช่วยเหลือในเรื่อง เหล่านี้ เห็นได้ว่าประเพณีเซ็งเม้งยังคงเป็นส่วนสำคัญในการกระจายรายได้ในระบบเศรษฐกิจ และ หมุนเวียนเงินเข้าสู่มือประชาชน อันจะทำให้เศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ดีขึ้น

“...จริงๆ ก็มีบางครอบครัวที่เขาใช้ซินแสมาดูให้สุสานทุกปี อย่าง คนข้างบ้านเนี่ย จะมีซินแสประจำตระกูล คนพวกนี้ส่วนใหญ่จะมีกิจการ ส่วนตัวกันทั้งนั้น...”

(จันทิมา โลหะกิจไพบูลย์, สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2558)

“...ค่ะ สำหรับตระกูลพีณะ จะจ้างซินแสมาดูทุกปี ครั้งหนึ่งก็ ประมาณ 5000 บาท นี่สำหรับครอบครัวพีณะ ทั้งหมดก็เพื่อความสบาย ใจของลูกหลานเองด้วย และเพื่อดูว่าบรรพบุรุษอยู่ดีกินดี เพราะมันจะ ส่งผลมาถึงคนในตระกูล...”

(วนิดา ธีรศานต์วงศ์, สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2558)

การกระจายรายได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ

ภายใต้สภาวะเศรษฐกิจซบเซาปัจจุบัน ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ โดยเฉพาะ ยางพารา การจัดประเพณีเซ็งเม้งมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ภาคเศรษฐกิจในหาดใหญ่มีสถานะที่ดีขึ้น เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมต้องมีค่าใช้จ่ายไม่มากนักน้อย ขึ้นอยู่กับระดับฐานะของแต่ละครอบครัว นั้นๆ เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของสังคมเกิดความคล่องตัว ทำให้ผู้คนมีรายได้

และกำไรที่เพิ่มมากขึ้นจากการขายสินค้า อาหารและบริการต่างๆ เพื่อมาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง จึงเห็นว่าภาวะปัญหานี้ประเพณีเชิงเม้งเหล่าพ่อค้าแม่ยังได้ประโยชน์ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...เดี๋ยวนี้ เศรษฐกิจหดใหญ่ไม่ค่อยดีนะ ก็มีเชิงเม้งนี้แหละที่ทำให้พี่ชายของออกตลาดได้บ้าง..”

(มยุรฉัตร สุขจำนง, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...ของก็ขายออกได้เรื่อยๆ ไม่มากนัก จะมาขายดีก็ช่วงเชิงเม้งนี้แหละ น้อง นี้พี่ยังคิดอยู่เลยว่า ถ้าไม่มีเชิงเม้ง ร้านพี่จะได้กำไรไปเปล่า เพราะของที่พี่ขายก็เป็นพวกเครื่องสังฆภัณฑ์ที่ใช้ทำพิธีทั้งนั้น...”

(อภิษฎา เตชะวันโตชาญเดช, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2559)

ภาพที่ 29 สภาพการออกไปจับจ่ายใช้สอยก่อนวันเชิงเม้ง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 28 มิถุนายน 2558

ภาพที่ 30 ร้านขายวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีวันแข่งเม้ง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 11 พฤษภาคม 2559

การหยุดทำงานในประเพณีวันแข่งเม้ง ยังเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่เจริญเติบโตขึ้น เป็นการกระจายรายได้ ก่อให้เกิดเงินสะพัดเข้าสู่ในระบบเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าประเพณีแข่งเม้งไม่ได้เป็นวันหยุดราชการตามปฏิทินไทย จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ คุณสมมาตร จุลิกพงศ์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการหอการค้าไทย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า เจ้าของกิจการ ผู้ประกอบการร้านค้าต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในเมืองหาดใหญ่ ส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นคนที่มีเชื้อสายจีนทั้งสิ้น เมื่อถึงวันแข่งเม้งจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เจ้าของกิจการร้านค้าต่างๆ ต้องปิดร้านเพื่อกลับไปเช่นไหว้บรรพบุรุษตามประเพณีความเชื่อของตน ซึ่งการปิดให้ช่วงแข่งเม้ง ก็ขึ้นอยู่กับเจ้าของร้านต่างๆ บางร้านค้าให้หยุดได้ถึง 4 ถึง 5 วัน จนถึงหนึ่งอาทิตย์ก็มี ทำให้ลูกน้องที่ไม่ได้มีเชื้อสายจีนได้รับวันหยุด และออกไปจับจ่ายใช้สอย ซื้อสินค้าและบริการต่างๆ เนื่องจากการประกาศหยุดประเพณีแข่งเม้งของนายจ้างไปโดยปริยาย เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจทางอ้อมในอีกรูปแบบหนึ่ง เพราะจุดประสงค์หลักของการหยุดในประเพณีแข่งเม้ง นอกจากการหยุดเพื่อการรวมตัวของญาติพี่น้องแล้ว ยังเป็นการหยุดเพื่อการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอีกด้วย

“...ก็ปิดหมด ร้านที่พี่ทำงานอยู่ก็หยุดให้ เพราะนายจ้างเป็นคนจีน
พี่เลยได้ผลพลอยได้ไปด้วย...”

(นาถพงศ์ วรศักดิ์ยานันต์, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2558)

“...ใช่ ปิดครับ ผมต้องกลับไปประกอบพิธีตามความเชื่อ เลยปิดร้าน แล้วให้ลูกน้องผมหยุดด้วย เพื่อให้เขาออกไปเที่ยว ออกไปใช้เงิน เพราะเราก็กงานกันหนักกันมาทั้งปีแล้ว อยากให้ไปพักผ่อนกัน...”

(โช รติเลิศกุล, สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2558)

“...การปิดทำการของผู้ประกอบการในวันเซ็งเม้งก็มีส่วนทำให้เศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ดีขึ้น เพราะเมื่อนายจ้างหยุด ลูกจ้างที่เป็นจีนก็กลับไปทำพิธีของเขา ส่วนลูกจ้างที่เป็นไทยก็ได้วันหยุดให้ออกไปท่องเที่ยว ไม่ก็ออกไปใช้จ่ายซื้อสิ่งของต่างๆ เนี่ยมันก็เกี่ยวเนื่องกันกับระบบเศรษฐกิจทั้งนั้น...”

(สมมาตร จุติกพงศ์, สัมภาษณ์ 29 มีนาคม 2558)

ภาพที่ 31 คณะกรรมการหอการค้าไทย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ที่มา: ถ่ายโดยผู้ช่วยวิจัย 11 พฤษภาคม 2559

คุณค่าด้านวัฒนธรรม

คุณค่าของประเพณีเซ็งเม้งทางด้านวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองหาดใหญ่ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ประเพณีเซ็งเม้งให้คุณค่าทางสังคมด้านวัฒนธรรม ดังนี้

การดำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีน

สังคมเมืองหาดใหญ่มีสิ่งสะท้อนถึงการดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นจีนมากมาย ประเพณีเซ็งเม้งเป็นอีกหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความมีอยู่ และความเข้มแข็งของอัตลักษณ์จีน ดังเห็นได้

จาก ความเชื่อในด้านต่างๆที่ยังคงอยู่ อาทิ ด้านอาหารที่ยังคงยึดหลักเบญจธาตุในการจัดจำนวนของไหว้ และใช้อาหารตามแบบฉบับดั้งเดิม อีกทั้งยังคงให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องขอเวลาในการไปประกอบพิธีกรรมที่สุสาน นอกจากนั้นรูปปูนปั้นเทพเจ้าเงินต่างๆที่ ภาพหรือวัตถุมงคลมงคลเงินที่มีนัยความหมาย นอกจากใช้ประกอบพิธีกรรมเชิงเม้ง ยังปรากฏที่สุสาน ป้ายหลุมฝังศพสุสานประกอบไปด้วย ภูมิลำเนาของผู้ตาย วันเดือนปีที่ตั้งฮวงซุ้ย ชื่อแซ่ของผู้ตาย ซึ่งบางสุสานเขียนโดยเรียงจากขวาไปซ้ายตามวิธีการเขียนแบบจีนโบราณ อีกทั้งมีการแกะสลักลวดลายมงคลตามความเชื่อ อาทิ ลายสวัสดิกะ เปรียบดั่งจิตใจที่เต็มไปด้วยธรรมะอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ลายธรรมจักร เปรียบดั่งมือที่กำลังหมุนกงล้อแห่งธรรมเพื่อช่วยมนุษย์โลกให้หลุดพ้น ลายดอกบัว เปรียบดั่งลิ้นหรือริมฝีปากที่สอนให้มนุษย์เป็นผู้ที่รู้และเบิกบาน ลายปลาคู่ เปรียบดั่งดวงตาแห่งธรรม ที่อยู่เหนือยุคสมัย ลายหอยสังข์ เปรียบดั่งเสียงที่ประกาศธรรมได้อย่างกว้างไกล ลายฉัตร เปรียบดั่งศรัทธา ซึ่งฉัตรในสมัยโบราณมีความหมายถึงเครื่องป้องกันภัยอันตรายและสิ่งชั่วร้าย ลายคนโทน้ำ เปรียบดั่งคำสอนที่นำพาเสียงธรรมะและคำสั่งสอน ลายธงชัย เปรียบดั่งพระโพธิญาณและอริยสัจสี่ที่ตรัสรู้ที่สูงสุดเหนือสิ่งอื่นใด มีการดูฤกษ์ดูยามหรือการตั้งทิศทางสุสานตามแบบฮวงจุ้ยในการฝังศพบรรพบุรุษเพื่อให้เกิดผลดีต่อลูกหลานและวิญญาณบรรพบุรุษ เป็นต้น เหล่านี้สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นจีนตั้งแต่เรื่องของความเชื่อ ภาษา ไปจนถึงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ จึงนับได้ว่าเซ็งเม้งคือประเพณีที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชาวจีน ความเป็นเชื้อสายจีนอยู่ที่การรู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมของตน อันนำไปสู่คนเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่ ภาคภูมิใจ และตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นลูกหลานชาวจีน ดังคำสัมภาษณ์

“...ทุกบ้านเขารู้จักเซ็งเม้งกันทั้งนั้น ถ้าลูกหลานจีนคนไหน ไม่รู้จัก ประเพณีเซ็งเม้ง ก็จะต้องไม่ใช่ลูกหลานจีนอย่างแท้จริง...”

(คชา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...เซ็งเม้งคือประเพณีที่ลูกหลานจีนควรให้ความสำคัญมากๆ มันแสดงถึงว่าคุณมีสายเลือดเป็นจีนแท้ เพราะทุกอย่างที่เป็นจีนได้ถูกรวมมาอยู่ในประเพณีเซ็งเม้งหมดแล้ว ถึงคุณจะไปเกิดในตระกูลจีนแต่ไม่ปฏิบัติเซ็งเม้งคุณก็เป็นได้แค่จีนแดง...”

(อัจฉรา แซ่ลี, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2558)

ภาพที่ 32 การดำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีนไว้บนป้ายสุสานเซ็งแม้ง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 10 มิถุนายน 2558

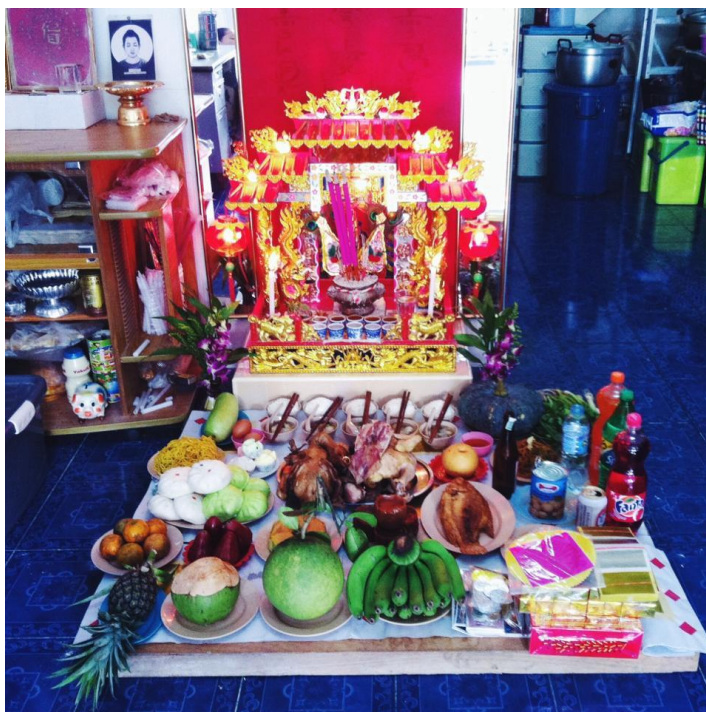
ยิ่งไปกว่านั้นบทบาทของโรงเรียนศรีนคร ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายใต้ความร่วมมือของกลุ่มสมาคมจีนขนาดใหญ่ 5 สมาคมในการบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีน และสอดแทรกวิชาวัฒนธรรมประเพณีจีนเข้าไปในหลักสูตร อีกทั้งการรวมกลุ่มประจำปีของสมาคมฯ ในเมืองขนาดใหญ่ เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมจีน นอกจากนั้นจุดประสงค์ของการรวมกลุ่มพบปะสังสรรค์ของคนเชื้อสายจีนกลุ่มภาษาต่างๆ ก็เพื่อจัดประชุมงานประจำปี ซึ่งเป็นกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่ทำความดีเหมือนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่ทำกันทั่วไป แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งไปแล้วหลายบทบาทสะท้อนถึงการพยายามรักษาลักษณะเฉพาะของตนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคระบบทุนนิยม จึงเห็นได้ว่าความพยายามดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากประเพณีเซ็งแม้งของชาวไทยเชื้อสายจีน ปัจจุบันยังมีอยู่สูง อีกทั้งอาหารเครื่องเซ่นไหว้ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมถึงแม้ว่าจะมีสิ่งของทันสมัยเข้ามาเพิ่มเติม แต่ชาวจีนยังคงรักษาสิ่งดั้งเดิม ควบคู่ไปกับการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาผสมผสาน แม้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคม ปัจจัยหนึ่งเกิดจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ และโลกาภิวัตน์ การหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างๆ ที่เพิ่มขึ้น การเรียนรู้วิธีทางวิทยาศาสตร์ และการพัฒนาศักยภาพทางด้านเทคโนโลยี ทำให้คนรุ่นใหม่มีกระบวนการความคิดที่เกิดจากการเรียนรู้จริง และสมเหตุสมผลในการนำมาอธิบายประเพณีความเชื่อต่างๆ รวมถึงระบบทุนนิยม สังคมแบบบริโภคนิยมส่งผลต่อสินค้า บ้านและที่ดินราคาสูงขึ้น แต่กระนั้นความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ได้ทำให้ประเพณีเซ็งแม้งสูญหายไปเสียทีเดียว ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีอันเก่าแก่ ซึ่งสืบทอดอัตลักษณ์มายาวนาน ร่วมกันอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่ตราบนานรุ่นลูกรุ่นหลาน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...พอถึงช่วงวันเซ็งเม้งนะ พวกแม่ค้าเขาก็ขึ้นราคาของกันเป็นปกติ เพราะเขารู้ว่ายังไงก็ต้องมีคนมาซื้อ แต่ยังไงประเพณีเซ็งเม้งของบรรพบุรุษก็สำคัญกว่าราคาข้าวของในตลาด...”

(ติณณ์ จิระประภัทร์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...ทุกวันนี้พี่ก็ยังใช้ของเดิมๆ ไข่เซ็งเม้งนะ แต่ก็มีสิ่งของใหม่ๆ ตามยุคตามสมัยเพิ่มเข้ามาบ้าง ยังไงของไข่แบบดั้งเดิมก็ขาดไม่ได้แหละ เพราะมันเป็นสิ่งที่คนเฒ่าคนแก่เขาใช้ไข่กันมานานแล้วเห็นว่าดี...”

(จรี แซ่ลิ้ม, สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2558)

ภาพที่ 33 การพยายามสอดแทรกของไหว้ใหม่ๆ กับของไหว้ดั้งเดิมในประเพณีเซ็งเม้ง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 4 เมษายน 2559

การสืบสานวัฒนธรรม

การร่วมกิจกรรมประเพณีเซ็งเม้งในบรรดาญาติพี่น้อง ช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเรียนรู้ระหว่างกัน ระหว่างวันเซ็งเม้ง มีการช่วยเหลือเกื้อหนุนกันของคนหลากหลายรุ่น ทั้งคนเฒ่าคนแก่ไปจนถึงรุ่นลูกหลานที่ต่างพากันมาช่วยคนละเล็กคนละน้อย เริ่มตั้งแต่การเตรียมอาหาร เครื่องเซ่นไหว้ ของใช้ รวมไปถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการประกอบพิธี ตลอดจนขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายในพิธีกรรมที่สุสาน เช่น ขั้นตอนการไหว้แปะกง และขั้นตอนการไหว้บรรพบุรุษ เป็นต้น เหตุนี้จึงทำให้ลูกหลานชาวจีนเกิดการซึมซับและรับเอาขั้นตอน หรือกระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างวันเซ็งเม้ง และเมื่ออย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เต็มตัวก็เป็นหน้าที่ของลูกหลานชาวจีนในการ

ประกอบพิธีกรรมเชิงเม้งสืบต่อไป ทั้งหมดนี้ล้วนเกิดขึ้นจากประสบการณ์ในวัยเด็กผ่านกระบวนการสังเกต การลอกเลียนแบบ และการปฏิบัติตามเรื่อยมา จนมีภูมิความรู้แล้วเกิดการถ่ายทอด และสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น จากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่ ดังคำสัมภาษณ์

“...จริงๆ เกิดมาที่ก็รู้จักประเพณีเชิงเม้งแล้ว เห็นอาทงอามาทำ
เชิงเม้งกันตั้งแต่ยังเด็กๆ พี่ก็ซึมซับและก็ทำตามๆกันมานั้นแหละ...”

(ชัยพร จิวระประภัทร์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...ครอบครัวน้ำก็ทำเชิงเม้งกันมาตลอดนะ มันอยู่ในสายเลือด
ของเราๆ ลูกหลานชาวจีนไปแล้ว ตั้งแต่เรื่องอาหาร ความเป็นอยู่
พิธีกรรม นี่ก็ทำตามๆกันมาตั้งแต่รุ่นอามาอาทงแล้วละ...”

(เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

การตระหนักรู้ในสายสัมพันธ์วัฒนธรรมไทย-จีน

ประเพณีเชิงเม้งส่งเสริมให้คนในสังคมรู้สึกสำนึกรักบ้านเกิด เนื่องจากชาวจีนรุ่นแรกที่อยู่พวยพวยเข้ามาตั้งถิ่นฐานยังเมืองไทย ล้วนเป็นชาวจีนที่เข้ามาตัวเปล่า เสือผืนหมอนใบ บางครั้งจำเป็นต้องทิ้งครอบครัว ญาติพี่น้องของตนไว้เบื้องหลัง ด้วยความหวังที่ว่าเมื่ออพยพมายังแผ่นดินโพ้นทะเลแล้วจะสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งตำแหน่งหน้าที่การงาน ประกอบกับรายได้ที่เพิ่มขึ้น เหตุนี้จึงทำให้ชาวจีนเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้าง หรือคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตนที่พลัดพลาดจากมา ดังนั้นเมื่อถึงประเพณีวันเชิงเม้ง จึงได้ประกอบพิธีกรรมขึ้น เพื่อเป็นการรำลึก และสำนึกรักบ้านเกิดที่จากมาของบรรพบุรุษ โดยใช้พิธีกรรมเป็นตัวแทน เพื่อตอบสนองความรู้สึกทางจิตใจของตน ซึ่งต่อไปกลายมาเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติกันเรื่อยๆ จากรุ่นที่หนึ่ง ไปรุ่นที่สอง จนมาถึงปัจจุบัน เหล่านี้ล้วนเป็นคุณค่าของประเพณีเชิงเม้งที่ส่งผลจากอดีตมาจนปัจจุบัน

“...อาทงชอบเล่าให้พี่ฟังอยู่บ่อยๆว่า ประเพณีเชิงเม้งเหมือนเป็นตัวแทนทำให้แก่นึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนที่อาทงเล่าป่าแกจากมา เพราะป่าของอาทงที่เป็นชาวจีนรุ่นแรกๆที่อยู่พวยพวยอยู่หาดใหญ่ และแกชอบบ่นๆว่าคิดถึงบ้านที่เมืองจีน แต่ตอนนี้แกเสียไปแล้ว...”

(ไมตรี รติเลิศกุล, สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2558)

“...ใช่ เชิงเม้งเนี่ยนะ นอกจากเป็นการระลึกถึงบรรพบุรุษแล้ว ยังต้องระลึกถึงบ้านเกิดของแกด้วย พุดง่าย ๆ คือ บ้านเกิดเมืองนอนของแกก็เหมือนบ้านเกิดเมืองนอนของลูกหลาน...”

(ยี่ซุ่น เฉลียวเกรียงไกร, สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2558)

การหล่อหลอมบุคลิกภาพของคนในสังคม

เชิงเม้งมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการหล่อหลอมบุคลิกภาพของคนในสังคมให้รู้จักมีความเสมอภาคต่อผู้อื่น ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ดี หรือแม้แต่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งตรงกับคำสอนของ

ท่านขงจื้อให้ข้อคิดว่าในยามที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ บุตรจะต้องปรนนิบัติดูแลท่านด้วยความเคารพ รัก แต่เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ย่อมต้องปฏิบัติอีกแบบหนึ่ง เช่น การเซ่นไหว้ด้วยความศรัทธา โดยการ ประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งในแต่ละครั้ง สามารถแสดงออกถึงความเคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการเซ่นไหว้ต้องให้ผู้ที่มีอายุมากที่สุดเป็นผู้นำกราบ แล้วเรียงลำดับอายุลงมาเรื่อยๆ จนถึงผู้ที่มีอายุน้อยที่สุดในพิธี และจะต้องไม่ลืมความสำคัญของลำดับชั้นผู้อาวุโส ซึ่งเป็นสิ่งที่ จะต้องรักษาไว้ ตามคำสอนของขงจื้อ เป็นต้น ดังนั้นประเพณีเซ็งเม้งในปัจจุบัน ยังคงทำให้คนใน สังคมเกิดความเลื่อมใสศรัทธา จนเป็นบ่อเกิดของการสร้างค่านิยมในการเคารพผู้อาวุโสในปัจจุบัน รวมถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกันตามลำดับชั้นของคนในสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วนนำไปสู่การทำการ พิธีกรรมต่างๆตามความเชื่อ เพื่อแสดงออกถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกันของทุกคนเป็นและคนตาย ดังคำสัมภาษณ์

“...คุณลองสังเกตดูสิว่าทำไมคนจีนส่วนใหญ่ เขาถึงมีความกตัญญู ทั้งกับคนเป็นและคนตาย รักพวกพ้อง เคารพผู้หลักผู้ใหญ่ ก็เพราะเซ็ง เม้งนี่แหละ ที่สอนให้พวกเขาเป็นแบบนี้...”

(คชา ขวัญมงคลศิลป์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...ลำดับชั้นผู้อาวุโส มีความสำคัญมากเลยนะในสังคมคนจีน มัน เป็นการกำหนดขอบเขตและการให้เกียรติกันในสังคม เห็นมั้ยหละเวลา ไหว้เซ็งเม้งในแต่ละขั้นตอน คนที่มีอายุมากที่สุดจะเป็นคนเริ่มก่อน เพราะคนจีนเขาเคร่งเรื่องนี้มาก...”

(งไชย ยงวิทยากุล, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

การเชื่อมความสัมพันธ์ของคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่

ประเพณีเซ็งเม้งเป็นการเชื่อมสายสัมพันธ์กันภายในครอบครัว สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการรวมตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีปณิธานเดียวกัน ภายในพื้นที่ประกอบพิธีกรรม แสดงให้เห็นถึงพลังและความเป็นหนึ่งเดียวกัน ชาวจีนให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวมาเป็นอันดับหนึ่ง โดยเชื่อว่าบ้านเมืองจะพัฒนาได้ ควรเริ่มจากการสร้างสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของคนในตระกูล ประเพณีเซ็งเม้งจึงสอดแทรกคำสอนเหล่านี้เข้าไปในประเพณีด้วย เนื่องจากครอบครัวจีนเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ และมีโครงสร้างที่ซับซ้อน ลูกหลานที่แต่งงานออกไป ล้วนไปสร้างครอบครัว สร้างลูกหลานเป็นของตนเอง ทั้งลูกพี่ลูกน้องสายเลือดเดียวกัน ลูกพี่ลูกน้องต่างสายเลือด หรือญาติพี่น้องที่ต่างพ่อหรือต่างแม่เดียวกัน เป็นต้น เหล่านี้ถ้าไม่มีตัวเชื่อมเป็นจุดศูนย์กลาง อาจจะทำให้ความเข้มข้นทางสายเลือดเจือจางลงไป และไม่เห็นถึงความสำคัญของครอบครัวก็เป็นได้ ดังนั้น ประเพณีเซ็งเม้งจึงเป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อสายสัมพันธ์อันดีของญาติพี่น้องประจำปีหนึ่งๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนา และสร้างคุณค่าในระดับสังคมและระดับประเทศชาติสืบไป

“...ญาติลูกพี่ลูกน้องบางคนที่ไม่เคยรู้จักกัน ก็จะได้มารู้จักกัน ในช่วงเซ็งเม้งนี่แหละ เพราะบางที เขาแต่งงานออกเรือนไป ก็ไปสร้าง

ครอบครัวเป็นของตัวเอง บางทีแค่เดียวกันแต่เพิ่งมารู้จักกันในวันซึ่งเม้ง
ว่าเป็นคนตระกูลเดียวกัน มีสายเลือดเดียวกันกับบรรพบุรุษของเราที่
ล่วงลับไปแล้วก็มี...”

(อัจฉรา แซ่ลี, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2558)

“...ซึ่งเม้งถือเป็นวันรวมญาติเลยก็ว่าได้ เพราะญาติพี่น้องที่ไม่เคย
เจอหน้ากัน หรือไม่เคยรู้จักกันมาก่อน จะได้มาทำความรู้จักกันในวันนี้
ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดีนะ เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ในครอบครัวให้กระชับ
มากยิ่งขึ้น และเป็นการสร้างคอนเนคชั่นไปในตัว...”

(ผกาพรรณ ว่องปฏิพัทธ์, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2558)

จากปรากฏการณ์ข้างต้นที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีซึ่งเม้งเป็นเครื่องบ่งชี้
ถึงความเป็นจีน สะท้อนให้เห็นว่าคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ยังคงดำรงอัตลักษณ์ไว้อย่างเหนียวแน่น
ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และลอกเลียนจากรุ่นสู่รุ่น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ลูกหลานชาวจีนจะซึบซับ และ
รับเอาประเพณีอันดีงามนี้ไว้ อันนำไปสู่ความเข้มแข็งในหมู่สังคมชาวจีน จนกลายเป็นมรดกทาง
วัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และคอยเสริมสร้างคุณค่าอยู่ในสังคมเมืองหาดใหญ่

คุณค่าด้านศาสนาและจริยธรรม

ประเพณีซึ่งเม้งในพื้นที่เมืองหาดใหญ่ มีส่วนช่วยในการสร้างจริยธรรมอันดีให้
เกิดขึ้นในสังคม ทั้งยังเป็นการส่งเสริมศาสนาให้สูญหายไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงจากสภาวะ
โลกภายนอก ดังนั้นจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ประเพณีซึ่งเม้งให้คุณค่าทางสังคม ด้านศาสนาและ
จริยธรรม ดังนี้

การมีศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ

ประเพณีซึ่งเม้งสอนให้คนในสังคมศรัทธาในศาสนา อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของ
จิตใจ เนื่องมาจากการปฏิบัติในช่วงประเพณีซึ่งเม้งจำเป็นต้องมีการสวดมนต์เช่นไหว้ เพื่อขอพรต่อสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่มองไม่เห็นด้วยตัวเปล่า ก่อนที่จะไปไหว้หลุมฝังศพบรรพบุรุษของตน อาทิ เช่นไหว้
เทพเจ้า เจ้าที่ที่คอยดูแลสุสาน เจ้าที่ที่คอยดูแลหลุมศพ หรือแม้แต่กระทั่งวิญญาณเร่ร่อนที่วนเวียนอยู่
ในบริเวณนั้นๆ ตามความเชื่อของลัทธิเต๋า นอกจากนั้นการจากลงพื้นที่ของผู้วิจัย ยังสังเกตพบว่ามี
การกราบไหว้บูชาพระพุทธรูป บูชาเจ้าแม่กวนอิมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธ หรืออันเชิญพระสงฆ์
มาร่วมสวดบังสุกุลในพื้นที่ประเพณีซึ่งเม้ง ทั้งนี้ล้วนก็เพื่อความป็นสิริมงคล ก่อเกิดโชคลาภ ความ
สบายใจ และเป็นการขอพรให้เทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายคอยดูแลรักษาหลุมศพของบรรพบุรุษ
ให้มีแต่ความร่มเย็นและสงบสุข

“...ที่ต้องทำปฏิบัติทั้งจีนและไทย ก็เพื่อความสบายใจของ
ลูกหลานเอง เพราะตอนนี้ความเชื่อต่างๆมันผสมปนกันไปจนแยกกันไม่
ออกแล้วว่า อันไหนจีน อันไหนไทย...”

(เอียด เฉลิมวงศ์, สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2559)

“...รูปปั้นเทพเจ้า หรือองค์พระพุทธรูป สำหรับพีคือสิ่งที่คอยยึดเหนี่ยวทางจิตใจทั้งนั้น ไหว้แล้วเกิดโชคเกิดลาภ และทำให้มีความสุขสบายใจ ก็ทำไปเถอะ...”

(สุมาลี แซ่ลิว, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

การเคารพบูชาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่สอดแทรกอยู่ในประเพณีเซ็งเม้งมาอย่างยาวนาน คือ ความซื่อสัตย์และความจงรักภักดี เห็นได้จากในช่วงการประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้ง ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือที่สุสาน ทุกครอบครัวจำเป็นต้องทำการสักการะบูชาเจ้าแห่งสวรรค์ก่อนการเซ็งเม้งไหว้บรรพบุรุษทุกครั้ง เช่น การประกอบพิธีกรรมกราบไหว้เจ้าที่แป๊ะกง การไหว้เจ้าที่หลักประจำหลุมฝังศพ เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงออกของความจงรักภักดี และซื่อสัตย์ต่อผู้ปกครอง เพราะผู้ปกครองเป็นบุคคลที่ฟ้าส่งมาจุดีเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายให้กับผู้ที่เคารพบูชา รวมถึงวิญญาณบรรพบุรุษ พร้อมทั้งมอบความสุขสบายในการดำเนินชีวิตแก่คนเป็น และปกป้องคุ้มครองวิญญาณคนตายให้ไปสู่ภพภูมิที่ดี ยิ่งไปกว่านั้น ขงจื้อยังเชื่อว่าถ้าคนในสังคมไร้ซึ่งคำโกหกต่อกัน มีแต่ความซื่อสัตย์ และจงรักภักดี จะสามารถทำให้คนในสังคมเกิดความพัฒนา ก่อเกิดเป็นสังคมในอุดมคติ อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติสืบต่อไป

“...ครับ ก่อนที่เราจะไปไหว้บรรพบุรุษ ต้องมาไหว้แป๊ะกงก่อน เพราะท่านเป็นเทพชั้นปกครองจะคอยดูแลทุกอย่าง ตั้งแต่คนที่มาประกอบพิธีกรรม ตลอดจนวิญญาณของบรรพบุรุษ...”

(ไมตรี รติเลิศกุล, สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2558)

“...การที่เราไหว้เทพเจ้าก่อนการเซ็งเม้งไหว้บรรพบุรุษ มันแสดงออกถึงการจงรักภักดี และซื่อสัตย์ต่ออำนาจฟ้า-ดิน คนจีนจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก ถึงมันจะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่ก็ไม่ควรหลบหลู่...”

(สุชานาถ โภคนันท์, สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2558)

การเห็นความสำคัญของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ

ตามความเชื่อของชาวจีนที่ผูกโยงวิญญาณบรรพบุรุษไว้กับลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ว่าถึงแม้ร่างกายจะไม่อยู่ให้เห็น แต่วิญญาณก็ยังคอยวนเวียนอยู่รอบตัว เพื่อช่วยเหลือลูกหลานให้พบเจอแต่ความสุข ความเจริญเข้ามาในชีวิต ถ้าวิญญาณบรรพบุรุษอยู่อย่างเป็นทุกข์ ก็ย่อมหมายความว่าลูกหลานอาจจะพบเจอแต่สิ่งชั่วร้าย ประกอบกิจการไม่ประสบความสำเร็จ ธุรกิจขาดทุน เป็นต้น ดังนั้นคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่จึงให้ความสำคัญและตระหนักต่อประเพณีนี้เป็นอย่างมาก

“...เครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่ดีที่สุดคือบรรพบุรุษเรานี้แหละ แยกจะคอยเฝ้ามองและช่วยเหลือเราอยู่ตลอด ที่เรามีกุ๊กวันนี้ก็เพราะบรรพบุรุษ...”

(สัมพันธ์ เคียรุ่น, สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2559)

“...เวลามีเรื่องไม่สบายใจ ก็จะมีเรื่องถึงอาม่า อากงที่เสียไปแล้ว มันช่วยสร้างขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไปได้จริงๆนะ สำหรับตัวพี่เหมือนท่านยังคงคอยช่วยเหลืออยู่เบื้องหลัง...”

(อภิรุจี ว่องปฏิพัทธ์, สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2558)

การรู้จักความกตัญญูทวดเวที

คุณค่าสำคัญของประเพณียังเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เชิงเม้งช่วยปลูกฝังด้านความกตัญญู การประกอบพิธีกรรมเชิงเม้งในแต่ละครั้ง ไม่เพียงแต่แฝงการสอนให้ระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับเท่านั้น ยังสอนให้รู้จักการกตัญญูทวดเวทีต่อผู้ที่ยังมีชีวิตอีกด้วย โดยชาวจีนเชื่อว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญลำดับแรกของคนในสังคม ซึ่งควรจะปฏิบัติและพึงรักษาไว้ ดังคำกล่าวเปรียบเปรยในสุภาสิตจีนโบราณเกี่ยวกับความกตัญญูต่อบุพการีไว้ว่า คนที่ขาดความกตัญญู ก็เหมือนต้นไม้ที่ไม่มีราก เหมือนน้ำที่ไม่มีต้นน้ำ พ่อแม่เลี้ยงดูลูกจนเติบโตใหญ่ บุญคุณลึกล้ำกว่ามหาสมุทร คุณธรรมท่านสูงกว่าขุนเขา ทุกคำทุกเข้าทุกสิ่งทุกอย่าง พ่อแม่ให้ความรักดูแลเอาใจใส่ลูกจนสุดที่จะบรรยายได้ ไม่ว่าจะลำบากฝ่าฟันอันตรายอย่างไร ก็ไม่เห็นย่อหน้ายท้อถอยความรักลูกนั้น ไม่เปลี่ยนผันจนวันตาย เป็นต้น ทั้งนี้การเซ่นไหว้ เป็นวิธีหนึ่งในการแสดงความเคารพรำลึกถึงจึงปฏิบัติต่อท่านประหนึ่งว่ายังมีชีวิตอยู่ร่วมกับลูกหลาน ตามหลักการปรณินิบัติหลังตายเหมือนดังมีชีวิตอยู่ (待死如待生) สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมในครอบครัวกับค่านิยมในการตอบแทนบุญคุณ ดังคำสัมภาษณ์

“...จริงๆ แล้ว เชิงเม้งสอนอะไรหลายอย่าง อย่างเรื่องความกตัญญูเป็นหัวใจสำคัญเลยนะ เช่น ความกตัญญูของบุตรที่มีต่อบุพการี...”

(ธงไชย ยงวิทยากุล, สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2558)

“...หลักๆแล้ว ประเพณีเชิงเม้งคือ การสอนให้ลูกหลานรู้จักคำว่า กตัญญูทวดเวที ถ้ามีความกตัญญู ทำอะไรก็จะประสบความสำเร็จ คนที่ไม่มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ก็ไม่เรียกว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ...”

(มนัส เขียวแก้ว, สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2558)

ภาพที่ 34 ผู้จัดการมูลนิธิจังหวัดอุดรธานี
ที่มา: ถ่ายโดยผู้ช่วยวิจัย 28 มิถุนายน 2558

การกระตุ้นจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตน

ประเพณีเชิงเม้งช่วยกระตุ้นให้คนมีจิตสำนึก และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองเพิ่มมากขึ้น การแสดงถึงคุณงามความดีต่อบรรพบุรุษ รวมไปถึงผู้ที่มีพระคุณจะเป็นการกระตุ้นจิตสำนึก ให้เข้าใจหน้าที่ของบุตร ย้ำให้รู้สึกว่าคุณที่ถือตนเป็นลูกหลานชาวจีนที่แท้จริง ควรรู้จักหน้าที่ของตนและบทบาทที่ดีต่อผู้อื่นด้วย เพราะทุกคนที่เกิดมาบนโลกใบนี้ ย่อมที่จะมีความเกี่ยวข้องกันในฐานะใด ฐานะหนึ่ง หรือหลายฐานะ ใครอยู่ในฐานะไหนก็ต้องรู้จักหน้าที่ของตน และทำหน้าที่นั้นออกมาให้สมบูรณ์แบบมากที่สุด กล่าวคือคำว่าหน้าที่จะเป็นตัวบอกฐานะของบุคคลนั้นๆ ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้เราทำอะไรในขอบเขตได้แค่ไหน เช่น พ่อแม่จะต้องพึงปฏิบัติต่อลูกหลานอย่างไร ยอมรับว่าเป็นบุตรของตนหรือไม่ แบบนี้จึงจะทำให้ปัญหาความวุ่นวายต่างๆ ในสังคมหมดสิ้นไป สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดมาจากรากฐานแนวคิดอันเก่าแก่จากลัทธิขงจื้อ และการสอดแทรกคำสอนต่างๆ ซึ่งเป็นกุศโลบายอันแยบยลของนักปราชญ์ชาวจีนโบราณ เพื่อที่จะสร้างคนให้มีศีลธรรมจรรยาที่ดี สร้างสังคมที่มีความความสงบสุข และก่อให้เกิดคุณค่าที่มีประโยชน์ต่อสังคมในปัจจุบัน ดังคำสัมภาษณ์

“...เชิงเม้ง ถือว่าทำให้คนเรารู้จักหน้าที่ของตนเอง บุตรก็ควรมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ คนเป็นพ่อก็ต้องวางตัวให้เหมาะกับเป็นพ่ แบบนี้สังคมจะได้มีสงบสุข...”

(มนัส เขียวแก้ว, สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2558)

“...คุณธรรมที่สูงสุดในเชิงเม้งคือความชอบธรรมหรืออีในภาษาจีน พูดง่าย ๆ ก็คือการรู้จักหน้าที่ของตนนั่นแหละ ถ้าคนเราไม่รู้จักหน้าที่ มันก็จะวุ่นวายกันไปหมด สังคมก็ไม่น่าอยู่ คนที่มีปัญญาและฉลาดเท่านั้นแหละ ที่จะมีลักษณะแบบนี้...”

(ธงไชย ยงวิทยากุล, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

ความรู้สึกรักและผูกพันในหมู่ญาติพี่น้อง

ประเพณีเซ็งเม้งยังส่งเสริมให้คนในสังคมมีความรู้สึกผูกพัน สามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน มีปณิธานร่วมกันที่จะสืบสานประเพณีให้คงอยู่และพัฒนาต่อไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง เนื่องจากคนเชื้อสายจีนเป็นชาติที่เคารพผูกพันและให้ความสำคัญกับวงศ์ตระกูล เห็นได้จากขั้นตอนการเตรียมประกอบพิธีกรรมก่อนวันเซ็งเม้ง เช่น การทำความสะอาดสุสานก่อนวันประเพณีจริง ดังนั้นการประกอบพิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้ง จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติร่วมกันเป็นหมู่คณะ ทำให้ญาติพี่น้องที่อยู่กระจัดกระจายต่างถิ่น ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกล จำเป็นที่จะต้องกลับมาเมื่อถึงช่วงวันประเพณี ดังนั้นชาวจีนจึงถือโอกาสนี้ในการรวมญาติเพื่อพบปะ สังสรรค์กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมหน้า ถ้ามองไปถึงสารทุกข์สุกดิบของคนภายในครอบครัว เหล่านี้ล้วนแสดงออกถึงความสามัคคี และเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีของญาติพี่น้อง อีกทั้งยังก่อให้เกิดความรู้สึกรักใคร่ รวมถึงความรักความผูกพันที่เพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประเพณีเซ็งเม้งเปรียบเสมือนตัวกลางในการเชื่อมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของญาติพี่น้อง และยังทำให้เกิดความสามัคคีปรองดองกันในสังคมอีกด้วย ดังคำสัมภาษณ์

“...พอถึงวันเซ็งเม้งทุกคนก็จะมารวมตัวกัน เรียกว่าวันพบญาติกันนั่นแหละ เป็นวันแสดงความรักความผูกพันในครอบครัวของคนจีนเลยก็ว่าได้...”

(มยุรฉัตร สุขจำนง, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...มีสิ ทำไมจะไม่มี เซ็งเม้งนี่แหละเป็นตัวสร้างความรักความผูกพันของคนในครอบครัวเลย จริงๆถ้าเอาใกล้ๆตัว เซ็งเม้งก็จะสอนให้รักครอบครัว เอาใจใส่คนใกล้ชิด แต่ถ้ามองไปกว้างๆ ก็คือความรักความผูกพันที่ให้กับคนทั้งโลก หรือที่ชาวจีนชอบเรียกว่า เหวิน (มนุษยธรรม)...”

(ธงไชย ยงวิทยากุล, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

การช่วยเหลือเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

ประเพณีเซ็งเม้งสอนให้คนในสังคมรู้จักการช่วยเหลือเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ในการที่จะประกอบพิธีกรรมวันเซ็งเม้งให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของญาติพี่น้อง เนื่องจากกระบวนการหรือขั้นตอนต่างๆในการทำพิธีเซ็งเม้ง มีความสลับซับซ้อนและยุ่งยากพอสมควร จึงไม่สามารถที่จะดำเนินการให้เสร็จสิ้นเพียงคนเดียวได้ เห็นได้จากขั้นตอนการเตรียมพิธีกรรม โดยเริ่มตั้งแต่การติดต่อประสานงานกันเองของคนในครอบครัว เจ้าหน้าที่ดูแลปิดกวาดสุสาน พ่อค้าแม่ค้าที่บริการส่งของ ไปจนถึงกระบวนการเตรียมอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ในการเซ็งเม้ง เป็นต้น ทั้งหมดนี้ล้วนต้องอาศัยความสามัคคี และร่วมแรงร่วมใจกันของคนในครอบครัว เพื่อจัดเตรียมพิธีให้สมบูรณ์แบบมากที่สุด สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการสร้างให้ลูกหลานชาวจีนตระหนักถึงความสามัคคีภายในครอบครัว ผักผ่อนและเรียนรู้ทักษะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

โดยเริ่มจากระดับครอบครัว จนนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อหนุนกันในระดับประเทศชาติของคนในสังคมต่อไป ดังคำสัมภาษณ์

“...ในวันเชียงใหม่ ญาติพี่น้องไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็จะมารวมตัวกัน ช่วยกันจัดเตรียมพิธี ฟินดน้องน้อย เป็นการสร้างความสามัคคีกันเล็กน้อยๆภายในครอบครัว...”

(ชัยพร จิระประภักษ์, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

“...ประเพณีเชียงใหม่แหละ ที่ทำให้เราได้เห็นความร่วมมือกันของญาติพี่น้องได้ชัดเจนที่สุด เพราะแต่ละขั้นตอนค่อนข้างที่จะยุ่งยากพอสมควร ไม่ว่านจะเป็นเด็กๆหรือคนเฒ่าคนแก่ ทุกคนจะช่วยกัน...”

(ธงไชย ยงวิทยากุล, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

ภาพที่ 35 การร่วมมือร่วมใจกันของญาติพี่น้องในประเพณีเชียงใหม่
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 5 เมษายน 2558

ความมีวินัยและรับผิดชอบต่อสังคม

มนุษย์ทุกคนไม่สามารถอยู่บนโลกด้วยตัวคนเดียวได้ ดังนั้นประเพณีเชียงใหม่จึงมุ่งสอนให้คนในสังคมตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนที่ควรจะมีในสังคม กล่าวคืออยากให้ผู้อื่นปฏิบัติกับเราอย่างไร เราจะต้องปฏิบัติอย่างนั้นกับเขา ดังสำนวนไทยที่ว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา และเมื่อคนในสังคมเรียนรู้ในความรับผิดชอบต่อตน สังคมก็จะดีตามไปด้วย ในการประกอบพิธีกรรมเชียงใหม่ก็เช่นกัน ล้วนมีกระบวนการขั้นตอนมากมาย ทำให้ยุ่งยากแก่การปฏิบัติ แต่ทุกขั้นตอนล้วนปฏิบัติเพื่อให้บรรพบุรุษของตนอยู่ดีกินดีในภพโลกหน้า อีกทั้งยังเป็นการฝึกให้ลูกหลานเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อบรรพบุรุษของตน เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนเกลียดความทุกข์ มุ่งหวังและปรารถนาแต่ความสุข ไม่แม้กระทั่งโลกนี้หรือโลกหน้าก็ตาม การจัดพิธีกรรมประเพณีเชียงใหม่จึงถือเป็นการฝึกความรับผิดชอบต่ออย่างหนึ่ง เพื่อหวังว่าในอนาคตข้างหน้าตนเสียชีวิตลงไป ก็อยากให้รุ่นลูกหลานปฏิบัติกับตน เฉกเช่นที่ตนปฏิบัติกับบรรพบุรุษ นอกจากนั้นประเพณีเชียงใหม่ยังแฝงไปด้วยข้อห้าม

ต่างๆ เช่น ข้อห้ามเรื่องความเชื่อในวัตถุการประกอบพิธี ที่เชื่อว่าห้ามปักธงบนหลุมของบรรพบุรุษ เนื่องจากเสมือนเป็นการทิ่มแทงหลังคาบ้าน ความเชื่อเรื่องเวลาในการเซ่นไหว้ ที่ต้องประกอบพิธีกรรมในเสร็จสิ้นก่อนเที่ยงวัน หรือความเชื่อเรื่องอาหารการกิน ที่ห้ามใช้อาหารที่มีสีในโทนมืด หรือพ้องเสียงกับคำที่ไม่เป็นมงคล เป็นต้น เหล่านี้เป็นการสร้างวินัยอันดีให้แก่ประเทศชาติและเยาวชนรุ่นหลัง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...เซ็งเม้งยังมุ่งสอนให้คนเรารู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ถ้าตนอยากให้อุบลปฏิบัติกับตนอย่างไร เราก็ต้องปฏิบัติกับบรรพบุรุษแบบนั้น ทุกวันนี้ชาวจีนเลยให้ความสำคัญกับเซ็งเม้งกันมากขึ้น และถ้าทุกคนคิดได้แบบนี้ มันคงไม่มีหลุมศพทิ้งร้างที่สุสานหรอก...”

(ธงไชย ยงวิทยากุล, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2558)

การรู้จักปล่อยวาง

ประเพณีเซ็งเม้ง ยังเป็นการสอนให้คนในสังคมรู้จักปล่อยวาง และไม่ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป หรือที่พุทธศาสนาของชาวไทยพุทธนิยมพูดกันว่า เดินทางสายกลาง ไม่ตั้งหรือหน้อยจนเกินไป เพราะมนุษย์ทุกคนมีเกิดและมีดับ เกิดแก่เจ็บตายเป็นเรื่องธรรมดา เห็นได้จากการที่ญาติพี่น้องที่ต่างพากันไปเคารพเซ่นไหว้บรรพบุรุษของตนเมื่อถึงวันเซ็งเม้ง นอกจากเป็นการรำลึกถึงคุณงามความดี ที่บรรพบุรุษได้กระทำไว้ เพื่อให้เราได้มีความเป็นอยู่ที่ดีแล้ว ยังเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ประเพณีเซ็งเม้งจึงเปรียบเสมือนเครื่องเตือนสติของคนในสังคม ให้ปฏิบัติตนอยู่ในความไม่ประมาท ขยันทำความดี และปล่อยวางกับสิ่งที่ยุ่งยากไม่ถึง เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่สร้างคุณค่าให้แก่สังคมในปัจจุบัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“...เวลาที่ไปเซ็งเม้งก็จะนึกปลงในใจเสมอ ว่าสักวันเราก็ต้องเป็นเหมือนบรรพบุรุษของเราที่นอนอยู่ในหลุมนี้ แต่มันก็คอยเตือนสติพี่นะ คนเราไม่รู้จะตายวันตายพรุ่ง อะไรที่ทำแล้วดีตอนนั้นก็ทำให้ พี่ก็เลยอยากให้แก่ได้กินของดีๆ พยายามมาเซ็งเม้งทุกปีในตอนที่ยังมีแรงไหวอยู่นี้แหละ...”

(ผกาพรรณ ว่องปฏิพัทธ์, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2558)

การรู้จักให้ทาน

ประเพณีเซ็งเม้งยังเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจของคนในสังคม ให้รู้จักการบริจาค การให้ทานแก่ผู้ที่ลำบาก แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เห็นได้จากขั้นตอนการนำเครื่องเซ่นไหว้ไปใช้หลังเสร็จพิธี เนื่องจากการประกอบเซ็งเม้งในแต่ละครั้ง อาหารต่างๆที่เหลือจากการเซ่นไหว้ บางครอบครัวทำมาเยอะจนเกินความจำเป็น หรือบางครอบครัวไม่มีเวลามาตั้งรับประทานอาหารได้ จึงนำเครื่องเซ่นไหว้ จำพวกอาหารคาวหวานเหล่านั้นไปบริจาค หรือแจกจ่ายให้กับ เพื่อนบ้านข้าง คนที่ช่วยดูแลสุสานบ้าง หรือนำไปวางทิ้งไว้บริเวณพื้นที่ใช้สอยรวมเพื่อเป็นการบริจาคทานให้แก่วิญญาณที่เร่ร่อน แทนการเททิ้งโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งเป็นการสร้าง

จิตสำนึกที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในสังคม รู้จักการให้มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายรับเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังคอยขัดเกลาพฤติกรรมของลูกหลานให้เป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยน เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เหล่านี้เป็นคำสอนที่สอดแทรกลงไปประเพณีเซ็งเม้ง ซึ่งนำไปสู่การสร้างสังคมในอุดมคติที่น่าอยู่

“...ของที่เหลือๆจากที่ใช้ไหว้ ก็จะรวมๆกัน เอาไปให้คนงานที่คอยดูแลสุสาน หรือไม่ก็เอาไปให้เพื่อนบ้านที่อยู่ระแวกเดียวกันกับบ้านที่ดีกว่าไปเททิ้ง เสียของเปล่าๆ...”

(กัญญารัตน์ คณิงกิจก้อง, สัมภาษณ์ 23 มกราคม 2559)

“...อ้อ ของที่เหลือจากเซ็งเม้งอะหออ พี่ก็จะเก็บเอาไปให้หมาที่บ้าน ทำเซ็งเม้งที่กินกันไม่หมดหรอก เพราะของมันเยอะมาก เลยเอาไปหมาที่บ้านช่วยกิน มาทำบุญให้บรรพบุรุษแล้ว จะได้ทำทานไปในตัว...”

(สุดอน เฉลียวเกรียงไกร, สัมภาษณ์ 25 เมษายน 2558)

ภาพที่ 36 สถานที่เพื่อใช้วางสิ่งของบริจาคทานให้วิญญาณเร่ร่อน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย 28 มิถุนายน 2558

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องประเพณีชิงแม้ง: คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ มีวัตถุประสงค์ด้วยกัน 3 ข้อ ประกอบด้วย

1. เพื่อศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ที่มีต่อประเพณีชิงแม้ง
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีชิงแม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่
3. เพื่อศึกษาคู่มือค่าที่มีต่อสังคมของประเพณีชิงแม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมและคุณค่าต่อสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) รวมทั้งประวัติศาสตร์บอกเล่า จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล อาทิ กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเมืองหาดใหญ่และทำพิธีกรรมมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีชิง แม้ง ผู้ที่มีความรู้ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ และผู้ที่สามารถให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคมของประเพณีชิงแม้ง ทำการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลแบบวิธีสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า สภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ที่มีต่อประเพณีชิงแม้งสามารถแยกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. สภาพทั่วไปและภูมิหลังของเมืองหาดใหญ่

จากอดีตจนถึงปัจจุบันหาดใหญ่เป็นเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง และมีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่เป็นเพียงหมู่บ้านเล็กๆที่มีชื่อว่า “โคกเสม็ดชุน” ในปีพ.ศ.2428 ที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและขายของป่า จนกระทั่งเมื่อมีการตัดสร้างทางรถไฟสายใต้ในสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่5) เพื่อการค้าและการคมนาคม โดยขุนนิพัทธ์จินนครเป็นผู้รับเหมา และเกณฑ์แรงงานชาวจีนให้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ในสมัยนั้น ส่งผลให้เมืองหาดใหญ่เริ่มก้าวเข้าสู่การพัฒนาให้เป็นสังคมเมืองมากขึ้น ดังที่สุพัตรา สุภาพ (2542) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยให้ความเห็นว่าสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ลักษณะของพื้นที่ ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบและสภาพต่างๆในสังคมในมีความเปลี่ยนแปลงไป ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของสนธยา พลศรี (2553) ที่กล่าวถึงปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เช่น ที่ตั้งภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ ล้วนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ถ้าสิ่งเหล่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนตามไปด้วย ประกอบกับการเข้ามาของกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวจีนบางกลุ่มลงหลักปักฐาน และประกอบอาชีพต่างๆ ในพื้นที่บริเวณเมืองหาดใหญ่ จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรชาวจีนในเมืองหาดใหญ่ ทำให้ขุนนิพัทธ์จินนครเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดประกอบพิธีกรรมตามแบบฉบับความเชื่อจีน จึงได้บริจาคที่ดินจำนวน 180 ไร่ เพื่อใช้เป็นสุสานฝังศพของชาวจีน และใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมวันชิงแม้ง ซึ่งก็คือ “สุสานบ้านพรุ” ดังที่สนธยา พลศรี

(2553) กล่าวว่าความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมอื่นๆ เป็นเวลานาน ทำให้เกิดการรับและถ่ายทอดทางวัฒนธรรมโดยตรง โดยเฉพาะสังคมที่อยู่ใกล้ชิดกัน โอกาสที่จะแลกเปลี่ยน ผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างวัฒนธรรมจึงมีอยู่สูงมาก จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2535 รัฐบาลไทยกำหนดนโยบายส่งเสริมการลงทุนและการท่องเที่ยว ประกอบกับการเปลี่ยนช่วงอายุของชายจีนจากรุ่นที่ 1 ไปรุ่นที่ 2 ทำให้เมืองขนาดใหญ่เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกระลอก อันเนื่องมาจากขนาดใหญ่เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักในการพัฒนา เกิดโรงแรม ห้างสรรพสินค้า สถานบันเทิง รวมถึงเป็นที่ตั้งหลักของธุรกิจข้ามชาติ และกลุ่มอสังหาริมทรัพย์อีกมากมาย รองรับการขยายตัวของเมือง เพื่อการติดต่อค้าขายทั้งในและนอกประเทศ จนทำให้ขนาดใหญ่ได้กลายมาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจแดนใต้ได้อย่างสมบูรณ์แบบในปัจจุบัน ดังที่ สนธยา พลศรี (2553) ที่กล่าวว่าปัจจัยทางการเมือง การกำหนดนโยบายจากภาครัฐ มีส่วนทำให้สังคมเกิดความเปลี่ยนแปลง อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับสุพัตรา สุภาพ (2542) ที่กล่าวว่าพื้นฐานของสังคมคือความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างกลุ่มบุคคลต่างๆ ในสังคม ความสัมพันธ์ทางการผลิตนั้น จะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับสภาพของเทคโนโลยีหรือระบบการผลิตในขณะนั้น

2. สภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองขนาดใหญ่ที่มีต่อประเพณีเชียงใหม่

ขนาดใหญ่เป็นเมืองที่มีจุดเริ่มต้นของความเจริญมาด้วยฝีมือของชาวจีน จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่วัฒนธรรมต่างๆ ในเมืองขนาดใหญ่จะมีความเป็นจีนอยู่อย่างเห็นได้ชัด แต่ด้วยความเจริญก้าวหน้านี้เอง ที่เป็นสาเหตุทำให้วัฒนธรรมต่างๆ ถูกปรับเปลี่ยนไปตามบริบทแวดล้อมที่เกิดขึ้น จึงกล่าวได้ว่ากระแสความเปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญก้าวหน้าเปรียบเสมือนเหรียญที่มีสองด้าน ที่ด้านหนึ่งสามารถช่วยทำให้มนุษย์มีความสะดวกสบาย และรวดเร็วมากขึ้น แต่อีกด้านหนึ่งกลับส่งผลทำให้บริบทเนื้อหาบนประเพณีจีนดั้งเดิมเจือจางลงไป

ด้านสังคม การบริหารประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 ในช่วงปีพ.ศ.2535 ซึ่งเน้นการปกครองโดยใช้นโยบายพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไปสู่ภูมิภาค ความเจริญที่เข้ามาส่งผลทำให้เกิดการรวมกลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีไว้ นโยบายดังกล่าวส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนทั่วทั้งประเทศ ดังที่สนธยา พลศรี (2553) ได้ให้ความเห็นว่าปัจจัยทางด้านการเมือง หรือนโยบายของรัฐบาล สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม เหตุนี้จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และปรับตัวครั้งสำคัญของกลุ่มคนจีนในขนาดใหญ่ด้วย จนเกิดการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งสมาคม มูลนิธิต่างๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นการช่วยเหลือกลุ่มคนจีนด้วยกันเอง และเพื่อการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาไม่ให้สูญหายไปพร้อมกับนโยบายความเป็นชาติของรัฐบาลไทย โดยเฉพาะประเพณีเชียงใหม่ที่ได้รับการผลกระทบทั้งในด้านรูปแบบความเชื่อ ตัวประเพณี ตลอดจนพิธีกรรม ตลอดจนการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวจีนในพื้นที่เมืองขนาดใหญ่ ทำให้เกิดการรวมตัวกัน เพื่อจัดตั้งกลุ่มสมาคมต่างๆ ซึ่งกลุ่มสมาคมเหล่านี้ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา และเพื่อเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ให้แก่ลูกหลานชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองขนาดใหญ่ จึงได้ก่อตั้งโรงเรียนจีนแห่งแรกขึ้นชื่อว่า “โรงเรียนจงฮวายิวิน” แต่เนื่องด้วยรัฐบาลไทยสมัยนั้นยังมองว่าชาวจีนเป็นกลุ่มคนที่เป็นภัยคุกคาม

ความมั่นคงของประเทศชาติ จึงสั่งปิดโรงเรียนจีนทั่วประเทศ ทำให้ชาวจีนส่วนใหญ่ต่างพากันส่งลูกหลานของตนออกไปศึกษาเล่าเรียนยังต่างประเทศ ประกอบกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ในเวลาต่อมา ส่งผลให้ลูกหลานชาวจีนรุ่นใหม่รับเอาวัฒนธรรมแนวความคิดแบบตะวันตกกลับเข้ามาในเมืองหาดใหญ่เพิ่มมากขึ้น เน้นการทดลองแล้วเห็นจริงเป็นเหตุเป็นผล ไม่เชื่อในสิ่งที่ยังมองไม่เห็นหรือธรรมชาติ มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น สอดคล้องกับสนธยา พลศรี (2553) ที่กล่าวถึงว่า การศึกษาวิจัย รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และในทุกๆ ด้าน อีกทั้งจะนำไปสู่ความคิดความรู้สึกร่างสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ เหล่านี้ล้วนบั่นทอนความเชื่อดั้งเดิม และทำให้การถ่ายทอดประเพณีที่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษเจือจางลงไป

ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ที่เกิดขึ้นภายใต้กระแสทุนนิยมโลกนับตั้งแต่การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 ในปีพ.ศ. 2535 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสร้างเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า ส่งผลให้หาดใหญ่กลายเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าทางธุรกิจแดนใต้ที่สำคัญของประเทศไทย เกิดกลุ่มนายทุน และนักธุรกิจทั้งไทยและต่างชาติมากมายที่เข้ามาก่อตั้งบริษัทข้ามชาติในพื้นที่เมืองหาดใหญ่ ด้วยเหตุนี้พวกกลุ่มนายทุนจึงต่างพากันแย่งซื้อที่ดิน เพื่อเก็งกำไรในการขายต่อ ทำให้ราคาที่ดินถีบตัวสูงขึ้น ไม่เว้นแต่ที่ดินในบริเวณพื้นที่สุสานบ้านพรุซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ฝังศพ และประกอบพิธีกรรมของชาวจีน ทำให้ชาวจีนส่วนหนึ่งเลือกที่เผาแทนการฝัง เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต อีกทั้งจำนวนปริมาณอาหารที่ใช้ไหว้ในประเพณีเซ็งเม้งต่างก็ลดปริมาณให้เหลือน้อยลงจากแต่ก่อน เป็นเพียงการจัดไหว้แบบชุดเล็กๆ หรือไม่ไหว้เลย ทั้งนี้เนื่องมาจากสถานะเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองจากการแข่งขันกันในระบบทุนนิยมปัจจุบัน ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนเมืองหาดใหญ่ สอดคล้องกับแนวคิดของสนธยา พลศรี (2553) ที่ให้ความเห็นว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การจำหน่าย หรือแม้กระทั่งการบางผลประโยชน์กัน รวมทั้งระบบและโครงสร้างทางเศรษฐกิจ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมทั้งสิ้น ซึ่งสังคมและวัฒนธรรมจะผันแปรไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เหล่านี้อาจทำให้ประเพณีแบบแผนดั้งเดิมของชาวจีนเจือจางลงและสูญหายไปมากที่สุด

ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร การเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้ข้อมูลข่าวสารไหลไปมาได้อย่างรวดเร็ว และสามารถเชื่อมต่อกันทั่วทุกมุมโลก อีกทั้งยังมีส่วนเป็นสำคัญที่ช่วยเปิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อประเพณีดั้งเดิม ถูกลดทอนความสำคัญลงไป ประกอบกับการเข้ามาของอินเทอร์เน็ตครั้งแรกของประเทศไทยที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2535 ยิ่งมีส่วนทำให้ประเพณีเซ็งเม้งของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่มีรูปแบบความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไป เกิดเป็นการสร้างพื้นที่เสมือนจริงในการประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้ง เหล่านี้ก็เพื่อสร้างความสะดวกรวดเร็ว และเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย แต่ในทางกลับกันอาจจะเป็นการล้มล้างระบบความเชื่อ และวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมให้สูญหายไป ดังที่สนิท สมัครการ (2545) ได้ให้ความเห็นว่า การประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยี รวมถึงวิทยาการใหม่ๆ เมื่อได้รับการยอมรับและนำไปใช้อย่างแพร่หลายในสังคม ย่อมแสดงให้เห็นถึง

แผนการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ และถ้าแบบแผนนั้นคงทน ก็เรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่แท้จริง

ในส่วนของผลการวิจัยความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้งในสังคมเมืองหาดใหญ่ มีดังนี้

- **ความเชื่อ** ประเพณีเซ็งเม้งเป็นสิ่งที่คนเชื้อสายจีนยังให้ความสำคัญอยู่เป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าบางความเชื่ออาจจะถูกลดทอน หรือสูญหายไปตามกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บ้างเกิดการผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างความเชื่อ 2 วัฒนธรรมไทย-จีน สอดคล้องกับทฤษฎีการผสมผสาน ตามแนวคิดของ Holton (1998) ที่กล่าวว่า กระบวนการโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนแล้วหยาบยืมองค์ประกอบทางวัฒนธรรมระหว่างกัน ทำให้ผู้คนที่แข่งขันกับเวลา ลดทอนความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ไปและกลายเป็นความคิดความเชื่อในเชิงพาณิชย์และธุรกิจเข้ามาแทนที่ แต่กระนั้นคนส่วนใหญ่ยังคงมีความเชื่อที่ว่าวิญญาณของบรรพบุรุษจะต้องได้รับปรณินิบัติ เช่นเดียวกับตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากดวงวิญญาณเหล่านั้นยังคงผูกติดอยู่กับลูกหลานที่มีชีวิต ดังที่ Freedman (1958) ให้ความเห็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการบูชาบรรพบุรุษของชาวจีนว่า ดวงวิญญาณของคนตายไม่ได้ตายจากไป ยังคงคอยเฝ้าดูแลความเป็นอยู่ของลูกหลาน และมีความต้องการปัจจัย 4 เช่นเดียวกับตอนมีชีวิต เมื่อลูกหลานเช่นไหว้ก็จะดลบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งต่อตนเองและครอบครัว ซึ่งความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเซ็งเม้งมีดังนี้

ด้านอาหาร-การกิน อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมวันเซ็งเม้งของชาวไทยเชื้อสายจีน ล้วนเป็นสิ่งที่ให้ความหมายโดยนัย แฝงไปด้วยความเป็นสิริมงคลและโชคลาภ ดังที่ Cook (2016) ผู้บริหารโทรศัพท์มือถือแอปเปิ้ล ให้ความเห็นว่า ธุรกิจมือถือแอปเปิ้ลได้เพิ่ม สีทอง เข้าไปในไลน์ผลิตภัณฑ์ของตัวเองเป็นครั้งแรกตามกลุ่มตลาดทั่วโลก ซึ่งสีทองเป็นสัญลักษณ์ เนื่องจากความเชื่อเรื่องสี และรสนิยมของคนจีน เป็นเหตุผลสำคัญ กล่าวได้ว่าสีแดงและสีทองเป็นสีที่เปรียบเสมือนจิตวิญญาณของชาวจีน และอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชาวจีนมาช้านาน อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องของโหราศาสตร์ฮวงจุ้ย รวมทั้งเป็นการสะท้อนอุปนิสัยส่วนตัว และอัตลักษณ์ทางด้านภาษาของชาวจีนได้อย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าสิ่งของบางอย่างถูกปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา เนื่องจากการไหลเวียนอย่างไม่หยุดนิ่งตามกระแสโลก การเข้ามาลงทุนและตั้งบริษัทข้ามชาติ รวมถึงการรับเอาวัฒนธรรมแบบตะวันตกเพิ่มเข้ามามากขึ้น ให้ความเชื่อต่างๆ ด้านอาหารเริ่มที่จะสูญหายไป ประกอบกับอาหารที่รับมาจากแถบวัฒนธรรมตะวันตก สามารถสามารถซื้อหาได้ง่ายและสะดวกสบายกว่า ดังที่อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2547) ที่ได้ให้ความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่มีลักษณะแบบข้ามชาติมากขึ้น สอดคล้องกับ Appadurai (1996) ที่กล่าวว่า กระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาในสังคมภายใต้ “มิติทางเทคโนโลยี” การเข้ามาของบริษัทข้ามชาติ ซึ่งหมายรวมถึงบริษัทต่างชาติที่เข้ามาตั้งและทำธุรกิจภายในประเทศไทย ทำให้อาหารที่ใช้พิธีเซ็งเม้งมีความเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต แต่ถึงอย่างนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่ยังคงไม่ทิ้งร่องรอยความเชื่อแบบเก่าแก่เกี่ยวกับอาหารการกินที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีวันเซ็งเม้ง

เสียทีเดียว หากแต่เป็นการพยายามที่จะผสมผสานนำของไหว้สมัยใหม่รวมเข้ากับของไหว้แบบดั้งเดิม เพื่อให้ทันยุคทันสมัยมากยิ่งขึ้น

ด้านเวลา สังคมชาวจีนเป็นสังคมที่ผูกติดกับความเชื่อทางด้านเวลามาเป็นช้านาน เนื่องจากเป็นสังคมเกษตรกรรม จึงต้องพึ่งเวลาตามธรรมชาติในการทำเกษตร แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาทำให้ความเชื่อเรื่องเวลาค่อยๆลดบทบาทความสำคัญลงไป เหล่านี้ส่งผลมาจาก ระบบการศึกษาที่ค่อยๆลดทอนความเชื่อดั้งเดิม จนไม่ให้ความสำคัญถึงความเชื่อด้านเวลาอีกต่อไป อีกทั้งบริการให้เช่า-ยืมต้นไม้เพื่อไว้กันแดดกันฝน ค่อยอำนวยความสะดวกแก่คนที่มาเซ่นไหว้ บางคนพยายามดูแลหลุมศพบรรพบุรุษด้วยวิธีอื่น จนเกิดเป็นการไหว้บรรพบุรุษผ่านทางเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆผ่านเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต ดังที่นพคุณ ประสบเกียรติกิจ (2556) ได้ให้ความเห็นว่าความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีส่วนช่วยให้ความเชื่อดั้งเดิมถูกลดทอนความสำคัญลงไป ซึ่งสอดคล้องกับสุริยัน หวันแก้ว (2547) ที่กล่าวว่าเมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ จะทำให้ความเชื่อ ความศรัทธา และประเพณีดั้งเดิมหมดบทบาทลง

ด้านการทำนาย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมเมืองขนาดใหญ่ ส่งผลถึงการให้ความหมายของความเชื่อเดิมสูญหายหรือถูกปรับเปลี่ยนมุมมองใหม่ให้มีความแตกต่างเพื่อเข้ากับยุคสมัยปัจจุบันมากขึ้น ดังที่สนิท สมครการ (2545) ได้ให้ความเห็นว่าวัฒนธรรมความคิดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการขอยืมหรือหยิบยืมแผนวิธีการดำเนินชีวิตจากวัฒนธรรมหนึ่งมายังวัฒนธรรมหนึ่ง อาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประเพณีของตนสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน

ด้านวัตถุในการประกอบพิธี สิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ล้วนแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวจีน เครื่องเซ่นไหว้แต่ละประเภทก็จะมี ความหมายแฝงที่แตกต่างกันออกไป แต่จากสภาพการ พัฒนาที่ก้าวกระโดดของสังคมเมืองขนาดใหญ่ปัจจุบัน ให้ความหมายในตัวของวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมแตกต่างไปจากเดิม จากแต่เดิมจะเชื่อและยึดถือความหมายตามแบบฉบับอย่างเคร่งครัด แต่ในปัจจุบันความเชื่อแบบดั้งเดิมไม่ได้มีความหมายสำคัญสำหรับพิธีกรรมเชิงเม้งอีกต่อไป บ้างสูญหาย บ้างอาจมีการเพิ่มเติมเสริมแต่ง หรือสรรหา ประดิษฐ์คิดค้นวัตถุเครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมให้ทันกับยุคสมัยปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นพบว่าความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันกลับกลายเป็นเชิงธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญของตัวเงินเป็นหลัก เหล่านี้เกิดจากการรับวัฒนธรรมต่างชาติที่ไหลเวียนอย่างไม่หยุดนิ่งเข้ามา มีบทบาทแทนที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ดังที่นิตะ ดิณณะกุล (2544) ที่ให้ความเห็นว่ากระแสโลกาภิวัตน์ในโลกปัจจุบัน ให้ความเชื่อถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นพลังงานทางเศรษฐกิจ เมื่อสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจมากกว่าเรื่องอื่นๆ จึงทำให้ระบบความเชื่อหรือค่านิยมเดิมถูกปรับเปลี่ยนความหมายไป

- **พิธีกรรม** ในส่วนของพิธีกรรม มีดังนี้

การเตรียมพิธีกรรม จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของญาติพี่น้องหลากหลายฝ่าย แต่เนื่องจากวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีสมัยก่อนยังไม่เจริญมากนัก จึงจำเป็นต้องอาศัยความไว้วางใจเชื่อใจกันของญาติพี่น้องในตระกูล และเป็นที่ยึดมั่นว่าเมื่อถึงวันเซ็งเม้งทุกคนต้องกลับมาประกอบ

พิธีกรรม แต่เมื่อความเจริญก้าวหน้าเข้ามา หาดใหญ่เริ่มขยายตัวกลายเป็นเมืองมากขึ้น สภาพสังคมในปัจจุบันการดำเนินชีวิตขึ้นอยู่กับเวลาเป็นหลัก วิถีชีวิตที่เร่งรีบ ทำให้สามารถติดต่อกันได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการจ้างงานปิดกวาดสุสานแทนการทำด้วยตนเอง ทั้งนี้ก็เพราะการแข่งขันเชิงธุรกิจ ส่งผลให้แรงงานคนต้องทำงานแข่งกับเวลา โดยมีเงินเป็นปัจจัยหลัก ยิ่งไปกว่านั้น ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การเข้ามาตั้งของบริษัทข้ามชาติ และการลงทุนของชาวต่างชาติตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้แหล่งการเลือกซื้ออาหารของคนเชื้อสายจีนเปลี่ยนแปลงไป จากตลาดสดกลายเป็นร้านสะดวกซื้อ หรือห้างสรรพสินค้าใกล้บ้าน อาจเนื่องมาจากห้างสรรพสินค้าส่วนใหญ่มีความสะอาด และปลอดภัย นำเข้าไปจับจ่ายใช้สอย และมีสิ่งของครบครัน ถูกจัดเรียงตามแผนก ทำให้ง่ายต่อการเลือกซื้อ และประหยัดเวลา รวมถึงการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ด้วยเหตุนี้ผู้คนเริ่มเล็งเห็นถึงความสบาย และลดระยะเวลา อีกทั้งยังสะดวก รวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก และสามารถซื้อหาได้ง่ายโดยทั่วไป แทนการออกไปซื้อหาตามตลาดสดเหมือนในอดีต ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามา ดังที่ Appadura (1996) ได้กล่าวไว้ใน “มิติทางเทคโนโลยี” ทำให้เกิดการไหลเวียนของบริการต่างๆ ในปัจจุบันสามารถพบได้ทั่วไป และสามารถหาซื้อสิ่งของที่ต้องการได้สะดวกสบายมากขึ้น อีกทั้งการเข้ามาของเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้าทำให้สิ่งของต่างๆ สามารถสั่งซื้อได้ทางอินเทอร์เน็ตแบบออนไลน์ โดยไม่ต้องไปเดินออกไปซื้อของในท้องตลาดสดเหมือนในอดีต เนื่องจากมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้เลือกซื้ออย่างหลากหลาย มีรูปภาพและราคาปรากฏอยู่อย่างชัดเจน โดยไม่ต้องลงแรงใดๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดระยะเวลา ซื้อความสะดวกรวดเร็ว และสามารถซื้อหาได้ง่ายอีกด้วย

ขั้นตอนประกอบพิธีกรรมที่บ้านและที่สุสาน ยังคงปฏิบัติกันตามแบบแผนดั้งเดิม ลำดับขั้นตอนการเซ่นไหว้ยังคงยึดถือกันอย่างเคร่งครัด แต่กระนั้นก็ยังมีการผสมผสานวัฒนธรรมจีนให้กลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้ก็เพื่อก่อให้เกิดความสบายใจของลูกหลาน ดังที่แก้ว อรรถาวร (2534) ได้แสดงความคิดเห็นว่า การประกอบพิธีกรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางด้านจิตใจ ทำให้เกิดความสบายใจและมีความหวังในชีวิต เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมต้องนำไปสู่ผลที่คาดหวัง ในส่วนของการประกอบพิธีกรรมเซ่งเม้งที่บ้าน ขั้นตอนเหมือนกับที่สุสาน เพียงแต่ย่อกระบวนการต่างๆ มาไว้ที่บ้าน ปัจจุบันพบเห็นได้น้อยมาก จะทำกันในบางบ้านที่ยังคงความเชื่อไว้อย่างเคร่งครัดเท่านั้น เพราะส่วนใหญ่จะเลือกประกอบพิธีกรรมเซ่งเม้งเพียงแห่งเดียวเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองในสังคมปัจจุบัน อีกทั้งธุรกิจการงานที่มีความเร่งรีบ ทุกอย่างจึงจะต้องสะดวกและรวดเร็ว ดังที่ประมวล ดิคคินสัน (2539) ที่เห็นว่าพิธีกรรมเป็นเครื่องแสดงความผูกพันทางเศรษฐกิจ และจะแปรผันไปตามสภาพเศรษฐกิจของสังคมในสมัยนั้นๆ

การนำเครื่องเซ่นไหว้ไปใช้หลังเสร็จพิธี อาหารที่ใช้เซ่นไหว้หลังเสร็จสิ้นพิธีกรรมในปัจจุบันจะถูกนำไปบริจาค หรือบางครั้งก็นำไปเททิ้ง อันเนื่องมาจากกระแสสังคมที่มีเวลาเป็นตัวแปรสำคัญในการดำเนินชีวิต ทำให้สังคมปัจจุบันกลับกลายเป็นสังคมที่มีแต่ความเร่งรีบ ประกอบกับกิจการค้าขายที่รัดตัวซึ่งเชื่อมโยงไปถึงด้านเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้คุณค่าที่ติงามของประเพณีเซ่งเม้งบางส่วนขาดหายไป ดังที่ Appadura (1996) ได้ให้ความเห็นว่าทั้งหมดล้วนเกิดมาจากผลผลิตของกระแสโลกาภิวัตน์ในสังคมปัจจุบันภายใต้ “มิติทางการเงิน” ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงหน้าที่การงานที่จะส่งผล

กระทบทางด้านเศรษฐกิจที่เห็นตัววัดดูอย่างเช่น เงิน สำคัญกว่าประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ อีกทั้งในปัจจุบันเป็นสังคมที่เร่งรีบ ทุกอย่างต้องแข่งกับเวลา สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2540) ให้ความเห็นว่า สิ่งที่มีผลกระทบมากที่สุดจากโลกาภิวัตน์คือ วัฒนธรรมความคิด วิถีชีวิตของคนไทยเดิมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ วิถีคิดเป็นแบบสบายๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงนานๆ ครั้ง ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงต้องมีการจัดการกับวัฒนธรรมให้รับกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากคำกล่าวข้างต้น ทำให้บทบาทความสัมพันธ์ทางเครือข่ายของไทยเชื้อสายจีนลดน้อยลงไป เมื่อก่อนสมาชิกในครอบครัวจะนั่งล้อมวงกันเพื่อรับประทานอาหารและถามสารทุกข์สุขดิบซึ่งกันและกัน แต่เมื่อระบบความคิดมีการเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงหน้าที่การงานที่รัดตัว ทำให้ความสนิทชิดเชื้อจากการมานั่งล้อมวงกันรับประทานอาหารหลังเสร็จพิธีลดน้อยลงไป

ในประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าที่มีต่อสังคมของประเพณีเชิงเม้งในสังคมเมืองขนาดใหญ่ จากการศึกษาประเพณีเชิงเม้งที่มีคุณค่าต่อสังคมทั้งสามด้านสะท้อนให้เห็นว่า แม้สังคมเมืองขนาดใหญ่จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร เชิงเม้งก็ยังให้ประโยชน์หลายๆ อย่าง トラบไตที่ยังเป็นการรักษาประเพณีที่ย่อมเสริมคุณค่าเชิงคุณธรรม จริยธรรม ดังที่ ถาวร สิกขโกศล (2557) เห็นว่า ข้อดีของประเพณีก็คือ การสร้างสำนึกผูกพันทั้งต่อตนเอง สังคม และบรรพชน เป็นเครื่องกลมเกลาคคน สารและจุดมุ่งหมายของประเพณีนั้นก็เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และที่สำคัญคือมุ่งจรรโลงคุณธรรมในจิตใจของมนุษย์. อย่างน้อยทำให้บรรพตฐานทางสังคมได้รับการค้ำจุน สังคมได้มีบรรพตฐานที่เข้มแข็งย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิต

ด้านเศรษฐกิจ สังคมเมืองขนาดใหญ่ในปัจจุบัน ยังคงสามารถเห็นถึงวิถีความเป็นความเงินได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะประเพณีเชิงเม้งที่ปัจจุบันกลายเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจขนาดใหญ่ เพราะการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ล้วนต้องใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน อีกทั้งประเพณีดังกล่าวได้สร้างกำไรให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเมืองใหญ่เป็นอย่างมาก เป็นการช่วยหมุนเวียนอำนาจการใช้จ่ายในมือประชาชนให้มีความสะพัด และคล่องตัวมากขึ้น เห็นได้จากการออกไปจับจ่ายใช้สอยของคนเชื้อสายจีนในประเพณีวันเชิงเม้งกันอย่างล้นหลาม ถึงแม้ว่าราคาข้าวของในช่วงนี้จะถีบตัวสูงขึ้นเพื่อเก็งกำไรกับผู้ซื้อหา แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อชาวไทยเชื้อสายจีนที่จะทุ่มเงินเพื่อจัดซื้อข้าวของเหล่านี้ ยิ่งไปกว่านั้นบางครอบครัวมีการสั่งซื้อสินค้าและบริการแบบออนไลน์ มีการสั่งจองไว้ล่วงหน้า เพราะเกรงว่าของที่ตนเองต้องการจะหมดลง ทุกครอบครัวจะหมดเงินไปกับประเพณีดังกล่าวไม่ต่ำกว่าสองพันบาทต่อหนึ่งครอบครัวหรือมากกว่านั้น ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ในการเลือกซื้อสินค้าต่างๆ มาใช้ในการประกอบพิธีกรรม ประเพณีเชิงเม้งมีส่วนในการกระจายรายได้จากพ่อค้ารายใหญ่สู่พ่อค้ารายย่อย ออกไปจนถึงผู้ให้บริการกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากจะมีคนไทยเชื้อสายจีนต่างถิ่นหลังไหลเข้ามาประกอบพิธีเชิงเม้งยังบ้านเกิดของตน ตามที่ วิจิตร ขอนยาง (2532) ให้ความเห็นไว้ว่า ประเพณีได้ให้คุณค่าทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องหมายแสดงความผูกพันทางเศรษฐกิจ การปฏิบัติประเพณีจะมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเสมอ อีกทั้งยังช่วยเน้นฐานะทางสังคมและความเจริญของประเทศ จากสภาพดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าประเพณีเชิงเม้งไม่เพียงแต่ส่งถึงภาคเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลถึงธุรกิจภาคการท่องเที่ยวอีกด้วย อันเนื่องมาจากการประกาศหยุดของนายจ้างชาวจีนในขนาดใหญ่ ทำให้ลูกน้องหรือผู้ที่เกี่ยวข้องพลอยได้รับผลประโยชน์จากวันหยุด รวมตัวกันออกไปท่องเที่ยวยังสถานที่

ต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของสายชล แก้วบริสุทธิ์ (2556) ที่พบว่า การจัดงานประเพณีปัจจุบัน มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญและยังส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยว โดยภาพรวม ถือว่าดีขึ้นมาก ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงที่เศรษฐกิจมีความฝืดเคือง ประเพณีซึ่งเม็งมีส่วนสำคัญในการช่วย กระตุ้นทำให้ระบบเศรษฐกิจของสังคมมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ดังนั้นประเพณีจึงเป็นสิ่งที่มาคู่กับ เศรษฐกิจอยู่เสมอ สอดคล้องกับประมวญ ดิคคินสัน (2539) ที่ให้ความเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็ประเพณี หรือพิธีกรรมล้วนแสดงถึงความผูกพันทางเศรษฐกิจด้วยกันทั้งสิ้น ขณะเดียวกันก็สะท้อนว่ามีฝ่ายที่ เสียค่าใช้จ่ายเพื่อพิธีกรรมซึ่งเม็ง ผู้ที่อยู่ฐานะย่อมมีการเจรจาต่อรอง สถานะนี้ต้องถ้อยที่ถ้อยอาศัย เห็นได้ว่า ชาวจีนไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร ก็ยังคงยึดมั่นในประเพณี และปฏิบัติพิธีกรรมอย่างไม่ขาด ตกบกพร่อง เหล่านี้จึงนับได้ว่าซึ่งเม็งมีส่วนช่วยในการสูบฉีดเม็ดเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจได้อย่าง มหาศาล อีกทั้งยังเป็นการรักษาสมดุลระหว่างอุปสงค์กับอุปทานในสังคมเมืองหาดใหญ่ภายใต้สภาวะ เศรษฐกิจฝืดเคืองในปัจจุบัน

ด้านวัฒนธรรม ประเพณีซึ่งเม็ง เป็นประเพณีหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่ยังคง สามารถดำรงความเป็นจีนได้อย่างเด่นชัด ส่งเสริมคุณค่าให้เห็นถึงการรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ เนื่องจาก ซึ่งเม็งเป็นเรื่องของ วิถีการดำเนินชีวิต ปรัชญา ความเชื่อ รวมถึงศิลปวัฒนธรรมต่างๆที่แตกต่างจาก ชาตอื่น บ่งบอกถึงรากเง้า อีกทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจการความเป็นจีนทั้งความเชื่อ ภาษา รวมถึงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ดังที่ นัทธนัย ประสานนาม (2550) ให้ความเห็นว่า อัตลักษณ์คือ การระบุได้ว่าเรามีความเหมือนกลุ่มอื่นและมีความต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และเราเป็นใครในสายตา คนอื่น การสืบทอดประเพณีซึ่งเม็งเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกระบวนการดู ลอกเลียนแบบ และปฏิบัติตามกันมา จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ลูกหลานชาวจีนจะซึบซับประเพณีอันดีงาม ซึ่งเม็งจึงกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของเมืองหาดใหญ่ เสริมคุณค่าอยู่ในสังคม ดังผล การศึกษาของ Ma Guitong (2554) ที่พบว่า การพยายามรักษาและสืบสานอัตลักษณ์ทางประเพณี ของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นสิ่งที่ให้คุณค่าแก่สังคม และเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อลูกหลานชาวจีน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นตน นอกจากนี้การจัดซึ่งเม็งแต่ละครั้งสามารถทำให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของคนเชื้อสายจีนได้เกือบทั้งหมด สอดคล้องกับแนวคิดของวิจิตร ขอนยาง (2532) ที่เห็นว่า ประเพณีเป็นเครื่องยกยอเกณท์ไว้อย่างมี ความหมาย เรื่องราวบางอย่างอธิบายให้เข้าใจยากและใช้เวลานาน แต่ประเพณีสามารถสรุป ความหมายออกมา และบรรจุไว้ในแต่ละขั้นตอน นอกจากนั้นยังเป็นการหล่อหลอมทำให้เป็นคนที่มี ความเสื่อมใสศรัทธาต่อผู้อาวุโสที่ชาวจีนหรือแม้กระทั่งชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงให้ความสำคัญกับ ลำดับชั้นผู้อาวุโส เห็นได้จากประเพณีซึ่งเม็ง เมื่อมีการเซ่นไหว้เกิดขึ้นคนที่มีอายุมากที่สุดจะเป็นคน เริ่มพิธีกรรม ไส้เรียงกันจนกระทั่งมาถึงคนที่มีอายุน้อยที่สุด สอดคล้องกับจิรวรรณ บัวฝอยน (2538) ที่ ได้ความเห็นว่าคุณค่าของประเพณีส่งผลต่อนิสัย ทำให้เป็นผู้ที่มีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง ถึงแม้ว่า ความเจริญก้าวหน้าหลากหลายที่เข้ามา อาจจะทำให้บางสิ่งบางอย่างถูกปรับเปลี่ยนไปให้ทันสมัยกับยุค สมัยใหม่ แต่แรงผลักดันที่จะพยายามดำรงอัตลักษณ์ยังคงอยู่มาก ประกอบกับการสืบสานจากรุ่นสู่รุ่น ของครอบครัวสังคมชาวจีน หรือชาวไทยเชื้อสายจีน โดยเกิดจากความรู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้างของชาว จีนรุ่นแรกที่อยู่พหุเข้ามาอาศัยในเมืองหาดใหญ่ ทำให้ต้องจัดประกอบพิธีกรรมขึ้นมา เพื่อสนองความ ต้องการทางด้านจิตใจและระลึกถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตน ตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึง

กระบวนการสุดท้ายในพิธี ผ่านการสังเกตุ การลอกเลียนแบบ และการปฏิบัติตามกันเรื่อยมา จนมีภูมิความรู้แล้วเกิดการถ่ายทอด สืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่

ด้านศาสนาและจริยธรรม พื้นฐานประเพณีเชิงเม้งรับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อ เป็นการสะท้อนว่าคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ยังคงคนเลื่อมใสศรัทธาต่อปรัชญาขงจื้อ เช่นเดียวกับที่อื่นๆ เหตุนี้ทำให้สังคมจีนในหาดใหญ่ยังเป็นปึกแผ่น อย่างน้อยก็ด้วยความกตัญญูทวนเวียนต่อผู้มีพระคุณ เป็นคุณธรรมหลักที่สำคัญของประเพณีเชิงเม้ง การเซ่นไหว้ในประเพณีเชิงเม้งจึงถือการแสดงออกถึงความกตัญญูทวนเวียนในรูปแบบหนึ่ง ประหนึ่งว่าท่านยังมีชีวิตอยู่ ชาวจีนเชื่อว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญขั้นต้นของคนในสังคมที่ขาดเสียไม่ได้ สอดคล้องกับ Baker (1979) ที่กล่าวว่า สังคมจีนสร้างขึ้นด้วยความกตัญญูทวนเวียนที่เป็นรากฐานสำคัญ ชาวจีนต้องอุทิศตนเพื่อบิดามารดาก่อน แล้วจึงจะอุทิศตนเพื่อประเทศชาติตามมา จึงเห็นได้ว่าความกตัญญูเป็นพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้าของทุกคนในสังคม ที่ควรจะต้องปฏิบัติและพึงรักษาไว้ จึงมีประเพณีจีนหลายอย่างที่สอนให้คนรู้จักความกตัญญู ดังที่สุพร ศาสตรร์รัตนมณี (2554) ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมงตึกพบว่าการจัดพิธีงตึกก็เพื่อแสดงความกตัญญูของลูกหลานต่อผู้ตาย และความปรารถนาของลูกหลานที่จะทำให้ดวงวิญญาณของผู้ตายนั้นได้ไปอยู่อย่างสงบสุขในโลกหน้า ซึ่งทั้งหมดตั้งอยู่บนรากฐานของความเมตตาและความกตัญญู สอดคล้องกับบิวิตร์ ขอนยาง (2532) ที่ให้ความเห็นว่า ประเพณีทำให้ผู้ปฏิบัติได้แสดงออกถึงความกตเวทิต่อผู้มีพระคุณทั้งที่เสียชีวิตไปแล้วและที่ยังมีชีวิตอยู่ ประเพณีเชิงเม้งยังสอนให้คนในสังคมศรัทธา และให้คุณค่าต่อศาสนา ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความรู้สึกสบายใจที่รู้สึกว่ามีสิ่งยึดเหนี่ยว จนก่อให้เกิดเป็นแรงพลังศรัทธาในศาสนา หรือแม้กระทั่งการเซ่นไหว้บูชาวิญญาณบรรพบุรุษด้วยความเคารพ เพราะเชื่อว่าวิญญาณของพวกท่านยังคงวนเวียนและคอยช่วยเหลือลูกหลานอยู่เสมอ ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของประเพณีนี้ สอดคล้องทฤษฎีของ Emile Durkheim อ้างถึงใน Harry (1939) ที่กล่าวว่า ศาสนามีผลทำให้สังคมเกิดการสร้างระเบียบวินัย และความสามัคคี เป็นตัวกำหนดว่าเราควรทำอะไรไม่ควรทำอะไร อีกทั้งยังเป็นพลังชีวิตให้แก่สมาชิกผู้มีส่วนร่วมหรือผู้นับถือศาสนา สร้างความอึดเหนี่ยวเพราะได้ทำในสิ่งที่ตนศรัทธา ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิตใจให้คนในสังคมมีแรงและกำลังในการดำเนินชีวิต จากการขอพรจากเทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายคอยดูแลรักษาหลุมศพของบรรพบุรุษให้มีแต่ความร่มเย็นและสงบสุข ตามความเชื่อของชาวจีนที่ผูกโยงวิญญาณบรรพบุรุษไว้กับลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ว่า ถึงแม้ร่างกายจะไม่อยู่ให้เห็น แต่วิญญาณก็ยังคอยวนเวียนอยู่รอบตัว ทั้งนี้ก็เพื่อความเป็นสิริมงคล ช่วยเหลือลูกหลานให้พบเจอแต่ความสุขความเจริญเข้ามาในชีวิต ทั้งยังเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจของคนในสังคม รู้จักการบริจาค ให้ทานแก่ผู้ที่ลำบาก แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อีกทั้งยังสอนให้มนุษย์รู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดติดกับสรรพสิ่งใดๆในโลก เพราะมนุษย์ทุกคนมีเกิดและมีดับ เกิดแก่เจ็บตายเป็นเรื่องธรรมดา ประเพณีเชิงเม้งจึงคอยเป็นเครื่องเตือนสติให้ปฏิบัติตนอยู่ในความไม่ประมาท หมั่นทำความดี และปล่อยวางกับสิ่งที่ยังมากไม่ถึง

ประเพณีเชิงเม้งยังช่วยกระตุ้นจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนและสังคม เพราะทุกคนที่เกิดมาบนโลกใบนี้ ย่อมที่จะมีความเกี่ยวข้องกันในฐานะใด ในฐานะหนึ่ง หรือหลายฐานะ ใครอยู่ในฐานะไหนก็ต้องรู้จักหน้าที่ของตน และทำหน้าที่นั้นออกมาให้สมบูรณ์แบบมากที่สุด สังคมจึงจะเกิดความสงบสุขและไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวาย ดังที่ขงจื้อได้จัดความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาไว้ว่า บิดามารดาควรให้ความเมตตาตักเตือนบุตร บุตรธิดาก็ควรมีความ

กตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดา หรือความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องที่ให้ความเห็นว่าเป็นที่พึงควรวางตัวให้สมกับเป็นพี่ ส่วนน้องก็ควรเคารพเชื่อฟัง (Lang, 1946) ทั้งนี้เพราะขงจื้อเชื่อว่า หากทุกคนทำตามหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ปัญหาความวุ่นวายของสังคมก็จะหมดไป ฉะนั้นการทำหน้าที่ของตนให้ดีจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

นอกจากนี้การช่วยเหลือเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เป็นการปลูกฝังให้ลูกหลานตระหนักถึงความสามัคคีภายในครอบครัว ผูกผันและเรียนรู้ทักษะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากครอบครัวไปสู่การช่วยเหลือเกื้อหนุนกันในระดับประเทศชาติของคนในสังคมต่อไป ดังที่จิรบรรณ บัวเผื่อน (2538) แสดงความเห็นว่าเป็นประโยชน์ช่วยให้เกิดความสามัคคีในสังคม เพราะเมื่อใดที่เกิดการประกอบพิธีกรรม ย่อมต้องเกิดการช่วยเหลือตามมา จึงจะสามารถประกอบกิจกรรมต่างๆ ให้ออกมาอย่างลุล่วงและสมบูรณ์แบบ เป็นการสร้างความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สอดคล้องงานวิจัยของนุทิศ เอี่ยมใส (2555) ที่พบว่า ประเพณีได้ให้ประโยชน์ในมิติด้านสมานฉันท์ทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้คนมีความสามัคคี รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสนิทสนมกันในระดับมาก จนเกิดเป็นความรักความผูกพัน ของการมีจิตสำนึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน มีปณิธานร่วมกันที่จะสืบสานประเพณีให้คงอยู่และพัฒนาต่อไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง เป็นการสร้างมิตรไมตรีที่ตีระหว่งเครือญาติ เหตุนี้ทำให้ประเพณีซึ่งเมียงเปรียบเสมือนตัวกลางในการเชื่อมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของญาติพี่น้อง และยังทำให้เกิดความสามัคคีปรองดองกันในสังคม สอดคล้องกับส.เสถียรสุด (2533) ที่ให้ความเห็นว่าเป็นสิ่งที่เสริมสร้างความรักความผูกพันของคนในครอบครัว ดังที่ขงจื้อให้ความสำคัญกับครอบครัว เรียนรู้การใช้ชีวิต และรู้จักการปฏิบัติต่อครอบครัว รวมถึงบรรพบุรุษตลอดจนถึงการต่อสู้เพื่อดำรงชีวิตในสังคมภายนอก ทั้งยังเป็นการเชื่อมสายสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพราะชาวจีนให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ประกอบกับโครงสร้างทางครอบครัวที่มีขนาดใหญ่และซับซ้อน เหล่านี้ถ้าไม่มีตัวเชื่อมเป็นจุดศูนย์กลาง อาจจะทำให้ความเข้มข้นทางสายเลือดเจือจางลงไปและไม่เห็นถึงความสำคัญของครอบครัวก็เป็นได้ ดังที่จิรบรรณ บัวเผื่อน (2538) ที่ได้กล่าวว่าประเพณีมีช่วยทำให้เกิดความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งทุกคนในครอบครัวต้องช่วยเหลือกัน และเป็นอันหนึ่งอันเดียว เป็นการแสดงออกถึงสัมพันธ์ภาพที่ดีของครอบครัว

ยิ่งไปกว่านั้นซึ่งเมียงยังได้สอดแทรกความซื่อสัตย์และการเคารพต่อสิ่งเหนือธรรมชาติเข้าไปในการประกอบพิธีในวันซึ่งเมียง จากการสักการบูชาเจ้าแห่งสวรรค์ก่อนการเซ่นไหว้บรรพบุรุษทุกครั้ง ซึ่งเป็นการแสดงออกของความเคารพ และซื่อสัตย์ต่อผู้ปกครอง ดังที่เสถียร โพธิ์นันทะ (2512) ที่ให้ความเห็นว่าการปฏิบัติประเพณีซึ่งเมียงนอกจากตั้งอยู่บนพื้นฐานความกตัญญู ยังแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อชนชั้นผู้ปกครอง จากการสักการบูชาเจ้าแห่งสวรรค์ เพราะผู้ปกครองเป็นผู้ที่ฟ้าส่งมาจุดเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยอันตราย และให้ความสุขสบายในการดำเนินชีวิต เหล่านี้เป็นการปลูกฝังค่านิยมและความเชื่อที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งนำไปสู่กับให้เกียรติซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาและสร้างคุณค่าในระดับสังคมและระดับประเทศชาติสืบไป

อย่างไรก็ตามแม้สังคมเมืองหาดใหญ่เปลี่ยนแปลงไปมาก เกิดการขยายตัวทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ลูกหลานชาวจีนมีการศึกษาที่ดีขึ้น ทำให้ข้อปฏิบัติบางอย่างของประเพณีปรับเปลี่ยนหรือลดทอน แต่เป็นเฉพาะด้านวัตถุ พิธีกรรมเท่านั้น ที่เปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ หัวใจสำคัญ คือความกตัญญูรู้คุณยังไม่เสื่อมคลาย สะท้อนจากวันซึ่งเมียงที่หาดใหญ่จะ

คราครั้นไปด้วยผู้คนที่เดินทางมาพบปะรวมญาติ จนทำให้ภาคบริการศึกษาคักไปด้วย คุณค่าที่ซ่อนอยู่นี้ ย่อมนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของสังคมเมืองขนาดใหญ่ อันจะช่วยขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจ และสังคม ยั่งยืนต่อไป การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องมาจากรากฐานครอบครัวที่เข้มแข็ง จึงเห็นได้ว่าประเพณีเชิงเม้งได้ ให้คุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมเมืองใหญ่นานัปการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากงานวิจัยเรื่องนี้ พบว่า การจัดประเพณีเชิงเม้งขนาดใหญ่ยังจำเป็นต้องมีการ ปรับปรุงในส่วนต่างๆ ดังนี้

1. ควรมีการรณรงค์ให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองใหญ่ประกอบพิธีกรรม เชิงเม้งแบบดั้งเดิม เพื่อให้เกิดการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มคนจีนในตระกูลต่างๆมากขึ้น
2. การปรับเปลี่ยนรูปแบบพื้นที่เช่นไหว้ในประเพณีเชิงเม้ง เช่น การสร้างฮวงซุ้ย แบบคอนโด อันเนื่องมาจากกลุ่มคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่มีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยง ราคาที่ดินในหาดใหญ่ที่ถีบตัวสูงขึ้น และยังเป็นการใช้สอยพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ สูงสุด
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้หน่วยงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ชมรมสมาคมจีน รวมถึง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับ ประเพณีวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต เพื่อเป็นการต่อยอดหรือกระตุ้นความเป็นจีน สร้างค่านิยม ทางวัฒนธรรมจีนให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ รวมถึงเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ และสืบสาน ประเพณีเชิงเม้งของลูกหลานชาวจีนสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ ข้อมูลทางสถิติที่แน่นอนมาอธิบายเพิ่มเติมถึงปัจจัยหรือแนวโน้มที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนของประเพณี เชิงเม้ง และควรศึกษาเปรียบเทียบในพื้นที่อื่นที่มีการจัดประเพณีเชิงเม้ง รวมถึงศึกษาประเด็นคุณค่า ทางสังคมในประเพณีอื่นของชาวจีน นอกเหนือจากประเพณีนี้

บรรณานุกรม

- กรมสรรพกร (2558). *แผนที่เมืองหาดใหญ่*. ค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2558, จาก:
<http://www.rd.go.th/songkhla2/77.0.html>
- กฤตวิทย์ ดวงสร้อยทอง. (2548). *คู่มือพิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณีไทย*. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- กิ่งแก้ว อรรถการ. (2520). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- กิ่งแก้ว อรรถการ. (2534). *ลักษณะพิธีกรรมในสังคมไทย*. เอกสารการสอนชุดไทยคดีศึกษา: อารยธรรม หน่วยที่ 6-11, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เกศริน ธรรมขันแข็ง. (2546). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบต่อประเพณีความเชื่อของชาวล้านนา: กรณีศึกษา ฝั่ปู้ย่า*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- คณะกรรมการบริหารมูลนิธิ. (ม.ป.ป.). *อนุสรณ์มูลนิธิจ้าวสงเคราะห์คนชราอนาถา ครบรอบ 92 ปี อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา สมัยที่ 60 พ.ศ.2547-2549* [จุลสาร].
- จาวรธรรม ธรรมวัตร. (2542). *คติชาวบ้านอีสาน*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2542). *ตั้งหนึ่งเกี้ยว*. (พิมพ์ครั้งที่20). กรุงเทพฯ: แพรว.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2542). *ลูกหลานกตัญญูโชคดี เกี้ยว-ซุง-ฮวด-ใช้*. (พิมพ์ครั้งที่6). กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์
- จิรวรรณ บัวเตียน. (2538). *ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลพระภูมิของชาวบ้าน อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สงขลา.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2540). *วัฒนธรรมคือทุน*. กรุงเทพฯ: บริษัทสุโขมและบุตร
- ชาย โปธิสิตา. (2547). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชาลิ้ม จักรวุธ. (2540). *วาทะศิลป์ของปรมาจารย์ขงจื้อ*. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- เชาว์นฤฤทธิ์ เรื่องปราชัญญ์. (2549). *ความเชื่อและประเพณีในการทำบุญของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอิสลามศึกษา คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2541). *มนุษย์กับสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่4). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ดำรง ฐานดี. (2523). *สังคมวิทยา-มานุษยวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, มปป.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2550, เมษายน). *เชิงเม้ง : เทศกาลควรวะบุพการี*. *วารสารศิลปวัฒนธรรม*, 28 (6), 158-161.
- ทวี ทองสว่าง. (2546). *ชุดวิชาการศึกษานอกโรงเรียน หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2549). *ปรัชญาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นพคุณ ประสบเกียรติกิจ. (2556). *สังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์*. ค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2557, จาก:
<http://pophaiin2025.blogspot.com/2013/10/blog-post.html>
- นัทธนัย ประสานนาม. (2550). *เพศชาติพันธุ์ และปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในภาพยนตร์ เรื่อง Touch of Pink*. ค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2559, จาก
<http://v1.midnightuniv.org/midnight2545/document95248.html>.
- นิเทศ ตินณะกุล. (2544). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุทิศ เอี่ยมใส. (2555). *รายงานการวิจัยเรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์”*. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- บุรชัย ศิริมหาสาคร. (2540, มกราคม-มีนาคม). *โลกาภิวัตน์กับการพัฒนาการศึกษา*. *วารสารพัฒนาหลักสูตร*, 16(7), 128.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2531). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.
- ประมวญ ดิคินสัน. (2539). *คติชนชาวบ้าน: การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2530). *การละเล่นและพิธีกรรมในสังคมไทย*. วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ: โครงการไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปีเตอร์ เฮสเลอร์. (2553, กุมภาพันธ์). *ชีวิตหลังความตาย*. *วารสารเนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก ฉบับภาษาไทย*. 19 (7014), 39-45.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, (2521). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พณิตา พุ่มเอี่ยม. (2538). *ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สงขลา.
- พระเทพเวที (ประยูรสิทธิ์ ปยุตโต). (2532). *วัฒนธรรมการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พระยาอนุমানราชชน. (2514). *วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆของไทย โดย เสถียรโกเศศ (นามแฝง)*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- พระยาอนุমানราชชน. (2515). *การศึกษาศิลปะและประเพณี โดย เสถียรโกเศศ (นามแฝง)*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- พระยาอนุमानราชชน. (2540). *ประเพณีต่างๆ ของไทย โดย เสถียรโกเศศ (นามแฝง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ศูรสภา.
- พลกุล อังกินันท์. (2514). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพฯ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2539). *บูรณาการของเยาวชนจีนในประเทศไทย: การเมือง การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- เพชรภรณ์ โสลำภา. (2537). *พิธีกรรมแซนโดนตา ที่บ้านกระทาด ตำบลกระทาด อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ไพศาล ภูไพบูลย์ อังคณา ตติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม. (2544). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.1*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- เรไร ไพรวรรณ. (2553). *คติชนและภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- เรือนแก้ว ภัทรานูประวัตติ. (2554). *การศึกษาสืบทอดความเป็นจีนผ่านการทำความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนา ของชาวจีนสู่ลูกหลานในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้า.
- วรรณนา เชื้อจีน. (2551). *ประตูลู่วัฒนธรรมจีน*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- วรรณนะ มุลขำ. (2551). *ร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนามหายานที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่*. ค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2557, จาก http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/thapra/Watana_Moonkham/Chapter4.pdf
- วัลภา บุรุษพัฒน์. (2547). *ชาวจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา.
- วิจิตร ขอนยาง. (2532). *การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม.
- วิชาภรณ์ แสงมณี และประเสริฐ ลีถานนท์. (2525). *ประเพณีและกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: เมืองสยาม.
- ศรีมหาโพธิ์. (2543). *ประเพณีธรรมเนียมนจีน*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียงจงเจริญ.
- ศรีสุพร ช่วงสกุล. (2550). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติเศรษฐกิจ สังคม ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา*. เอกสารหมายเลข 4 ใน เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาวิชาการ “หนึ่งทศวรรษการศึกษาประวัติศาสตร์ภาคใต้”. สงขลา: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศักดิ์ศรีวี. (2534). *คัมภีร์กตัญญูของขงจื้อ*. กรุงเทพฯ: ธรรมชาติ.
- ศิระนนท์ รัตนสมจิตร. (2541). *เชิงม้ง: ความหมาย พิธีกรรม และความเปลี่ยนแปลง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, กรุงเทพฯ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศิวกร เสนสอน. (2555). “จู ชัง เปี้ยะ”ขนมเซ่งเม้ง จัดให้อร่อยปีละครั้งที่...ศิริรส. ค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2559, จาก: <http://www.manager.co.th/CelebOnline>.
- ศุภการ สิริไพศาลและอภิเชษฐ กาญจนดิฐ. (2550). *พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา จากอดีตถึงปัจจุบัน*. สงขลา: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ศุภการ สิริไพศาล. (2550). *จีนหาดีใหญ่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม*. สงขลา: ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ส.พลายน้อย. (2542). *ประเพณีจีน รวมขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและความเชื่อของคนจีน*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- ส.เสถียรสุด. (2533). *คัมภีร์ขงจื้อ*. กรุงเทพฯ: ก.ไก่.
- สงบ ส่งเมือง และลักขมี จิระนคร. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สนธยา พลศรี. (2553). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่6). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สนธิ ลิ้มทองกุล. (2537). *โลกานุวัตร*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- สนธิ สมัครการ. (2545). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับพัฒนาการของสังคม*. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์. (2536). *ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สายชล แก้วบริสุทธิ์. (2556). *เทศกาลกินเจ: พื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2533). *วรรณคดีเกี่ยวกับประเพณี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สืบแสง พรหมบุญ. (2525). *ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย ค.ศ.1282-1853*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์ ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชินการณ. (2544). *จีนทักษิณ : วิถีและพลัง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุพร ศาสตร์รัตนมณี. (2554). *การปรับตัวของธุรกิจบ้านและเครื่องใช้กระดาษในพิธีงเด็กของคนไทยเชื้อสายจีน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุพัตรา สุภาพ. (2542). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพิศวง ธรรมพันทาง. (2540). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: ดี.ดี.บุ๊คสโตร์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2548). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่13). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). *สังกัปปพิธีกรรม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุริยัน หวันแก้ว และกนกพรพรรณ อยู่ชา. (2552). *ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยบนความหลากหลายและ
สืบสน*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร โพนินันทะ. (2512). *เมธีตะวันออก*. พระนคร: บรรณาการ.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2525). *สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.
- อารีรัตน์ แซ่คง. (2539). *ศึกษาประเพณีตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา
คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สงขลา.
- อุทัย หิรัญโต. (2526). *สารานุกรมสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2547). *สื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม*.
(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Rapee Dx. (2555). ประวัติความเป็นมาเห็นดลินจื่อ. ค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2559, จาก:
<http://lingzhi-thai.blogspot.com/2013/09/blog-post.html>.

ภาษาอังกฤษ

- Appadurai, Arjun. (1996). *Modernity at Large Cultural Dimensions of Globalization*. London: University of Minnesota Press.
- Baker, Hugh David Robert. (1979). *Chinese Family and Kinship*. London: The Macmillan Press.
- Bloomfield, Frena. (1989). *Book of Chinese Beliefs*. New York: Ballantine Books.
- Cook, T. (2015, June 22). Cook Says Chinese Tastes Considered in Apple Product Designs. *Bloomberg News*. Retrieved January 10, 2016, from: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-06-22/cook-says-chinese-tastes-considered-in-apple-product-designs>
- Freedman, Maurice. (1958). *Lineage Organization in Southeastern China*. London: The Athlone Press.
- Harry, Alpert. (1939). *Emile Durkheim and His sociology*. New York: Columbia University Press.
- Holton, Robert J. (1998). *Globalization and The Nation-States*. London: Macmillan Press.
- Lang, Olga. (1946). *Chinese Family and Society*. New Haven: Yale University Press.
- Ma, G. (2011). A Study on Thai Hakka Identity in Hat Yai Municipality Zone Songkhla Province. *The Journal of Thanksin University, Humanities and Social Sciences*, 6 (1), 195-218.
- Skinner, G.William. (1957). *Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. New York: Cornell University Press.

ภาษาจีน

啊华. (2558). 《易经》[传统典籍]. ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2559, จาก:

<http://www.baike.com/wiki>.

算命网小编 27. (2558). 五行相生 什么是五行相生 五行相生表

五行颜色. ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2559, จาก: <http://www.dajiazhao.com>.

บุคลากรกรม

- กรกช แซ่ลิว. (2558, 28 ธันวาคม) ที่ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- กัญญารัตน์ คณิงกิจก้อง. (2559, 23 มกราคม) ที่ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์. (2885, 28 ธันวาคม) ที่บ้านเลขที่ 2 ซอย 4 ถนนสาครมงคล 2 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- คชา ขวัญมงคลศิลป์. (2558, 28 ธันวาคม) ที่บ้านเลขที่ 2 ซอย 4 ถนนสาครมงคล 2 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- จันทิมา โลหะกิจไพบูลย์. (2558, 5 กุมภาพันธ์) ที่สุสานบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- จิรวดี พรหมดำ. (2559, 26 มีนาคม) ที่โรงแรมเรต เพลนเน็ต อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- จური แซ่ลิ้ม. (2558, 4 เมษายน) ที่บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ (แถวบ้านพรุ) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- เจริญ แซ่ลิว. (2558, 28 ธันวาคม) ที่ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ชัยพร จิวระประภักษ์. (2558, 28 ธันวาคม) ที่ร้านส้มตำฟุ้งฟุ้ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- โฆว ชาง ซี. (2558, 7 เมษายน) ที่ห้างสรรพสินค้าลีการ์เด็น อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- โฆว เทียน ชิว. (2558, 7 เมษายน) ที่ห้างสรรพสินค้าลีการ์เด็น อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ฐิติยาพร แซ่ชิน. (2559, 16 กุมภาพันธ์) ที่ร้านอาหารอาเหลียง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ติณณ์ จิวระประภักษ์. (2558, 28 ธันวาคม) ที่ร้านส้มตำฟุ้งฟุ้ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ทรรศมพนธ์ แซ่ชิน. (2559, 31 มีนาคม) ที่ร้านอาหารอาเหลียง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ท่อน เฉลิมวงศ์. (2559, 6 มีนาคม) ที่คิวรถตุ๊กตุ๊กบริเวณหน้าห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ธงไชย ยงวิทยากุล. (2558, 27 ธันวาคม) ที่สมาคมจงฮั่ว อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- นาถพงศ์ วรรณกตยานันต์. (2558, 20 กุมภาพันธ์) ที่ร้านส้มตำบุปผาปลาอย่าง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ประเสริฐ ม่วงจันทร์. (2559, 6 มีนาคม) ที่คิวรถตุ๊กตุ๊กบริเวณหน้าห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ประเสริฐ แซ่ชิน. (2558, 20 ธันวาคม) ที่ร้านอาหารอาเหลียง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ปราณี วรรณกตยานันต์. (2558, 20 กุมภาพันธ์) ที่ร้านส้มตำบุปผาปลาอย่าง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ผกาพรรณ ว่องปฏิพัทธ์. (2558, 18 เมษายน) ที่ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- พิชัย ไกรนรา. (2558, 15 กุมภาพันธ์) ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- มงคล พงศ์พิัสสระ. (2558, 1 มีนาคม) ที่บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ (แถวหาดใหญ่ใน) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- มนัส เขียวแก้ว. (2558, 23 กุมภาพันธ์) ที่สุสานบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา.

บุคลากรกรม (ต่อ)

- มยุรฉัตร สุขจำนง. (2558, 1 มีนาคม) ที่บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ (แถวหาดใหญ่ใน) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- มยุรฉัตร สุขจำนง. (2558, 28 ธันวาคม) ที่บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ (แถวหาดใหญ่ใน) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ไมตรี รติเลิศกุล. (2558, 16 ธันวาคม) ที่วัดฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- ยี่ซุ่น เฉลียวเกรียงไกร. (2558, 4 เมษายน) ที่สุสานบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- วนิดา ธีรศานต์วงศ์. (2558, 10 กุมภาพันธ์) ที่บริษัทเซาท์แลนด์รับเบอร์ จำกัด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- วิภา แก้วทิพย์รัตน์. (2559, 13 มกราคม) ที่ตลาดสันติสุข อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- วิศรทิพย์ แซ่ชิน. (2558, 20 ธันวาคม) ที่ร้านอาหารอาเหลียง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- สมพร สิริโปรภามานนท์. (2558, 29 มีนาคม) ที่สมาคมหอการค้าไทย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- สมมาตร จุติกพงศ์. (2558, 29 มีนาคม) ที่สมาคมหอการค้าไทย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- สัมพันธ์ เคียรอุ้น. (2559, 16 มีนาคม) ที่ตลาดสันติสุข อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- สุชานาถ โภคนันท์. (2558, 4 เมษายน) ที่สุสานบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- สุดอน เฉลียวเกรียงไกร. (2558, 25 เมษายน) ที่ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- สุมาลี แซ่ลิ้ว. (2558, 28 ธันวาคม) ที่ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- สุรารักษ์ ปลื้มประสงค์. (2559, 26 มีนาคม) ที่โรงแรมเรด เพลนเท็ต อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- โสรยา นามสมมุติ. (2559, 6 กุมภาพันธ์) ที่ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- หวัง จิน ชิน. (2559, 20 มีนาคม) ที่ห้างสรรพสินค้าลีการ์เด็น อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- อชิพร ไกรนรา. (2558, 15 กุมภาพันธ์) ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- อภิรุจี ว่องปฏิพัทธ์. (2558, 28 พฤศจิกายน) ที่ร้านอาหารเหยียน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- อภิษฐา เตชะวันโตชาญเดช. (2559, 10 มกราคม) ที่ร้านจิวสังฆภัณฑ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- อัจฉรา แซ่ลี. (2558, 20 ธันวาคม) ที่ตลาดกิมหยง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- เอ นามสมมุติ. (2558, 23 กุมภาพันธ์) ที่สุสานบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- เอียด เฉลิมวงศ์. (2559, 6 มีนาคม) ที่ควรถูกตึกกบวิเวณหน้าห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ.....
2. อายุ.....ปี
3. สถานที่เกิด.....

จุดประสงค์	ประเด็นคำถาม	ผู้สัมภาษณ์	จำนวน
1. เพื่อศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ที่มีต่อประเพณีเชียงใหม่	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงของเมืองหาดใหญ่ในด้านใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อประเพณีเชียงใหม่? (ด้านสิ่งแวดล้อม/เศรษฐกิจ/ความจริงทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์/ประชากร) - ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงในเมืองหาดใหญ่ในด้านต่างๆข้างต้น ส่งผลกระทบต่อประเพณีเชียงใหม่อย่างน้อยเพียงใด? และส่งผลกระทบอย่างไร? - ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองหาดใหญ่มีประโยชน์หรือโทษอย่างไรต่อประเพณีเชียงใหม่? 	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่	5
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีเชียงใหม่ในสังคมเมืองหาดใหญ่	<p>ความเชื่อ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ท่านคิดว่าประเพณีเชียงใหม่สื่อความเชื่อด้านใดบ้าง? (ด้านอาหาร/เครื่องเซ่นไหว้/วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธี) - ท่านคิดว่าความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีเชียงใหม่เกิดจากอะไร? ทำไมถึงเชื่อนั้น? และดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันได้อย่างไร? 	กลุ่มช่วงอายุ 25 ปี	5
	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านคิดว่าความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีเชียงใหม่เกิดจากอะไร? ทำไมถึงเชื่อนั้น? และดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันได้อย่างไร? 	กลุ่มช่วงอายุ 25-60 ปี	5
	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านคิดว่าความเชื่อในประเพณีเชียงใหม่ - ความเชื่อของประเพณีเชียงใหม่ในสังคมเมืองหาดใหญ่แตกต่างจากสังคมอื่นหรือไม่? อย่างไร? 	กลุ่มช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป	5
	<p>พิธีกรรม (ก่อนพิธีกรรม)</p> <p>ขั้นการปรึกษาหารือ หรือวางแผน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ก่อนจะถึงวันเชียงใหม่จริง ท่านได้มีการนัดหมายกับญาติกันอย่างไร? ด้วยวิธีการใด? ส่วนมากจะนัดหมายกันช่วงเวลาใด? 	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเพณีเชียงใหม่	5

จุดประสงค์	ประเด็นคำถาม	ผู้สัมภาษณ์	จำนวน
	<p>- เมื่อนัดหมายแล้ว สถานที่ที่เป็นจุดนัดพบคือที่ใด? (บ้าน/สุสาน/ ฯลฯ)</p> <p>- คนที่ไม่สะดวกมาในวันทำพิธีจริงจะอย่างไร?</p> <p><u>ขั้นตอนการรวมตัวหรือไม่รวมตัว</u></p> <p>- เมื่อญาติพี่น้องมาพร้อมกันแล้ว การเตรียมอาหาร ใครเป็นคนเตรียม? (ทำเอง/สั่งร้าน) ถ้าสั่งร้าน ส่วนมากท่านจะสั่งจากร้านไหนหรือคละร้านกันไป? และงบประมาณเท่าไร?</p> <p>- ท่านเลือกซื้ออาหารและสิ่งของมาทำพิธีจากที่ใด? (ตลาด /ซูเปอร์มาร์เก็ต/ร้านสะดวกซื้อใกล้บ้าน)</p> <p>-ท่านมีวิธีการสั่งซื้อของทางใด? (มือถือ/สั่งออนไลน์อินเทอร์เน็ต)</p> <p>- ในส่วนของการเตรียมสุสาน ท่านมีการเตรียมกันอย่างไร? ทำกันช่วงเวลาไหน? และใครเป็นคนทำ?</p> <p><u>พิธีกรรม (ระหว่างและหลังพิธี)</u></p> <p>- ใครเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธี? และบุคคลสำคัญในการพิธีคือใคร?</p> <p>- ขั้นตอนในการประกอบพิธีมีอะไรบ้าง?</p> <p>-ท่านคิดว่ารูปแบบพิธีกรรมวันเซ็งเม้งในอดีตกับปัจจุบันเหมือนหรือต่างกันอย่างไร?</p> <p>- หลังเสร็จพิธีของที่เหลือจากการเซ่นไหว้เอาไปไหน?</p> <p>- กิจกรรมหลังจากเสร็จพิธีเป็นอย่างไร? (การถ้ำยรูปรวมครอบครัว)</p>		

จุดประสงค์	ประเด็นคำถาม	ผู้สัมภาษณ์	จำนวน
3. เพื่อศึกษาคุณค่าที่มีต่อสังคมของประเพณีแข่งม้งที่มีต่อสังคมเมืองหาดใหญ่	ด้านเศรษฐกิจ - ท่านคิดว่าประเพณีแข่งม้งส่งผลต่อเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่หรือไม่อย่างไร? ด้านวัฒนธรรม - ท่านคิดว่าประเพณีแข่งม้งสอนอะไรให้แก่ลูกหลาน? - ท่านคิดว่าประเพณีแข่งม้งช่วยขัดเกลาจิตใจ ทำให้ลูกหลานประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดีของสังคมได้หรือไม่? - ท่านคิดว่าประเพณีแข่งม้งมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมจีนและมีประโยชน์อย่างไร?	กลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน	5
	ด้านศาสนา - ท่านคิดว่าประเพณีแข่งม้งสามารถแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิต์ของลูกหลานได้หรือไม่ อย่างไร? - ท่านต้องการให้ลูกหลานสืบทอดปฏิบัติประเพณีต่อไปหรือไม่? อย่างไร?	กลุ่มคนอื่นๆ ที่สามารถให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคมของประเพณีแข่งม้ง	5

ภาคผนวก ข

รายงานบทความประชุมวิชาการ

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับจากผู้ตีพิมพ์และประชุมวิชาการ

1. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 ในหัวข้อ “การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน” ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2558 ณ ศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต เรื่องเครื่องเช่นไหว้ในพิธี เชิงมั่งทามกลางกระแสโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาอำเภอหาดใหญ่

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
 มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (สกอ.ภาคใต้ตอนบน)

ได้มอบเกียรติบัตรฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

นายพงษ์ทัช จิตวิบูลย์

ได้นำเสนอผลงานวิจัย

ในการประชุมวิชาการ การนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4
 “การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน”
 “Development of New and Innovative Research for the AEC”

ให้ไว้ ณ วันที่ 7 พฤษภาคม 2558
 ณ ศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภา กาหยี)
 อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ ๔ 2558
 "การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน"
 * Development of New and Innovative Research for the AEC

เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีเซ็งเม้งท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาอำเภอหาดใหญ่

Sacrificial Offerings in Qingming Rites amidst Globalization:

A Case Study of Hat Yai

พงษ์ทัช จิตวิบูลย์¹ ปัญญา เทพสิงห์²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ /โทรศัพท์ 084-9654092

อีเมลล์ chezze.grace@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารพัดศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่/

โทรศัพท์ 083-1846692 อีเมลล์: punya.t@psu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีเซ็งเม้งท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ กรณีศึกษาอำเภอหาดใหญ่ โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีหลักแหล่งอยู่เมืองหาดใหญ่และมีประสบการณ์ในการประกอบพิธีเซ็งเม้ง 6 ท่าน ผู้ดูแลอสังหาริมทรัพย์ 2 ท่าน นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาแยกประเด็น จัดหมวดหมู่ และตีความหาข้อสรุป

ผลการศึกษา พบว่า เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีเซ็งเม้งท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ในอำเภอหาดใหญ่ ในด้านการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ในปัจจุบันสามารถทำได้ในร้านสะดวกซื้อ รวมถึงสั่งซื้อทางออนไลน์ แทนการออกไปจ่ายตลาดสดดั้งเดิม ด้านลักษณะเครื่องเซ่น มีการเปลี่ยนแปลงชนิดของอาหาร เช่น โดนัท ไก่เคเอฟซี ฯลฯ ซึ่งรับอิทธิพลตะวันตก เครื่องเซ่นไหว้บางอย่างความหมายเปลี่ยนไป เช่น ปะทัดเด็เด็เชื่อว่าช่วยป้องกันสิ่งชั่วร้าย มาเป็นการจุดเพื่อความร่ำรวย ยิ่งเสียงดังมากยิ่งขึ้น หลังพิธีเสร็จสิ้นบางครอบครัวนำอาหารเซ่นไหว้ไปบริจาคทานหรือเททิ้งแทนการให้ญาติพี่น้องนั่งล้อมวงเพื่อรับประทานดั้งเดิม สภาพนี้สะท้อนถึงอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ ทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสาร การแข่งขันตามระบบทุนนิยมที่ลดทอนความเชื่อดั้งเดิม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และพฤติกรรมผู้บริโภค

คำสำคัญ: เครื่องเซ่นไหว้ พิธีเซ็งเม้ง โลกาภิวัตน์

Abstract

The purpose of this research was to explore sacrificial offerings in Qingming rites amidst globalization, a case study of Hat Yai. The data of this qualitative study were collected through related documents in addition to field data collected from participatory and non-participatory observations, and in-depth interviews with eight key informants, six of whom were Thai-Chinese who lived in Hat Yai and had direct experience in performing Qingming rites, and two cemetery caretakers. The data were categorized, interpreted and concluded.

The study found that the sacrificial offerings for Qingming rites amidst globalization in Hat Yai District could be bought from convenience stores and ordered on-line instead of being bought from the fresh market as in the past. The sacrificial offerings like the type of food has changed to Western food such as doughnuts, KFC fried chicken, etc. The meanings of some sacrificial offering items have also changed. For example, firecrackers that used to be set off to chase away evils are nowadays set off for wealth; the louder the wealthier.

After the rites, some families donate the food while others simply throw it away instead of eating it with relatives like their ancestors used to do. These reflect influence of globalization in which advancement in technology, communication and competition in the capitalist system have weakened traditional beliefs that result in changes in space and consumption behavior.

Keyword: sacrificial offerings, Qingming rites, globalization

1. บทนำ

ในสังคมไทยมีวัฒนธรรมหลายชนชาติแพร่กระจายเข้ามา หนึ่งในวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาและดำรงอยู่ในสังคมไทยมายาวนานคือ วัฒนธรรมของชาวจีน ซึ่งได้เข้ามาพร้อมกับชาวจีนตั้งแต่สมัยสุโขทัยผ่านการติดต่อค้าขายซึ่งกันและกันระหว่างชาวไทยและชาวจีน (สืบแสง พรหมบุญ, 2525 : 119) ชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยปรากฏหลักฐานจากสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ การเข้ามาของชาวจีนอาจเนื่องมาจากประสบปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาความหนาแน่นของประชากรในประเทศจีน ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมือง เป็นต้น ชาวจีนที่เข้ามาค้าขายระยะแรกๆ คือพื้นที่ภาคใต้ การมาทางภาคใต้ก็เพื่อเลี่ยงฝั่งไปยังบริเวณแหลมมลายู และด้วยเหตุผลจากข้อจำกัดการเดินทางซึ่งต้องอาศัยลมมรสุม ทำให้พ่อค้าชาวจีนต้องแวะพักขนถ่ายสินค้าในเมืองต่างๆ บริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันออกของไทย (อมรา ศรีสุชาติ, 2544 : 2) การเข้ามาค้าขายของชาวจีนในดินแดนภาคใต้ของไทยนำมาสู่การตั้งรกรากชุมชนชาวจีนขึ้น โดยเฉพาะตามเมืองท่าต่างๆ ของคาบสมุทรมลายู จากบันทึกการเดินทางของคณะหลวงจีนที่เดินทางไปสืบทอดศาสนาในอินเดีย และเมื่อเดินทางกลับได้แวะพักที่คาบสมุทรมลายูก็ได้กล่าวถึงชุมชนชาวจีนที่ตั้งขึ้นอย่างถาวรในดินแดนแถบนี้ (สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544: 2) ชาวจีนส่วนหนึ่งได้พากันเข้ามาอาศัยค้าขายตามหัวเมืองต่างๆ ที่เป็นเมืองท่าของไทย รวมทั้งเมืองสงขลา ซึ่งอยู่ในเส้นทางเรือสำเภาที่เดินทางมากับลมมรสุมจากตอนใต้ของประเทศจีน ผ่านแหลมมลายูมายังสงขลา จนกลายมาเป็นชนกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งในเมืองสงขลา ในระยะเวลาต่อมา บทบาทของชาวจีนในเมืองสงขลาได้ปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี เนื่องจากชาวจีนมีโอกาสได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าของเมืองต่างๆ (สงบ ส่งเมือง, 2523) ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองสงขลาได้กระจายไปอยู่ตามแหล่งต่างๆ หลายแห่ง

หาดใหญ่เป็นเมืองหนึ่งที่มีคนจีนจากสงขลาอพยพเข้ามาทำมาหากิน ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อก่อสร้างรางรถไฟสายใต้เสร็จ มีชาวจีนจำนวนหนึ่งต่างพากันอพยพย้ายถิ่นฐานมายังพื้นที่อำเภอหาดใหญ่กันมากขึ้น (ศุภการ สิริไพศาล และคณะ, 2548) นอกจากนี้มีชาวจีนที่มาจากแห่งอื่นๆ ชาวจีนที่มีความสำคัญต่อเมืองหาดใหญ่ อาทิ เจียกซี้ หรือ ซุนนิพัทธ์จินนคร ซึ่งเป็นผู้ที่รวบรวมชาวจีน ทั้งจีนแคะ จีนแต้จิ๋ว จีนกวางตุ้ง ฯลฯ เข้ามาสร้างทางรถไฟกลายเป็นผู้บุกเบิกและสร้างชุมชนหาดใหญ่ขึ้นมา อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้เมืองหาดใหญ่เข้าสู่ความเจริญก้าวหน้าในปัจจุบันอีกด้วย (สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544)

ชาวจีนเป็นชนที่ยึดมั่นถือมั่นในวัฒนธรรมของตน ไม่ว่าจะอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังที่ใดก็ตามจะนำเอาความเชื่อ พิธีกรรม หรือประเพณีของตนไปด้วย (พริ้งน่า บลุ่มพิลด์, 2533 : 11) ประเทศจีนเป็นมีประวัติศาสตร์ อารยธรรมการสร้างชาติยาวนาน เป็นแหล่งกำเนิดตำนาน ลัทธิ ปรัชญาต่างๆ ทำให้มีระบบความเชื่อมากมาย เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือดวงวิญญาณ เกิดงานประเพณีที่ปฏิบัติทั่วไป และในรอบปี

ตั้งที่วรรณมา เชื้อจีน (2551: 122) กล่าวว่า เพราะประวัติศาสตร์อันยาวนานทำให้ประเทศจีนมีประเพณีต่างๆ มากมาย และเนื่องจากมีความเป็นมาตั้งแต่ห้าพันปีแล้ว ประเพณีเหล่านี้ค่อยๆ แทรกซึมเข้าไปในวิถีชีวิตของ ลูกหลานมังกรจากกรุงสุ่ร่น กลายเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้ชนชาติจีนเป็นหนึ่งเดียว จากเหตุผลข้างต้น ทำให้มีการกล่าวถึง ตำนานการเกิดขึ้นของประเพณีจีน ประเพณีที่ยังคงถือปฏิบัติกัน อีกทั้งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวจีน และหนึ่งใน ประเพณีที่ยังคงสำคัญและปฏิบัติสืบมาถึงปัจจุบัน แม้โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์แล้วก็ตาม ประเพณีเซ็งเม้ง อันเป็น ธรรมเนียมการไหว้บรรพบุรุษที่สุสานหรือฮวงซู่ย ในช่วงเดือน 3 ของจีน โดยคนจีนในไทยนิยมไหว้ในวันที่ 5 เมษายน ซึ่งยังคงอยู่ในช่วงเดือน 3 ของจีน (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2542: 55) การศึกษาประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ชาวยุโรปเชื้อสายจีนในหาดใหญ่มีผู้ศึกษาบ้างแล้ว ดังเช่น พนิดา สุขเอี่ยม (2538) ศึกษาประเพณีไหว้พระจันทร์ ของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยชี้ให้เห็นว่า ชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามธรรมเนียมดั้งเดิมของประเพณีไหว้พระจันทร์ ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมการก่อนวัน ไหว้ และขั้นปฏิบัติในวันไหว้ ซึ่งในขั้นตอนการเตรียมการก่อนวันนั้น มีการเตรียมอาหารทั้งของคาวหวาน จัดเตรียมสิ่งต่างเพื่อประกอบพิธี ขั้นปฏิบัติในวันไหว้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงปฏิบัติพิธีและช่วงหลังเสร็จ สิ้นพิธี ซึ่งในช่วงระหว่างพิธีก็จะมีการเล่นตี่โต้วเต๋มที่เกี่ยวกับประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีน และในส่วนของช่วงหลังเสร็จพิธีกรรม ก็จะจำหน่ายสิ่งของออกเป็น 2 ประเภท คือ สิ่งที่ได้รับประทานได้ จะนำไปให้ญาติมิตรรับประทานเพื่อความ เป็นสิริมงคล และสิ่งรับประทานไม่ได้ ก็จะนำไปเผาไฟเพื่อถวายแด่เทพเจ้า

จะเห็นได้ว่า ชาวจีนยังคงยึดถือและปฏิบัติตามธรรมเนียมต่างๆ ของตนเองอย่างเหนียวแน่น ไม่ เพียงแต่ประเพณีการไหว้พระจันทร์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงประเพณีอื่นๆ ที่ปฏิบัติตามกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทั้ง ทางด้านความเชื่อ อาหารการกิน การละเล่น เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังไม่ปรากฏผู้ใดศึกษาประเพณีอื่นๆ การศึกษาประเพณีจีนในหาดใหญ่จะช่วยให้คนไทยได้ศึกษาค้นคว้าถึงวิถีชีวิตที่ปรับเปลี่ยนเข้ากับ สังคมไทย และการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากกระแสโลกาภิวัตน์

ในบทความนี้เป็นการนำเสนอประเพณีเซ็งเม้ง ในด้านเครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธี ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปทั้งในเชิงความหมายที่แฝงอยู่และในเชิงของตัววัตถุเองรวมไปถึงขั้นตอนการเตรียมพิธีก่อนและ หลังเสร็จพิธีการเซ่นไหว้ โดยใช้กรอบคิดของอัปาดูริย (อ้างอิงในเย็นจิตร์ ถิ่นขาม, 2558) ที่กล่าวว่า โลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมอยู่ 5 มิติ ดังนี้ 1) มิติทางชาติพันธุ์ (Ethnoscapes) คือการไหลเวียนและ เคลื่อนย้ายของผู้คนไปทั่วโลก เช่น นักท่องเที่ยว ผู้อพยพข้ามถิ่น 2) มิติทางเทคโนโลยี (Technoscapes) คือการ เคลื่อนเครื่องจักร โรงงานสินค้า และบริการต่างๆ ที่เป็นของบริษัทข้ามชาติ บริษัทแห่งชาติ และหน่วยงานของ รัฐบาล 3) มิติทางการเงิน (Finanscapes) คือการไหลเวียนอย่างรวดเร็วของเงินตราในตลาดการเงิน ระบบ เศรษฐกิจ ตลาดหุ้น และการลงทุนข้ามชาติ 4) มิติทางสื่อมวลชนและข่าวสารข้อมูล (Mediascapes) คือการ เติบโตของข้อมูลข่าวสาร และภาพลักษณ์ผ่านสื่อมวลชนชนิดต่างๆ ได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น เช่น วิทยุ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ 5) มิติทางอุดมการณ์ (Ideoscapes) คือการสร้างกระแสความเชื่ออย่างแพร่หลายของแนวคิดและ อุดมการณ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติ โดยเฉพาะแนวคิดและอุดมการณ์อันเป็นผลผลิตของการปฏิวัติภูมิปัญญาของ ตะวันตก จากอิทธิพลโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อประเพณีเซ็งเม้งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากประเพณีดั้งเดิมที่ ปฏิบัติกันมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงเครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีเซ็งเม้งท่ามกลางกระแสโลกาภิ วัตน์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงไว้เพื่อสืบสานซึ่งประเพณีที่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษ และเป็นแนวทางให้กับทั้งภาครัฐ และเอกชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสาน อนุรักษ์ ประเพณีเซ็งเม้งให้ดำรงอยู่กับชาวไทยเชื้อสายจีน ไม่ให้ เลือนหายไปบนกระแสโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเครื่องเช่นไหว้ดั้งเดิมในพิธีเซิ้งม้งกับเครื่องเช่นไหว้ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ อำเภอนาคู จังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสาร บทความ วารสาร และเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่อำเภอนาคู จังหวัดสงขลาซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีหลักแหล่งอยู่เมืองนาคูและมีประสบการณ์ในการประกอบพิธีเซิ้งม้งไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 6 คน รวมไปถึงผู้ดูแลช่วยจำนวน 2 คน รวมถึงใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ออกมาทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ ถอดความจากเครื่องบันทึกเสียง ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้วิธีการสามเส้า ตรวจสอบในด้านเวลา สถานที่ และบุคคลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เดียวกันจนได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ และนำข้อมูลที่ได้ออกมาวิเคราะห์ ตีความข้อมูลเรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย ในรูปแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์

4. ผลการวิจัย

การหาซื้อเครื่องเช่นไหว้

การเตรียมเครื่องเช่นไหว้ก่อนการประกอบพิธีเซิ้งม้ง แต่เดิมชาวไทยเชื้อสายจีนจะทำการซื้อหาอาหารเช่นไหว้กันตามท้องตลาด เนื่องจากจะมีสิ่งของมากมายและหลากหลาย ครบทุกรูปแบบ ทั้งอาหารคาวหวาน ดอกไม้ธูปเทียน ขนมมณเฑียรต่างๆ ที่จำเป็นในการเช่นไหว้ อีกทั้งแต่ละตลาดก็จะมีของขายและลักษณะที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับตลาดนั้นๆ และการเลือกซื้อของผู้บริโภคเอง แต่ปัจจุบันกลับพบว่า เครื่องเช่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีได้มาจากร้านสะดวกซื้อ และซูเปอร์มาร์เก็ตเป็นส่วนใหญ่ ดังคำสัมภาษณ์

"...ปัจจุบันญาติๆ เขาไม่ค่อยมีเวลามากนัก ของที่นำมาไหว้ก็ซื้อหากันตามห้างสรรพสินค้า โลตัส บิ๊กซี เท่านั้นที่มีครบ ไม่ต้องไปซื้อตามท้องตลาดให้ยุ่งยาก..."

(พิชัย ไกรนรา), สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2558

พฤติกรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันที่เลือกซื้อของที่ใช้ในการประกอบพิธีเซิ้งม้งตามห้างสรรพสินค้าใหญ่ๆ แทนการออกไปซื้อหาตามท้องตลาดเนื่องจากห้างสรรพสินค้ามีหลากหลายสาขา ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีความสะอาด ปลอดภัย นำเข้าไปจับจ่ายใช้สอย และสินค้าหรืออาหารต่างๆ มีครบครัน ถูกจัดเรียงตามแผนก ทำให้ง่ายต่อการเลือกซื้อ และประหยัดเวลา อีกทั้งสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีเวลาเป็นตัวกำหนดในการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตที่เร่งรีบ ทำให้มีผู้ค้านำเอาความเชื่อสร้างมูลค่าเป็นธุรกิจ รวมไปถึงการเข้ามาของบริษัทข้ามชาติและการลงทุนของชาวต่างชาติตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ผู้คนเริ่มเห็นถึงความสบายและลดระยะเวลา อีกทั้งยังสะดวกรวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก และสามารถซื้อหาได้ง่ายโดยทั่วไป นอกจากนั้น ยังมีบางครอบครัวที่ซื้อหาของที่ใช้ในการประกอบพิธีเซิ้งม้งผ่านทางอินเทอร์เน็ต หรือที่เรียกว่า การสั่งซื้อแบบออนไลน์ ดังคำสัมภาษณ์นี้

"...ก็เคยเห็นบางครอบครัวนะ ที่เขาสั่งแบบออนไลน์ ส่วนใหญ่จะเป็นพวกอาหาร ของกิน และก็พวกอุปกรณ์ที่ใช้เช่นไหว้ เหมือนประทัดเนี่ย บางทีสั่งกันมาเป็นหมื่นๆน่ะ ก็สะดวกดี เดี่ยวของก็มาส่งถึงบ้านเอง..."

(อธิพร ไกรนรา), สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2558

นอกจากการเลือกซื้อของตามห้างสรรพสินค้าใหญ่ๆ แทนการออกไปซื้อตามท้องตลาดสดแล้ว ยังพบว่าได้มีการสั่งซื้อสิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ในพิธีแบบออนไลน์อันเนื่องมาจาก การสั่งซื้อแบบออนไลน์เป็นการประหยัดทั้งเวลา และสามารถเลือกซื้อสินค้าได้ง่ายและหลากหลายโดยไม่ต้องลงแรงใดๆ รวมถึงตลาดในปัจจุบันนั้น มีความสกปรกและวุ่นวาย การจับวางสิ่งของหรืออาหารที่แม้นำมาขาย ก็สะเปะสะปะ ทำให้เสียเวลาและยุ่งยาก ในการหาซื้อของหรือสินค้าต่างๆ ในเวลาที่จำกัดภายใต้สภาพสังคมปัจจุบัน เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ต้องมีการแข่งขันกับเวลา และการที่รับเทคโนโลยีมาจากสังคมตะวันตกตามอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้โลกแคบลง มนุษย์เกิดความสะดวกสบาย และรวดเร็วมากขึ้น อีกทั้งการสั่งซื้อของในอินเทอร์เน็ตแบบออนไลน์ในปัจจุบันนี้ทำได้ง่าย และไม่ยุ่งยาก มีประเภทสินค้าเป็นหมวดหมู่ มีรูปภาพและราคาปรากฏให้เห็นก่อนการตัดสินใจเลือกซื้ออย่างชัดเจนทำให้ไม่ต้องออกไปหาซื้อของเซ่นไหว้ตามท้องตลาดอีกต่อไป

ลักษณะเครื่องเซ่นไหว้

ลักษณะเครื่องเซ่นไหว้ ในการประกอบพิธีเชิงเม้งประกอบด้วยอาหาร และวัตถุที่ใช้ประกอบพิธี ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม สถานะเศรษฐกิจ และอิทธิพลต่างชาติ ของคาว หวาน และน้ำนิยมใช้ตามแบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปของอาหาร และวัตถุที่ใช้ในการประกอบ ดังนี้

อาหารคาว-หวานและน้ำ

ในอดีตเครื่องเซ่นไหว้ประกอบด้วย หมูต้ม ไก่หรือเป็ดต้ม (อาจจะ มี กุ้งต้ม ปูต้ม) ไข่ต้ม เส้นบะหมี่เหลือง ปลาหมึกแห้ง ขนมถ้วยฟู ขนมเต่า ข้าวเหนียวกวน สับประรดน้ำซาวและเหล้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้ อาหารที่รับมาจากวัฒนธรรมการบริโภคแถบตะวันตกมีมากขึ้น แต่ยังไม่ละทิ้งอาหารที่ใช้เซ่นไหว้ในพิธีตามธรรมเนียมดั้งเดิม ดังคำสัมภาษณ์

“...ก็แล้วแต่บางครอบครัวนะส่วนมากเดี๋ยวนี้เขาจะสั่งอาหารพวกพิซซ่า เออิพีซี ไคน์ทามาแซมๆ (สอดแทรก) กับอาหารตามธรรมเนียมเดิมอยู่บ้าง เพราะเขาเห็นว่าเร็วและสะดวกกว่า...”

(เอ นามสมมุติ), สัมภาษณ์วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2558

“...พวกน้ำ ก็เปลี่ยนมาเป็นพวกน้ำส้ม น้ำอัดลม แทนชา แทนเหล้า เพราะถูกและซื้อหาง่าย...”

(นาถพงศ์ วรรคตยานันต์), สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2558

อาหารทั้งคาว-หวานที่ใช้ในการเซ่นไหว้ในพิธีกรรมเชิงเม้งมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอาหารที่เป็นผลผลิตมาจากวัฒนธรรมของชาวตะวันตก ก็เนื่องมาจากการไหลเวียน ไม่หยุดนิ่งตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเข้ามาลงทุน และตั้งบริษัทข้ามชาติ รวมถึงการรับเอาอุดมการณ์มาจากแถบตะวันตก ทำให้ลดทอนความเชื่อด้านอาหารที่ใช้ในการเซ่นไหว้แบบดั้งเดิมลงไป เน้นความสะดวกรวดเร็ว อีกทั้งอาหารที่มาจากแถบวัฒนธรรมตะวันตกสามารถพบเห็นและซื้อหาได้ทั่วไป รวมถึงน้ำซึ่งแต่เดิมใช้ชา เหล้าหรือสุราในการเซ่นไหว้แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นน้ำอัดลม เนื่องจากราคาที่ถูกลงและง่ายต่อการซื้อหา เป็นต้น

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ ๔. 2558
 "การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อการสู่ประชาคมอาเซียน"
 "Development of New and Innovative Research for the AEC"

วัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธี

วัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเชิงเม้ง ยกตัวอย่าง กระดาษเงิน-กระดาษทอง ธนบัตร(เงิน)ปลอม ประทัด สายรุ้งหรือธงหลากสีแต่สิ่งของบางอย่างได้มีการกลายความหมายเป็นความหมายใหม่ในปัจจุบัน ดังคำสัมภาษณ์

"...ก็มีบ้าง เช่น ประทัด เหมือนเมื่อก่อนจุดเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย แต่ทุกวันนี้จุดเพื่อความมั่งคั่ง ยิ่งจุดเยอะ เสี่ยงก็ยิ่งดัง ยิ่งเสี่ยงดัง ก็ยิ่งแสดงถึงความร่ำรวยในธุรกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต..."

(ปรานี วรรคตยานันต์), สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2558

การเปลี่ยนแปลงเชิงความหมายในตัวของวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งจากแต่เดิมจะเชื่อและยึดถือความหมายตามแบบดั้งเดิม ปัจจุบันความเชื่อแบบดั้งเดิมไม่ได้มีความหมายสำคัญสำหรับพิธีกรรมเชิงเม้งอีกต่อไป แต่กลับกลายเป็นเรื่องของธุรกิจที่มีตัวเงินตราเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะชาวไทยเชื่อสายจีนในปัจจุบัน เชื่อว่าถ้ามีหน้าที่การงานที่ดี ก็จะมีความมั่งคั่งร่ำรวย และในอนาคตก็จะสบาย ซึ่งทำให้เห็นถึงความหมายของวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิมตามยุคสมัย อาจเกิดจากการรับอุดมการณ์แบบตะวันตก หรือการไหลเวียนอย่างไม่หยุดนิ่งของวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนทำให้ความเชื่อของความหมายดั้งเดิมถูกลดทอนความสำคัญลงไปในตัวเอง

การนำเครื่องเซ่นไหว้ไปใช้หลังเสร็จพิธี

การนำไปใช้หลังเสร็จสิ้นพิธีการเซ่นไหว้พบว่า อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีเซ่น เมื่อสิ้นพิธีจะนำไปบริจาคให้กับคนงานที่อยู่ในพื้นที่สุสานรับประทาน หรือบางครั้งครอบครัวก็นำไปเททิ้ง แทนการนั่งล้อมวงเพื่อรับประทานอาหารกันของคนในครอบครัว ดังคำสัมภาษณ์

"...พอเสร็จพิธี ในปัจจุบันส่วนใหญ่แล้ว เขาก็เอามาให้คนงาน คนดูแลสุสาน คนนั่นนี่คนนี่หน่อย เดี่ยวก็หมด ถึงบางครั้งครอบครัวก็เททิ้ง แล้วก็กลับ..."

"...สมัยนี้ไม่ค่อยมีใครมานั่งกินอาหารกันแล้ว เขาแซบหลบ(รีบกลับ)กันไปทำงาน ต่างคนก็มีธุรกิจของตัวเองกันทั้งนั้น..."

(มนัส เชี่ยวแก้ว), สัมภาษณ์วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2558

กล่าวได้ว่า ปัจจุบันเมื่อเสร็จสิ้นพิธีเชิงเม้งแล้ว ของที่ใช้ในการเซ่นไหว้จะนำไปบริจาคให้กับคนที่อยู่ในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียงได้รับประทาน หรือบางครั้งครอบครัวจะนำไปเททิ้ง แทนการมานั่งล้อมวงกันรับประทานของญาติๆ เหมือนเช่นในอดีต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดมาจากการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ในปัจจุบันกลายเป็นสังคมที่เร่งรีบ มีเวลาเป็นตัวแปรสำคัญในการดำเนินกิจกรรมประจำวัน ยังส่งผลให้ความสัมพันธ์ของเครือญาติถูกลดทอนหายไป ความสนิทชิดเชื้อจากการมานั่งล้อมวงกันเพื่อรับประทานอาหารหลังเสร็จพิธีเหมือนในอดีตก็เจือจางลงไปซึ่งทั้งหมดนี้ เนื่องจากเหตุผลทางด้านหน้าที่การงานหรือธุรกิจที่รัดตัว ที่เห็นตัวเงินสำคัญกว่าประเพณีที่สืบทอดกันมา เป็นต้น

อภิปรายผล

การทำพิธีเชิงเม้งของคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ถือเป็นกิจกรรมประจำปีที่สำคัญมาช้านาน และเป็นจิตสำนึกของทุกคนที่ควรทำกิจกรรมนี้เพื่อแสดงการตอบแทนต่อผู้มีพระคุณที่ล่วงลับแล้ว สะท้อนถึงความเข้มแข็งในการรักษาอัตลักษณ์ของตน แม้พิธีกรรมหลายอย่างจะเปลี่ยนแปลงจากเดิม ดังที่ Smiers (อ้างถึงใน อวิชัย อนุพงศ์อนันต์, 2537) เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของทุนนิยมบริโภคได้ขยายช่องว่างระหว่างชีวิตประจำวันแบบปกติ กับขั้นตอนการสร้างสรรค เป็นไปได้ยากที่จะดำรงไว้เช่นเดิม ของดั้งเดิมที่ยังคงอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะได้เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์ มาโดยการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า และเป็นธรรมชาติ เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีเชิงเม้ง ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลานั้น ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ สอดคล้องกับแนวคิดของอัปาดูริย์ ที่กล่าวถึงการไหลเวียนของวัฒนธรรมที่หลากหลายในยุคโลกาภิวัตน์ หรือการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมไว้ 5 มิติ (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2558) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีเชิงเม้งมีการเปลี่ยนแปลงไปหลากหลายด้าน เช่น การเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธี ซึ่งมีความแตกต่างจากในอดีต โดยในปัจจุบันสามารถหาซื้อได้ตามร้านสะดวกซื้อ และห้างสรรพสินค้าต่างๆ อาทิ บิ๊กซี โลตัส เป็นต้น อาจเนื่องมาจากห้างสรรพสินค้าส่วนใหญ่มีความสะอาด และปลอดภัย นำเข้าไปจับจ่ายใช้สอย และมีสิ่งของครบครัน ถูกจัดเรียงตามแผนก ทำให้ง่ายต่อการเลือกซื้อ และประหยัดเวลา อีกทั้งสภาพสังคมในปัจจุบันการดำเนินชีวิตขึ้นอยู่กับเวลาเป็นหลัก วิถีชีวิตที่เร่งรีบ รวมไปถึงการเข้ามาของบรรษัทข้ามชาติและการลงทุนของชาวต่างชาติตามกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ผู้คนเริ่มเล็งเห็นถึงความสบายและลดระยะเวลา อีกทั้งยังสะดวกรวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก และสามารถซื้อหาได้ง่ายโดยทั่วไป แทนการออกไปซื้อหาตามตลาดสดเอกเช่นในอดีตซึ่งทั้งหมดนี้เกิดมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามา ดังที่อัปาดูริย์ (อ้างในเย็นจิตร ถิ่นขาม, 2558) ได้กล่าวถึงมิติทางเทคโนโลยีว่าทำให้เกิดการไหลเวียนของบริการต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวกซื้อต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันสามารถพบได้ทั่วไป และสามารถหาซื้อสิ่งของที่ต้องการได้สะดวกสบายมากขึ้น อีกทั้งการเข้ามาของเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้าทำให้สิ่งของต่างๆ สามารถสั่งซื้อได้ทางอินเทอร์เน็ตแบบออนไลน์ โดยไม่ต้องไปเดินออกไปซื้อของในท้องตลาดสดเหมือนในอดีต เป็นต้น ทำให้สิ่งของต่างๆ สามารถสั่งซื้อได้ทางอินเทอร์เน็ตแบบออนไลน์ เนื่องจากมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้เลือกซื้ออย่างหลากหลาย มีรูปภาพและราคาปรากฏอยู่อย่างชัดเจน โดยไม่ต้องลงแรงใดๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดระยะเวลา ซื้อความสะดวกรวดเร็ว และสามารถซื้อหาได้ง่ายอีกด้วย

ด้านรูปแบบเครื่องเซ่นไหว้ที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น มีการเปลี่ยนไปทั้งทางด้านอาหารคาว-หวาน น้ำ และวัตถุที่ใช้ในการประกอบพิธี โดยอาหารที่ใช้ในการเซ่นไหว้ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่รับมาจากแถบตะวันตก อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาในสังคมภายใต้มิติทางเทคโนโลยี การเข้ามาของบรรษัทข้ามชาติ (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2558) ซึ่งหมายรวมถึงบริษัทต่างชาติที่เข้ามาตั้งและทำธุรกิจภายในประเทศไทย เช่น ร้านพิซซ่า ร้านเคเอฟซี ร้านโดนัท เป็นต้น ซึ่งทำให้รูปแบบของเครื่องเซ่นไหว้ในพิธีเชิงเม้งมีความเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต สอดคล้องกับทฤษฎีการผสมผสาน ตามแนวคิดของ Holton (อ้างถึงใน สุรียัน หวันแก้ว และกนกพรพรณ อยู่ช่า, 2552: 152) ที่กล่าวว่า กระบวนการโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนแล้วหยิบยืมองค์ประกอบทางวัฒนธรรมระหว่างกัน เนื่องจากผลกระทบที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้สิ่งของต่างๆ สามารถหาซื้อได้ง่ายขึ้น ไม่ยุ่งยาก เหมาะกับสังคมในยุคปัจจุบัน ที่ผู้คนต้องแข่งขันกับเวลา ส่วนในด้านวัตถุที่เปลี่ยนแปลงไปเกิดมาจากมิติทางอุดมการณ์ ที่ยึดถือแนวคิดและอุดมการณ์อันเป็นผลผลิตของการปฏิวัติภูมิปัญญาของตะวันตก (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2558) ซึ่งทำให้ลดทอนความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ไปและกลายเป็นความคิดความเชื่อในเชิงพาณิชย์และธุรกิจเข้ามาแทนที่

การนำไปใช้หลังเสร็จสิ้นการประกอบพิธีกรรม ซึ่งในปัจจุบันอาหาร เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมนั้น หลังเสร็จสิ้นพิธีจะถูกนำไปบริจาคให้กับคนที่อยู่พื้นที่นั้นๆ เช่น คนงานที่คอยช่วยดูแลสุสาน เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสุสาน ฯลฯ หรือบางครั้งครอบครัวก็นำอาหารที่เสร็จจากพิธีไปเททิ้ง แทนการมานั่งล้อมวงกันเพื่อรับประทานอาหารร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวอย่างเช่นในอดีต เพราะจะเป็นการเสียเวลาในการทำหากิน ทั้งนี้ล้วนเกิดมาจากผลผลิตของกระแสโลกาภิวัตน์ในสังคมปัจจุบันภายใต้มิติทางการเงิน (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2558) ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงหน้าที่การทำงานที่จะส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจที่เห็นตัววัดดูอย่างเช่น เงิน สำคัญกว่าประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ อีกทั้งในปัจจุบันเป็นสังคมที่เร่งรีบ ทุกอย่างต้องแข่งกับเวลา สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2550) ที่ให้ความเห็นว่า สิ่งที่มีผลกระทบมากที่สุดจากโลกาภิวัตน์คือ วัฒนธรรมความคิด วิถีชีวิตของคนไทยเดิมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ วิถีคิดเป็นแบบสบายๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงนานๆ ครั้ง ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงต้องมีการจัดการกับวัฒนธรรมให้รับกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งจากคำกล่าวข้างต้น ทำให้บทบาทความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวไทยเชื้อสายจีนลดน้อยลงไป เมื่อก่อนสมาชิกในครอบครัวจะนั่งล้อมวงกันเพื่อรับประทานอาหารและถามสารทุกข์สุขดิบซึ่งกันและกัน แต่เมื่อระบบความคิดมีการเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงหน้าที่การทำงานที่รัดตัว ทำให้ความสัมพันธ์เชื่อจากการณ์มานั่งล้อมวงกันรับประทานอาหารเช้าเสร็จพิธีลดน้อยลงไป

ในปัจจุบันเมืองหาดใหญ่ได้กลายมาเป็นเมืองธุรกิจ และเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคใต้ อันเนื่องมาจากการเจริญเติบโตในหลายๆด้าน ทั้งการหลั่งไหลเข้ามาของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การเข้ามาตั้งของบรรษัทข้ามชาติ การเข้ามาลงทุนธุรกิจต่างๆ ของชาวต่างชาติในปัจจุบัน รวมไปถึงการได้รับอิทธิพลของแนวความคิดแบบตะวันตก เช่น แนวคิดแบบทุนนิยม เป็นต้น เหล่านี้ล้วนส่งผลทำให้เมืองหาดใหญ่เต็มไปด้วยความเจริญก้าวหน้า มีตึกทรงบ้านช่องมากมาย รวมไปถึงตึกสูงเสียดฟ้าที่ตั้งกันอย่างแน่นขนัด วิทยาการต่างๆก้าวหน้าไปอย่างก้าวกระโดด เพื่อให้การดำเนินชีวิตของชาวหาดใหญ่ดำเนินไปอย่างสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามความเจริญก้าวหน้าที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว โดยผ่านตัวกลางที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ ล้วนส่งผลทำให้ความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดและปฏิบัติกันมาอย่างยาวนานของลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนถูกลดทอนความสำคัญลงไป ดังนั้นเราควรมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับกระแสสังคมที่เปลี่ยนไป อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อพิธีกรรมที่สั่งมาของบรรพบุรุษสืบต่อไป

5. ข้อเสนอแนะ

1. ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบในพื้นที่อื่นๆ ที่มีการประกอบพิธีกรรมเชิงเม้ง
2. ควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของประเพณีเชิงเม้งท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ในด้านอื่นๆ

นอกเหนือจาก ด้านเครื่องเซ่นไหว้ในพิธี

6. บรรณานุกรม

- คณะกรรมการสหวิทยาการเพื่อการวิจัยและพัฒนา. (2550). *บทสรุปผลการสัมมนาวิชาการ.ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร.
 จิตรา ก้อนนันทเกียรติ. (2542). *ลูกหลานกตัญญูใจดี เกีย-สูง-ฮวด-ใช้*. (พิมพ์ครั้งที่6). กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์

- ธวัชชัย อนุพงศ์ค่อนัน. (2537). *ศิลปะภายใต้แรงกดดัน ความหลากหลายวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- บลูมฟิลด์ ฟรีนา. (2533). *ความเชื่อชาวจีน*. (แปลโดยหยกแดง). กรุงเทพฯ: พิมพ์วาด.
- พนิดา พุ่มเอี่ยม. (2538). *ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาไทยคดีศึกษาคณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สงขลา.
- พลกุล อังกินันท์. *บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ปริญญาโท ศ.ม. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2514). อัดสำเนา.
- ภณ ใจสมัคร. (2553). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในโลกาภิวัตน์*. เอกสารประกอบการสอนเรื่องการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่และประชาคมอาเซียน, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- เย็นจิตร ถิ่นขาม. (ม.ป.ป.). *วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง: ความหลากหลายกับความหลากหลาย*. เข้าถึงได้จาก: <http://www.gotoknow.org/posts/358168>. (17 กุมภาพันธ์ 2558)
- วรรณนา เชื้อจีน. (2551). *ประตูลัทธิธรรมจีน*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ศุภการ สิริไพศาล, อภิเชษฐ กาญจนดิฐ, พรชัย นาคสีทอง และสุมาลี ทองดี. (2548). *ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนเมืองหาดใหญ่จากอดีตถึงปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม
- สงบ ส่งเมือง. (2523). *การพัฒนาหัวเมืองสงขลาในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2310-2444)*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย
- สืบแสง พรหมบุญ. (2525). *ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย ค.ศ.1282-1853*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2544). *โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒพานิชย์, และประสิทธิ์ ชินการณ. (2544). *จีนที่กษัตริย์ วิถีและพลัง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุรียัน หวันแก้ว และกนกพรหม อยู่ชวา. (2552). *ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยบนความหลากหลายและสืบสน*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ศรีสุชาติ. (2544). *สายธารภาคใต้: ภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 2558
 "การพัฒนาจากวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน"
 "Development of New and Innovative Research for the AEC"

ประวัติผู้วิจัย

1. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล	นายพงษ์พีช จิตวิบูลย์
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักศึกษาปริญญาโท คณะศิลปศาสตร์ สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
วัน เดือน ปี เกิด	15 พฤศจิกายน 2534
ที่อยู่ปัจจุบัน	39 ซ.สาลิ ถ.ราษฎร์อุทิศ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
เบอร์โทรศัพท์	074-252464
เบอร์โทรสาร	-
เบอร์โทรศัพท์มือถือ	084-9654092

2. ประวัติการศึกษา

ปี พ.ศ.ที่จบ	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบันที่จบ
2556	ศิลปศาสตร บัณฑิต	ภาษาจีนเพื่อการสื่อสาร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

3. ประวัติการทำงาน

ช่วงปี พ.ศ.	ตำแหน่ง	หน่วยงาน

4. ผลงานด้านการวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

泰语来自汉语的外来词，宋卡王子大学合艾区。

งานวิจัยที่กำลังดำเนินการ

วิทยานิพนธ์เรื่อง : ประเพณีเชียงใหม่ : ความเชื่อพิธีกรรมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

ภาคผนวก ค
รายการตีพิมพ์

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการตอบรับจากผู้ตีพิมพ์และประชุมวิชาการ

2. การตอบรับตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2560 เรื่อง ประเพณีแข่งเม็ง: คุณค่าที่มีต่อสังคมในเมืองหาดใหญ่

ที่ ศธ ๐๕๘๙.๑(๖)/๐๒๑๓

สำนักงานวารสาร ชั้น ๔
อาคารสารสนเทศเพื่อการบริหาร
มหาวิทยาลัยนครพนม
๑๐๓ หมู่ ๓ ถนนชยางกูร
ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง
จังหวัดนครพนม ๔๘๐๐๐

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ตอบรับการลงบทความในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

เรียน นายพงษ์ทัช จิตวิบูลย์

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัย เรื่อง ประเพณีแข่งเม็ง : คุณค่าที่มีต่อสังคมในเมืองหาดใหญ่ ทางกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้พิจารณาบทความของท่านสามารถลงตีพิมพ์ได้ในวารสาร ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม - เมษายน พ.ศ.๒๕๖๐ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.วณิดา หงษ์มณีรัตน์)
บรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม
Nakhon Phanom University Journal

ประเพณีชิงเม้ง : คุณค่าที่มีต่อสังคมในเมืองหาดใหญ่
Ching Ming Tradition : Value to Hat Yai Society

พงษ์ทัช จิตวิบูลย์¹ และ ปัญญา เทพลิงห์²
Pongtach Chitwiboon¹ and Punya Tepsing²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าที่มีต่อสังคมของประเพณีชิงเม้งในเมืองหาดใหญ่ โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม โดยสังเกตและสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีภูมิลำเนาเดิมในหาดใหญ่และมีความรู้ในประเพณีชิงเม้ง ผู้ทำพิธีกรรมชิงเม้ง ผู้ประกอบการค้าจำนวน 20 คน รวมไปถึงผู้ให้ข้อมูลรองคือ กลุ่มชาวบ้าน 4 คน นักท่องเที่ยว 2 คน พ่อค้าแม่ค้า 5 คน รวมทั้งหมด 11 คน

ผลการวิจัยพบว่าประเพณีชิงเม้งมีคุณค่าด้านเศรษฐกิจ โดยช่วยเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ผู้ให้บริการเกี่ยวพิธีกรรมชิงเม้ง นอกจากนี้ส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น โรงแรม ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยวที่มักมีการรวมกลุ่มเดินทางหลังพิธีกรรมเสร็จสิ้น เป็นการพยุงฐานะเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ที่ปัจจุบันอยู่ในสภาวะฝืดเคือง มีคุณค่าด้านวัฒนธรรมจากการที่คนเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่ร่วมรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ อันนำไปสู่ความเข้มแข็งในหมู่สังคมชาวจีน การร่วมพิธีกรรมช่วยให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้ในอันที่จะสืบสานต่อไป มีคุณค่าด้านศีลธรรมและศาสนา ชิงเม้งยังช่วยเสริมคุณธรรมด้านความกตัญญู การช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน ความผูกพันในครอบครัว จิตสำนึกในการเคารพผู้อาวุโส รวมถึงการตอกย้ำความมีจิตศรัทธาในศาสนา ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมืองหาดใหญ่ แม้จะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมบ้าง แต่ในด้านคุณค่าแล้ว โดยเฉพาะความกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษยังไม่เสื่อมคลาย

คำสำคัญ : ประเพณีชิงเม้ง / คุณค่าต่อสังคม / ชาวไทยเชื้อสายจีน

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, Graduate Student in Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

² รองศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, Associate Professor, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

ABSTRACT

The objective of this article is to explore value of the tradition of Ching Ming Festival to Hat Yai. The data of this qualitative research were collected from documents and through observations and in-depth interviews. Key informants were 20 Thais of Chinese descendants who are Hat Yai natives and have knowledge about Ching Ming and perform Ching Ming rituals. Include 4 folk group, 2 tourists and 5 of merchants. The results of the study revealed that Ching Ming tradition has economic value as it helps increase income to vendors who provide services related to Ching Ming tradition. In addition to this, Ching Ming helps promote the tourism industry including hotels, restaurants, and tourist attractions where people usually get together and visit after Ching Ming rituals. It helps support the sluggish economy of Hat Yai. It has cultural value as Thai of Chinese descendants preserve their identity which strengthens the Thai Chinese society. Moreover, participating in the rituals helps the new generation learn to inherit the tradition which has moral and religious value. Ching Ming also helps promote moral in terms of gratitude, assistance for others, family relationships, awareness in respect for the elderly, and in having religious belief. Even though social change in Hat Yai may slightly affect or change the rituals, the value of Ching Ming tradition, especially in gratitude towards ancestors remains the same.

Keywords : Ching Ming Tradition / Value to Society / Thais of Chinese descendants

---

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, Graduate Student in Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

² รองศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, Associate Professor, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

บทนำ

หาดใหญ่เป็นเมืองหนึ่งซึ่งเติบโตด้วยกำลังของชาวจีน คือขุนนิพนธ์จินนคร (เจียกี้ซี) ท่านวางแผนตัดถนนสร้างห้องแถวเมื่อราว พ.ศ.2459 ต่อมาเมื่ออีกหลายคนร่วมสร้างความเจริญให้แก่เมืองหาดใหญ่คือพระเสน่หามนตรี นายซีกิมหยง และพระยาอรุณวิสุทธร หลังจากนั้นไม่นานเมืองหาดใหญ่ได้พัฒนาเป็นเมืองที่มีความเจริญสูงสุดในภาคใต้ มีคนไทยเชื้อสายจีนเข้ามาอาศัยจำนวนมาก (ศุภการ สิริไพศาล. 2550) แต่ไม่ว่าคนจีนอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตาม พวกเขาจะนำประเพณีของตนไปด้วย โดยที่พยายามจะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนมากบ้างน้อยบ้างตามสภาพ ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศจีน ในชุมชนจีนโพ้นทะเล หรือในฐานะของชาวต่างชาติ วิธีดำเนินชีวิตและความเชื่อต่างๆ ก็ไม่แตกต่างกัน ยังคงรักษาความเป็นจีนไว้อย่างเด่นชัด (ฟรีน่า บลูมฟิลด์. 2533)

เซ็งเม้งถือเป็นจารีตประเพณีของคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ที่ได้รับการเผยแพร่และสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยคุณลักษณะที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรมอันทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง ซึ่งประเพณีเป็นแบบแผนประพฤติปฏิบัติของคนส่วนใหญ่ที่เห็นว่าดี ถูกต้องแล้วเป็นที่ยอมรับกันในวงกว้าง ทำแล้วย่อมได้ประโยชน์ (ทวี ทองสว่าง.2546) ประเพณีเซ็งเม้งเป็นการไหว้หลุมฝังศพของบรรพบุรุษ หรือที่ชาวจีนเรียกกันว่า “ฮวงซุ้ย” นิยมจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคมของทุกปี ในอดีตเมื่อถึงวันไหว้ ลูกหลานที่อยู่ห่างไกลจะเดินทางกลับมาเพื่อประกอบพิธีไหว้ร่วมกับญาติพี่น้องของตน ในวันไหว้มีการจัดเตรียมอาหาร และจัดกิจกรรมต่างๆ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือประเพณีเซ็งเม้งได้ให้คุณค่าต่อสังคม ดังที่ ดาวร สิกขโกศล (2553) กล่าวว่า เซ็งเม้งเป็นพิธีกรรมเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ อันเป็นไปตามแนวคิดขงจื้อที่เน้นความกตัญญูเป็นสำคัญ เป็นพิธีกรรมในระดับครอบครัว และเครือญาติที่นับถือกัน ในอดีตขั้นตอนการไหว้แสดงถึงการยึดถือระบอบอาวุโส เป็นการให้ฝ่ายหญิงเป็นผู้จัดเตรียมของเซ่นไหว้โดยที่ฝ่ายชายไม่ต้องเข้ามาช่วย เพื่อจะได้ถ่ายทอดและสอนเรื่องพิธีกรรมให้กับลูกหลาน แต่กระนั้นก็ดี การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมก็ได้ทำให้แนวคิดนี้ถดถอย สะท้อนถึงประเพณีซึ่งมีมายาวนานได้รับผลกระทบ หาดใหญ่เป็นเมืองที่มีความเจริญเติบโตสูง เกิดการขยายตัวทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ลูกหลานชาวจีนในปัจจุบันถูกสร้างขึ้นจากระบบการศึกษาแผนใหม่ที่ควบคุมโดยภาครัฐ (ศุภการ สิริไพศาล . 2550) ทำให้รูปแบบ พิธีกรรมของประเพณีบ้างปรับเปลี่ยน ลดทอน หรือประดิษฐ์ขึ้นใหม่ การสืบทอดตามแบบแผนเดิมๆ ลดน้อยลง ส่งผลต่อคุณค่าทางสังคม ดังผลการศึกษาของสุพร ศาสตรรัตน์มณี (2554) ที่พบว่า ธุรกิจประเภทร้านค้าส่งและค้าปลีกกระดาษสำหรับพิธีกรรมไหว้เจ้าหรือบรรพบุรุษซบเซาลง เป็นเพราะความนิยมในการประกอบพิธีงเด็กน้อยลง อีกสาเหตุหนึ่งมีผู้ไปแย่งหรือรับงานในทันทีที่ศพไปถึงวัด คนเหล่านี้มีร้านค้าประจำที่เป็นเครือข่ายอยู่แล้ว ประกอบกับพิธีงเด็กในงานศพค่อยๆ เสื่อมลง มีการแข่งขันสูง แต่ด้วยความมีวัฒนธรรมฝังรากลึกมานาน การจัดพิธีงเด็กก็ยังคงดำรงอยู่ แต่ค่านิยมเปลี่ยนไป สภาพดังกล่าวทำให้เห็นว่าประเพณีเกี่ยวกับความตาย คุณค่าที่มีต่อสังคมบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ แต่กระนั้นก็ดีไม่ว่าประเพณีใดๆ ที่สั่งสมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษย่อมเป็นสิ่งที่ดีงาม นอกจากคุณธรรมยังมีคุณค่าอื่นๆ ด้วย วิจิตร ขอนยาง (2532) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของประเพณีไว้ 3 ประการ คือ 1. ด้านเศรษฐกิจ ประเพณีมักเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเสมอ ช่วยเน้นฐานะทางสังคมและความเจริญของประเทศ 2. ด้านวัฒนธรรม ประเพณีเกิดจากการสืบทอดสั่งสมกันมาในสังคม ช่วยให้เกิดแบบแผนวัฒนธรรม สร้างความสงบสุข และเอกลักษณ์ของชาติ 3. ด้านศาสนา ประเพณีช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเชื่อมั่นในการประพฤติทำดีไม่ย่อท้อ ทำให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ และได้แสดงออกถึงความกตัญญู

เนื่องด้วยประชากรส่วนมากของเมืองหาดใหญ่ เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่ผูกติดกับประเพณีเซ็งเม้งมาอย่างช้านาน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในประเด็นคุณค่าทางสังคมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และจากสภาพดังกล่าวอาจพิจารณาได้ว่าธรรมเนียมปฏิบัติของเซ็งเม้งที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษกำลังถูกลดบทบาทความสำคัญจนกระทั่งเลือนหายไป อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ที่เข้ามา ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดทั้งสามด้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา เพื่อหาคำตอบว่าในแต่ละด้านเมื่อนำมาวิเคราะห์กับประเพณีเซ็งเม้งในเมืองหาดใหญ่มีคุณค่าอย่างไร ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้วยสภาพการณ์ที่ว่าประเพณีเซ็งเม้งเป็นประเพณีที่มีความสำคัญและน่าสนใจ ไม่เพียงคุณค่าเท่านั้น แต่ยังต้องการแสวงหาองค์

ความรู้เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม อันมีส่วนช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข อีกทั้งยังประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ สืบสาน ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของบรรพบุรุษต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาคุณค่าที่มีต่อสังคมในเมืองหาดใหญ่ของประเพณีชิงเม็ง

ขอบเขตการวิจัย

บทความวิจัยนี้นำเอาประเด็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เล่มเต็มมานำเสนอเฉพาะประเด็นทางด้านคุณค่าทางสังคมของประเพณีชิงเม็งที่มีผลต่อเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นเมืองที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมองใน 3 ประเด็นคือ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และศาสนา ซึ่งประเพณีเป็นสิ่งที่ผูกติดกับวิถีชีวิตของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคม トラบใดที่ประเพณียังตอบสนองความต้องการทางจิตใจของมนุษย์และให้คุณค่าต่อสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีเลือกแบบแบบเจาะจงคือ กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเมืองหาดใหญ่และมีความรู้ความเข้าใจในประเพณีชิงเม็งอย่างดี ผู้ทำพิธีชิงเม็งจำนวน 20 คน รวมไปถึงผู้ให้ข้อมูลรองคือ กลุ่มชาวบ้าน 4 คน นักท่องเที่ยว 2 คน พ่อค้าแม่ค้า 5 คน รวมทั้งหมด 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นตามที่วางไว้ได้อย่างเต็มที่ ดังนี้ 1) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) ประเด็นคุณค่าของประเพณีชิงเม็งต่อสังคมเมืองหาดใหญ่ในปัจจุบัน รวมถึงใช้สมุดบันทึก และเครื่องบันทึกเสียง เป็นเครื่องมือในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการลงเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก รวมถึงการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยเลือกพื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ในวันชิงเม็ง รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคม -เมษายน 2558 รวมหนึ่งเดือน ซึ่งเป็นช่วงของการจัดประเพณีชิงเม็งในเมืองหาดใหญ่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามทั้งหมดนำมาผนวกกับข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้อง เข้าสู่กระบวนการจัดหมวดหมู่ แสดงข้อมูล และสรุป ดีความ ตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำโดยวิธีการแบบสามเส้า จนได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือ เพื่อเรียบเรียง และนำเสนอผลการวิจัย ในรูปแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาได้ผลการวิจัยว่า ประเพณีเซ็งเม้ง มีคุณค่าต่อสังคม โดยแยกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1.ด้านเศรษฐกิจ ประเพณีเซ็งเม้งมีส่วนสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองหาดใหญ่ พ่อค้าแม่ค้ามีรายได้เพิ่ม การประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งในครั้งหนึ่งๆ ผู้ประกอบพิธีจำเป็นต้องออกไปจับจ่ายซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบในพิธี โดยเฉพาะอุปกรณ์ สิ่งของเครื่องเช่น ไข่ อาทิ หมู เป็ด ไก่ ผลไม้มงคลต่างๆ รวมไปถึงสิ่งของจำพวก สายรุ้ง ประทัด กระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น ค่าใช้จ่ายทำให้เงินหมุนเวียนในตลาด ค่าใช้จ่ายแต่ละครั้ง ขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละครอบครัว โดยเฉพาะแล้วมีตั้งแต่สองพันบาท ห้าพันบาท จนกระทั่งหนึ่งหมื่นบาทสำหรับครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ บางครอบครัวมีการสั่งซื้อกันตั้งแต่ยังไม่ถึงวันพิธี เพราะกลัวว่าวัตถุดิบและอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆจะขาดตลาด สภาพนี้ทำให้เศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ขยายตัว แม้สินค้าบางอย่างปรับราคาสูงขึ้นในช่วงวันประเพณี แต่ไม่ได้สร้างปัญหาสำหรับลูกหลานไทยเชื้อสายจีนที่ศรัทธาต่อประเพณีนี้สัก มีเงินหมุนเวียน และรายได้จากการซื้อขายระหว่างพ่อค้ารายใหญ่สู่รายย่อย รวมถึงกลุ่มผู้ให้บริการต่างๆ เช่น คนรับจ้างทำความสะอาดฮวงซุ้ย รับผิดชอบอาหาร กางเต็นท์สุสานบรรพบุรุษ รับแขกคนไปประกอบพิธีที่สุสาน เมื่อความต้องการซื้อสินค้าหรือรับบริการมีจำนวนมาก ความต้องการขายและให้บริการมีจำนวนมากเช่นกัน ทำให้เงินสะพัดส่งผลต่อเศรษฐกิจของเมืองหาดใหญ่ ดังคำสัมภาษณ์ “...ครับ มีแน่นอน เพราะก่อนที่จะไปทำพิธีเซ็งเม้งได้ มันจะต้องมีการออกไปซื้อของ ซื้อข้าว ซื้ออาหาร กระดาษเงินกระดาษทอง และอีกเยอะแยะเลย ตรงนี้น่าจะส่งผลต่อเศรษฐกิจด้วย...” (ดิฉันทน์ จิวระประภัทร, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2558) การเดินทางมายังเมืองหาดใหญ่ของคนจำนวนมาก เป็นอีกหนึ่งที่ช่วยให้เศรษฐกิจระดับท้องถิ่น ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลถึงวันเซ็งเม้งจะกลับบ้านเกิดเมืองนอน นอกจากนี้มาร่วมพิธีเช่น ไข่บรรพบุรุษของตนแล้วยังถือโอกาสได้มาพบปะสังสรรค์ การรวมตัวในหมู่ญาติพี่น้องนำมาซึ่งการท่องเที่ยวและพักผ่อน ทำให้ร้านค้าและบริการต่างๆได้รับผลประโยชน์ไปโดยปริยาย โรงแรมหรือที่พักมีรายได้เพิ่มเหล่านี้ล้วนส่งผลดีต่อภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และร้านค้าเป็นอย่างยิ่ง ทำให้มีเงินสะพัดเข้าสู่ระบบ และหมุนเวียนออกจากภาคบริการมากขึ้น อาทิ รถรับจ้าง ภัตตาคาร หรือแม้แต่ร้านค้าขายของโชว์ห่วยที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้ก็ได้รับประโยชน์จากการขายสินค้าบริโภค อุปโภคด้วย เมื่อพิธีกรรมเซ็งเม้งเสร็จสิ้นลงบางครอบครัวรวมหมู่ญาติออกไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ แม่ค้ารายย่อยตามสถานที่ท่องเที่ยวก็ได้รับผลพลอยด้วย ดังคำสัมภาษณ์ “...ขายดีมาก ช่วงเซ็งเม้งจะขายดีเป็นเทน้ำเทท่าเลย นี่ทำให้พี่มีกำไรเพิ่มขึ้นด้วยนะ...” (เอ นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2558)

ภายใต้สภาวะเศรษฐกิจขบเซาปัจจุบัน ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ โดยเฉพาะยางพารา การจัดประเพณีเซ็งเม้งมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ภาคเศรษฐกิจในหาดใหญ่มีสถานะที่ดีขึ้น เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมต้องมีค่าใช้จ่ายไม่มากนักน้อย ตามฐานะครอบครัว เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของสังคมเกิดความคล่องตัว ทำให้ผู้คนที่ย่ำแย่ มีรายได้และกำไรเพิ่มมากขึ้นจากการขายสินค้า อาหารและบริการต่างๆ เพื่อมาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง จึงทำให้เห็นว่าภาวะปัญหานี้ประเพณีเซ็งเม้งจะช่วยพยุงฐานะทางเศรษฐกิจ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “...เดี๋ยวนี เศรษฐกิจหาดใหญ่ไม่ค่อยดีนะ ก็มีเซ็งเม้งนี้แหละที่ทำให้พี่ขายของออกตลาดได้บ้าง...” (มยุรฉัตร สุขจำนง, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 ธันวาคม 2558)

2.ด้านวัฒนธรรม ประเพณีเซ็งเม้งให้คุณค่าด้านวัฒนธรรมคือการช่วยให้คนเชื้อสายจีนเมืองหาดใหญ่สามารถดำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีนไว้ได้ สังคมเมืองหาดใหญ่มีสิ่งสะท้อนถึงการดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นจีนมากมาย ประเพณีเซ็งเม้งเป็นอีกหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความมีอยู่ และความเข้มแข็งของอัตลักษณ์จีน ดังเห็นได้จากตำนาน ความเชื่อ พิธีกรรม ระหว่างประกอบพิธี มีรูปปูนปั้นเทพเจ้าจีนต่างๆ ภาพวาดหรือวัตถุมงคลมงคลจีน ที่สุสานป้ายหลุมฝังศพระบุมิลานาของผู้ตาย วันเดือนปีที่ตั้งฮวงซุ้ย ชื่อแซ่ของผู้ตาย ซึ่งบางสุสานเขียนโดยเรียงจากขวาไปซ้ายตามวิธีการเขียนแบบจีนโบราณ อีกทั้งมีการแกะสลักลวดลายที่มีความหมายมงคลจีน อาทิ ลายสวรรค์ซึ่งเปรียบดังจิตใจที่เต็มไปด้วยธรรมะอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ลายธรรมจักร เปรียบดังมือที่กำลังหมุนกงล้อแห่งธรรมเพื่อช่วยมนุษยโลกให้หลุดพ้น ลายดอกบัว เปรียบดังลิ้นหรือริมฝีปากที่สอนให้มนุษย์เป็นผู้ตื่นรู้และเบิกบาน ลายปลาคู่ เปรียบดังดวงตาแห่งธรรม ที่อยู่เหนือยุคสมัย ลายหอยสังข์เปรียบดังเสียงที่ประกาศธรรมได้อย่างกว้างไกล ลายฉัตร เปรียบดังศรัทธา ซึ่ง

ฉัตรในสมัยโบราณมีความหมายถึงเครื่องป้องกันภัยอันตรายและสิ่งชั่วร้าย ลายคนโหน้ำ เปรียบดังลำคอก่อนที่นำพาเสียงธรรมะและคำสั่งสอน ลายธงชัย เปรียบดังพระโพธิญาณและอริยสัจสี่ที่ตรัสรู้สูงสุดเหนือสิ่งอื่นใด มีการดูฤกษ์ดูยามหรือการตั้งทิศทางสุสานตามหลักฮวงจุ้ยในการฝังศพบรรพบุรุษเพื่อให้เกิดผลดีต่อลูกหลานและวิญญาณบรรพบุรุษ เป็นต้น เหล่านี้สะท้อนถึงอัตลักษณ์ความเป็นจีนตั้งแต่เรื่องของความเชื่อ ภาษา ไปจนถึงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ จึงนับได้ว่าเซ็งเม้งคือสื่อสัญลักษณ์ที่สอนให้สำนึกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความเป็นเชื้อสายจีนอยู่ที่การรู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมของตน อันนำไปสู่การเชื่อสายจีนในเมืองหาดใหญ่ภาคภูมิใจ และตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นลูกหลานชาวจีน ดังคำสัมภาษณ์ “...ทุกบ้านเขารู้จักเซ็งเม้งกันทั้งนั้น ถ้าลูกหลานจีนคนไหน ไม่รู้จักประเพณีเซ็งเม้ง ก็จะต้องถือว่าไม่ใช่ลูกหลานจีนอย่างแท้จริง...” (คชา ขวัญมงคลศิลป์, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2558) ความพยายามดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากประเพณีเซ็งเม้งของชาวไทยเชื้อสายจีน ปัจจุบันยังมีอยู่สูง แม้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคม ปัจจัยหนึ่งเกิดจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ และโลกาภิวัตน์ การหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างๆ ที่เพิ่มขึ้น การเรียนรู้วิถีทางวิทยาศาสตร์ และการพัฒนาศักยภาพทางด้านเทคโนโลยี ทำให้คนรุ่นใหม่มีกระบวนการความคิดที่เกิดจากการเรียนรู้จริง และสมเหตุสมผลในการนำมาอธิบายประเพณีความเชื่อต่างๆ รวมถึงระบบทุนนิยม สังคมแบบบริโภคนิยมส่งผลต่อสินค้า บ้านและที่ดินราคาสูงขึ้น ดูเหมือนว่ายิ่งเปลี่ยนแปลงก็ยิ่งเข้าหาวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานเดิม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ได้ทำให้ประเพณีเซ็งเม้งสูญหายไปเสียทีเดียว แมตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยม ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงตระหนักถึงความจำเป็นต้องจัดประเพณี ให้ลูกหลานเห็นคุณค่าสิ่งดั้งเดิมที่ตกทอดกันมา ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “...พอถึงช่วงวันเซ็งเม้งนะ พวกแม่ค้าเขาก็ขึ้นราคาของกันเป็นปกติ เพราะเขารู้ว่ายังไงก็ต้องมีคนมาซื้อแต่ยังไงประเพณีเซ็งเม้งของบรรพบุรุษก็สำคัญกว่าราคาข้าวของในตลาด...” (ติณณ์ จิระประภัทร์, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2558) ประเพณีเซ็งเม้งยังให้คุณค่าการสืบสานทางวัฒนธรรม การร่วมกิจกรรมประเพณีเซ็งเม้งในบรรดาญาติพี่น้อง ช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเรียนรู้ระหว่างกัน ระหว่างวันเซ็งเม้ง มีการช่วยเหลือเกื้อหนุนกันของคนหลากหลายรุ่น ทั้งคนเฒ่าคนแก่ไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานที่ต่างพากันมาช่วยคนละเล็กคนละน้อย เริ่มตั้งแต่การเตรียมอาหาร เครื่องเซ่นไหว้ ของใช้ รวมไปถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการประกอบพิธี เป็นต้น เหตุนี้จึงทำให้ลูกหลานชาวจีนเกิดการซึมซับและรับเอาขั้นตอน หรือกระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างวันเซ็งเม้ง และเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เต็มตัวก็เป็นหน้าที่ของลูกหลานชาวจีนในการประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งสืบต่อไป ทั้งหมดนี้ล้วนเกิดขึ้นจากประสบการณ์ในวัยเด็กผ่านกระบวนการสังเกต การลอกเลียนแบบ และการปฏิบัติตามเรื่อยมา จนมีภูมิความรู้แล้วเกิดการถ่ายโอน และสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น จากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่ ดังคำสัมภาษณ์ “...จริงๆ เกิดมาที่รู้จักประเพณีเซ็งเม้งแล้ว เห็นอางอามาทำเซ็งเม้งกันตั้งแต่ยังเด็กๆ พี่ก็ซึมซับและก็ทำตามๆ กันมานั้นแหละ...” (ชัยพร จิระประภัทร์, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2558) “...ครอบครัวนั้นก็ทำเซ็งเม้งกันมาตลอดนะ มันอยู่ในสายเลือดของเรา ลูกหลานชาวจีนไปแล้ว ตั้งแต่เรื่องอาหาร ความเป็นอยู่ พิธีกรรม นี่ก็ทำตามๆ กันมาตั้งแต่รุ่นอามา อางอมาแล้ว...” (เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2558)

3. ด้านศีลธรรมและศาสนา คุณค่าสำคัญของประเพณียังเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เซ็งเม้งช่วยปลูกฝังด้านความกตัญญู การประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งในแต่ละครั้ง ไม่เพียงแต่แฝงการสอนให้ระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับเท่านั้น ยังสอนให้รู้จักการกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อผู้ที่ยังมีชีวิตอีกด้วย โดยชาวจีนเชื่อว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญลำดับแรกของคนในสังคม ซึ่งควรจะต้องปฏิบัติและพึงรักษาไว้ ดังคำกล่าวเปรียบเปรยในสุภาษิตจีนโบราณเกี่ยวกับความกตัญญูต่อบุพการีไว้ว่า คนที่ขาดความกตัญญู ก็เหมือนต้นไม้ที่ไม่มีราก เหมือนน้ำที่ไม่มีต้นน้ำ พ่อแม่เลี้ยงดูลูกจนเติบโตใหญ่ บุญคุณลึกล้ำกว่ามหาสมุทร คุณธรรมท่านสูงกว่าขุนเขา ทุกคำทุกเข้าทุกสิ่งทุกอย่าง พ่อแม่ให้ความรักดูแลเอาใจใส่ลูกจนสุดที่จะบรรยายได้ ไม่ว่าจะลำบากฝ่าฟันอันตรายอย่างไร ก็ไม่เหน็ดเหนื่อยย้อถอยความรักลูกนั้น ไม่เปลี่ยนแปลงจนวันตาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมในครอบครัวกับค่านิยมในการตอบแทนบุญคุณ ดังคำสัมภาษณ์ “...จริงๆ แล้ว เซ็งเม้งสอนอะไรหลายอย่าง อย่างเรื่องความกตัญญูเป็นหัวใจสำคัญเลยนะ เช่น ความกตัญญูของบุตรที่มีต่อบุพการี...” (ธงไชย ยงวิทยากุล, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 ธันวาคม 2558)

เซ็งเม้งมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการหล่อหลอมบุคลิกภาพของคนในสังคมให้รู้จักมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อผู้อาวุโส ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ดีหรือแม้แต่ล่วงลับไปแล้ว ในยามที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ บุตรต้องปรนนิบัติดูแลท่านด้วยความเคารพรัก แต่เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ย่อมต้องปฏิบัติอีกแบบหนึ่ง เช่น การเซ่นไหว้ด้วยความเทิดทูน การประกอบพิธีกรรมเซ็งเม้งแต่ละครั้ง ยังแสดงให้เห็นถึงความเคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการเซ่นไหว้ต้องให้ผู้ที่มีอายุมากที่สุดเป็นผู้นำกราบ แล้วเรียงลำดับอายุลงมาเรื่อยๆ จนไปถึงผู้ที่มีอายุน้อยที่สุดในพิธี เป็นการย้ำความสำคัญของลำดับชั้นผู้อาวุโส ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่จะต้องรักษาไว้ ประเพณีเซ็งเม้งช่วยจัดระเบียบทางสังคม ทำให้เกิดบรรทัดฐานสังคม การสร้างค่านิยมให้คนในสังคมเคารพผู้อาวุโส ทั้งคนเป็นและคนตาย รวมถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกันตามลำดับชั้นของคนในสังคม สิ่งเหล่านี้ถูกขัดเกลามาจากพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อ ดังคำสัมภาษณ์ “...คุณลองสังเกตดูสิว่าทำไมคนจีนส่วนใหญ่ เขาถึงมีความกตัญญูทั้งกับคนเป็นและคนตาย รักพวกพ้องเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ ก็เพราะเซ็งเม้งนี่แหละ ที่สอนให้พวกเขาเป็นแบบนี้...” (คชา ขวัญมงคลศิลป์, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2558)

ประเพณีเซ็งเม้งสอนให้คนในสังคมรู้จักการช่วยเหลือเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ในการที่จะประกอบพิธีกรรมวันเซ็งเม้งให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของญาติพี่น้อง เนื่องจากกระบวนการหรือขั้นตอนต่างๆ ในการทำพิธีเซ็งเม้ง มีความสลับซับซ้อนและยุ่งยากพอสมควร จึงไม่สามารถที่จะดำเนินการให้เสร็จสิ้นเพียงคนเดียวได้ โดยเริ่มตั้งแต่การติดต่อประสานงานกันเองของคนในครอบครัว การช่วยดูแลปิดกวาดสุสาน การติดต่อแม่ค้าที่บริการสินค้า ไปจนถึงกระบวนการเตรียมอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ ในการเซ่นไหว้ เป็นต้น ทั้งหมดนี้ล้วนต้องอาศัยความสามัคคี และร่วมแรงร่วมใจกันของคนในครอบครัว เพื่อจัดเตรียมพิธีให้สมบูรณ์แบบมากที่สุด สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการสร้างให้ลูกหลานชาวจีนตระหนักถึงความสามัคคีภายในครอบครัว ผักผันและเรียนรู้ทักษะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเริ่มจากระดับครอบครัว จนนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อหนุนกันในระดับสังคมที่ใหญ่ขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ “...ในวันเซ็งเม้ง ญาติพี่น้องไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็จะมารวมตัวกันช่วยกันจัดเตรียมพิธี พี่นิตน้องหน้อย เป็นการสร้างความสามัคคีกันเล็กๆ น้อยๆ ภายในครอบครัว...” (ชัยพร จิวระประภักษ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2558)

ประเพณีเซ็งเม้งยังส่งเสริมให้คนในสังคมมีความรู้สึกรักและผูกพัน สามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมในประเพณีเซ็งเม้ง จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติร่วมกันเป็นหมู่คณะ ทำให้ญาติพี่น้องที่อยู่กระจัดกระจายต่างถิ่น ไม่ว่ายุโรปหรือไกลมารวมตัว การกลับมาเมื่อถึงช่วงวันประเพณี ชาวไทยเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ถือโอกาสพบปะสังสรรค์ ถ้ามได้ถึงสารทุกข์สุขดิบของคนในครอบครัว การรวมตัวมีจุดศูนย์รวมใจที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน การจัดพิธีทุกปีช่วงลดความเหินห่าง มีความห่วงใยกันมากขึ้น เป็นการร้อยรัดสายใยในตระกูล ด้วยเหตุนี้ประเพณีเซ็งเม้งเปรียบเสมือนพื้นที่กระชับความสัมพันธ์ในหมู่บรรดาญาติพี่น้อง ดังคำสัมภาษณ์ “...พอถึงวันเซ็งเม้งทุกคนก็จะมารวมตัวกัน เรียกว่าง่าย คือวันพบญาติกันนั่นแหละ เป็นวันแสดงความรักความผูกพันในครอบครัวของคนจีนเลยก็ว่าได้...” (มยุรฉัตร สุขจำนง, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2558)

ประเพณีเซ็งเม้งมีส่วนช่วยให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมในแต่ละครั้งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของคนในสังคม เช่น การออกไปจับจ่ายใช้สอยยังตลาดของคนเชื้อสายจีน ทำให้ผู้ประกอบการบางรายที่เป็นชาวไทยมุสลิมพลอยได้รับผลประโยชน์จากกำไรที่เพิ่มขึ้น หรืออาหารที่ใช้ในพิธีกรรมเป็นอาหารที่ทำที่ละมากๆ จึงนำไปแจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้านบริเวณใกล้เคียงซึ่งเป็นชาวไทยพุทธ เป็นต้น เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ การอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยถ้อยอาศัย มิมีมิตรไมตรีจิตที่ดีต่อกัน ก่อให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความสงบสุข และไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก

ยิ่งไปกว่านั้นประเพณีเซ็งเม้งยังสอนให้คนมีจิตสำนึก และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองเพิ่มมากขึ้น การแสดงถึงคุณงามความดีต่อบรรพบุรุษ รวมไปถึงผู้ที่พระคุณจะเป็นการกระตุ้นจิตสำนึก ให้เข้าใจหน้าที่ของบุตร ย้ำให้รู้สึกถึงผู้ที่ถือตนเป็นลูกหลานชาวจีนที่แท้จริง ควรรู้จักหน้าที่ของตนเองและบทบาทที่ดีต่อผู้อื่นด้วย เพราะทุกคนที่เกิดมาบนโลกใบนี้ ย่อมที่จะมีความเกี่ยวข้องกันในฐานะใด ในฐานะหนึ่ง หรือหลายฐานะ ใครอยู่ใน

ฐานะไหนก็ต้องรู้จักหน้าที่ของตน และทำหน้าที่นั้นออกมาให้สมบูรณ์แบบมากที่สุด จึงจะช่วยให้ปัญหาความวุ่นวายต่างๆในสังคมลดลงไป ความสำนึกในหน้าที่เหล่านี้ล้วนเกิดมาจากรากฐานแนวคิดอันเก่าแก่จากลัทธิขงจื้อ การสั่งสอนที่แฝงคติธรรมในพิธีกรรมต่างๆ เป็นกุศโลบายอันแยบยลของนักปราชญ์ชาวจีนโบราณ เพื่อเสริมส่งคนให้มีศีลธรรมจรรยา สร้างสังคมที่มีแต่ความสงบสุข และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ดังคำสัมภาษณ์ “...เซ็งเม้ง ถือว่าทำให้คนเรารู้จักหน้าที่ของตนเอง บุตรก็ควรมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ คนเป็นพี่ก็ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับเป็นพี่ แบบนี้สังคมจะได้มีสงบสุข...” (มนัส เขียวแก้ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, วันที่ 27 ธันวาคม 2558)

นอกจากนี้ประเพณีเซ็งเม้งสอนให้คนในสังคมศรัทธาในศาสนา อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิตใจ เนื่องมาจากการปฏิบัติในช่วงประเพณีเซ็งเม้งจำเป็นต้องมีการสวดมนต์เช่นไหว้ เพื่อขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ให้คุ้มครองหลุมฝังศพบรรพบุรุษของตน มีการไหว้บ้างเป็นเทพเจ้า บ้างเป็นพระจีนหรือกวนอิม แสดงความศรัทธาทั้งพุทธศาสนา และลัทธิเต๋า รวมถึงลัทธิขงจื้อ การเซ่นไหว้ที่สุสานก็เพื่อขอพรให้เทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายคอยดูแลรักษาหลุมศพของบรรพบุรุษให้มีแต่ความร่มเย็นและสงบสุข ตามความเชื่อของชาวจีนที่ผูกโยงวิญญาณบรรพบุรุษไว้กับลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ว่า ถึงแม้ร่างกายจะไม่อยู่ให้ห็น แต่วิญญาณก็ยังคอยวนเวียนอยู่รอบตัว เพื่อช่วยเหลือลูกหลานให้พบเจอแต่ความสุข ความเจริญเข้ามาในชีวิต ถ้าวิญญาณบรรพบุรุษอยู่อย่างเป็นทุกข์ ก็ย่อมหมายความว่าลูกหลานอาจจะพบเจอแต่สิ่งชั่วร้าย ประกอบกิจการไม่ประสบความสำเร็จ ธุรกิจขาดทุน เป็นต้น ดังนั้นคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่จึงให้ความสำคัญและตระหนักต่อประเพณีนี้ที่จะช่วยค้ำจุนศาสนาไว้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาประเพณีเซ็งเม้งที่มีคุณค่าต่อสังคมทั้งสามด้านสะท้อนให้เห็นว่า แม้สังคมเมืองหาดใหญ่จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร เซ็งเม้งก็ยังให้ประโยชน์หลายๆ อย่าง ครอบคลุมที่ยังเป็นการรักษาประเพณีก็ย่อมเสริมคุณค่าเชิงคุณธรรม จริยธรรม ดังที่ ถาวร ลิกขโกศล (2557) เห็นว่า ข้อดีของประเพณีก็คือ การสร้างสำนึกผูกพันทั้งต่อตนเอง สังคม และบรรพชน เป็นเครื่องกลมเกลียวคน สารและจุดมุ่งหมายของประเพณีนั้นก็เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และที่สำคัญคือมุ่งจรรโลงคุณธรรมในจิตใจของมนุษย์ อย่างน้อยทำให้บรรพตฐานทางสังคมได้รับการค้ำจุนสังคมได้มีบรรพตฐานที่เข้มแข็งย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิต

ในด้านเศรษฐกิจปัจจุบันคนเชื้อสายจีนเมืองหาดใหญ่ยังคงดำเนินงานเซ็งเม้งเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ เพราะการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ล้วนต้องใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน อีกทั้งเซ็งเม้งมีส่วนช่วยทำกำไรให้กับผู้ประกอบการหรือพ่อค้าแม่ค้าเพิ่มสูงขึ้น ไม่เพียงแต่อาหารหรือเครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในพิธีกรรมเซ็งเม้งเท่านั้น ยังขยายไปถึงสินค้าและบริการที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณี ต่างก็พลอยได้รับผลประโยชน์ไปตามๆ กัน เนื่องจากจะมีคนไทยเชื้อสายต่างถิ่นหลั่งไหลเข้ามาประกอบพิธีเซ็งเม้งยังบ้านเกิดของตน ส่งผลให้ธุรกิจ การท่องเที่ยว ร้านค้า บริการต่างๆ มีกำไรดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสายชล แก้วบริสุทธิ์ (2556) ที่พบว่า การจัดงานประเพณีปัจจุบัน มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญและยังส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยว โดยภาพรวมถือว่าดีขึ้นมาก ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงที่เศรษฐกิจมีความฝืดเคือง ประเพณีเซ็งเม้งมีส่วนสำคัญในการช่วยกระตุ้นทำให้ระบบเศรษฐกิจของสังคมมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ดังนั้นประเพณีจึงเป็นสิ่งที่มาคู่กับเศรษฐกิจอยู่เสมอ สอดคล้องกับ ประมวญ ดิคคินสัน (2539) ที่ให้ความเห็นว่า ไม่ว่าจะประเพณีหรือพิธีกรรม ล้วนแสดงถึงความผูกพันทางเศรษฐกิจด้วยกันทั้งสิ้น ขณะเดียวกันก็สะท้อนว่ามีฝ่ายที่เสียค่าใช้จ่ายเพื่อพิธีกรรมเซ็งเม้ง ผู้ที่ต่ออายุขัยย่อมมีการเจรจาต่อรอง สภาวะนี้ต้องถ้อยที่ถ้อยอาศัย จึงเห็นได้ว่า ชาวจีนไม่ว่าจะอยากตีมีจนอย่างไร ก็ยังคงยึดมั่นในประเพณี และปฏิบัติพิธีกรรมอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของประเพณีเซ็งเม้งที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ

ในด้านวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกันประเพณีเซ็งเม้ง ส่งเสริมคุณค่าให้เห็นถึงการดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ เนื่องจากเซ็งเม้งเป็นเรื่องของ วิถีการดำเนินชีวิต ปรัชญา ความเชื่อ รวมถึงศิลปวัฒนธรรมต่างๆที่แตกต่างจากชาติอื่น อาทิ รูปปั้นเทพเจ้าจีน การดูทิศทางหลุมฝังศพตามหลักฮวงจุ้ย เป็นต้น เหล่านี้เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเป็นจีนสะท้อนได้ว่าคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ยังคงดำรงอัตลักษณ์ไว้อย่างเหนียวแน่น ทำให้เห็นความแตกต่างจาก

วัฒนธรรมไทยหรือวัฒนธรรมมุสลิม ดังที่ นัทณัย ประสานนาม (2550) ให้ความเห็นว่า อัตลักษณ์คือการระบุได้ว่าเรามีความเหมือนกลุ่มอื่นและมีความต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และเราเป็นใครในสายตาคอนอื่น การสืบทอดประเพณีเชิงเม้งเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกระบวนการดู ลอกเลียนแบบ และปฏิบัติตามกันมา จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ลูกหลานชาวจีนจะซึบซับประเพณีอันดีงาม เชิงเม้งจึงกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของเมืองหาดใหญ่ เสริมคุณค่าอยู่ในสังคม ดังผลการศึกษาของ Ma Guitong (2554) ที่พบว่า การพยายามรักษาและสืบสานอัตลักษณ์ทางประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นสิ่งที่ให้คุณค่าแก่สังคมและเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อลูกหลานชาวจีน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นตน นอกจากนี้การจัดเชิงเม้งแต่ละครั้งสามารถทำให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของคนเชื้อสายจีนได้เกือบทั้งหมด สอดคล้องกับแนวคิดของวิจิตร ขอนยาง (2532) ที่เห็นว่า ประเพณีเป็นเครื่องย่อกฎเกณฑ์ไว้อย่างมีความหมาย เรื่องราวบางอย่างอธิบายให้เข้าใจยากและใช้เวลานาน แต่ประเพณีสามารถสรุปความหมายออกมา และบรรจุไว้ในแต่ละขั้นตอน

ในด้านศาสนา พื้นฐานประเพณีเชิงเม้งรับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อ เป็นการสะท้อนว่าคนเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ยังคนเลื่อมใสศรัทธาต่อปรัชญาขงจื้อ เช่นเดียวกับที่อื่นๆ เหตุนี้ทำให้สังคมจีนในหาดใหญ่ยังเป็นปึกแผ่นอย่างน้อยก็ด้วยความกตัญญู ชาวจีนเชื่อว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญขั้นต้นของคนในสังคมที่ขาดเสียไม่ได้ ควรจะปฏิบัติและพึงรักษาไว้ จึงมีประเพณีจีนหลายอย่างที่สอนให้คนรู้จักความกตัญญูดังที่สุพร ศาสตรรัตน์ (2554) ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมงเด็กพบว่า การจัดพิธีงเด็กก็เพื่อแสดงความกตัญญูของลูกหลานต่อผู้ตายและความปรารถนาของลูกหลานที่จะทำให้อดวงวิญญาณของผู้ตายนั้นได้ไปอยู่อย่าง สงบสุขในโลกหน้า คุณค่าของความกตัญญูจะนำไปสู่ความรักใคร่ปรองดองกัน รักษาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และคนในชาติ ที่สามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกถึงความเป็นตระกูลเดียวกัน หรือสำนึกว่าตนเป็นคนชาติเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะนับถือต่างศาสนาก็ตาม เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมในวันเชิงเม้ง จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติร่วมกันเป็นหมู่คณะ โดยอาศัยความร่วมมือของครอบครัว ตลอดจนคนในสังคม จึงจะสามารถประกอบพิธีกรรมตั้งแต่ต้นจนจบให้ออกมาได้ อย่างราบรื่น สอดคล้องงานวิจัยของนุทิศ เอี่ยมใส (2555) ที่พบว่า ประเพณีได้ให้ประโยชน์ในมิติด้านสมานฉันท์ทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้คนมีความสามัคคี รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสนิทสนมกันในระดับมากยิ่งขึ้น ประเพณีเชิงเม้งมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือหลอมบุคลิกภาพของคนในสังคมให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ดังที่ขงจื้อได้จัดความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาไว้ว่า บิดามารดาควรให้ความเมตตา กรุณาต่อบุตร ส่วนบุตรธิดาก็ต้องมีความกตัญญูตบเทวที่ต่อบิดามารดาเช่นกัน หรือความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องที่ให้ความเห็นว่า ผู้เป็นที่ควรวางตัวให้สมกับเป็นที่ ส่วนน้องก็ควรเคารพเชื่อฟัง (ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. 2549) ทั้งนี้เพราะขงจื้อเชื่อว่าหากทุกคนทำตามหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ปัญหาความวุ่นวายของสังคมก็จะหมดไป ฉะนั้นการทำหน้าที่ของตนให้ดีจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งทั้งหมดตั้งอยู่บนรากฐานของความเมตตาและกตัญญู จนก่อให้เกิดเป็นแรงพลังศรัทธาในศาสนา สอดคล้องทฤษฎีของ Emile Durkheim (Harry. 1939) ที่กล่าวว่า ศาสนามีผลทำให้สังคมเกิดการสร้างระเบียบวินัย และความสามัคคี เป็นตัวกำหนดว่าเราควรทำอะไรไม่ควรทำอะไร อีกทั้งยังเป็นพลังชีวิตให้แก่สมาชิกผู้มีส่วนร่วมหรือผู้นับถือศาสนา สร้างความอึดเหนี่ยวเพราะได้ทำในสิ่งที่ตนศรัทธา อย่างไรก็ตามแม้สังคมเมืองหาดใหญ่เปลี่ยนแปลงไปมาก เกิดการขยายตัวทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ลูกหลานชาวจีนมีการศึกษาที่ดีขึ้น ทำให้ข้อปฏิบัติบางอย่างของประเพณีปรับเปลี่ยนหรือลดทอน แต่เป็นเฉพาะด้านวัตถุ พิธีกรรมเท่านั้น ที่เปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ หัวใจสำคัญ คือความกตัญญูรู้คุณยังไม่เสื่อมคลาย สะท้อนจากวันเชิงเม้งที่หาดใหญ่จะคราคร่ำไปด้วยผู้คนเดินทางมาพบปะรวมญาติ จนทำให้ภาคบริการคึกคักไปด้วย คุณค่าที่ซ่อนอยู่นี้ย่อมนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของสังคมเมืองหาดใหญ่ อันจะช่วยขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจ และสังคมยั่งยืนต่อไป การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องมาจากรากฐานครอบครัวที่เข้มแข็ง จึงเห็นได้ว่าประเพณีเชิงเม้งได้ให้คุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมเมืองหาดใหญ่นานัปการ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานส่งเสริมวัฒนธรรมควรให้ความสำคัญกับประเพณีเชิงมั่ง รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ และสืบสานประเพณีเชิงมั่งของลูกหลานชาวจีนสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในพื้นที่อื่นที่มีการจัดประเพณีเชิงมั่ง รวมถึงศึกษาประเด็นคุณค่าทางสังคมในประเพณีอื่นของชาวจีน นอกเหนือจากประเพณีนี้

เอกสารอ้างอิง

- เขมิกา ขวัญมงคลศิลป์. (2558, 28 ธันวาคม). *ชาวไทยเชื้อสายจีนหาดใหญ่*. สัมภาษณ์.
- คชา ขวัญมงคลศิลป์. (2558, 28 ธันวาคม). *ชาวไทยเชื้อสายจีนหาดใหญ่*. สัมภาษณ์.
- ชัยพร จิระประภักดิ์. (2558, 28 ธันวาคม). *แม่ค้าในเมืองหาดใหญ่*. สัมภาษณ์.
- ติณณ์ จิระประภักดิ์. (2558, 28 ธันวาคม). *พ่อค้าในเมืองหาดใหญ่*. สัมภาษณ์.
- ถาวร ลิกโกศล. (2557). *เทศกาลจีนและการชนไหว้*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ทวี ทองสว่าง. (2546). *ชุดวิชาการศึกษานอกโรงเรียน หมวควิชาพัฒนาสังคมและชุมชน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2549). *ปรัชญาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ธงไชย ยงวิทยากุล. (2558, 27 ธันวาคม). *ผู้จัดการสมาคมจิ้งหวัดใหญ่*. สัมภาษณ์.
- นัทธันย์ ประสานนาม. (2550). *เพศชาติพันธุ์ และปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในภาพยนตร์ เรื่อง Touch of Pink*. สืบค้นเมื่อ กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://v1.midnightuniv.org/midnight2545/document95248.htm>.
- นุทิศ เอี่ยมใส. (2555). *ทุนทางวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์*. เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ประมวญ ดิคคินสัน. (2539). *คติชนชาวบ้าน : การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.
- พรีนา บลูมฟิลด์ (2533). *ความเชื่อชาวจีน แปลโดยหยกแดง*. กรุงเทพฯ : พิมพ์วาด.
- มนัส เขียวแก้ว. (2558, 27 ธันวาคม). *คนดูแลสุสาน*. สัมภาษณ์.
- มยุรฉัตร สุขจำนง. (2558, 27 ธันวาคม). *ชาวไทยเชื้อสายจีนหาดใหญ่*. สัมภาษณ์.
- วิจิตร ขอนยาง. (2532). *การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ศุภการ สิริไพศาล. (2550). *จีนหาดใหญ่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม*. สงขลา : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สายชล แก้วบริสุทธิ์. (2556). *เทศกาลกินเจ: พื้นที่ประดิษฐ์เพื่อการท่องเที่ยว*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุพร ศาสตร์รัตนมณี. (2554). *การปรับตัวของธุรกิจบ้านและเครื่องใช้กระดาษในพิธีงเด็กของคนไทยเชื้อสายจีน*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เอ นามสมมุติ. (2558, 27 ธันวาคม). *นักท่องเที่ยว*. สัมภาษณ์.
- Ma Guitong. (2554). *ศึกษาอัตลักษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 6 (1), 195-218.
- Harry, A. (1939). *Emile Durkheim and His sociology*. New York : Columbia University Press.

Translated in Thai References

- Alias, A. (2015, 27th December). *Tourist*. Interview. [in Thai]
- Bloomfield, F. (1990). *Chinese Beliefs* translated by York Daeng. Bangkok : Pim Wad Printing House. [in Thai]
- Eiamsai, N. (2012). *Culture and traditional asset with the Strength Development in Phetchabun community*. Phetchabun : Phetchabun University Press. [in Thai]
- Jiwarapapat, C. (2015, 28th December). *Hat-Yai Merchant*. Interview. [in Thai]
- Jiwarapapat, T. (2015, 28th December). *Hat-Yai Merchant*. Interview. [in Thai]
- Keawborisut, S. (2013). *Hat Yai Vegetarian Festival: Invented Space for Tourism* (Unpublished master's thesis), Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand. [in Thai]
- Kidkinson, P. (1996). *Folklore : Studies in Anthropology* (2nd ed.). Bangkok : Praepittaya Printing House.
[in Thai]
- Kiewkeaw, M. (2015, 27th December). *Cemetery Staff*. Interview. [in Thai]
- Khonyang, W. (1989). *A study of folklore tradition of East Literary*. Bangkok : Odeon Store Printing House.
[in Thai]
- Kwanmongcholsin, K. (2015, 28th December). *Thais of Chinese descendants*. Interview. [in Thai]
- Kwanmongcholsin, K. (2015, 28th December). *Thais of Chinese descendants*. Interview. [in Thai]
- Ma, G. (2011). A Study on Thai Hakka Identity in Hat Yai Municipality Zone Songkhla Province. *The Journal of Thaksin University, Humanities and Social Sciences*, 6 (1),195-218. [in Thai]
- Prasannam, N. (2007). *Gender, Ethnic and Identity issues in the Touch of Pink Film*. Retrieved on February 2016, from <http://v1.midnightuniv.org/midnight2545/document95248.html>. [in Thai]
- Sarnrattanamanee, S. (2011). *The Adaptation of the Business of Paper Houses and Accessoriees in Kongtek*. Bangkok : Institute for Research and Development of Suan sunandha Rajabhat University. [in Thai]
- Sikkagoston, T. (2014). *Chinese Festival and Oblation*. Bangkok : Matichon Printing House. [in Thai]
- Sriripisan, S. (2007). *History, culture, and social conditons of Chinese people in Hat Yai*. Songkhla : Thaksin University Press. [in Thai]
- Sukjumnong, M. (2015, 27th December). *Thais of Chinese descendants*. Interview.
- Thongsawang, T. (2003). *Academic Education Series, Department of Social Development and Community*. Bangkok : Ministry of Education. [in Thai]
- Thonglor, W. (2006). *General Philosophy*. Bangkok : Odeon Store Printing House. [in Thai]
- Yongwittayakul, T. (2015, 27th December). *Manager of Hat-Yai Zhonghua Foundation*. Interview.
[in Thai]

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล นายพงษ์ทัช จิตวิบูลย์

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5711120011

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	สถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาจีนเพื่อการสื่อสาร)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2556

ทุนการศึกษา

- ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ทุนสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัยระดับชาติ จากการเข้าร่วมงานประชุม การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 ในหัวข้อ “การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน” ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2558 ณ ศูนย์ประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

การตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงาน

พงษ์ทัช จิตวิบูลย์ และปัญญา เทพสิงห์. (2558). เครื่องเล่นไวน์ในพิธีเซ็งเม้งท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาอำเภอหาดใหญ่. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4 ในหัวข้อ “การพัฒนางานวิจัย บนฐานแนวคิดใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน” ระหว่างวันที่ 7-8 พฤษภาคม 2558 ณ ศูนย์ประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

พงษ์ทัช จิตวิบูลย์ และปัญญา เทพสิงห์. (2560, มกราคม-เมษายน) ประเพณีเซ็งเม้ง: คุณค่าที่มีต่อสังคมในเมืองหาดใหญ่. ได้รับการตอบรับตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม 7 (1).